NETOŞKA NEZVANOVA'

Nu-mi mai amintesc de tata. Abia împlinisem doi ani cînd a murit. Mama s-a măritat a doua oară, dar, cu toate că se căsătorise din dragoste, a suferit mult în căsnicie. Tatăl meu vitreg, care era muzicant, a avut o soartă foarte ciudată : a fost cel mai straniu, cel mai uimitor om din cîţi am cunoscut. Chipul lui s-a întipărit atît de adînc în mintea mea fragedă de copil, încît impresiile care mi-au rămas s-au răsfrînt asupra întregii mele vieţi. Pentru ca povestirea mea să fie înţeleasă mai uşor, voi istorisi mai întîi biografia lui. Tot ceea ce urmează acum, am aflat mai tîrziu de la vestitul violonist B., confrate şi bun prieten al tatălui meu vitreg încă din anii tinereţii.
Efimov, tatăl meu vitreg, s-a născut în familia unui muzicant nevoiaş de la curtea unui moşier foarte bogat. După peregrinări îndelungate, părintele lui se stabilise la conacul moşierului, anga-jîndu-se în orchestra acestuia. Stăpînul moşiei ducea o viaţă luxoasă şi era un pasionat iubitor al muzicii. Iubea muzica mai presus de orice. Despre omul acesta, care nu călătorise niciodată, nici măcar pînă la Moscova, se spunea că o dată se hotărîse, aşa, din senin, să plece la băi, în străinătate, doar pentru cîteva săptămîni, numai şi numai ca să asculte un violonist celebru, care, după cum anunţau ziarele, dădea trei concerte într-o staţiune balneară. Moşierul întreţinea la conacul lui o orchestră destul de bunişoară, care-i înghiţea aproape toate veniturile. In această orchestră s-a angajat clarinetist tatăl meu vitreg. La vîrsta de douăzeci şi doi de ani, el a

cunoscut un om ciudat. Un conte bogat din acelaşi judeţ, care s-a ruinat din pricina cheltuielilor făcute cu un teatru de casă, îl con-cediase pe capelmaistrul orchestrei sale, italian de origină, din cauza purtărilor lui urîte. Capelmasitrul era într-adevăr un om cu apucături foarte urîte. După ce fusese alungat, decăzuse cu totul — colinda cîrciumile de prin sate, se îmbăta, ba uneori cerea chiar si de pomană şi nimeni din gubernie nu mai vroia să-l angajeze. Şi tocmai cu omul acesta se împrietenise tatăl meu vitreg. Prietenia lor li se părea tuturor curioasă şi de neînţeles, deoarece în purtările tatălului meu vitreg nu se observa nici cea mai mică schimbare de pe urma înrîuririi italianului. Chiar şi moşierul, care la început nu-i îngăduise clarinetistului său să intre în eîrdăşie cu italianul, chiar şi acesta privea de la un timp cu oarecare îngăduinţă prietenia lor. In cele din urmă, capelmaistrul muri pe neaşteptate. Nişte ţărani l-au găsit într-o dimineaţă în şanţul din apropierea unui stăvilar. S-a ordonat o anchetă, prin care s-a stabilit că italianul se prăpădise din cauza unui atac de apoplexie. Tatăl meu vitreg avea în păstrare avutul prietenului său. El a prezentat fără întîr-ziere testamentul olograf al defunctului, prin care acesta îi lăsa moştenire tot ce rămînea de pe urma lui, şi anume : un frac negru, de care italianul avusese mare grijă, în nădejdea că odată şi odată tot va găsi un loc, şi o vioară cu o înfăţişare destul de obişnuită. Nimeni altul nu a avut vreo pretenţie asupra moştenirii. Abia mai tîrziu s-a prezentat la moşier primul violonist al orchestrei contelui, cu o scrisoare din partea acestuia prin care-l ruga stăruitor pe Efimov să-i vîndă vioara moştenită de la italian. Dorea foarte mult s-o cumpere pentru orchestra sa şi-i oferea pe ea trei mii de ruble. Mai scria că încercase de cîteva ori să-l convingă pe Egor» Efimov să vină personal la el să încheie tîrgul, dar că acesta refuzase mereu, cu îndărătnicie. Contele spunea la sfîrşitul scrisorii că preţul oferit de el era un preţ mare, că nu-l micşorează nici acum, iar încăpăţînarea lui Efimov o consideră ca pe o bănuială jignitoare, că el, contele, ar încerca să tragă foloase cu prilejul acestui tîrg, de pe urma simplităţii şi a nepriceperii muzicantului. Tocmai de aceea îl ruga pe moşier să-i deschidă capul lui Efimov.
Moşierul l-a chemat îndată la el pe tatăl meu vitreg.
—• Şi de ce, mă rog, nu vrei să vinzi vioara ? l-a întrebat dînsul. Doar n-ai ce face cu ea. Ţi se oferă trei mii de ruble ! E un preţ bun, şi dacă-ţi închipui cumva că vei putea să scoţi mai mult, te-nşeli. Doar n-o să te păcălească domnul conte pe tine.

Efimov i-a răspuns că n-are de gînd sa se ducă la conte, dar că, dacă-i porunceşte stăpînul, se va supune voinţei acestuia. Oricum, vioara n-o să i-o vîndă, iar dacă-i va fi luată cu sila, asta se va întîmpla tot după voia stăpînului său.
Se înţelege că răspunsul acesta atinsese coarda cea mai sensibilă a moşierului, căruia îi plăcea să spună mereu, cu mîndrie, că ştie să se poarte cu muzicanţii lui, că aceştia sînt toţi, pînă la unul, adevăraţi artişti şi că, datorită lor, orchestra lui nu numai că este mai bună decît aceea a contelui, dar nu e cu nimic mai prejos chiar şi decît orchestrele din capitală.
— Bine, a zis moşierul. Ii voi trimite vorbă contelui că nici nu-ţi trece prin minte să-ţi vinzi vioara şi că ai tot dreptul s-o dai sau să n-o dai, înţelegi ? Dar acum te întreb, aşa, din curiozitate : la ce-ţi foloseşte vioara asta ? Instrumentul tău e clarinetul şi nici măcar la acesta nu cînţi ca lumea. Vinde-mi-o mie pentru trei mii de ruble. (Cine ar fi putut bănui că era un instrument de mare preţ ?)
Efimov a zîmbit.
— Nu, cucoane ! N-o dau ! a răspuns el, dar dacă-i voia dumneavoastră, fireşte că...

— Ce vorbă-i asta ! Oare te-am asuprit, te-am silit eu vreodată la ceva ? a strigat moşierul, scos din fire, cu atît mai mult QU cît era de faţă şi muzicantul trimis de conte. — Dacă omul acesta l-ar judeca după ceea ce vedea şi auzea acum, ar putea să-şi facă o părere foarte puţin măgulitoare despre soarta tuturor muzicanţilor din orchestra moşierului. — Piei din ochii mei, eşti un nerecunoscător ! De azi înainte să nu te mai văd ! Dacă h-aş fi fost eu, ce s-ar fi ales de tine, cu clarinetul tău, la care nici nu te pricepi să cînţi ? Pe cînd la mine trăieşti îndestulat," ai îmbrăcăminte, leafă, duci o viaţă onorabilă, eşti artist ; dar tu nu vrei să înţelegi, să-ţi dai seama de' toate astea ! Şi acum, du-te, nu mă[1]*-mai supăra cu prezenţa ta !
Moşierul obişnuia să-i dea afară pe cei care-l scoteau din fire, pentru că se ştia iute la mînie şi se temea să nu facă vreun gest necugetat. Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să se poarte prea aspru cu un „artist" — căci aşa le zicea el muzicanţilor săi.
Tîrgul nu s-a încheiat. Se părea că toate rămăseseră ca mai înainte, cînd, o lună mai tîrziu, violonistul contelui a provocat pe neaşteptate un proces îngrozitor. A ticluit un denunţ pe proprie răspundere, prin care-l acuza pe tatăl meu vitreg că ar fi vinovat de moartea italianului şi că l-ar fi asasinat din lăcomie, ca să

pună mîna pe o moştenire însemnată. Susţinea că testamentul fusese stors cu sila, şi că e gata să aducă martori în sprijinul acestei învinuiri. Nici rugăminţile, nici mustrările contelui şi ale moşierului, care sărise şi el să-l apere pe tatăl meu vitreg, nu l-au putut clinti pe denunţător din hotărîrea sa. I s-a demonstrat că autopsia defunctului capelmaistru se făcuse cu toată atenţia, că afirmaţiile din denunţ se contrazic vădit cu faptele şi par a izvorî din ură personală şi din invidie, pentru că violonistul nu izbutise să pună mîna pe preţiosul instrument pe care stăpînul său voise să i-l cumpere. Dar toate au fost în zadar. Muzicantul jura că are dreptate şi încerca să dovedească în fel şi chip că atacul de apoplexie nu se datora beţiei, ci otrăvirii. Orea să se facă o nouă anchetă. Mărturiile lui păreau serioase, aşa că s-a deschis acţiune împotriva lui Efimov. Acesta a fost arestat şi trimis la închisoarea oraşului. Procesul, care a stîrnit vîlvă în întreaga gubernie, a mers foarte repede, şi, pînă la urmă, s-a dovedit că violonistul făcuse un denunţ mincinos. Denunţătorul a fost condamnat la pedeapsa binemeritată, dar nu a consimţit în ruptul capului să-şi retragă acuzaţiile, încercînd mereu să argumenteze că are dreptate. în cele din urmă, însă, a recunoscut că nu are nici un fel de dovezi şi că acelea pe care le prezentase justiţiei fuseseră născocite de el. Dar a adăugat că se bizuise pe o presupunere, pe o bănuială, şi că nici acum, după a doua anchetă, cînd se dovedise formal nevinovăţia lui Efimov, el nu era convins că acesta ar fi străin de moartea nefericitului capelmaistru, cu toate că s-ar putea să nu-l fi ucis cu otravă, ci într-alt fel. Denunţătorul n-a mai apucat să-şi ispăşească pedeapsa, fiindcă s-a îmbolnăvit pe neaşteptate de congestie cerebrală, a înnebunit şi a murit curînd în spitalul închisorii.
în tot timpul procesului, moşierul s-a purtat cu o rară mărinimie. A luat parte la necazul tatălui meu vitreg, de parcă ar fi fost vorba de propriul lui copil. A venit de mai multe ori să-l vadă la închisoare, ca să-l consoleze, şi i-a dat şi bani. Aflînd că Efimov era fumător, i-a adus cele mai fine ţigări, iar după achitarea lui a sărbătorit evenimentul împreună cu întreaga orchestră. El socotea că procesul clarinetistului său priveşte întreaga orchestră, pentru că punea mare preţ pe buna purtare a muzicanţilor săi, cel puţin tot atît cît şi pe talentul lor. Se scursese un an, cînd s-a zvonit deodată că în capitala guberniei sosise un celebra violonist francez, care, în trecere pe acolo, va da cîteva concerte. Moşierul, care dorea foarte mult să-l aibă pe violonist ca oaspete la conacul său, i-a trimis o invitaţie, şi
francezul a făgăduit să vină. Dar după terminarea pregătirilor pentru primirea oaspetelui şi după ce floarea întregului judeţ fusese invitată la conac, lucrurile luară deodată o întorsătură neaşteptată.
într-o dimineaţă, moşierul a fost înştiinţat că Efimov dispăruse fără urmă. L-au căutat peste tot, dar zadarnic. Lipsa clarinetistului punea orchestra într-o situaţie nespus de grea. După trei zile de la dispariţia lui Efimov, iată că moşierul primeşte o scrisoare din partea francezului. Acesta îi refuza invitaţia pe un ton foarte arogant. Ba nu se sfia să-i dea a înţelege că de aci înainte va fi foarte grijuliu în relaţiile sale cu anumiţi domni care întreţin o orchestră proprie. Mai scria că este imoral să vezi un talent autentic la cheremul unui om care nu ştie să-l preţuiască şi că, în sfîrşit, exemplul lui Efimov, un adevărat artist, cel mai bun violonist din cîţi cunoscuse în întreaga Rusie, constituie o dovadă convingătoare a celor susţinute de el.
Moşierul a citit scrisoarea din ce în ce mai nedumerit. Era profund mîhnit. Cum era cu putinţă ca Efimov, de care avusese atîta grijă, omul acesta căruia nu-i făcuse decît bine, tocmai Efimov să-l calomnieze atît de josnic, atît de crunt, şi încă faţă de un artist european, faţă de un om a cărui părere o preţuia atît de mult! în sfîrşit, scrisoarea îl nedumerea şi dintr-un alt motiv : afla că Efimov era un adevărat artist, violonist, şi că talentul lui nu fusese descoperit, fiind silit să cînte la un alt instrument. Primind toate acestea ca o cruntă lovitură, s-a pregătit să se ducă fără zăbavă la oraş, ca să aibă o întrevedere cu francezul. Dar tocmai cînd să plece i s-a adus un bilet din partea contelui, prin care acesta îl ruga să-l viziteze fără întîrziere. Contele mai scria că ştie totul, că virtuozul străin, împreună cu Efimov, se află acum în casa lui şi că el, personal, uimit de neobrăzarea şi de calomniile clarinetistului, a luat măsuri ca acesta să nu poată pleca. în sfîrşit, spunea că prezenţa moşierului era necesară şi pentru că el însuşi se simţea atins de acuzaţiile lui Efimov. Chestiunea era foarte importantă şi trebuia lămurită cît mai repede.

Moşierul a pornit îndată la drum şi, cînd a ajuns în casa contelui, s-a grăbit să facă cunoştinţă cu violonistul francez, i-a povestit acestuia tot ce se întîmplase cu tatăl meu vitreg, i-a mai spus că nu bănuise la Efimov un talent atît de strălucit, că, dimpotrivă, acesta se dovedise a fi un foarte prost clarinetist; auzea acum pentru prima oară că muzicantul care-l părăsise ar fi violonist. A mai adăugat că Efimov era un om liber — nimeni nu-i îngrădise vreodată libertatea, şi ar fi putut să plece oricînd, în orice clipă, din

63
casa lui, dacă ar fi fost într-adevăr asuprit. Francezul era uluit. A fost chemat Efimov. Nu-l mai recunoşteai. Era arogant, răspundea ironic şi susţinea cu îndărătnicie că nu-i destăinuise francezului decît adevărul. Contele, - indignat de cele auzite, i-a strigat în faţă tatălui meu vitreg că e un ticălos, un clevetitor, şi că ar menta cea mai ruşinoasă pedeapsă.
— Ştiu, ştiu, vă cunosc, lurhinăţia-voastra, am avut prilejul să vă cunosc prea bine, i-a făspuns Efimov. Datorită aşa-zisei dumneavoastră bunătăţi, era cît pe aci,să fiu condamnat pentru crimă, căci ştiu cine l-a îndemnat pe Alexei Nikiforovici, fostul dumneavoastră muzicant, să mă pîrască în faţa justiţiei.
Auzind învinuirea aceasta atît de gravă, indignat peste măsură, contele abia s-a mai putut stăpîni. Din întîmplare, în salonul unde se petreceau cele povestite se afla şi o persoană oficială, care sosise tocmai atunci, avînd treabă cu contele. Atacul grosolan şi jignitor al lui Efimov, a declarat el, nu poate să rămînă nepedepsit, fiind vorba de o învinuire nedreaptă, calomnioasă, făcută cu rea-credinţă. A cerut deci respectuos să-i fie îngăduit a-l aresta chiar în casa contelui. Francezul, nespus de indignat, a zis că n-a mai pomenit un om atît de nerecunoscător şi de josnic. Tatăl meu vitreg a răspuns că e gata să îndure orice pedeapsă, judecată, sau chiar o nouă urmărire penaiă, numai să nu mai fie nevoit să ducă traiul de pînă atunci în orchestra moşierului. Fiind sărac lipit pămîntului, nu-i fusese cu putinţă s-o părăsească mai devreme. După ce a spus aceste cuvinte, a ieşit din salon, însoţit de cei care-l arestaseră. L-au închis într-o cameră dosnică a casei şi l-au anunţat că va fi trimis la închisoarea oraşului chiar a doua zi.
Pe la miezul nopţii, uşa camerei în care se afla arestatul s-a deschis şi a intrat moşierul, în halat şi papuci, cu un felinar aprins în mînă. Se cunoştea uşor după faţa lui că gînduri chinuitoare nu-l lăsaseră să doarmă şi-l siliseră să părăsească patul la o oră atît de tîrzie. Efimov nu dormea nici el. Şi-a privit oaspetele cu mirare. Acesta a pus felinarul jos şi, foarte tulburat, s-a aşezat pe un scaun
în faţa lui.
— Egor, a zis el, de ce m-ai jignit ?
Efimov nu i-a răspuns. Moşierul a repetat întrebarea. Tonul vorbelor lui trăda o adîncă frămîntare şi o ciudată indispoziţie.
— 'Numai Dumnezeu ştie de ce v-am jignit, domnule ! a răspuns într-un tîrziu tatăl meu vitreg, făcînd un gest cu mîna că e sătul pînă în gît de tot ce se întîmpla. Şi-o fi vîrît dracul coada ! Nici eu nu ştiu ce m-a împins să mă port aşa 1 Ei, va să zică, nu mi-e dat

să mai rămîn la dumneavoastră, nu mi-e dat... Diavolul mi-a pus
gînd rău, asta-i!
— Egor ! a zis moşierul, întoarce-te la mine. Uit totul, îţi iert totul. Ascultă-mă, vei fi primul muzicant al orchestrei mele, te voi plăti mult mai bine decît pe ceilalţi...
— Nu, domnule, nu mai stăruiţi. Nu mi-e dat să mai stau la dumneavoastră ! Aşa e cum v-am spus : se ţine satana de Capul meu. Dacă aş rămîne, s-ar putea. întîmpla să vă dau foc casei. Mă apucă aşa, cîteodată, mă doboară urîtul, că-mi vine să blestem ceasul în care m-axn născut! Nu sînt stăpîn pe' mine, lăsaţi-vnă mai bine să plec. Şi toate astea-s.aşa de cînd s-a înfrăţit diavolul ăla cu mine...
— Care diavol ? a întrebat moşierul.
—■ Păi ăla de-a crăpat ca un cîine, italianul de care s-a lepădat
toată lumea.
— El te-a învăţat să cînţi, Egoruşka ?
— Da! Multe m-a învăţat, dar tot el m-a dus şi la pierzanie. De nu l-aş fi întîlnit niciodată !
— Cum aşa, Egoruşka, era şi el un maestru al arcuşului ?
— Nu, el nu cînta prea grozav, dar se pricepea să înveţe pe alţii. Studiam singur, el îmi arăta doar — mai bine mi s^ar fi uscat mîna decît să învăţ ce-am învăţat. Acum nici eu nu mai ştiu ce vreau. Uite, dacă, de pildă, aţi zice : „Egorka, spune ce doreşti, vreau să-ţi împlinesc orice dorinţă", n-aş putea, domnule, să vă răspund nimic, pentru că nici eu nu ştiu ce vreau. Aşa că e mai bine să-mi daţi drumul, domnule, cum v-am spus. Că altfel, vă spun, fac o ispravă să-mi meargă vestea, ca să mă trimită forţat undeva, cît mai departe, să se isprăvească odată cu mine !
— Egor ! a zis moşierul după cîteva clipe de tăcere, nu pot să te las în halul în care eşti. Dacă nu vrei să mai rămîi în serviciul meu, du-te. Doar eşti un om liber, n-am nici un drept să te opresc. Dar acum nu mai plec eu de la tine, pînă ce nu-mi cînţi ceva la vioara ta! Cîntă-mi, Egor, pentru Dumnezeu 1 Cîntă-mi! Te rog să mă înţelegi că nu-ţi poruncesc, nu te silesc. Te rog cu lacrimi în ochi, să-mi cînţi, Egoruşka, pentru Dumnezeu, să-mi cînţi ce i-ai cîntat şi francezului! Uşurează-mi inima. Tu eşti încăpăţînat, dar şi eu sînt încăpăţînat. Vezi tu, am şi eu

slăbiciunea mea, Egoruşka! Eu te-am înţeles, înţelege-mă şi tu pe mine. N-o să mă liniştesc pînă ce n-o să-mi cînţi ceea ce i-ai cîntat francezului, din vrerea şi plăcerea ta.
— Bine, fie ! a răspuns Efimov. Am jurat, domnule, că n-o să cînt niciodată în faţa dumneavoastră, tocmai în faţa dumneavoastră,

.ulii"-'
dar mi-aţi înmuiat inima. O să vă cînt, însă pentru prima şi ultima oară. N-o să rnă mai auziţi niciodată, nicăieri, chiar dacă mi-aţi da şi o mie de ruble.
Şi-a luat vioara şi a început să eînte o compoziţie de-a lui: va-riaţiuni pe motive populare ruseşti. B. spunea că variaţiunile acestea erau cea dintîi şi cea mai bună bucată pentru vioară din tot ce-a compus Eiimov şi că nicicînd n-a cîntat altceva mai frumos şi mai inspirat. Moşierul, care de obicei nu rămînea nepăsător la auzul muzicii, plîngea acum în hohote. După ce s-a sfîrşit cîntecul, s-a ridicat de ps scaun, a scos trei sute de ruble şi le-a dat tatălui meu vitreg, spunîndu-i :
— Acum, du-te, Egor. Uite că-ţi dau drumul să ieşi de aici şixO să'mă înţeleg eu cu contele. Dar te rog să mai asculţi ce-ţi spun,: ar fi bine să nu ne mai vedem niciodată. în faţa ta se deschide un drum larg, şi dacă ne vom întîlni vreodată pe acest drum, ne vom simţi amîndoi stînjeniţi. Şi acum, adio !... Ba nu, mai stai o clipă ! Vreau să-ţi dau un sfat înainte de a ne despărţi, numai unul singur : să nu bei şi să înveţi mereu. Să nu te înfumurezi! îţi vorbesc ca un tată. încă o dată îţi spun : ai grijă să înveţi şi să nu pui strop de băutură în gură, pentru că, dacă vei bea o singură dată aşa, la uo-necaz (şi necazuri o să ai destule), s-a isprăvit cu tine. Se duc toate dracului şi s-ar putea să crapi şi tu ca italianul tău, undeva într-un şanţ. Şi acum adio... Stai puţin, sărută-mă !
S-au sărutat, apoi tatăl meu vitreg a ieşit afară fără zăbavă. Era liber.
Trezindu-se liber, de îndată ce a ajuns în cea mai apropiată capitală de judeţ, şi-a băut cele trei sute de ruble şi s-a mai înhăitat şi cu o gaşcă de derbedei, cheflii ordinari. în cele din urmă, rămas singur, în cea mai neagră mizerie, fără nici un ajutor de nicăieri, s-a văzut silit să se angajeze în orchestra nenorocită a unui teatru ambulant de provincie. El era vioara întîi şi, poate, singura vioară a orchestrei. Toate acestea nu se prea potriveau cu ceea ce-şi propusese el la început: să ajungă cît mai repede la Petersburg, să înveţe, să-şi găsească un angajament bun şi să deyină un adevărat artist. Dar nici în mica orchestră n-a stat mult. Curînd s-a certat cu impresarul teatrului şi l-a părăsit. Atunci, pierzîndu-şi cu totul curajul, s-a hotărît la un gest desperat, care-i rănea profund mîndria : i-a scris moşierului pe care-l cunoaştem şi noi. I-a descris situaţia în care se afla şi i-a cerut bani. Tonul scrisorii era destul de degajat. Dar n-a primit nici un răspuns. Atunci a trimis o a doua scrisoare, în

baie se înjosea peste măsură, nu-î mai scotea pe moşier din „bine-făcătorule" şi-l ridica în slăvi ca pe un adevărat protector al artelor. La urmă îi cerea din nou să-l ajute. în sfîrşit, a sosit răspunsul. Moşierul îi trimitea o sută de ruble şi cîteva rînduri scrise de mîna valetului său. Efimov era invitat să-l scutească pe viitor de orice fel de rugăminţi. După ce a primit banii, tatăl meu vitreg s-a gîndit să plece numaidecît la Petersburg, însă după ce şi-a plătit datoriile, nu i-a mai rămas decît o sumă atît de neînsemnată, încît nu mai putea fi vorba de plecare. A rămas, aşadar, pe loc şi s-a angajat iarăşi într-o orchestră obscură de provincie, însă din pricina unor certuri a fost nevoit s-o părăsească şi pe aceasta. Şi tot aşa mereu, trecînd din orchestră în orchestră, fără să renunţe la gîndul de a ajunge într-un fel sau altul cît mai repede la Petersburg, a colindat provincia şase ani încheiaţi. în sfîrşit, într-o zi l-a cuprins groaza, dîn-du-şi -seama deznădăjduit cît rău pricinuise talentului său viaţa dezordonată pe care o dusese şi mizeria în care se zbătuse. Şi într-o bună dimineaţă, şi-a părăsit impresarul, şi-a luat vioara şi a ajuns la Petersburg aproape cerşind. S-a aciuiat într-o mansardă, şi aici l-a întîlnit pentru întîia oară pe B. care abia sosise din Germania şi care visa, ea şi el, să ajungă vestit. în scurt timp, cei doi tineri s-au împrietenit şi B. îşi aminteşte şi astăzi, cu adîncă emoţie, de această prietenie. Amîndoi erau tineri, amîndoi nutreau aceleaşi speranţe şi aveau acelaşi ţel. B., pe atunci încă foarte tînăr, nu cunoscuse decît în foarte mică măsură mizeria şi suferinţa. Afară de aceasta, era, înainte de orice, german şi păşea spre ţelul său cu îndărătnicie, metodic, cu totul conştient de propriile sale forţe. El stabilise dinainte, aproape fără greş, pînă unde va ajunge cu talentul său, pe cînd prietenul lui, la treizeci de ani împliniţi, era obosit, vlăguit, pierduse orice răbdare şi nu se mai bucura de prospeţimea forţelor tinereşti, pentru că le irosise într-un vagabondaj de şapte ani pe la teatrele de provincie şi pe la orchestrele moşierilor pentru o bucată de pîine. în anii aceia nu-l susţinuse decît un singur gînd, mereu acelaşi — gîndul că va scăpa odată şi odată din situaţia deznădăjduită în care se afla, că va strînge destui bani ca să ajungă la Petersburg. Era însă o idee vagă, nedesluşită, un fel de chemare lăuntrică imperioasă, care, cu trecerea anilor, pierduse mult din limpezimea ei iniţială chiar şi pentru el însuşi. Aşa că, după ce a ajuns la Petersburg, acţiona aproape inconştient, în virtutea aceleiaşi vechi obişnuinţe, izvorîtă din aceeaşi şi aceeaşi dorinţă şi din gîndurile obsedante legate de această călătorie. Pînă la urmă, aproape că nu mai ştia nici el ce căuta în capitală. Entuziasmul său era convulsiv, înveninat,

Violent, de parcă ar ii vrut sa se înşele pe sine însuşi, să se autosu» gestioneze că nu-i seoaseră nioi puterile, nici înflăcărarea, nici inspiraţia tinereţii. B. era un om rece din fire şi metodic, se lăsa copleşit de această continuă

încîntare a cărei strălucire îl orbea. Credea că tatăl meu vitreg era un geniu muzical al viitorului. Nici nu şi-ar fi putut închipui că acesta va avea altă soartă. Dar s-a dezmeticit curînd şi a început să-şi cunoască mai bine prietenul. A văzut limpede că impetuozitatea, febrilitatea şi nerăbdarea acestuia nu erau în realitate decît deznădejdea cumplită a omului copleşit de gîndul că-şi pierduse talentul. Şi-a mai dat seama, pînă la urmă, că poate nici talentul lui Efimov nu era chiar atît de uriaş şi că, mai degrabă, trebuie să fie vorba de multă orbire, înfumurare şi mulţumire de sine, care-l stăpîniseră chiar de la început şi-l făcuseră să se hrănească cu prea multe iluzii şi visuri despre propria sa genialitate. „Dar nu se putea, povestea B., să nu te uimească firea ciudată a prietenului meu. Vedeam aievea lupta înverşunată, înfrigurată dintre voinţa lui încordată pînă la crispare şi neputinţa sa lăuntrică. Nefericitul acesta se mulţumise şapte ani încheiaţi să viseze la viitoarea sa glorie, fără să-şi dea seama că uitase noţiunile cele mai simple ale artei noastre, că pierduse pînă şi tehnica ei cea mai elementară. Şi cu toate acestea, fantezia lui dezordonată zămislea fără încetare planuri uriaşe de viitor. El nu se mulţumea să ajungă un geniu, să intre în rîndul celor mai mari violonişti ai lumii. Gîndul că ar fi un asemenea geniu nu-i era de ajuns. Mai vroia să fie şi compozitor, cu toate că habar n-avea de contrapunct. Dar mai mult decît orice, adăuga B., mă mira la el intuirea foarte adîncă, foarte clară şi, aş putea spune, instinctivă a artei pe care o vădea omul acesta cu totul neputincios, neînchipuit de slab cunoscător al tehnicii ei. El simţea arta şi o trăia atît de intens, îneît nu-i de mirare că în conştiinţa lui se putuse furişa o idee greşită despre propriile sale posibilităţi, şi în loc să se socoată un critic de artă, care o simte adînc, din instinct, se credea un sacerdot al ei, un geniu. Uneori izbutea să exprime în limbajul său simplu, rudimentar, lipsit de orice ştiinţă, adevăruri uluitoare prin adîncimea lor. Nu înţelegeam cum de putuse să ghicească aceste adevăruri, pentru că nu citise şi nu învăţase niciodată. Recunosc că, în mare măsură, mulţumită lui şi sfaturilor lui, adăuga B., mi-am desăvîrşit propria mea artă. Pe el, viitorul meu nu-l neliniştea, continua B. îmi iubeam şi eu arta cu pasiune, cu toate că ştiam chiar de la începutui drumului meu că nu-mi este hărăzit să ajung mai mult decît un salahor al ei. în schimb, mă pot mîndri cu faptul că nu am îngropat, ca un sclav leneş, talantul dăruit de na-

68

tură, ci, dimpotrivă, l-am însutit. Iar dacă sînt lăudat pentru precizia interpretării mele, dacă tehnica mea sigură uimeşte lumea, trebuie să spun că jţoate le datorez muncii mele neobosite, conştiinţei clare a forţelor mere, exigenţei necruţătoare faţă de mine însumi şi luptei neîncetate împotriva înfumurării, împotriva mulţumirii de sine şi împotriva lenei, această consecinţă firească a suficienţei^/ B. a încercat şi el să-i dea sfaturi prietenului care-l subjugase la început. Dar încercarea sa a fost zadarnică, sfaturile lui îl iritau. Prietenia lor s-a cam răcit. Curînd B. a observat că Efimov cădea din ce în ce mai des în stări de apatie, de tristeţe şi de plictiseală, că izbucnirile de entuziasm sînt tot mai rare şi că, după aceste izbucniri, îl dobora o melancolie neagră, cumplită. în sfîrşit, Efimov a început să-şi părăsească vioara. Uneori, săptămîni întregi nu se atingea de ea. Prăbuşirea definitivă era aproape. într-adevăr, în foarte scurt timp, nefericitul a căzut pradă tuturor viciilor. Şi s-a întîmplat tocmai ceea ce-i spusese moşierul că n-ar fi trebuit să se întîmple : a început să bea peste măsură. B. îl observa cu groază. Toate sfaturile lui erau zadarnice. De altfel, se şi temea să-i mai spună vreo vorbă. încetul cu încetul, Egor Efimov ajunsese atît de cinic, îneît nu se simţea de loc stînjenit că trăia pe spinarea lui B., ba se purta ca şi cum ar fi avut tot dreptul s-o facă. O duceau din ce în ce mai greu. B. abia o scotea la capăt cu lecţiile pe care le dădea. Se mai angaja să cînte pe la seratele negustorilor şi ale nemţilor sau în casele slujbaşilor săraci, care, de bine, de rău, tot îi plăteau ceva. Lui Efimov nici nu-i trecea prin gînd să se sinchisească de greutăţile cu care lupta prietenul său : se purta cu el aspru, şi săptămîni întregi nu binevoia să-i adreseze măcar un cuvînt. într-o zi, B. i-a spus cu o mare blîndeţe că n-ar fi rău dacă şi-ar neglija mai puţin vioara, ca să nu piardă cu totul obişnuinţa ei. Dar Efimov s-a făcut foc şi a declarat că intervenţia lui B. l-a hotărît cu atît mai mult să nu se mai atingă niciodată de vioara sa, închipuindu-şi, probabil, că B. îl va ruga în genunchi să nu facă aşa ceva. S-a întîmplat o dată ca B. să aibă nevoie de un muzicant care să-l acompanieze la o serată şi s-a gîndit să-l invite pe Efimov. Cînd acesta a auzit propunerea, l-a cuprins furia şi a declarat cu aprindere că el nu este muzicant ambulant şi nici decăzut ca B., ca să înjosească o artă nobilă cîntînd în faţa unor meseriaşi neghiobi, cu totul necunoscători în ale muzicii, care nu sînt în stare să-i aprecieze talentul. • n-a mai zis nimic. în lipsa prietenului său, care plecase la serata aceea, Efimov, cumpănind mai pe îndelete invitaţia lui B., şi-a închipuit că ea nu putea să fie altceva decît o aluzie la faptul că trăia

69

pe socoteala lui, că acesta i-a dat să înţeleagă că şi el trebuie să încerce să cîştige bani. Cînd B. s-a întors acasă, Efimov s-a apucat pe neaşteptate să-i reproşeze purtarea lui josnică, declarîndu-i că nu mai rămîne nici un minut împreună cu el. Şi, într-adevăr, a dispărut pentru două zile, însă a treia zi s-a întors iar, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, şi şi-a continuat viaţa de mai înainte.

Numai deprinderea traiului comun şi vechea lor prietenie, îmbinate cu un simţământ de compătimire pentru omul acesta pierdut, îl mai opreau pe B. să pună cumva capăt acestui trai execrabil şi să se despartă pentru totdeauna de prietenul său. Pînă la urmă, tot s-au despărţit. Lui B. i-a surîs norocul. Ajutat de un protector influent, a izbutit să dea un concert strălucit. Pe vremea aceea B. şi ajunsese un mare artist, iar curînd faima lui, care creştea cu o repeziciune uimitoare şi se răspîndea tot mai mult, i-a înlesnit angajarea în orchestra teatrului de operă, unde a dobîndit în scurtă vreme un succes pe deplin meritat. La despărţire, B. i-a dat lui Efimov o sumă de bani şi l-a implorat, cu lacrimi în ochi, să se întoarcă pe calea cea dreaptă. Chiar şi astăzi B. se simte emoţionat cînd îşi

aminteşte de el. Amiciţia cu Efimov i-a lăsat impresiile cele mai puternice din tinereţea sa. Păşiseră umăr la umăr pe tărîmul artei, legaţi printr-o strînsă şi înflăcărată prietenie. Pînă şi izbucnirile ciudate, pînă şi defectele cele mai grosolane şi mai izbitoare ale lui Efimov îl legaseră şi mai mult de acesta. B. îl înţelegea, aproape că-i ghicea gîndurile şi-şi dădea seama cum se va sfîrşi totul. La despărţire s-au îmbrăţişat şi au plîns. Atunci, printre lacrimi şi hohote de plîns, Efimov i-a mărturisit că e un om pierdut, omul cel mai nenorocit de pe pămînt şi că ştie de mult lucrul acesta, dar abia acum şi-a dat bine seama că-i sortit pierzaniei.

— Nu am talent 1 a spus el în încheiere, pălind ca un mort. B. era adînc mişcat.

— Ascultă, Egor Petrovici, a început el. Unde vrei să ajungi ? Deznădejdea te distruge. Nu mai ai nici pic de răbdare şi curaj 1 Te-a apucat un acces de melancolie, de aceea spui că n-ai talent. Nu-i adevărat! Te asigur de contrariu. Nu eşti lipsit de talent. îmi dau seama de adevărul acesta din felul cum simţi şi înţelegi tu arta, şi ţi-l pot dovedi chiar prin viaţa ta. Doar tu mi-ai povestit de trecutul tău. Şi altădată ai fost copleşit, fără să-ţi dai seama, de aceleaşi clipe de deznădejde. De pe atunci, primul tău profesor, omul acela straniu despre care mi-ai vorbit de atîtea ori, a trezit în tine pentru întîia oară dragostea de artă şi ţi-a ghicit talentul. Şi atunci te-a cuprins un sentiment tot atît de puternic şi de dureros ca şi acum.

^u mai

Dar nu te dumireai de ceea ce se întîmpla ci traiul din casa moşierului, dar nu ştiai ce-ţi lips a murit prea de timpuriu. Nu ţi-a lăsat moştenire i şi, mai ales, nu a apucat să-ţi dezvăluie propria Simţeai că trebuie să păşeşti pe un alt drum, mai la îţi sînt hărăzite, dar nu ştiai cum să ajungi la ele, ia. ai început să urăşti tot ce te înconjura. Cei şase ani lipsuri nu sînt ani pierduţi! Ai învăţat, ai cugetat, ţi-i de posibilităţile şi de puterile tale, şi astăzi îţi înţelegi arta şi menirea. Prietene, fii răbdător şi curajos ! Te aşteaptă o ursită "mult mai vrednică de invidie decît a mea. Eşti un artist de o sută de ori mai mare decît mine. Mă rog lui Dumnezeu să-ţi dea măcar a zecea parte din răbdarea mea. Să înveţi şi să nu bei, aşa cum te-a povăţuit moşierul tău cel bun, dar mai ales ia-o de la capăt, de la a.b.c. : Ce te chinuie ? Sărăcia, lipsurile ? Dar sărăcia şi lipsurile îl formează pe artist. Ele sînt nedespărţite de orice început. Deocamdată nimeni ' nu are nevoie de tine, nimeni nu vrea nici măcar să ştie de tine — aşa-i pe lumea asta. Dar aşteaptă puţin şi o să vezi cît o să ai de tras de pe urma talentului tău, după ce vei ajunge cunoscut. Invidia, ticăloşia meschină şi mai cu seamă neghiobia se vor prăvăli peste tine şi te vor apăsa mai rău decît mizeria. Talentul are nevoie de înţelegere, de simpatie, dar te vor surprinde mutrele din jurul tău, cînd te vei apropia cît de cît de ţel. Ei vor desconsidera şi dispreţui ceea ce ai obţinut tu prin trudă grea, înfruntând lipsurile de tot felul, după zile de foame şi nopţi nedormite. Viitorii tăi confraţi nu se vor apropia de tine să te încurajeze, să te mîngîie, nici nu vor lăuda ceea ce e bun şi adevărat în tine, ci dimpotrivă, se vor lega cu o bucurie răutăcioasă de orice greşeală de-a ta şi-ţi vor arunca în faţă slăbiciunile şi lipsurile tale. Sub masca indiferenţei, plini de ură, se vor desfăta cu orice greşeală pe care vei săvîrşi-o (ca şi cum ar exista om care să nu greşească !). înfumurat cum eşti, te porţi adesea cu cei din jurul tău cu o trufie cu totul nelalocul ei şi poţi să jigneşti cine ştie ce nulitate roasă de orgoliu, aşa că va fi vai şi amar de tine, căci vei fi singur, iar ei vor fi mulţi. Şi te vor sfîrteca şi te vor străpunge cu acele lor înveninate. Chiar şi eu încep să le simt ura. Şi acum, curaj! Nu eşti chiar atît de sărac, o mai poţi scoate la capăt. Nu dispreţui nici un fel de muncă, zdrăngăne şi tu cum am zdrăngănit şi eu la petrecerile meşteşugarilor sărmani. Ţie îţi lipseşte răbdarea ! Nerăbdarea ta a ajuns o adevărată boală. îţi lipseşte simplitatea, eşti prea complex, prea despici firul în patru şi-ţi frămînţi creierul în zadar. Eşti cutezător numai cu vorba, dar te strîngi de

teamă cînd trebuie să pui mîna pe arcuş. Eşti ambiţios, dar prea puţin îndrăzneţ;. Curaj deci, mai aşteaptă, mai învaţă şi chiar dacă nu te bizui pe propriile-ţi puteri, nu strică să încerci aşa, într-un noroc. Doar nu eşti lipsit nici de înflăcărare, nici de o adîncă simţire. Poate că-ţi vei atinge totuşi ţelul, şi dacă nu o să izbuteşti o dată, mai încearcă-ţi totuşi norocul. Oricum, n-ai ce pierde, ci, dimpotrivă, ai numai de cîştigat. Norocul, frate, e mare lucru în arta noastră 1

Efimov asculta vorbele prietenului său cu adîncă emoţie. Treptat, paloarea pieri din obrazul lui, roşeaţa îi învioră chipul, iar în ochi i se aprinse surprinzătoarea flacără a curajului şi a speranţei. Curînd însă, nobilul său curaj deveni înfumurare, apoi se transformă în obişnuita lui aroganţă. Pe cînd B. se apropia de sfîrşitul poveţelor sale, Efimov îl urmărea distrat şi nerăbdător. I-a strîns totuşi mîna cu căldură, i-a mulţumit şi, ca totdeauna, trecînd uşor de la melancolie şi de la cea mai adîncă modestie la cea mai mare semeţie şi obrăznicie, i-a spus plin de trufie prietenului său că-l roagă să nu se neliniştească de soarta lui, că o să aibă el singur grijă de ea, că nădăjduieşte să se bucure şi el cît de curînd de protecţia cuiva, ca să dea un concert, şi atunci va cîştiga din belşug şi bani, şi glorie. B. a dat din umeri, dar nu l-a contrazis şi s-au despărţit, dar se înţelege că nu pentru multă vreme. Efimov a cheltuit repede banii căpătaţi. A venit să-i mai ceară, apoi a venit a treia, a patra, a zecea oară pînă cînd B., pierzîndu-şi răbdarea, nu l-a mai primit. De atunci n-a mai ştiut nimic de el.

Au trecut cîţiva ani. într-o zi, întorcîndu-se acasă de la o repetiţie, lîngă uşa unui birt murdar dintr-o ulicioară, B. s-a lovit de un om prost îmbrăcat, ameţit de băutură, care l-a strigat pe nume. Era Efimov. Se schimbase foarte mult. Avea faţa galbenă şi buhăită. Pe obrazul lui descopereai din prima clipă pecetea de neşters a vieţii destrăbălate pe care o ducea. B. s-a bucurat foarte mult, dar n-a apucat să schimbe cu Efimov decît cîteva cuvinte, căci acesta l-a tîrît după el, în birt. Aci, într-o cămăruţă mai retrasă, cu pereţii afumaţi, B. a putut să-l

vadă mai bine pe prietenul său. Curgeau zdrenţele de pe el, avea cizmele rupte, iar plastronul uzat al cămăşii era plin de pete de vin. Părul începuse să-i încărunţească şi să se rărească.
— Ce-i cu tine ? Ce faci ? l-a întrebat B.
Efimov s-a încurcat, ba, la început, s-a fîstîcit chiar şi a răspuns cu vorbe fără şir şi cu frînturi de fraze care l-au făcut pe B. să creadă că prietenul lui era nebun. In sfîrşit, Efimov i-a mărturisit că
72
nu poate vorbi pînă nu bea puţină votca, dav că aici, la birt, nu mai are nici un credit. Spunînd aceasta, s-a înroşit la faţă şi a încercat să-şi dea curaj, schiţînd un gest de voioşie, dar atitudinea lui era atît de neobrăzată, de forţată şi de supărătoare, încît lui B., care şi-a dat seama că temerile lui se dovedeau pe deplin întemeiate, i-a făcut o impresie jalnică. Bun la suflet cum era, s-a simţit înduioşat de \tarea prietenului şi a comandat totuşi votcă. Efimov s-a schimbat la faţă de mulţumire şi s-a zăpăcit în aşa hal, că l-au podidit lacrimile şi era gata să sărute mîinile binefăcătorului său. In timpul mesei, B. a aflat, spre marea sa mirare, că nefericitul se însurase. Dar şi mai mare i-a fost mirarea cînd l-a auzit pe Efimov spunînd că soţia sa era cauza tuturor nenorocirilor lui şi că însurătoarea i-a ucis talentul.
— Cum aşa ? l-a întrebat B.
— Uite, frate, sînt doi ani de cînd n-am pus mîna pe vioară. Muierea mea-i bucătăreasă, o femeie grosolană, incultă. Lua-o-ar dracu !... Ne batem toată ziua, altceva nu facem.
•—■ Dacă e aşa, de ce te-ai însurat ?
— Cînd am întîlnit-o pe ea, muream de foame. Avea vreo mie de ruble şi m-am însurat aşa, nebuneşte. Dar ea s-a îndrăgostit de mine şi mi s-a atîrnat de gît. Cine a pus-o ! Apoi, frăţioare, banii s-au dus pe mîncare, pe băutură ! Mai putea fi vorba de talent ? Totul e pierdut!
B. a observat că Efimov încerca, grăbit, să se justifice în faţa lui.
—■ Am părăsit totul, totul! a adăugat el. Apoi i-a spus că în ultimul timp atinsese aproape perfecţiunea la vioară şi, cu toate că B. era unul dintre cei mai buni violonişti din oraş, nici pe departe nu se putea compara cu el, Efimov.
— Atunci, ce mai aştepţi ? l-a întrebat B., mirat. N-ar fi bine să-ţi cauţi un loc ?
— Nu merită ! a zis Efimov, făcînd cu mîna un gest de nespusă plictiseală. Parcă pricepe ceva careva dintre voi, din ăia de acolo ! Ce ştiţi voi ? Pe dracu ! Nu ştiţi nimic, asta e ! Vă pricepeţi să zdrăngăniţi un joc oarecare pentru cine ştie ce balet mizerabil — asta ştiţi! Dar violonişti buni n-aţi văzut, nici n-aţi ascultat vreodată. Parcă are vreun rost să vă zgîndărească omul ? N-aveţi decît să rămîneţi aşa cum sînteţi!
Spunînd acestea, Efimov a dat iar din mînă plictisit, clătinîn-du-se pe scaun, ameţit de băutură. Apoi a început să stăruie pe lîngă B. să-i facă o vizită acasă, dar acesta a refuzat, i-a cerut adresa şi i-a făgăduit că va trece pe la el chiar a doua zi. Efimov, după
73
ce a mincat şi a băut bine, a început sa arunce priviri batjocoritoare fostului său prieten, căutînd să-l înţepe în fel şi chip. La plecare, s-a repezit să-i ţină şuba scumpă, ca un inferior superiorului său. Trecînd prin faţa primei camere, Efimov s-a oprit şi l-a recomandat pe B. chelnerilor şi publicului ca prima şi singura vioară din întreaga capitală. Intr-un cuvînt, în clipa aceea era pur şi simplu dezgustător.
Cu toate acestea, a *adus* dimineaţă B. a venit să-l vadă în mansarda unde locuiam pe ât cu toţii în cea mai neagră mizerie, într-o singură odaie. Imparii patru ani şi trecuseră doi ani de cînd măicuţa mea se măritase cu Efimov. Era nefericită. Mai înainte fusese guvernantă şi era o femeie foarte instruită şi frumoasă. Din pricina sărăciei, se măritase cu un funcţionar bătrîn, tatăl meu. Căsnicia lor a fost însă de scurtă durată. Tatăl meu a murit pe neaşteptate, şi modesta moştenire rămasă de^pe urma lui a fost împărţită între moştenitorii săi. Măicuţa mea s-a pomenit părăsită, cu mine în braţe şi cu o sumă neînsemnată de bani, partea ei de moştenire. Un loc de guvernantă cu un copil mic era greu de găsit. Tocmai atunci l-a întîlnit întîmplător pe Efimov şi s-a îndrăgostit într-adevăi de el. Fire visătoare şi plină de entuziasm, l-a socotit un geniu şi a dat crezare vorbelor lui înfumurate despre viitorul strălucit care îl aştepta. O ademenea nobila misiune dea sprijini şi îndruma un om genial şi s-a măritat cu el. Dar chiar din prima lună, visurile şi speranţele ei s-au spulberat _şî s-a trezit curînd în faţa tristei realităţi. Efimov, care se pare case însurase într-adevăi numai pentru că măicuţa mea avusese vreo mie de ruble, de îndată ce banii s-au cheltuit, şi-a pus mîinile în sîa'i Ca şi cum s-ar fi bucurat că are un pretext, s-a grăbit să declare tuturor cunoscuţilor săi că însurătoarea îi distrusese talentul şi că el nu poate să lucreze într-o odaie înăbuşitoare, de faţă cu o familie flămîndă. Că într-o asemenea situaţie nu-ţi mai arde de cîntat şi de muzică şi că, în sfîrşit, aşa-i fusese lui scris — să-l lovească o nenorocire ca asta. Cu timpul, a început să creadă şi el că acuzaţiile sale erau întemeiate şi părea bucuros că găsise acest nou pretext pentru justificarea sa. Omul acesta nefericit, cu talentul distrus, parcă era în continuă căutare de pretexte, spre a justifica toate insuccesele şi nenorocirile sale. Nu se împăca de loc cu gîndul înfiorător că el era pierdut de mult şi pentru totdeauna pentru artă. Lupta într-o încleştare spasmodică împotriva acestui gînd cumplit ca un coşmar şi cînd realitatea îl dobora, cînd i se deschideau ochii pentru cîteva clipe, i se părea că-şi pierde minţile de groază. Nu-i venea prea uşor să renunţe la credinţa care de
atîţia ani însemnase pentru el însăşi viaţa. Pînă în ultima clipă s-a mîngîiat eu nădejdea că încă nu era totul pierdut. In ceasurile de grea cumpănă, se îmbăta. Beţia, cu buimăceala ei hidoasă, îi mai alunga urîtul. în sfîrşit,

poate că nici nu-şi dădea seama cît de necesară îi era soţia sa pe vremea aceea : era un pretext viu şi, într-adevăr, pe tatăl meu vitreg aproape îl înnebunea ideea că, după ce-şi va îngropa soţia, *care-l nenorocise,* toate vor reintra pe făgaşul lor normal. Biata mea măicuţă nu-l putea înţelege. Ca o adevărată visătoare, a fost înfrîntă chiar de la primii ei paşi în realitatea vrăjmaşă : a devenit supărăcioasă, arţăgoasă şi înăcrită. Se certa neîncetat cu bărbatul ei, căruia îi făcea parcă plăcere s-o chinuiască, şi-i cerea mereu să se apuce de lucru. însă orbirea lui, ideea fixă care-l obseda, sminteala lui — toate acestea îi distruseseră aproape orice sensibilitate umană. Rîdea doar, şi într-un moment de cumplită sinceritate nu s-a sfiit să-i arunce în faţă jurămîntul că nu va pune mîna pe vioară pînă în clipa morţii ei. Măicuţa, deşi l-a iubit cu patimă pînă la ultima ei suflare, n-a putut să îndure viaţa aceasta. Mereu suferindă, mereu îndurerată, traiul ei era un chin fără de sfîrşit şi, pe lîngă toate aceste nenorociri, mai trebuia să şi muncească pentru întreaga familie. A început să gătească pentru alţii, deschizînd o pensiune pentru externi. Dar soţul ei îi fura deseori toţi banii, aşa că ea era nevoită să-şi lase clienţii să plece cu vasele goale. Cînd B. a venit la noi, ea se îndeletnicea cu spălatul rufelor şi vopsitul hainelor vechi. Aşa o duceam de azi pe mîine, ca vai de lume, în mansarda noastră.

B. a rămas uluit de mizeria în care trăiam.

— Ce mi-ai tot îndrugat! i-a spus el tatălui meu vitreg. Ea ţi-a distrus talentul ? Văd că, dimpotrivă, ea te hrăneşte. Dar tu ce lucrezi ?

— Păi, nimic ! a răspuns tatăl meu vitreg.

Dar B. nu cunoştea încă nici pe departe suferinţele măicuţei mele. Bărbatul îi aducea de multe ori în casă adevărate bande de puşlamale şi scandalagii, şi atunci să fi văzut ce era !

B. a rămas multă vreme ia noi, încercînd să-l facă pe fostul său prieten să înţeleagă anumite lucruri. Pînă la urmă, l-a ameninţat că, dacă nu vrea să se îndrepte, nu-l va ajuta cu nimic şi i-a spus fără ocol că bani nu-i dă, pentru că o să-i cheltuiască pe băutură. în sfîrşit, l-a rugat să-i cînte ceva la vioară, ca să vadă ce s-ar putea face pentru el. Cînd tatăl meu vitreg s-a dus să-şi ia vioara, B. a încercat pe furiş să-i dea mamei mele nişte bani, dar ea a refuzat. I se întîmpla pentru prima dată să i se ofere de pomană ! Atunci B.

mi-a strecurat banii mie, şi biata femeie a izbucnit în plîns. Tatăl meu vitreg a venit cu vioara, dar a cerut mai întîi să se aducă votcă, pentru că altfel nu poate cînta. I s-a adus băutura cerută şi, după ce a băut, a început să se laude.

— O să-ţi cînt o compoziţie de-a mea, din prietenie, i-a spus el lui B., *şi* a scos de sub scrin un caiet gros, prăfuit.

-— Toate astea sînt scrise de mine, a zis el, aratînd caietul. O să vezi şi tu ! Astea, frate, nu-s fleacurile voastre de balet!

B. a răsfoit în tăcere cîteva file, apoi a desfăcut notele pe care le adusese cu el şi Ka rugat pe tatăl meu vitreg să lase la o parte compoziţia lui şi să cînte după notele acelea.

Tatăl meu s-a simţit cam jignit, dar, temîndu-se să nu-l piardă pe noul său protector, s-a supus. Şi atunci B. a văzut că într-adevăr fostul său confrate studiase şi progresase mult de cînd se despărţi-seră, deşi se lăuda că de cînd cu însurătoarea nu mai pusese mîna pe arcuş. S-o fi văzut atunci pe sărmana mea măicuţă cît de fericită era ! Nu-şi mai lua ochii de la bărbatul ei şi era mîndră de el. Bunul B. s-a bucurat sincer şi s-a hotărît să-i găsească de lucru tatălui meu vitreg. Avea încă de pe atunci multe legături cu oameni de seamă, aşa că l-a recomandat pe sărmanul său confrate, cerînd să fie sprijinit, după ce mai întîi l-a făcut pe acesta să făgăduiască solemn că se va purta bine. Deocamdată l-a îmbrăcat mai cuviincios pe socoteala sa şi l-a prezentat cîtorva persoane sus-puse, de care depindea angajarea lui. Efimov s-a dovedit a fi mîndru numai în vorbe, pentru că a primit propunerea vechiului său prieten cu nespusă bucurie. B. povestea mai tirziu că-i crăpa obrazul de ruşine din cauza linguşirilor şi temenelilor înjositoare ale tatălui meu vitreg, prin care acesta se străduia să-l îmbuneze, de teamă să nu-i piardă cumva protecţia şi bunăvoinţa. Dîndu-şi seama că păşea pe calea cea bună, Efimov se lăsă chiar şi de băutură. în sfîrşit, a fost angajat în orchestra unui teatru. A trecut proba cu bine, pentru că într-o singură lună de muncă stăruitoare izbutise să cîştige tot ce pierduse într-un an şi jumătate din lipsă de exerciţiu şi a făgăduit că va studia mereu şi-şi va îndeplini noile sale îndatoriri conştiincios şi cu punctualitate. Dar situaţia familiei noastre nu s-a îmbunătăţit de loc. Tatăl meu vitreg nu-i dădea măicuţei nici un ban din leafa lui. O cheltuia toată în chefuri cu o droaie de prieteni noi cu care s-a grăbit să se înconjoare. Cei mai mulţi erau servitori din teatru, coriști, figuranţi, într-un cuvînt, nişto indivizi pe care-i putea domina, pentru că pe oamenii cu adevărat talentaţi îi ocolea. Izbutise să le

76

impună un deosebit respect pentru persoana lui, grăbindu-se să le spună că este un talent uriaş, nerecunoscut, că l-a nenorocit ne-vastă-sa şi că, în sfîrşit, capelmaistru! lor habar nu are ce-i aia muzică. îşi bătea joc de toţi muzicanţii din orchestră, de piesele puse în scenă şi chiar de autorii operelor jucate. Apoi a început să pălăvrăgească despre o nouă teorie a muzicii. Pînă la urmă, întreaga orchestră s-a săturat de el, pentru că se certase cu toţi colegii şi cu dirijorul, fusese impertinent cu toţi şefii săi, dobîndind astfel o reputaţie de certăreţ şi neserios — un om de nimic. Nimeni nu-l mai putea suferi.

într-adevăr, părea foarte ciudat ca un om atît de neînsemnat, cu apucături atît de urîte, un interpret lipsit de valoare, care cînta fără pic de tragere de inimă, să se răstească la toată lumea şi să fie atît de lăudăros şi de

arogant!
în cele din urmă, tatăl meu vitreg s-a certat cu B. Născocise o bîrfeală josnică împotriva lui, o calomnie ticăloasă, pe care o pusese în circulaţie, susţinînd-o ca adevărată. După un serviciu neconştiin-cios de o jumătate de an, a fost dat afară din cauza beţiei şi a neglijenţei în îndeplinirea îndatoririlor sale. Dar Efimov nu a părăsit teatrul cu una, cu două. Şi-a îmbrăcat iar zdrenţele de mai înainte, pentru că hainele bune le vînduse sau le amanetase pe toate. Venea pe la foştii săi colegi, care-l primeau cu sau fără voia lor. Colporta fel de fel de bîrfeli, pălăvrăgea vrute şi nevrute, se plîngea de viaţa pe care era silit s-o ducă şi-i poftea pe toţi să vină acasă la dînsul ca s-o vadă pe ticăloasa de nevastă-sa. S-au găsit, firește, cîte unii ca-re-şi iroseau vremea ascultîndu-l, oameni care, după ce-l îmbătau pe confratele lor alungat, îl puneau să vorbească tot felul ds gogomănii. De obicei, era foarte spiritual şi hazliu şi-şi presăra pălăvrăgeala cu vorbe veninoase şi aprecieri cinice, plăcute unui anumit public. Era privit ca un măscărici trăsnit şi hazliu, pe care, cînd nu aveau altă treabă, îl puneau să melițe din gură. Ba unii se amuzau aţîţîndu-l împotriva unui violonist abia sosit în oraş. Cînd îi auzea, Efimov se schimba îndată la faţă, se zăpăcea şi, ros de gelozie, se grăbea să afle despre ce violonist era vorba şi dacă avea talent. Se pare că abia în această perioadă a vieţii sale a apărut adevărata lui scrînteală, care se accentua treptat — ideea fixă că ar fi cel mai mare violonist, cel puţin la Petersburg, dar că e prigonit de soartă, nedreptăţit, şi că numai din pricina intrigilor de tot soiul rămăsese neînţeles şi necunoscut. Ba gîndul acesta îl şi măgulea, fiindcă sînt oameni cărora le face mare plăcere să se creadă nedreptăţiţi şi asu-

priţi, să se tînguie în gura mare, sau să se mîngîie în tăcere, pie-cîndu-se adînc în faţa propriei lor măreţii, nerecunoscute de alţii, îi ştia pe degete pe toţi violoniştii din Petersburg şi, după părerea lui, nici unul dintre ei nu se putea măsura cu el. Specialiştii şi diletanţii, care-l cunoşteau pe bietul smintit, se distrau vorbind de faţă cu dînsul despre cutare sau cutare violonist talentat, renumit, pro-vocîndu-l, astfel, şi pe el să vorbească. Le plăcea să-l întărite, îi desfătau vorbele lui usturătoare, aprecierile pline de tîlc şi de miez, cînd îşi critica rivalii închipuiţi. Adesea se întîmpla ca cei din jurul lui să nu-l înţeleagă, dar erau convinşi că nimeni altui nu se pricepea să înfăţişeze cu mai mare iscusinţă, în caricaturi prinse cu multă isteţime, celebrităţile muzicale ale timpului. Ba chiar şi artiştii de care-şi bătea joc atît de crunt îi cam ştiau de frică, pentru că-i cunoşteau vorba necruţătoare şi-şi dădeau seama de temeiul atacurilor şi de justeţea aprecierilor lui, ori de cîte ori meritau într-adevăr să fie criticaţi. Toţi se obişnuiseră să-l vadă în culise şi pe culoarele teatrului. Oamenii de serviciu îl lăsau să treacă nestingherit, ca pe un personaj care nu putea să lipsească de acolo. Ajunsese un fel de Thersit al teatrului[2]. Aşa a dus-o el vreo doi ani sau trei ani, dar pînă la urmă s-au plictisit toţi de el, chiar şi în rolul acesta de măscărici. L-au izgonit pentru totdeauna, şi în ultimii doi ani ai vieţii sale nimeni dintre cei oare-l cunoşteau pe tatăl meu vitreg nu l-a mai văzut nicăieri, de parcă ar fi intrat în pămînt. E adevărat că B. l-a mai întâlnit de două ori. Lui i s-a părut atît de decăzut, încât compătimirea a învins din nou dezgustul, şi l-a strigat ; dar tatăl meu vitreg s-a simţit jignit, s-a prefăcut că mi-l aude, şi-a tras pălăria ponosită peste ochi şi a trecut mai departe. în sfârşit, în dimineaţa unei mari sărbători, B. a fost anunţat că venise fostul său confrate Efimov, ca să-l felicite. B. i-a ieşit în întâmpinare. Efimov, ameţit de băutură, a început să-i facă temenele pînă la pămînt, bolborosind ceva nedesluşit. Nu vroia nici în ruptul capului să intre în casă. încăpăţînarea aceasta a lui îşi avea şi ea tîlcul ei, căci spunea el : „De, nu se cuvine ca un biet nenorocit ca mine să stea lîngă persoane atît de nobile ca dumneavoastră. Că pentru alde noi, oamenii mici, e bun şi antreul pentru a vă face urări de sărbătoare, a ne închina adînc şi a pleca". Pe scurt, s-a purtat prosteşte, josnic şi dezgustător de urît. Din ziua aceea, B. nu l-a mai văzut multă vreme, pînă în clipa catastrofei care a curmat firul acestei vieţi în descompunere, al acestei vieţi cangrenate şi triste. Deznodământul a fost cumplit. Catastrofa este strîns legată nu numai de primele impresii ale vieţii mele, ci de întreaga mea viaţă. Iată cum s-au pe-

\ trecut lucrurile... Dar mai întîi trebuie să spun ce a fost copilăria mea şi ce a însemnat pentru mine omul acesta, el, care a lăsat o urmă atît de dureroasă ân primele impresii ale copilăriei mele şi a fost pricina morţii bietei mele măicuţe.
Amintirile mele încep de foarte tîrziu, abia după ce am împlinit opt ani. Nu ştiu cum s-a făcut, dar întâmplările dinainte de această vîrstă nu mi-au lăsat o impresie atît de adâncă, îneît să-mi pot aduce aminte de ele. De pe la opt ani şi jumătate îmi amintesc însă bine de tot ceea ce s-a petrecut zi de zi, fără întrerupere, ca şi cum toate s-ar fi întâmplat abia ieri. Ce-i drept, parcă văd ca prin vis şi cîte ceva din viaţa mea de mai înainte : candela veşnic aprinsă într-un colţ întunecat al odăii, lîngă o icoană veche, lovitura pe care mi-a dat-o într-o zi, pe stradă, un cal, de pe urma căreia, după cum mi s-a povestit mai tîrziu, am zăcut trei luni. îmi mai amintesc cum în timpul acestei boli m-am trezit într-o noapte lîngă mama cu care dormeam în pat, speriată de nălucirile stârnite de boală, de liniştea nopţii şi de şoarecii care rodeau duşumeaua ântr-un colţ. M-am ghemuit sub plapumă şi am tremurat de frică toată noaptea, fără a îndrăzni s-o trezesc pe măicuţa, ceea ce mă face să cred că de ea mi-era teamă mai mult decît de orice. Dar, din clipa cînd am început să-mi dau seama de mine însămi, am început să mă maturizez neaşteptat de repede, să înţeleg cu o înspăimântătoare uşurinţă unele lucruri care nu erau de loc copilăreşti. Toate căpătau pentru mine o nespusă claritate, pricepeam totul neânchipuit de repede. Clipa în care firul amintirilor mele a ânceput să se depene mi-a lăsat o impresie puternică şi apăsătoare. Impresia aceasta s-a repetat apoi zi de zi, accentuându-se mereu. Ea a dat un colorit sumbru şi straniu anilor petrecuţi ân casa părinţilor mei, precum şi

întregii mele copilării.
Astăzi îmi e de parcă mă trezisem deodată dintr-un somn adînc (deşi atunci, se înţelege, lucrul acesta nu mi se păruse atît de uimitor). Mă văd într-o odaie mare, joasă, neaerisită şi murdară. Pereţii, spoiţi cu un cenuşiu spălăcit. într-un colţ se află un cuptor mare, rusesc. Ferestrele, înguste şi lungi ca nişte crăpături, dau spre stradă, sau, mai bine zis, spre acoperişul casei de peste drum. Per-
79
văzul e atît de sus, că trebuie să aduc mai întîi un scaun, iar pe / scaun să aşez un scăunel, pentru ca abia de acolo să pot ajunge, cu chiu, cu vai la fereastră, unde îmi plăcea să stau cînd eram singură. De la fereastra odăii noastre se vede jumătate din oraş. Locuiam/ chiar sub acoperiş, într-o casă foarte mare, cu cinci etaje. Un divan vechi, acoperit cu muşama, desfundat şi prăfuit, o masă simplă, albă, două scaune, patul măicuţei, într-un colţ un dulăpior cu nu ştiu ce înăuntru, un scrin încremenit într-o rînă şi un paravan de hîrtie, rupt, iată toată mobila noastră...
Mi-amintesc că era pe înserat. In casă domnea neorînduiala, pe jos zăceau împrăştiate perii, cîrpe, blidele noastre de lemn, o sticlă spartă şi nu mai ţin minte ce alte lucruri. Ţin minte că mama era foarte tulburată, se zbuciuma şi plîngea. Tatăl meu vitreg şedea într-un colţ, îmbrăcat în veşnica lui redingotă zdrenţuită. El i-a spus ceva, zîmbind ironic. Atunci, şi mai furioasă, ea a început să arunce iar pe jos perii şi vase. Am izbucnit în plîns şi m-am repezit ţipînd să-i despart. îngrozită, î-am cuprins cu putere în braţe pe tata. Voiam să-l apăr, acoperindu-I cu trupul meu. Dumnezeu ştie de ce mi se părea că mama se supăra degeaba pe el, că el n-avea nici o vină. Eram în stare să cer iertare pentru el, să îndur orice pedeapsă în locul lui. Măicuţa mă înspăimînta şi-mi închipuiam că şi alţii se temeau tot atît de mult de ea. In prima clipă, mama a rămas uluită, apoi m-a luat de mînă şi m-a tras după paravan. M-am lovit la mînă de pat şi rrna durut destul de rău, dar teama era mai mare decît durerea, şi nu m-am văitat. Mai ţin minte că măicuţa i-a spus ceva tatei, cu amărăciune şi aprindere, arătând spre mine (în această povestire, îi voi spune şi de aci înainte tată, pentru că am aflat abia mult mai tîrziu că nu mi-era tată bun). Cearta a ţinut vreo două ore şi, în aşteptarea mea înfrigurată, mă străduiam din răsputeri să ghicesc cum se va termina. Intr-un tîrziu, s-a potolit, şi mama a plecat nu ştiu unde. Tata m-a chemat la el, m-a sărutat, m-a mîn-gîiat pe cap şi m-a luat în braţe, iar eu, alintîndu-mă, m-am cuibărit la pieptul lui. A fost probabil cea dinţii mîngîiere părintească pe care am cunoscut-o şi poate că tocmai din pricina ei abia din momentul acela îmi amintesc de toate atît de clar. Am mai băgat de seamă că mi^am cîştigat bunăvoinţa tatei, pentru că i-am luat apărarea, şi atunci mi se pare că m-a străfulgerat pentru întîia oară gîndul că el suferă şi îndură mult amar din pricina mamei. Din ziua aceea, gîndul acesta m-a urmărit neîncetat umplîndu-mi sufletul de revoltă.
80
Din clipa aceea a răsărit în mine o dragoste nemăsurată pentru tatăl meu, o dragoste ciudată, de fel copilărească. Aş spune mai curînd că era un simţămînt *matern* de compătimire, dacă o astfel de definire a dragostei mele n-ar părea oarecum ridicolă, din cauză că eram un copil. Pe tatăl meu îl socoteam întotdeauna atît de vrednic de milă, atît de persecutat, de năpăstuit, de chinuit, îneît mi s-ar fi părut înspăimîntător şi nefiresc să nu încerc a-i alina durerea, să nu-l mîngîi pe cît mi-era cu putinţă. Dar nici pînă astăzi nu înţeleg pentru ce mi-a intrat în cap ideea că tata este un astfel de martir, un om atît de nefericit ! Cine mi-a insuflat gîndul acesta ? Cum de a fost cu putinţă ca un copil ca mine să înţeleagă, oricît de puţin, insuccesele lui personale ? Şi le înţelegeam, deşi le răstălmăceam, adaptîndu-le felului meu de a gîndi; dar nici pînă astăzi nu ştiu cum de am ajuns să am impresia aceasta despre el. Poate că mama s-a purtat prea aspru cu mine şi m-am apropiat de tatăl meu ca de o fiinţă care-mi împărtăşea durerea.
Am vorbit despre prima clipă de trezire din somnul prunciei, despre prima mea mişcare în viaţă. Chiar din clipa aceea, inima mi-a fost rănită şi am început să mă maturizez cu o neînchipuită şi istovitoare repeziciune. Nu mă mai mulţumeau impresiile dinafară. Am început să gîndesc, să judec, să observ, însă această observare a vieţii din jur era nefiresc de timpurie, aşa că nu se putea ca închipuirea mea să nu transforme totul după tiparul ei, pomenindu-mă dintr-o dată într-o lume fantastică. în jurul meu toate îmbrăcau veşmîntul basmului fermecat pe care mi-l povestea adesea tatăl meu, şi pe care îl socoteam pe vremea aceea cu totul adevărat. în mintea mea s-au zămislit gînduri neobişnuite. Ştiam foarte bine —■ fără să-mi dau seama cum de-am ajuns să ştiu —■ că trăiesc într-o familie ciudată, că părinţii mei nu seamănă de fel cu oamenii pe care-i întîîneam întâmplător pe vremea aceea. „De ce oare, mă întrebam eu, de ce toţi ceilalţi oameni au o cu totul altă înfăţişare deeît aceea a tatălui şi a mamei mele ? De ce alţii aveau feţele vesele şi de ce eram uimită că în ungherul nostru nimeni nu se bucura, nimeni nu rîdea vreodată ?" Ce forţă m-a împins, ce m-a îndemnat pe mine, copil de nouă ani, să încerc cu atîta stăruinţă să înţeleg, să prind, atentă, orice vorbă aruncată de cei pe care în-tîmplarea mi-i scotea în cale, fie pe scara noastră, fie pe stradă, cînd, pe înserate, acoperindu-mi zdrenţele cu caţaveica cea veche a măicuţei melc, mă duceam la băcănie cu cîţiva bănuţi de aramă în mînă, ca să cumpăr puţin zahăr, ceai sau pîine ? Am înţeles, dar nu-mi aduc aminte cum, că în ungherul nostru domnea o veşnică
6 81
şi insuportabilă nenorocire. Mă frămîntam, încercînd să mă dumiresc, de ce anume era aşa, şi nu ştiu cine m-a ajutat să dezleg această taină în felul meu : vinovată era mama. Am socotit că ea era călăul tatălui meu şi — repet — nu înţeleg cum de s-a putut naşte în mintea mea un gînd atît de groaznic. Şi cu cît mă simţeam mai aproape de tatăl meu, cu atît mai aprig o uram pe biata rnaică-mea. Chiar şi astăzi, după atîta vreme, această

amintire mă chinuieşte amarnic. Dar iată o altă întîmplare, care a contribuit şi mai mult la ciudata mea apropiere de tatăl meu. într-o seară — trecuse de ora nouă — mama m-a trimis la băcănie să cumpăr drojdie. Tata nu era acasă. La întoarcere, mergînd pe stradă, m-am împiedicat, am căzut şi am vărsat toată drojdia din ceaşcă. In prima clipă m-am gîndit la mînia maică-mi. Am încercat să mă ridic în picioare, dar n-am putut, şi mîna stingă mă durea cumplit. Trecătorii s-au strîns în jurul meu ; o bătrînică m-a sprijinit, iar un băieţel, care tocmai trecea în fugă pe acolo, m-a lovit cu o cheie în cap. în sfîrşit, cei din jur au izbutit să mă ridice. Am strîns de pe jos cioburile ceştii şi am pornit spre casă buimacă, abia tîrîndu-mi picioarele. Deodată, l-am zărit pe tata. Stătea în mijlocul mulţimii adunată în faţa casei unor oameni bogaţi de peste drum de noi. Proprietatea unei familii nobile, casa era scăldată în lumină. înaintea intrării aşteptau o mulţime de trăsuri, şi sunetele muzicii răzbăteau prin ferestre pînă afară în stradă. L-am apucat de poala redingotei, i-am arătat ceaşca spartă şi, izbucnind în plîns, i-am spus că mi-e frică să mă întorc la mama. Nu ştiu cum, dar eram sigură că îmi va lua apărarea. Dar pentru ce eram atît de sigură, cine mi-a insuflat sentimentul acesta, cine mi-a spus că el mă iubeşte mai mult decît mama ? De ce oare m-am apropiat fără teamă de el ? M-a luat de mînă, m-a liniştit, apoi mi-a spus că vrea să-mi arate ceva şi m-a ridicat în braţe. Nu vedeam nimic, pentru că mă apucase tocmai de mîna lovită şi mă durea îngrozitor, dar nu am scos nici un vaiet, de teamă să nu-l mîhnesc. Mă întreba mereu ce văd. Străduindu-mă din răsputeri să-i fac pe plac, i-am răspuns că văd nişte draperii roşii. Ţinîn-du-mă în braţe, a vrut să treacă cu mine pe partea cealaltă a străzii, mai aproape de casa aceea. Atunci am izbucnit deodată în plîns şi, îmbrăţişîndu-l, l-am rugat să mă ducă mai repede sus, la măicuţa. îmi amintesc că în seara aceea mîngîierile tatălui meu mă îndurerau şi mă chinuia gîndul că unul dintre oamenii pe care doream atît de mult să-i iubesc mă mîngîia şi-mi răspundea cu dragostea lui, pe cînd celălalt mă înfricoşa şi nu îndrăzneam să

i,

mă apropii de el. Dar mama aproape că nici nu s-a supărat pe mine şi m-a trimis la culcare. Mîna mă durea tot mai rău şi pînă la urmă au început să mă scuture frigurile. Cu toate acestea, eram neînchipuit de fericită că se terminase totul cu bine şi toată noaptea am visat casa de peste drum cu draperiile roşii.

A doua zi, m-am deşteptat din somn cu un singur gînd — casa cu draperiile roşii. Abia a ieşit mama pe poartă, că m-am şi urcat pe pervazul ferestruicii, ca să mă uit pestedrum. Casa aceasta îmi aţîţa de multă vreme curiozitatea de copil. îmi plăcea s-o privesc, mai ales în amurg, cînd pe străzi se aprindeau felinarele, şi cînd draperiile, roşii ca purpura, străluceau parcă în ape sîngerii, ciudate, de după ferestrele înalte, cu geamuri mari, din-tr-o bucată, ale casei scăldată în lumină. Aproape totdeauna se opreau în faţa intrării trăsuri luxoase, trase de cai minunaţi, superbi. Totul îmi stîrnea curiozitatea : şi strigătele, şi învălmăşeala de la intrare, şi felinarele multicolore ale trăsurilor, şi femeile elegante care coborau din căleşti. în închipuirea mea de copil, vedeam desfăşurîndu-se un fast împărătesc, ca într-un basm fermecat. Şi de atunci, după întîlnirea cu tatăl meu în faţa casei celei bogate, aceasta mi se părea de două ori mai minunată şi mai atrăgătoare decît înainte. Imaginaţia mea aprinsă a început să zămislească tot felul de noţiuni şi de presupuneri, care mai de care mai bizare. Nu era de mirare că, trăind între oameni atît de ciudaţi ca tata şi mama, ajunsesem să fiu şi eu un copil straniu, cu o fantezie exaltată. Mă izbea mai ales deosebirea dintre caracterele lor. Mă uimea, bunăoară, zbuciumul mamei mele, care se trudea fără odihnă, ca să procure cele trebuitoare traiului nostru sărăcăcios, învinuindu-l mereu pe tatăl meu că trebuie să muncească singură pentru toţi. Mă întrebam, fără să vreau, oare de ce tata nu-i dă nici un ajutor şi se poartă ca un străin în casa noastră ? Cîteva cuvinte ale mamei rni-au lămurit întrucîtva situaţia, căci am aflat cu oarecare mirare că tata era artist (cuvîntul mi s-a în-' tipărit bine în memorie), că avea talent, şi mi-am închipuit numai-' decît că un artist trebuie să fie cu totul deosebit de ceilalţi oameni. Se poate ca însuşi felul de a se purta al tatălui meu să mă fi făcut să cred aşa, sau poate că mai auzisem ceva în legătură cu asta şi nu-mi mai aduc aminte ce anume. Ciudat de limpede mi-au sunat ' în ureche vorbele pe care tatăl meu le-a rostit într-o zi, în faţa mea, cu însufleţire. Spunea că „va veni vremea cînd nici el nu va mai trăi în mizerie, cînd va fi şi el un domn, un om bogat şi că, în sfîrşit, după moartea mamei, v,a renaşte la o nouă viaţă". Mi-amintesc

82

83

ca atunci cînd am auzit pentru prirna dată aceste cuvinte, in-ani înspăimîntat. N-am mai putut să rămîn în odaie şi am fugit în săliţă. Am stat acolo, în frig, sprjiinită de pervazul ferestrei, aco-perindu-mi faţa cu mîinile, şi am plîns amar. Mai tîrziu, însă, după ce frămîntasem multă vreme în minte cele auzite şi mă deprinsesem cu această înspăimîntătoare dorinţă a tatălui meu, fantezia mi-a venit deodată în ajutor. Şi, din cauză că nu mai puteam îndura chinul neştiinţei, am fost nevoită să presupun neapărat ceva. Cum s-a întîmplat nu mai ştiu, dar pînă la urmă a început să mă stăpînească gîndul că, după moartea mamei, tata va părăsi locuinţa noastră tristă şi vom pleca împreună undeva, în altă parte. Unde anume ? La această întrebare închipuirea mea nu a fost niciodată în stare să răspundă lămurit. îmi amintesc numai atît: că prin visările mele se perinda tot ceea ce fantezia putea să creeze mai strălucit, mai somptuos şi mai măreţ, tot ceea ce putea să înfrumuseţeze locul acela unde ne vom duce amîndoi, pentru că eram încredinţată că vom pleca negreşit împreună. îmi închipuiam că vom fi bogaţi chiar din prima clipă şi că nu voi mai fi nevoită să alerg la băcănie. Drumurile după cumpărături mi-erau foarte neplăcute, pentru că, ori de cîte ori ieşeam pe stradă, mă chinuiau copiii din vecini, şi mi-era tare teamă de ei, mai ales cînd duceam lapte sau ulei. Ştiam doar ce pedeapsă aspră mă aştepta acasă, dacă se întîmpla să le vărs. în visările mele îmi plăcea să-mi închipui că tata va avea haine bune şi vom locui într-o casă plină de strălucire. Şi iată că

acum casa cea bogată cu draperii roşii de peste drum şi întîlnirea mea cu tata în faţa ei veneau să-mi aprindă imaginaţia. Presupunerile mele se precizau dintr-o dată : o să ne mutăm chiar în casa asta şi o să trăim acolo în veşnică sărbătoare şi fericire. De atunci priveam de la fereastră în fiecare seară, cu o curiozitate nepotolită, casa cea vrăjită. Vedeam trăsuri adunate în faţa ei, oaspeţi eleganţi, cum nu mai întîlnisem nicicînd. Mi se părea că aud sunetele unei muzici minunate revărsîndu-se prin ferestre. Priveam cu nesaţ umbrele care se desenau pe perdele şi mă străduiam fără răgaz să ghicesc ce se întîmpla acolo înăuntru. îmi închipuiam că acolo e raiul şi o sărbătoare fără de sfîrşit. Am început să urăsc locuinţa noastră sărăcăcioasă şi zdrenţele pe care le purtam. într-o seară, cînd mama m-a certat şi mi-a poruncit să mă dau jos de pe pervaz, unde mă căţărasem ca de obicei, în mintea mea a încolţit ideea că dinadins nu mă lasă să mă uit la casa de peste drum, ca să-mi iau gîndul de la ea, pentru că nu se bucura de fericirea

noastră şi voia s-o zădărnicească... Toată seara am urmărit-o cu atenţia încordată, bănuitoare.

Mă întreb, oare cum de s-a putut strecura în sufletul meu atîta cruzime faţă de o fiinţă mereu chinuită ca mama ? Abia acum îmi dau seama cîtă suferinţă a îndurat şi nu-mi pot aminti fără adîncă durere de această martiră. Chiar şi atunci, în perioada

•■ aceea întunecată a copilăriei mele ciudate, în epoca dezvoltării atît de nefireşti a acestui început de viaţă, mi se strîngea adesea inima de durere şi de milă — şi neliniştea, tulburarea şi îndoiala mi se strecurau în suflet. Uneori, chiar de pe atunci, mi se răzvrătea conştiinţa şi, chinuită de grea suferinţă, simţeam că sînt nedreaptă cu mama. Dar mă înstrăinasem de ea şi nu-mi amintesc să fi dorit vreodată să mă alinte. Şi astăzi se întîmpla destul de des ca frînturi de amintiri, în aparenţă neînsemnate, să-mi înve-

-, nineze şi să-mi răscolească sufletul. Mi-aduc aminte că într-o seară (ceea ce voi povesti acum este, fără îndoială, meschin, banal

: şi grosolan, dar tocmai astfel de amintiri mă chinuiesc parcă mai mult şi mi s-au întipărit mai dureros în memorie), în lipsa tatei, mama voia să mă trimită la băcănie să cumpăr ceai şi zahăr. Dar tot chibzuia şi şovăia, numărând cu glas tare bănuţii de aramă — jalnica sumă pe care o avea de cheltuială. A stat şi a socotit aşa vreo jumătate de oră şi tot nu s-a hotărît. Cîteodată cădea într-un fel de uitare de sine — desigur din pricina suferinţelor pe care le îndura. Parcă o văd numărînd bănuţii şi şoptind ceva, încet, domol, de parcă vorbele i-ar fi ieşit din gură fără voia ei. Avea buzele supte şi obrajii cadaverici, mîinile îi tremurau şi, întotdeauna cînd vorbea singură, dădea mereu din cap.

— Nu, nu se poate, a murmurat ea, piivindu-mă. Mai bine mă culc. Ce zici ? Vrei să te culci şi tu, Netoşka ?

Nu i-am răspuns. Atunci mi-a ridicat uşor capul şi m-a învăluit într-o privire atît de blîndă, atît de duioasă, şi un zîmbet atît de matern i-a înseninat şi i-a luminat chipul, încît inima a prins să-mi zvîcnească dureros. Şi-mi mai spusese şi Netoşka, ceea ce însemna că în clipa aceea simţea o dragoste adîncă pentru mine. Diminutivul acesta de Netoşka mi-l dăduse chiar ea, de drag, formîndu-l din numele meu Anna. De cîte ori îmi spunea Netoşka, ştiam că voia să mă alinte. Eram mişcată, aş fi vrut s-o îmbrăţişez, să mă ghemuiesc la pieptul ei şi să plîng împreună cu ea. Biata măicuţa mea m-a mîngîiat îndelung pe cap, cu mişcări maşinale, poate fără să-şi mai dea seama că mă mîngîie, rostind mereu : „Fetiţa mea, Anneta, Netoşka !" Mă podidiseră la-

Im1***

crimile, dar m-am stăpînit. Mă încăpăţînam să nu-mi trădez înduioşarea, deşi sufeream cumplit. Nu, cruzimea mea faţă de ea nu putea să fie firească. Nu era cu putinţă să fiu atît de pornită împotriva mamei mele, numai din cauza asprimii ei. Dragostea mea nemăsurată, plină de fantezie, pentru tatăl meu, îmi pocise sufletul — asta era. Mă deşteptam uneori noaptea, în colţul meu, în patul prea strîmt, sub plapuma friguroasă, şi, nu ştiu de ce, dar de fiecare dată mă cuprindea teama. Buimacă de somn, mi-amin-team că nu demult, cînd eram mai mică, dormeam cu mama şi nu-mi era atît de teamă cînd mă trezeam noaptea. Cum mă alipeam de ea, cum închideam ochii şi o strîngeam mai tare în braţe, adormeam ca prin farmec. Simţeam că în adîncul sufletului meu, nici chiar acum nu puteam să n-o iubesc. Mai tîrziu am descoperit că mulţi copii sînt groaznic de nesimţitori; în schimb, cînd îndrăgesc pe cineva, atunci îl iubesc neţărmurit. Aşa s-a întîmplat şi cu mine.

Uneori, în cămăruţa noastră, săptămîni întregi se aşternea o linişte de moarte. Tata şi mama obosiseră de atîta ceartă, iar eu trăiam lîngă ei, ca întotdeauna, mereu tăcută, cu gîndurile mele, mereu tristă, cu dorurile şi visurile mele. Scrutîndu-i cu luare-aminte pe amîndoi, am înţeles raporturile dintre ei: mi-am dat seama de veşnica lor vrăjmăşie surdă, de întreaga amărăciune şi grozăvie a vieţii dezordonate care se cuibărise în ungherul nostru. Dar am înţeles totul, fără a pătrunde cauzele şi efectele, ci numai atît cît putea să discearnă mintea mea de atunci. Mi-amin-tesc că în serile lungi de iarnă mă ghemuiam într-un colţ al odăii, şi de acolo îi urmăream cu priviri lacome ceasuri în şir. Cercetam cu atenţie faţa tatălui meu şi mă străduiam să-i ghicesc gîndurile, să aflu ce-l frămîntă atît de mult. Uneori mă uimea şi mă înspăi-mînta purtarea mamei. Se plimba neobosită, ore de-a rîndul, de la un capăt la altul al camerei, adesea chiar şi noaptea, cînd o chinuia insomnia. Umbla mereu şi şoptea ceva, ca pentru sine însăşi, de parcă ar fi fost singură în odaie, ba desfăcînd braţele, ba încrucişîndu-le la piept, ba frîngîndu-şi mîinile, apăsată de o tristeţe cumplită, fără leac. Alteori, lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraz,

poate fără să-şi dea seama de ele, pentru că din cînd în cînd cădea într-un fel de uitare. Suferea de o boală foarte grea şi nu se îngrijea de loc.
Singurătatea şi tăcerea pe care nu îndrăzneam s-o curm mă apăsau din ce în ce mai tare. Trecuse un an de cînd trăiam o viaţă conştientă, frămîntată de gînduri, de visuri fără sfîrşit, chi-

nuită de doruri nedesluşite, tainice, care mijeau in mine fără veste. Eram din ce în ce mai sălbatică, de parc-aş fi crescut în pădure, în sfîrşit, tata a observat cel dintîi schimbarea prin care treceam ; m-a chemat lîngă el şi m-a întrebat de ce-l privesc atît de stăruitor. Nu mai ştiu ce i-am răspuns. îmi amintesc doar că a căzut pe gînduri; apoi, într-un tîrziu, uitîndu-se la mine, mi-a spus că va aduce chiar a doua zi un abecedar, ca să mă înveţe carte. Am aşteptat abecedarul cu mare nerăbdare şi m-am fră-mîntat toată noaptea, încereînd să mi-l închipui, pentru că nu prea ştiam ce înseamnă UB abecedar. A doua zi, tata s-a apucat într-adevăr să mă înveţe c*rte. Am priceput numaidecît ce mi se cerea şi învăţam repede şi u$br, pentru că ştiam că-i fac plăcere. Au fost anii cei mai fericiţi din viaţa mea de atunci. Cînd mă lăuda pentru sîrguinţa mea, cînd mă mîngîia pe cap şi mă săruta, izbucneam în plîns de atîta fericire. încetul cu încetul, m-a îndrăgit. Acum aveam curajul să-i vorbesc, şi de multe ori se întîmpla să stăm amîndoi de vorbă ceasuri în şir, fără să obosesc, cu toate că uneori nu înţelegeam nimic din ceea ce spunea. Dar mă temeam să nu-şi închipuie cumva că mă plictisesc cu el, şi de aceea mă străduiam din răsputeri să-l fac să creadă că înţeleg totul. în sfîrşit, şi-a luat obiceiul să-şi petreacă serile cu mine. De cum se lăsa amurgul, tata se întorcea acasă, iar eu veneam lîngă el cu abecedarul. Mă aşeza pe un scăunel în faţa lui, iar după lecţie îmi citea dintr-o carte. Nu înţelegeam nimic din ceea ce citea, dar rîdeam într-una, crezînd că-i fac plăcere. Şi, într-adevăr, îl distram, căci văzîndu-mă pe mine rîzînd, se înveselea şi el. Tot cam pe vremea aceea, într-o seară, după lecţie, mi-a spus o poveste. Auzeam pentru întîia dată o poveste. Şedeam ca vrăjită, arzînd de nerăblare să aflu ce se mai întîmpla. Mă pomeneam pe meleaguri necunoscute şi spre sfîrşitul basmului eram nespus de fericită. Asta nu pentru că povestea m-ar fi impresionat atît de mult, ci pentru că eram convinsă că totul era adevărat, şi mă grăbeam să dau frîu liber fanteziei mele bogate, împletind realitatea cu născocirea. Curînd, a apărut în închipuirea mea şi casa cu draperiile roşii. Tot aici, nu ştiu prin ce minune, rolul personajului principal îl întruchipa tatăl meu, cu toate că el era povestitorul. Mama era şi ea acolo, ne tăia calea şi nu ne lăsa să plecăm împreună spre meleaguri necunoscute şi, în sfîrşit, sau, mai bine zis, în primul rînd, apăream eu însămi — cu visurile mele stranii, cu capul doldora de fantasmagorii, de năluciri neroade şi absurde. Toate acestea se învălmăşeau în aşa hal în

Capul meu, încît foarte curînd a pus stăpînire pe mine un adevărat haos, şi am pierdut pentru cîtva timp orice măsură, orice simţ al realităţii. Pluteam, Dumnezeu ştie pe ce tărîmuri! Ardeam de nerăbdare să vorbesc cu tatăl meu despre viitor, să-i aflu dorinţele, să-mi spună unde avea de gînd să mă ducă cu el după ce vom părăsi, în sfîrşit, mansarda noastră. Eram încredinţată că toate acestea se vor întîmpla în scurt timp, dar cum se vor înfăptui — nu ştiam, aşa că mă chinuiam, frămîntîndu-mi mintea ca să aflu. Uneori — şi aceasta se întîmpla de obicei seara •— mi se părea că în orice clipă tata putea să-mi facă semn cu ochiul, pe furiş, să ies pe săliţă fără să mă vadă mama. In trecere, luam abecedarul şi tabloul nostru, o mizerabilă litografie lipsită de valoare care atîrna de cînd lumea pe perete şi pe care hotărîsem s-o iau negreşit cu mine. Apoi, tot pe ascuns, fugeam undeva, de unde să nu ne mai întoarcem niciodată la mama. într-o seară, măicuţa lipsea de acasă. Am ales o clipă cînd tata era mai bine dispus decît de obicei — ceea ce se întîmpla ori de cîte ori bea puţin vin — m-am apropiat de el şi am început să-i vorbesc, hotărîtă să ajung repede la ceea ce mă frămînta. In sfîrşit, am izbutit să-l fac să rîdă. Atunci l-am cuprins în braţe, strîngîndu-l cu putere, şi, cu inima fremătînd de teamă, pregătindu-mă pentru o destăinuire înfricoşătoare,- vorbind fără şir şi bîlbîindu-mă, am început să-l descos : unde o să mergem, cînd o să plecăm, ce o să luăm cu noi, cum o să trăim, şi, în sfîrşit, dacă ne vom duce în casa cu draperiile roşii ?
— Care casă ? Ce draperii roşii ? Ce tot bălmăjeşti ? Ce-s aiurelile astea, prostuţo ?
Atunci m-am speriat mai rău decît înainte şi am început să-i explic că după moartea mamei nu vom mai sta la mansardă, că ne vom duce undeva împreună, vom fi bogaţi şi fericiţi, şi la urmă îl asiguram că toate acestea mi le făgăduise chiar el. Eram convinsă că tatăl meu îmi vorbise într-adevăr mai înainte de toate acestea — cel puţin aşa mi se părea.
—• Mama ? Moartă ? Cînd o să moară mama ? repetă el, sehim-bîndu-se la faţă, privindu-mă uluit şi încruntîndu-şi sprîncenele dese, înspicate. Ce tot pălăvrăgeşti, sărmană copilă, prostuţo...
Apoi m-a dojenit multă vreme, spunîndu-mi că sînt un copil prost, care nu înţelege nimic... şi multe altele pe care le-am uitat. Ştiu doar atît — că părea foarte mîhnit. Nu am priceput nimic din mustrările lui şi nu mi-am dat seama cît de mult suferea din cauză că nu uitasem cuvintele pe care le aruncase mamei la mî-

nie, într-o clipă de adîncă amărăciune, şi că le frămîntasem cu atîta stăruinţă în mintea mea. In orice stare sufletească s-ar fi aflat, oricît de smintit ar fi fost el atunci, nu se putea totuşi să nu-l uluiască ceea ce auzea. Deşi nu înţelegeam de loc pentru ce se supărase, m-am întristat amarnic şi am început să plîng. îmi închipuiam că ceea ce ne aştepta era, probabil, atît de important, încît nu se cuvenea ca un copil prost ca mine nu numai să pomenească de asta, dar nici măcar să se gîndească la aşa ceva. De altfel, deşi nu înţelegeam nimic din cîte-mi spusese, bănuiam totuşi că o jignisem pe mama. Atunci m-a cuprins teama şi simţeam, îngrozită, cum îndoiala

mi se furişează în suflet. Tata a încercat să-mi potolească plînsul şi zbuciufnul, m-a liniştit, mi-a şters lacrimile cu mîneca şi mi-a poruncit să nu mă mai bocesc. După aceea, a mai rămas cîteva timp tăcut. Stătea încruntat, frămîntat de gînduri. Apoi a început să vorbească iarăşi, dar, oricît mă sileam, nu puteam prinde tîlcul vorbelor lui. Judecind după cuvintele de care-mi mai aduc aminte, cred că a încercat să-mi explice cine este el, că este un mare artist, că nimeni n-a înţeles că e înzestrat cu foarte mult talent. M-a întrebat dacă am priceput, şi i-am răspuns, firește, că am priceput. Apoi m-a pus să repet că, are talent. I-am spus : „Ai talent". Auzind aceste vorbe, a zîmbit, pentru că, în cele din urmă, i s-o fi părut şi lui caraghios că discută cu mine o chestiune atît de serioasă. Convorbirea noastră a fost curmată de Karl Feodorîci, care tocmai intrase. Am început să rîd şi m-am înveselit de-a binelea, cînd tăticu, arătînd spre noul venit, mi-a spus :
— Uite, îl vezi pe Karl Feodorîci ? N-are pic de talent.
Acest Karl Feodorîci era un personaj foarte hazliu. îmtîlnisem pînă atunci prea puţini oameni, aşa că nu l-am uitat. Parcă-l văd : neamţ de origină — se numea Meyer — se născuse în Germania şi venise în Rusia mînat de dorinţa arzătoare de a intra în corpul de balet de la Petersburg. Cum însă era un dansator foarte prost, nu a fost angajat nici măcar pentru figuraţie. îl foloseau în teatru numai pentru anumite ieşiri. Juca roluri mute în suita lui Fortin-bras[3], sau, travestit în cavaler de Verona, apărea pe scenă într-un grup de douăzeci de cavaleri, care-şi vînturau săbiile de carton, exclamînd : „Vom muri pentru regele nostru !" Cred că un alt actor mai devotat rolurilor sale decît acest Karl Feodorîci n-a existat pe lume. Dar cea mai groaznică nenorocire şi durere a întregii sale vieţi a fost nereuşita sa la corpul de balet. Pentru el, coregrafia era mai presus decît orice altă artă, şi Karl Feodorîci

se simţea în felul lui tot atît de legat de ea cum era tatăl meu legat de vioară. Se împrieteniseră pe vremea cînd lucrau amîndoi la teatru, şi de atunci eşuatul figurant nu l-a mai părăsit pe tata. Se întîlneau foarte des, îşi deplîngeau împreună soarta vitregă şi amîndoi regretau că oamenii nu fuseseră în stare să le recunoască talentul. Neamţul era omul cel mai sentimental, cel mai duios din lume şi nutrea pentru tata un sentiment de prietenie înflăcărată şi dezinteresată. Mi se părea însă că tata nu se simţea prea apropiat de el şi-l îngăduia ca prieten în lipsa altuia. Iar pe lîngă aceasta, în exclusivismul lui, tata nu putea să înţeleagă în ruptul capului că şi dansul era o artă, ceea ce-l jignea pînă la lacrimi pe bietul neamţ. Cunoscîndu-i slăbiciunea, îl necăjea mereu şi-şi bătea joc de sărmanul Karl Feodorîci, care se aprindea şi-şi pierdea firea, încercînd să-i demonstreze contrarul. Mai tîrziu am aflat de la B. multe despre acest Karl Feodorîci. B. îl poreclise fluieră-vînt de Niirnberg. Tot el mi-a povestit foarte multe despre prietenia dintre acesta şi tatăl meu. între altele, mi-a spus că se întîlneau destul de des şi, după ce se afumau puţin, începeau să-şi jelească soarta şi să se tînguie că rămăseseră nişte artişti necunoscuţi. Mi-amintesc şi eu de întîlnirile lor şi parcă mă văd cum, tot uitîndu-mă la cei doi oameni ciudaţi, începeam şi eu să mă smiorcăi fără rost. Asta se întîmpla de obicei în lipsa mamei de acasă. Neamţul se temea grozav de ea şi totdeauna aştepta pe săliţă, pînă cînd ieşea cineva de la noi, şi, dacă afla că mama e înăuntru, o zbughea pe scări în jos. Aducea de fiecare dată cu el nişte poezii germane şi ni le citea cu glas tare, înflăcărat, iar după aceea le declama într-o rusească stîlcită, ca să le înţelegem şi noi. Asta îl înveselea foarte mult pe tata, iar eu rîdeam uneori cu lacrimi. Intr-o zi, le-a căzut în mînă o carte rusească de care au rămas nespus de încîntaţi amîndoi, şi de atunci citeau din ea aproape de fiecare dată cînd se întîlneau. Era o dramă în versuri, scrisă de un autor rus binecunoscut pe vremea aceea. Primele versuri le-am memorat atît de bine, îneît mai tîrziu, după mulţi ani, cînd cartea mi-a căzut întîmplător în mînă, am recunoscut-o numaidecît. în drama aceea era vorba despre soarta nefericită a unui mare pictor, un oarecare Ghennaro sau Jacobo[4], care într-un loc exclama : „Sînt ignorat!", iar în altă parte striga : „Am fost recunoscut!" sau, „Sînt lipsit de har !", pentru a exclama apoi din nou, cu cîteva rînduri mai jos : „Am talent!" Sfîrşitul era foarte trist. Firește că era vorba de o lucrare cu totul lipsită de valoare, dar — miracol I — îi emoţiona pînă la lacrimi pe cei

doi cititori naivi, care găseau că eroul principal seamănă cu ei. îmi aduc aminte că uneori Karl Feodorîci se înflăcăra atît de tare, îneît sărea de pe scaun, se repezea în celălalt colţ al odăii şi ne ruga stăruitor, cu lacrimi în ochi, pe tata şi pe mine — mie-mi spunea *mademoiselle* — să apreciem pe loc dacă într-adevăr soarta şi oamenii îl nedreptăţesc. Apoi începea să danseze, executînd tot felul de figuri, rugîndu-ne în gura mare să-i spunem fără ocol dacă este sau nu artist şi dacă se poate susţine că este lipsit de talent. Tata se înveselea şi îmi făcea pe furiş un semn cu ochiul, ca şi cum ar fi vrut să mă înştiinţeze din vreme că acuşi-acuşi o să-l ia peste picior pe neamţ şi o să facem mare haz. Pe mine mă pufnea rîsul, dar tata mă amenința cu degetul, şi mă stăpîneam, sufocîndu-mă de rîs. Nici astăzi nu-mi pot aminti fără să zîmbesc de aceste scene. Parcă-l văd pe sărmanul Karl Feodorîci: mic de statură, foarte slab, cu părul încărunţit, avea nasul roşu, adus şi veşnic murdar de tutun, şi nişte picioare strîmbe, diforme. Cu toate acestea, mîndru parcă de forma lor, el purta pantalonii strîns lipiţi pe pulpă. Cînd se oprea după un ultim salt în poziţia finală, cu mîinile avîntate spre noi, zîmbin-du-ne întocmai ca dansatorii pe scenă în încheierea unui dans, tata tăcea cîteva clipe, parcă neputîndu-se hotărî să-şi spună părerea, îl lăsa dinadins pe dansatorul nerecunoscut în această poziţie, pînă cînd Karl Feodorîci începea să se balanseze pe un picior, străduindu-se din răsputeri să-şi menţină echilibrul. în sfîrşit, tata se uita la mine cu o mină foarte serioasă, ca şi cum m-ar fi poftit să fiu martoră nepărtinitoare la judecată. Atunci, privirile sfioase, rugătoare, ale dansatorului se aţinteau asupra mea. — Nu, Karl Feodorîci, degeaba, nu merge ! spunea, în sfîrşit, tata,

prefăcîndu-se că nu-i face nici o plăcere să mărturisească amarul adevăr. Atunci, din pieptul lui Karl Feodorîci izbucnea un adevărat geamăt de durere. Dar omul se potolea îndată, se înviora şi, gesticulînd precipitat, ne cerea din nou să-l privim atent, asigurîndu-ne că nu dansase după sistemul cel mai potrivit şi implorîndu-ne să-l mai judecăm o dată. Apoi se repezea iarăşi în capătul celălalt al odăii şi uneori executa săriturile cu atîta zel, îneît ajungea cu capul pînă-n tavan şi se lovea rău de tot, dar îndura durerea cu eroism, ca un spartan. în sfîrşit, încremenea iar în poziţia finală şi din nou întindea spre noi mîinile tremurînde, cu zîmbetul pe buze, cerîndu-ne să-i hotărîm soarta. Dar tata, neînduplecat, tot atît de mohorît ca mai înainte, răspundea :

91

— Nu, Karl Feodorîci, aşa ţi-o fi ţie scris, degeaba, nu merge ! Atunci, nemaiputîndu-mă stăpîni, izbucneam în rîs, iar tata

îmi urma exemplul. în sfârşit, Karl Feodorîci îşi dădea seama că ne băteam joc de el, se înroşea de indignare şi, cu ochii plini de lacrimi şi cu adîncă amărăciune — care, deşi caraghioasă, ra-a făcut mai tîrziu să mă gîndesc cu o marc părere de rău la omul acesta nefericit •— îi spunea tatei:

— Tu, prieten viclean !

Apoi îşi înşfăca pălăria şi pleca grăbit, jurîndu-se pe toţi sfinţii că nu va mai pune piciorul în casa noastră. Dar supărarea lui nu ţinea prea mult. Peste cîteva zile apărea iar, şi iar începea lectura faimoasei drame, şi iar curgeau şiroaie de lacrimi, după care naivul Karl Feodorîci ne ruga din nou să judecăm dacă într-adevăr soarta şi oamenii îl nedreptăţesc, implorîndu-ne ca de data aceasta să nu ne batem joc de el şi s-o facem cît so poate de serios, ca nişte adevăraţi prieteni.

Intr-o zi, mama m-a trimis la băcănie să cumpăr ceva. Mă întorceam acasă, ţinînd cu grijă în mînă un bănuţ de argint, restul pe care-l primisem de la băcan. Cînd am ajuns pe scara noastră, m-am întîlnit cu tata, care tocmai pleca de acasă. I-am zîmbit ca de obicei, pentru că nu-mi puteam stăpîni bucuria cînd îl vedeam, iar el, apleeîndu-se să mă sărute, a zărit banul din mîna mea. Am uitat să spun că mă obişnuisem atît de mult cu expresia feţei lui, că-i ghiceam de la prima privire aproape orice gînd. Cînd îl vedeam trist, simţeam că mi se rupe inima. Şi tristeţea lui era mai mare mai ales cînd nu avea nici un ban ca să-şi facă rost de băutură, care-i intrase în sînge. Cînd l-am întîlnit atunci pe scară, mi s-a părut că i se întîmplase ceva neobişnuit. Avea ochii tulburi şi privirea rătăcită ; la început, nici nu mă observase. De cum a zărit însă banul strălucind în mîna mea, s-a înroşit, apoi a pălit, a dat să întindă mîna să mi-l ia, dar şi-a retras-o numaidecît. Se cunoştea că se lupta cu sine însuşi. In sfîrşit, stăpînindu-se, ini-a poruncit să urc sus, iar el a coborît cîteva trepte. Dar s-a oprit pe neaşteptate şi m-a strigat scurt.

Părea foarte tulburat.

— Ascultă, Netoşka, mi-a spus el, dă-mi mie banii, c-o să ţi-i dau eu îndărăt. Ii pui tu în palma lui tăticu, nu-i aşa ? Tu eşti o fetiţă bună, Netoşka !

Parcă presimţisem că aşa se va întîmpla. Dar nu i-am dat banii imediat, pentru că m-am gîndit la supărarea mamei. Apoi

92

mâ opicu sfiala şi mai ales ruşinea instinctivă pentru muie însămi şi pentru tata. El a băgat de scamă repede ce se petrecea în mine şi s-a grăbit să-mi spună :

— Ei, lasă, nu-i nevoie ! Nu mai e nevoie !...

— Ba nu, ba nu, tăticule, ia-i! O să spun că i-am pierdut, că mi i-au luat copiii din casa de alături.

—- Aha ! Ei, bine, bine ! Ştiam eu că eşti o fetiţă deşteaptă, a zis el zîmbind. Buzele îi tremurau şi nu-şi mai ascundea îneîn-tarea cînd s-a văzut cu banii în mînă. Eşti o fetiţă bună ! Eşti îngeraşul meu ! Dă-mi mînuţa să ţi-o sărut 1

Şi mi-a apucat mîna, dînd s-o sărute, dar mi-am retras-o repede. Mă cuprinsese un fel de milă de el, şi un sentiment de ruşine mă chinuia tot mai tare. Am urcat scara în goană, înfricoşată, lăsîndu-l pe tata jos, fără să-mi iau rămas bun de la el. Cînd am ajuns sus, îmi dogoreau obrajii, şi inima îmi zvîcnea cu putere în piept din pricina unui simţământ apăsător, cum nu mai cunoscusem pînă atunci. Cu toate acestea, i-am spus mamei cu destulă îndrăzneală că scăpasem banul în zăpadă şi nu-l mai puteam găsi. Mă aşteptam cel puţin la o bătaie, dar nu s-a întîmplat aşa. E drept că, la început, din cale afară de necăjită, mama şi-a cam ieşit din fire, căci eram îngrozitor de săraci. A ţipat la mine, dar s-a răzgîndit numaidecît şi nu m-a mai dojenit. Mi-a spus numai că sînt o fetiţă nemdemînatică, neglijentă, şi că, după cum se vede, o iubesc prea puţin, pentru că nu am grijă de banul ei. Mustrările ei m-au mîhnit mai tare decît dacă m-ar fi bătut. Mama începuse să mă cunoască bine. îşi dădea seama de sensibilitatea mea, care se transforma adesea într-o iritare bolnăvicioasă, şi, făcîndu-mi reproşuri amare că nu ţin la ea, ştia că mă va impresiona mult mai mult şi mă va face să fiu în viitor mai grijulie.

Spre seară, cînd se apropia clipa întoarcerii tatălui meu, am ieşit ca de obicei să-l aştept pe sală. De data aceasta eram foarte tulburată. Mustrările de conştiinţă mă răscoleau cumplit. In sfîrşit, a venit, şi m-am bucurat nespus că s-a întors, ca şi cum aş fi aşteptat să-mi aducă o uşurare. Era cam ameţit de băutură, dar îndată ce m-a zărit, şi-a luat un aer misterios, emoţionat. M-a chemat în taină într-un colţ. Acolo, aruneînd priviri sfioase spre uşa noastră, a scos din buzunar o turtă dulce, pe care o cumpărase pentru mine, şi a început să mă povăţuiască în şoaptă ca nu cumva să mai iau vreodată din banii măicuţei şi să-i ascund de ea, că e urît, ruşinos şi foarte

condamnabil să faci aşa ceva ; că
93
de data asta âm făcut-o, firește, numai pentru că cî, tăticul, avusese mare nevoie de bani, dar că o să-i dea înapoi și o să pot spune că i-am găsit; că e rușinos să iei de la mama, și să nu mă gîndesc să mai fac una ca asta vreodată, iar dacă-l voi asculta și pe viitor, o să-mi mai cumpere turtă dulce. Ba a mers atît de departe, încît mi-a spus că trebuie să-mi fie milă de mama, că era rău bolnavă, sărmana, și că ea singură muncește pentru noi toți. îl ascultam îngrozită, cu lacrimi în ochi, tremurînd din tot trupul. Eram atît de uluită, că încremeniesm locului, cu gura încleștată. în sfîrșit, după ce mi-a poruncit să nu mai plîng și să nu-i spun măicuței nimic din cele întîmplate, tata a intrat în odaie. Mi-am dat seama că era și el foarte tulburat. în seara aceea nu m-a mai părăsit groaza și atunci pentru întîia oară nu am îndrăznit să să mă uit la tata sau să mă apropii de el. De altfel, mi se părea că și dînsul se ferea de privirea mea. Mama se plimba prin odaie în lung și-n lat, bolborosind ceva, pierdută, ca de obicei. Se simțise rău toată ziua și avusese o criză. Pînă la urmă, din pricina zbuciumului meu sufletesc, au început să mă scuture frigurile. în noaptea aceea, torturată de năluciri bolnave, n-am închis ochii. în sfîrșit, n-am mai putut îndura chinul și am izbucnit într-un plîns amarnic. Plînsul meu a trezit-o din somn pe mama. Ea m-a strigat și m-a întrebat ce am. Nu i-am răspuns, dar am început să plîng și mai tare. Atunci mama a aprins o luminare și a venit lîngă mine, încercînd să mă liniștească. Credea că m-am speriat de ceva în vis. „Vai, ce fetiță prostuță ! a zis ea. Și acum mai plîngi cînd visezi urît ? Hai, lmișteşte-te !..." Apoi m-a sărutat și mi-a spus să vin să dorm lîngă dînsa. Dar eu nu vroiam, nu îndrăzneam să mă duc la ea și s-o îmbrățișez. Mă chinuiam îngrozitor, îmi venea să-i mărturisesc totul. Era cît pe-aci s-o și fac, dar m-a oprit gîndul la tata și faptul că-mi spusese să nu destăinuiesc nimic din ceea ce se întîmplase. „Sărmana mea Netoşka ! a zis măicuța, culcîndu-mă în pat și învelindu-mă cu o haină veche de-a ei, deoarece băgase de seamă că tremuram toată, scuturată de friguri. Mă tem că o să fii și tu bolnavă ca mine !" Spunînd aceste cuvinte, s-a uitat la mine cu atîta tristeță, că n-am mai putut să-i îndur privirea, am închis ochii strîngînd pleoapele cu putere, și m-am întors cu fața la perete. Nu mai știu cînd m-a cuprins somnul, dar țin minte că i-am mai auzit multă vreme, ca prin vis, șoapta adormitoare. Nicicînd n-am îndurat chinuri mai cum-
plite. Mi se rupea inima de durere. A doua zi dimineața m-am simțit mai bine. Am început să vorbesc cu tata, fără să pomenesc nimic de întîmplările din ajun, pentru că-mi închipuiam că asta-i va.face mare plăcere. într-adevăr, de unde pînă atunci se încrunta ori de cîte ori se uita la mine, acum s-a înveselit numaidecît. Cînd m-a văzut înviorată, parcă l-a cuprins o bucurie, o mulțumire aproape copilărească. Mama a plecat curînd de acasă, și el nu s-a mai putut stăpmi. A început să mă sărute atît de tare, că m-a apucat un fel de exaltare : rîdeam și plîngeam în acelaşi timp. în sfîrșit, rai-a spus că, deoarece sînt o fetiță atît de cuminte și de bună, o să-mi arate ceva foarte frumos, care o să-mi facă mare plăcere. Apoi s-a descheiat la vestă și a scos din sîn o cheie pe care o purta la gît, prinsă de un șiret negru. Aruncîndu-mi din cînd în cînd priviri pline de taină, vrînd parcă să citească în ochii mei marea bucurie pe care îşi închipuia că trebuie s-o simt, a deschis cufărul și a scos de acolo, cu multă băgare de seamă, o cutie neagră cu o înfățișare ciudată. N-o mai văzusem niciodată pînă atunci. A luat cutia în mînă, cu sfială, și deodată, parcă, s-a transformat cu totul. Zîmbetul i-a pierit de pe față și o expresie solemnă i-a luat locul. în sfîrșit, a deschis cutia cu cheița cea misterioasă și a scos din ea un obiect necunoscut, un obiect de o formă foarte ciudată. L-a luat în mînă plin de grijă, cu evlavie, spunîndu-mi că e vioara lui, instrumentul lui. Mi-a vorbit apoi multă vreme cu glasul scăzut, grav, dar nu am înțeles nimic mai mult decît ceea ce știam înainte : că era artist, că avea talent și că va veni ziua cînd o să cînte la vioară ; că, în sfîrșit, o să fim cu toții bogați și o să trăim foarte fericiți. L-au podidit lacrimile, care-i curgeau șiroaie pe obraji. Eram foarte mișcată. în cele din urmă, a sărutat vioara și mi-a întins-o și mie s-o sărut. Dîndu-și seama că vreau s-o văd mai bine, m-a chemat lîngă patul măicuței și mi-a dat vioara în mînă, cu toate că tremura de teamă ca nu cumva s-o stric. Am luat-o și întîmplător i-am atins coardele. S-a auzit un sunet uşor.
•— Asta-i muzică ! am zis eu, uitîndu-mă la tata.
— Da, da, muzică ! a repetat el freeîndu-și mîinile mulțumit. „Ești un copil cuminte, un copil bun !" Dar în ciuda laudelor și a îneîntării lui, mi-am dat seama că-i era frică să nu-i stric vioara și m-a cuprins și pe mine teama. Aşa că m-am grăbit să i-o dau îndărăt. Tata a aşezat-o cu aceeași grijă ca mai înainte la locul ei, a încuiat cutia și a pus-o în cufăr. După aceea a început să
05
mă mîngîie iar pe cap, făgăduindu-mi că întotdeauna cînd voi fi cuminte, bună și ascultătoare, îmi va arăta vioara, aşa ca acum. Şi astfel vioara ne-a mai alinat amîndurora durerea. Abia seara, înainte de a pleca de acasă, tata mi-a şoptit să nu uit cumva ceea ce-mi spusese în ajun.
Aşa creșteam eu în ungherul nostru, și, puțin cîte puțin, dragostea mea -— ba nu, pasiunea mea, deoarece nu cunosc un cuvînt mai potrivit care să exprime sentimentul meu năprasnic, chinuitor, pentru tatăl meu —- degenera într-o iritabilitate bolnăvicioasă. Nu mai aveam decît o singură plăcere : să mă gîndesc, să visez la el; o singură dorință : să fac tot ceea ce i-ar putea aduce o mulțumire cît de mică. Mi-aduc aminte că de multe ori îl aşteptam pe scară să se întoarcă din oraș, adesea tremurînd, învinețită de frig, numai și numai ca să aflu o clipă mai devreme că sosise și să-l pot vedea mai repede ! Cînd se întîmpla să mă alinte puțin, aproape că înnebuneam de fericire. Totuși, uneori mă chinuia cumplit gîndul că sînt atît de rece cu biata mea mamă. Cîteodată mi se

sfîşia inima de tristeţe şi de milă, privind-o. Nu se putea ca veşnica lor vrajbă să mă lase nepăsătoare, trebuia să aleg între amîndoi, trebuia să mă alătur unuia din ei. Şi iată că trecusem de partea acestui om pe jumătate nebun, numai pentru că mi se părea atît de umilit, atît de vrednic de compasiune, şi pentru că, de la început, îmi captivase, atît de inexplicabil pentru mine, întreaga fantezie. Dar, cine ştie ? Poate că m-am alipit de el tocmai din cauza ciudăţeniei lui — chiar şi înfăţişarea lui era ciudată —, pentru că nu era aşa de grav şi de posac ca mama, pentru că era aproape nebun şi făcea adesea bufonerii şi giumbuşlucuri copilăreşti şi pentru că, în sfîrşit, de el nu mă temeam ca de mama şi-i purtam chiar mai puţin respect decît ei. Parcă era mai de seama mea. încetul cu încetul, m-am convins că-l dominam, că mi-l supusesem şi că ajunsesem să-i fiu necesară. In forul meu interior mă mîndream cu asta, mă simţeam triumfătoare şi, dîndu-mi seama cît de mare nevoie avea de mine, îmi îngăduiam uneori chiar să cochetez cu el. într-adevăr, acest ciudat ataşament al meu semăna, poate, mai bine, cu un roman... Dar acestui roman nu i-a fost sortit să dureze prea mult. Foarte curînd, mi-am pierdut părinţii. Viaţa lor s-a sfîrşit printr-o catastrofă îngrozitoare, a cărei amintire mă apasă greu şi dureros. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Pe vremea aceea, o veste neobişnuită răscolise Petersburgul. Se zvonise că va sosi celebrul S ... ţ. Lumea muzicală era în mare fierbere. Cîntăreţi, actori, poeţi, pictori, melomani, ba chiar şi cîte unii care în viaţa lor nu simţiseră nimic pentru muzică şi mărturiseau că nu pricep o iotă din ea, s-au năpustit să ia bilete, cu o nerăbdare plină de neastîmpăr. Sala devenise neîncăpătoarc chiar şi numai pentru a zecea parte a entuziaştilor cărora le dăduse mîna să plătească douăzeci şi cinci de ruble pe un bilet. Insă renumele european al lui S ... ţ, bătrîneţea lui încununată cu lauri, nesecata prospeţime a talentului său, faptul că în ultima vreme apărea foarte rar în faţa publicului, precum şi zvonul că aceasta era ultima lui călătorie prin Europa înainte de retragerea sa definitivă — toate acestea îşi făcuseră efectul. Intr-un cuvînt, emoţia era profundă şi covîrşitoare.

După cum am mai spus, sosirea oricărui violonist nou, a unui talent cît de cît cunoscut, avea asupra tatălui meu vitreg un efect foarte neplăcut. întotdeauna se grăbea să fie printre primii care să-l asculte pe artistul nou venit, ca să-i aprecieze cît mai repede măiestria. Adesea, laudele aduse străinului de cei din jurul său îl îmbolnăveau, şi nu-şi găsea astîmpăr pînă nu descoperea vreo greşeală de interpretare, pentru a-şi trîmbiţa apoi părerea pretutindeni, în cuvinte pline de ironie usturătoare. Bietul nebun credea că nu există decît un singur talent pe lume, un singur artist — şi acest artist era, firește, el însuşi. Vestea despre sosirea genialului muzicant S ... ţ a avut asupra lui un efect zguduitor. Trebuie să spun că în ultimii zece ani nu trecuse prin Petersburg nici un artist celebru, care să se fi putut compara măcar pe departe cu S... ţ. De aceea, tatăl meu nu avea de unde să cunoască măiestria unor violoniști europeni de înaltă virtuozitate.

Mi s-a povestit mai tîrziu că de îndată ce s-a răspîndit primul zvon despre sosirea lui S ... ţ, tatăl meu vitreg şi-a făcut din nou apariţia în culisele teatrului. Se spunea că venise acolo foarte emoţionat şi neliniştit, în căutarea unor amănunte cît mai bogate despre S ... ţ şi despre viitorul concert. Nu mai fusese văzut de multă vreme în culise, aşa că apariţia sa îşi produse efectul. Cineva, voind, probabil, să-l întărite puţin, i-a spus provocator : »Ei bine, scumpul meu Egor Petrovici, acum n-o să mai asculţi muzică de balet, ci o muzică din pricina căreia o să-ţi pierzi

— *Opere*, voi. II

liniştea pentru tot restul zilelor tale !" Se zice că, auzind această glumă, tatăl meu vitreg ar fi pălit. Cu toate acestea, a răspuns cu un zîmbet forţat: „Vom vedea ! Vom vedea ! E lesne să lauzi ceva ce n-ai văzut! Mi se pare că S ... ţ n-a cîntat decît la Paris, şi numai francezii au stîrnit atîta zarvă în jurul lui! Ei, dar cine DU ştie cîte parale fac francezii ăştia !" şi altele de felul acesta. Cei din jurul lui au izbucnit în hohote de rîs. Bietul om s-a simţit jignit, dar, stăpînindu-se, a adăugat că, de altfel, nu merită să mai spună nici un cuvînt, pentru că oricine îşi va da seama foarte curînd, peste două zile, ce-i cu toate miracolele astea.

B. povesteşte că în aceeaşi zi, spre seară, se întîlnise pe stradă cu prinţul H., un cunoscut admirator al muzicii, înzestrat cu o profundă înţelegere şi dragoste faţă de artă. Şi cum mergeau împreună, vorbind despre artistul care tocmai sosise, la un colţ de stradă, B. l-a zărit deodată pe tatăl meu în faţa vitrinei unui magazin, privind ţintă un afiş care anunţa cu litere mari concertul lui S . . . ţ.

—■ 11 vedeţi pe omul acesta ? a zis B., arătîndu-l pe tatăl meu.

— Cine e ? a întrebat prinţul.

— Aţi mai auzit de el. Este Efimov, despre care v-am vorbit de cîteva ori şi căruia i-aţi acordat cîndva chiar protecţia dumneavoastră.

-— Ah, foarte interesant! a zis prinţul. Mi-ai povestit multe despre el. Se spune că are mult haz. Aş vrea să-l ascult.

—■ Nu merită, şi ar fi, de altfel, neplăcut, i-a răspuns B. Nu ştiu ce impresie v-ar face, dar de cîte ori îl văd, mi se sfîşie inima. Viaţa lui este o cumplită şi oribilă tragedie. II cunosc foarte bine şi, oricît de păcătos ar fi, în sufletul meu nu s-a stins simpatia pentru el. Spuneaţi mai adineauri că trebuie să fie un om interesant. E adevărat, dar îţi face o impresie dezolantă. Mai întîi, e nebun. In al doilea rînd, nebunul acesta a comis trei crime, pentru că, în afară de faptul că s-a nenorocit pe sine însuşi, a mai nenorocit încă două fiinţe : pe soţia şi pe fiica sa. îl cunosc bine ; dacă ar căpăta certitudinea că a săvîrşit aceste crime, ar muri chiar în aceeaşi clipă. Iată toată grozăvia dramei sale : de opt ani este *aproape* convins că a săvîrşit aceste crime şi de opt ani luptă cu propria lui conştiinţă şi nu ajunge să recunoască faptul că e vorba de un adevăr, şi nu de o bănuială.

— Spuneai că e sărac ? a zis prinţul.
— Da, însă acum sărăcia este aproape o fericire pentru el, pentru că-i serveşte de pretext. El poate să susţină oriqînd că
numai sărăcia e de vină, fiindcă dacă ar fi fost bogat, lipsa de griji i-ar fi lăsat timp să muncească, şi atunci toată lumea s-ar fi convins de valoarea lui artistică. S-a însurat, împins de ciudata nădejde că mia de ruble pe care o avea soţia lui îl va ajuta să se pună pe picioare. S-a purtat ca un visător, ca un poet ■— de altfel, aşa a fost toată viaţa. Ştiţi dumneavoastră ce repetă el într-una, de opt ani de zile ? Că numai soţia sa este vinovată de toate nenorocirile lui, că numai ea îl împiedică să ajungă un mare artist. El stă cu braţele încrucişate şi nu vrea să muncească. Totuşi, de n-ar fi fost soţia sa, el ar fi ajuns cel mai nenorocit om de pe pămînt. De cîţiva ani nu s-a mai atins de vioară, şi ştiţi de ce ? Pentru că ori de cîte ori ia arcuşul în mînă, este silit să recunoască în sinea lui că nu reprezintă nimic, că este o nulitate, nu un artist. Pe cînd atunci cînd arcuşul zace aruncat undeva într-un colţ, mai poate să spere vag că aceasta nu-i adevărat. E un visător. îşi închipuie că va ajunge o celebritate mondială aşa, din senin, prin cine ştie ce minune. Deviza lui este : *aut Caesar, aut nihil* *, ca şi cum ar fi cu putinţă să devii Caesar, aşa, dintr-o dată, cît ai bate din palme. E însetat de glorie. Dacă setea de glorie devine imboldul de căpetenie al unui artist, el nu mai poate fi socotit artist, pentru că a pierdut simţul artistic esenţial, adică dragostea pentru artă numai pentru că e artă, şi nu altceva, nu glorie. S ... ţ, dimpotrivă, în clipa în care pune mîna pe arcuş, uită toiul pe lumea asta, în afară de muzică. Pentru el locul *cel* dmtîi îl ocupă vioara, al doilea — banul şi abia în al treilea rînd mi se pare că vine gloria. Aceasta este oea din urmă grijă a sa... Ştiţi ce-l preocupă acum pe acest nenorocit ? a adăugat B. arătînd spre Efimov. îl frămîntă gîndnl cel mai stupid, fel mai meschin, mai jalnic şi rnai ridicol din lume : este el un artist mai mare decît S . . . ţ ! Asta-l preocupă ! Dovediţi-i că nu-i artist şi va încredinţez că va muri pe loc, ca lovit de trăsnet, pentru că nimic nu e mai îngrozitor decît să te desparţi de ideea fixă căreia i-ai jertfit întreaga ta viaţă, idee zămislită totuşi pe un teren profund real, fiindcă la început a avut o adevărată vocaţie pentru muzică.
— Aş fi curios să aflu ce se va întîmpla cu el, cînd îl va auzi pe S ... ţ, a zis prinţul.
* Sau Caesar, sau nimic (lat.).
— Da, făcu B., gînditor. Dar va reveni îndată la ale lui. Sminteala sa e mai tare decît adevărul, şi omul va născoci pe loc un pretext oarecare.
— Crezi? a întrebat prinţul.
In clipa aceasta au ajuns în dreptul tatălui meu. Tata ar fi Vrut să treacă neobservat, dar B. s-a oprit să-i vorbească. L-a întrebat dacă se va duce la concertul lui S . . .ţ. Tata i-a răspuns cu o prefăcută nepăsare că nu ştie dacă se va duce, pentru că avea treburi mai importante decît concertele şi virtuozii străini, dar că va încerca, totuşi, să găsească un ceas-două libere, de ce nu ? S-ar putea să vină la un concert. Apoi a aruncat lui B. şi prinţului o privire grăbită şi neliniştită, a zîmbit bănuitor, a dus mîna la pălărie, a înclinat capul şi a plecat sub cuvînt că e foarte ocupat.
Ştiam încă din ajun că pe tata îl frămînta ceva. Nu-mi dădeam seama ce anume, dar îl vedeam foarte neliniştit. Chiar şi mama obser-vase acest lucru. Ea era atunci foarte grav bolnavă şi abia se ţinea pe picioare. Tata intra şi ieşea mereu pe uşă. De dimineaţă veniseră să-l vadă trei sau patru musafiri, foştii lui colegi, ceea ce m-a mirat foarte mult, fiindcă în afară de Karl Feodorîci nu mai văzusem aproape niciodată oameni străini în casă la noi. De cînd tata îşi pierduse locul de la teatru, ne părăsiseră toţi. în sfîrşit, a sosit într-un suflet şi Karl Feodorîci, aducînd un afiş. Eu ascultam ce vorbeau şi-i urmăream în tot ce făceau. Eram ioarte îngrijorată de ceea ce se petrecea, de parcă numai eu uş fi fost vinovată de neliniştea şi de zbuciumul pe care le deslușeam pe faţa tatălui meu. Aş fi dat orice să pot înţelege ce vorbeau. De S ... ţ auzeam pentru întîia oară. Apoi am priceput că trebuia să ai cel puţin cincisprezece ruble ca să-l poţi asculta pe acest S ... ţ. Mai ţin minte că la un moment dat tata şi-a ieşit din fire şi a dat din mină a lehamite, spunînd că ştie el cîte parale fac geniile astea de prin străinătăţi, talentele astea nemaipomenite 1 Că-l cunoaşte şi pe S ... ţ. Că toţi jidovii ăştia umblă să se pricopsească în Rusia, pentru că ruşii sînt naivi şi lesne încrezători, mai cu seamă cînd e vorba de neghiobiile scornite de francezi. Pe vremea aceea înţelegeam ce înseamnă cuvintele *lipsit de talent.* Oaspeţii au rîs cu poftă şi au plecat curînd, lăsîndu-l pe tata foarte prost dispus. Am înţeles că se supărase pe S ... ţ din cine ştie ce pricină şi, vrînd să-i fac pe plac şi să-i mai risipesc tristeţea, m-am apropiat de masă, am luat afişul şi am început să-l citesc cu glas tare, rostind numele lui S... ţ.

Apoi, uitîndu-mă la tata, care şedea îngîndurat pe scaun, am spus rîzînd : „O fi vreunul din ăia cum e Karl Feodorîci! N-o fi nimic de capul lui 1" Tata a tresărit, parcă speriat, mi-a smuls afişul din mînă, a început să ţipe şi să bată din picioare, apoi şi-a înşfăcat pălăria şi s-a năpustit afară din odaie. Dar s-a întors îndată, m-a chemat să ies puţin pe sală, m-a sărutat şi, plin de neliniște şi de teamă ascunsă, a început să-mi spună că sînt un copil deştept şi bun, şi că, desigur, n-o să vreau să-l mîhnesc, că aştepta să-i fac un mare serviciu, dar nu ini-a destăinuit ce anume. II ascultam încurcată, fiindcă ghicisem că vorbele şi mîn-gîierile lui erau lipsite de sinceritate, ceea ce-mi răvăşea sufletul. Starea lui mă neliniştea atît de mult, încît îngrijorarea devenise un adevărat chin.
A doua zi, în timpul mesei — era în ajunul concertului — tata era extrem de abătut. Se schimbase îngrozitor la faţă şi se uita mereu ba la mine, ba la măicuţa. In sfîrşit, am rămas uimită cînd l-am auzit întrebînd-o ceva pe

mama, pentru că nu vorbea cu ea aproape niciodată. După masă, a început să-mi dea tîrcoale într-un chip cu totul neobişnuit. Sub fel de fel de pretexte, m-a chemat de mai multe ori să ies pe sală, şi acolo, uitîndu-se neliniştit în jur, de parcă s-ar fi temut să nu-l vadă cineva, mă mîngîia pe cap, mă săruta şi-mi spunea într-una că sînt un copil bun, ascultător şi că, desigur, îl iubesc pe tăticu şi-o să fac tot ce-mi va cere el. Toate acestea m-au adus într-o stare de nespusă tulburare. In sfîrşit, cînd m-a chemat pentru a zecea oară să ies afară în capul scării, m-am lămurit. Cu faţa chinuită, trist, privind neliniştit în toate părţile, m-a întrebat dacă nu ştiu cumva unde a pus mama cele douăzeci şi cinci de ruble pe care le adusese ieri dimineaţa. Cînd l-am auzit, am înlemnit de groază. Speriat de un zgomot pe scară, tata s-a grăbit să plece, lăsîndu-mă singură. S-a întors acasă abia seara. Era trist, tulburat şi plin de îngrijorare. S-a aşezat pe un scaun, fără să scoată o vorbă, aruncîndu-mi din cînd în cînd cîte o privire sfioasă. îngrozită, încercam să-i ocolesc privirea. In sfîrşit, măicuţa, care zăcuse toată ziua, m-a chemat lîngă ea, mi-a dat nişte bani de aramă şi m-a trimis la băcănie să-i cumpăr ceai şi zahăr. In casă la noi nu se bea ceai decît foarte rar. Pentru sărăcia noastră ceaiul era un lux, şi mama nu şi-l îngăduia decît cînd se simţea rău şi avea febră. Am luat banii, am ieşit pe sală şi am pornit în goană, temîndu-mă parcă să nu mă ajungă cineva din urmă. Dar presimţirea mi s-a adeverit: tata m-a ajuns din urmă pe stradă şi m-a adus îndărăt, pe scară.

101

— Netoşka ! a spus el cu glas tremurător. Draga mea ! Ascul-tă-mă : dă-mi banii ăştia şi chiar mîine am să...

— Tăticule ! Tăticule ! am strigat eu, căzînd în genunchi şi implorîndu-I. Tăticule ! Nu pot! Nu se poate ! Mămica trebuie să bea ceai... Nu se poate să-i luăm banii! Nu se poate ! Altă dată o să iau...

— A ! Va să zică nu vrei ? Nu vrei ? îmi şoptea el ca în delir. Va să zică nu vrei să mă mai iubeşti ? Prea bine ! Atunci o să te părăsesc. Rămîi cu mama, iar eu o să plec şi n-o să te iau cu mine, Auzi tu, fată rea ce eşti ? Auzi tu ?

-— Tăticule ! am strigat eu, îngrozită, ia-ţi banii! Ta-i ! Şi ce-o să mă fac acum ? mă zbuciumam eu, frmgîndu-mi mîinile, agăţîn-du-mă de poala hainei lui. Mămica o să plîngă şi o să mă certe iar !

Se pare că nu s-a aşteptat la o astfel de împotrivire ; totuşi a luat banii. In sfîrşit, n-a mai fost în stare să-mi îndure lacrimile şi tînguirile şi a coborît scara în fugă, lăsîndu-mă singură. M-am urcat sus, dar în faţa uşii noastre m-au părăsit puterile. Nu îndrăzneam, nu puteam să intru. Se răzvrătise totul în mine, mi-era sufletul adînc răscolit. Mi-am acoperit faţa cu mîinile şi am alergat la fereastră Ia fel ca atunci cînd auzisem pentru întîia oară din gura tatălui meu dorinţa lui ca mama să moară. Căzusem într-un fel de uitare ; stăteam amorţită, tresărind ori de cîte ori mi se părea că aud cel mai mic zgomot pe scară. în sfîrşit, cineva urcă grăbit scara. Era el, îl recunoscusem după paşi.

— Aici erai ? m-a întrebat el în şoaptă. M-am repezit să-l îmbrăţişez.

—- Na ! Ţine ! a strigat el, îndesîndu-nii banii în palmă, Ia-ţî-i înapoi. Nu-ţi mai sînt tată, auzi tu ? Nu mai vreau să fiu tatăl tău ! Dacă o iubeşti pe mairă-ta mai mult decît pe mine, du-te la ea ! Nu mai vreau să ştiu de tine ! Spunînd acestea, m-a împins departe şi a coborît scara în fugă. M-a podidit plînsul şi am alergat după el.

— Tăticule! Tăticul meu scump! O să fiu-ascultătoare ! strigam eu. Pe tine te iubesc mai mult decît pe mama ! laţi banii îndărăt, ia-ţi-i !

Dar nu mai putea să mă audă. Era departe. în seara aceea mă doborîse durerea. Tremuram toată, scuturată de friguri. Mi-amintesc că măicuţa mi-a spus ceva, m-a chemat lîngă dînsa, dar eu căzusem într-un fel de amorţeală : nu mai auzeam şi nu mai vedeam nimic. Totul s-a sfîrşit cu o criză. Am început să

102

plîng şi să ţip. Mama, speriată, nu mai ştia ce să-mi facă. M-a luat lîngă dînsa în pat şi nu mai ştiu cînd am adormit. Ştiu doar atît: că am cuprins-o cu braţele de după gît şi tresăream într-una, speriată. Aşa a trecut noaptea. Dimineaţa m-am trezit foarte tîrziu. Mama nu mai era acasă. La ora aceea era întotdeauna plecată după treburi. Cineva străin venise să-l vadă pe tata şi-i auzeam vorbind foarte tare. Aşteptam nerăbdătoare plecarea musafirului, şi cînd am rămas singuri, m-am repezit în braţele lui tăticu şi, plîngînd în hohote, l-am rugat să mă ierte pentru cele întîmplate în ajun.

—• O să fii un copil bun, ca înainte ? m-a întrebat el aspru.

— O să fiu, tăticule, o să fiu ! i-am răspuns eu. O să-ţi spun unde-şi ţine mama banii. Ieri erau aici, în sertar, într-o casetă.

— Aici îi ţine ? Unde ? a strigat el, tresărind, şi s-a ridicat de pe scaun. Unde zici că-i ţine ?

— îi ţine încuiaţi, tată! i-am răspuns eu. Aşteaptă pînă diseară, cînd o să mă trimită să-i schimb. Am văzut că banii de aramă s-au isprăvit.

— Am nevoie de cincisprezece ruble, Netoşka! Auzi tu ? Numai cincisprezece ruble ! Fă-mi rost chiar astăzi de banii ăştia. O să ţi-i aduc mîine pe toţi îndărăt. Uite, dau fuga chiar acum să-ţi cumpăr acadele şi nuci... o să-ţi cumpăr şi o păpuşă... şi mîine iar... şi în fiecare zi o să-ţi aduc bomboane, dacă o să fii fetiţă cuminte !

— Nu, tată, nu, nu-mi trebuie bomboane ! N-o să le mănîne, o să ţi le dau îndărăt! i-am strigat eu, plîngînd sfîşietor, cu inima frîntă de durere. îmi dădusem seama că nu-i era milă de mine şi nu mă iubea, pentru că nu vedea cît de mult ţin la el şi-şi închipuia că sînt gata să-i fac pe voie numai pentru nişte bomboane. Deşi copil, în clipa aceea l-am văzut în toată goliciunea lui şi mi-am simţit sufletul otrăvit. Mi-am dat seama că nu mai eram în stare să-l iubesc, că pierdusem pentru totdeauna pe tăticul meu de altădată. Pe el însă l-a cuprins un fel de

îneîntare cînd mi-a auzit făgăduielile : vedea că eram gata să mă hotărăsc la orice, să fac totul pentru el, şi Dumnezeu mi-e martor cît de mult mă costa atunci pe mine acest „tot". îmi dădeam foarte bine seama de ceea ce însemnau banii aceştia pentru biata mea măicuţă. Ştiam că, daca-i ■ pierdea, putea să se îmbolnăvească de supărare. Glasul conştiinţei striga chinuitor în mine, dar tata nu vedea nimic'; el mă trata ca pe un copil de trei ani, pe cînd eu înţelegeam totul. îneîntarea lui era fără margini. Mă săruta, mă

ruga să nu plîng, îmi făgăduia că vom pleca de la mama chiar in ziua aceea — spunînd aceasta, probabil, de hatîrul aceleiaşi dorinţe a fanteziei mele — şi, în sfîrşit, scoţînd afişul din buzunar, a început să mă asigure că omul pe care se ducea să-l asculte în seara aceea era duşmanul lui, un duşman de moarte, dar că, desigur, duşmanii lui nu vor izbîndi. Cît de mult semăna el însuşi cu un copil, cînd îmi vorbea de duşmanii săi! Observînd însă că nu zîmbesc, cum se întîmpla de obicei cînd stătea de vorbă cu mine, şi că-l ascult tăcută, şi-a luat pălăria şi-a ieşit grăbit din odaie. Totuşi, înainte de plecare, m-a mai sărutat o dată, a dat din cap şi a zîmbit, ca şi cum n-ar fi fost sigur de mine, străduin-du-se să mă facă să nu mă răzgîndesc.
Am spus mai înainte că făcea impresia unui om care-şi ieşise din minţi. Căzuse în starea aceasta încă din ajun. Avea nevoie de bani ca să-şi facă rost de un bilet la concertul care trebuia să-i hotărască soarta. Parcă presimţea că acest concert însenina pentru el deznodămîntul destinului său, dar se zăpăcise în aşa hal, încît în ajun voise să-mi ia bănuţii de aramă, ca şi cum i-ar fi fost de ajuns să-şi cumpere un bilet cu ei. Purtarea lui ciudată s-a vădit şi mai mult în timpul prînzului. Nu-şi mai găsea locul şi nu s-a atins de mîncare. Se ridica mereu de pe scaun, apoi, ca şi cum s-ar fi răzgîndit, se aşeza iar. Peste puţin timp se repezea să-şi ia pălăria, pregătindu-se parcă să plece undeva. Apoi devenea deodată ciudat de absent; vorbea mereu în şoaptă de unul singur, îşi aţintea pe neaşteptate privirea asupra mea şi clipea, îmi făcea semne cu ochiul, nerăbdător să capete banii cît mai degrabă, părînd supărat că nu-i luasem încă de la mama. Chiar şi măicuţa observase neliniştea lui ciudată şi-l privea mirată. Iar eu mă simţeam ca un om osîndit la moarte. Cînd s-a sfîrşit masa, m-am furişat într-un colţ şi, tremurînd înfrigurată, număram minutele ce-mi mai rămăseseră pînă în clipa cînd măicuţa mă va trimite, ca de obicei, după cumpărături. Nicicînd în viaţa mea n-am trecut prin ceasuri mai cumplite. Ele nu se vor mai şterge niciodată din mintea mea. Ce chinuri am suferit în clipele acelea ! Sînt în viaţă clipe cînd în sufletul omului se adună zbuciumul unor ani întregi. îmi dădeam seama că ceea ce făceam era urît. Chiar el trezise în mine instinctele bune, căci, după ce din slăbiciune mă îndemnase întîia oară să săvîrşesc o faptă rea, se îngrozise şi-mi explicase că făcusem ceva foarte urît. Cum era cu putinţă ca tocmai el să nu priceapă cît era de greu să amăgeşti o fiinţă înclinată să mediteze asupra propriilor sale impresii, o fiinţă care,

la vîrsta ei, simţise şi înţelesese multe, şi bune, şi rele ? îmi dădeam seama că numai greul impas în care se găsea îl hotărîse să mă îndemne a doua oară la rău, sacrificînd astfel nefericita mea copilărie lipsită de apărare, primejduind încă o dată liniştea conştiinţei mele care nu apucase încă să se limpezească. Ghemuită în colţul meu, mă întrebam : de ce mi-a făgăduit o răsplată pentru ceea ce eram hotărîtă să fac şi fără plată ? Simţăminte şi năzuinţe noi mă copleşeau fără veste, întrebări noi mă răscoleau chinuitor. Apoi, deodată, mi-a răsărit în minte mama. îmi închipuiam mîh-nirea ei cînd va afla de pierderea ultimilor ei bani atît de greu munciţi. într-un tîrziu, măicuţa a lăsat lucrul cu care se chinuia peste puterile ei şi m-a chemat la ea. M-am apropiat tremurînd ca varga. Ea a scos banii din scrin şi mi i-a întins, spunîndu-mi: „Du-te, Netoşka. Dar te rog, pentru numele lui Dumnezeu, fii cu băgare de seamă să nu te înşele cumva la socoteală ca deunăzi, sau să-i pierzi." M-am uitat rugătoare la tata, dar el îmi făcea semne din cap, îmi zîmbea ca să mă încurajeze şi-şi freca mîinile nerăbdător. Pendula a bătut ora şase, iar concertul începea la şapte. Aşteptarea aceasta încordată îl punea şi pe el la grea încercare. M-am oprit pe scară să-l aştept. Era atît de emoţionat şi de nerăbdător, încît s-a grăbit să mă urmeze fără cea mai mică fereală. I-am dat banii. Pe scară era întuneric şi nu puteam să-i văd faţa, dar cînd ini-a luat banii din mînă, am simţit cum tremura. Am rămas încremenită şi nu m-am dezmeticit decît cînd mi-a spus să mă urc sus să-i aduc pălăria. Nu voia să mai intre în odaie.
— Tată ! cum... nu vii şi tu cu mine ? l-am întrebat eu cu vocea sugrumată, căci ocrotirea lui era ultima mea nădejde.
— Nu... mai bine du-te singură... Ba nu, aşteaptă, aşteaptă puţin ! a strigat el răzgîndindu-se deodată. Aşteaptă puţin, o să-ţi cumpăr îndată bomboane, sau, mai bine, mai întîi du-te şi adu-mi pălăria.
Inima mi s-a strîns dureros, mi se păru că o gheară ascuţită s-a înfipt în ea. Am scos un ţipăt, l-am îmbrîncit şi m-am năpustit pe scări în sus. Cînd am ajuns în odaie, eram descompusă la faţă, şi dacă aş fi spus atunci că mi se furaseră banii, nu mă îndoiesc că măicuţa m-ar fi crezut. Dar în clipa aceea nu eram în stare să scot o vorbă. Frîntă de deznădejde, scuturată de spasme, mi-am acoperit faţa cu mîinile şi m-am trîntit de-a curmezişul patului

mamei. După un minut, uşa a scîrţîit sfios şi a intrat tata. Venise să-şi ia pălăria.
— Unde-s banii ? strigă mama pe neaşteptate, ghicind într-o clipă că se petrecuse ceva neobişnuit. Unde-s banii ? Vorbeşte ! Vorbeşte ! repeta ea şi, smulgîndu-mă din pat, mă îmbrînci în mijlocul odăii.
Cu ochii în pămînt, nu scoteam o vorbă ; aproape că nici nu-mi dădeam seama ce se petrecea cu mine şi ce mi se

cerea.
— Unde sînt banii ? a strigat măicuţa iar, întorcîndu-se spre tata, care tocmai îşi luase pălăria. Unde-s banii ? repeta ea mereu. Ţi i-a dat ţie, ai ? Nelegiuitule ! Călăule! Răufăcătorule ! Vrei s-o nenoroceşti şi pe ea ! Pe copilul ăsta ! Ei nu, n-o să pleci tu aşa, cu una, cu două.
Cît ai clipi, mama s^a năpustit la uşă, a încuiat-o şi a scos cheia din broască.
— Vorbeşte ! Spune tot adevărul ! mi s-a adresat ea din nou cu glasul stins din pricina emoţiei. Mărturiseşte totul ! Haide, spune, spune ! Sau... nu ştiu ce-o să-ţi fac !
M-a apucat de mîini şi a început să mi le frămînte, repetînd mereu aceeaşi întrebare, ca ieşită din minţi. In clipa aceea am jurat în gînd să tac, să nu suflu o vorbă despre tata. Totuşi, pentru ultima oară mi-am ridicat ochii plini de sfială spre el... II imploram în gînd să-mi dăruie o singură privire, un singur cuvînt. Aş fi fost fericită, cu tot chinul meu, cu toată tortura pe care o înduram... Dar, Dumnezeule mare ! Nesimţitor, cu un gest de ameninţare, el îmi poruncea să tac, ca şi cum în clipa aceea m-ar mai fi putut speria ceva. Mi s-a pus un nod în gît, mi-a pierit răsuflarea, mi s-au tăiat picioarele şi m-am prăbuşit în nesimţire... Criza de nervi din ajun se repeta.
Mi-am venit în fire cînd cineva a bătut pe neaşteptate în uşă. Mama a deschis-o, şi în prag s-a ivit un om în livrea. A intrat în odaie, privind mirat în jurul său şi a întrebat de muzicantul Efimov. Tatăl meu vitreg a spus că este chiar el. Atunci lacheul i-a întins o scrisoare, zicînd că vine din partea lui B., care se afla în clipa aceea în casa prinţului. în plic era o invitaţie la concertul lui S ... ţ.
Apariţia lacheului în livreaua lui bogată şi numele prinţului ■—■ stăpînul său, care îl trimisese anume la sărmanul muzicant Efimov — au produs pentru o clipă o puternică impresie asupra măicuţei. La începutul acestei povestiri am descris firea mamei mele şi am spus că biata femeie tot îl mai iubea pe tata. Chiar

şi acum, după opt ani de neîntreruptă suferinţă şi amărăciune, inima ei rămăsese aceeaşi — tot mai era în stare să-l iubească ! Dumnezeu s-o înţeleagă, poate că nădăjduia acum o schimbare neaşteptată a soartei lui. Orice licărire de speranţă putea să aibă înrîurire asupra ei. Cine ştie, poate că o molipsise într-o oarecare măsură şi pe ea îndărătnica încredere în sine a soţului ei smintit ! Şi nici n-ar fi fost cu putinţă ca această încredere în sine să nu aibă o oarecare înrîurire asupra unei femei slabe ca ea. De aceea, văzînd atenţia prinţului, era în stare să făurească într-o clipă mii de planuri pentru el. I-a fost de ajuns o singură clipă ca aceasta, ca să se întoarcă iar la el. Era în stare să-i ierte toată viaţa ei chinuită, chiar şi ultima lui fărădelege — sacrificarea singurului ei copil. Era în stare, în înflăcărarea entuziasmului ei renăscut, să privească această crimă ca o simplă greşeală, din pricina slăbiciunii izvorîte din mizerie, dintr-o viaţă ticăloasă, din situaţia lui deznădăjduită. In pasiunea sa, care o stăpînea, era gata în clipa aceea să-i ierte totul, să-l compătimească fără rezerve pe nefericitul ei soţ.
Tata a început şi ci să se agite. îl impresionase şi pe el atenţia prinţului şi a lui B. S-a adresat de-a dreptul mamei, şoptindu-i ceva la ureche şi ea a ieşit din odaie, întorcîndu-se peste două minute cu bani schimbaţi. Tata s-a grăbit atunci să-i dea curierului o rublă de argint, iar acesta, salutînd politicos, a plecat. Intre timp, mama, care ieşise pentru o clipă din odaie, s-a întors cu fierul de călcat şi a început să calce plastronul cel mai bun al soţului ei. I-a potrivit la gît, cu mîna ei, cravata albă de batist, păstrată în dulapul lui din timpuri imemorabile pentru asemenea prilejuri, alături do fracul negru, foarte uzat, pe care şi-l făcuse pe vremea cînd avusese slujbă Ia teatru. După ce a isprăvit cu dichisitul, tata şia luat pălăria, însă înainte de a ieşi din odaie a cerut un pahar cu apă. Palid şi istovit, se lăsase pe un scaun. Apa i-am adus-o eu, pentru că se pare că sentimentul de duşmănie se strecurase iar în sufletul măicuţei şi-i luase elanul primelor clipe.
Tata a ieşit şi am rămas singure. M-am retras într-un colţ, şi o priveam pe mama îndelung, fără să scot o vorbă. N-o văzusem niciodată atît de frămînlată : buzele îi tremurau, obrajii ei palizi se îmbujoraseră pe neaşteptate, şi din cînd în cînd tresărea din tot corpul. In sfîrşit, a izbucnit într-o revărsare de durere, în tîn-guiri, în plîns înăbuşit şi suspine.
— Eu, numai eu sînt de vină, nenorocita de mine ! vorbea ea singură. Ce-o să se facă ea ? Ce-o să se întîmple cu ea după moar-

tea mea ? spuse dînsa şi se opri în mijlocul camerei, ca lovită de trăsnet la acest gînd. Netoşka! Biata mea fetiţă ! Fetiţa mea I Săraca de tine ! zicea ea, apucîndu-mi mîinile şi strîngîndu-mă în braţe cu înfrigurare. Cum te părăsesc eu, după ce n-am fost în stare să am grijă de tine, să te cresc, să-ţi dau educaţie 1 Ah, dar tu nu mă înţelegi ! Mă poţi înţelege oare ? O să-ţi aduci aminte de ceea ce-ţi spun eu acum, Netoşka ? O să-ţi aduci aminte mai tîrziu ?
-—■ O să-mi aduc aminte, mămico, o să-mi aduc aminte, îi răspundeam eu, implorînd-o cu mîinile împreunate. M-a strîns cu putere în braţe şi m-a ţinut multă vreme aşa, tremurînd de groază Ia gîndul că se va despărţi de mine. Mi se sfîşia inima.
— Mămico, mămica mea ! i-am spus eu printre lacrimi. De cs... de ce nu-l iubeşti tu pe tata ? Dar plînsul meu amar nu mă lăsa să spun totul.
Un geamăt a izbucnit din pieptul ei. Apoi, pradă aceleiaşi cumplite dureri, a început să măsoare odaia în lung şi în lat.
— Sărmana mea fetiţă ! Nici nu mi-am dat seama cît a crescut ! Ea ştie, ştie totul! Dumnezeule ! Ce impresie, ce pildă pentru ea ! Şi, deznădăjduită, a început să-şi frîngă iar mîinile.

Apoi a venit lîngă mine, m-a mîngîiat cu neţărmurită dragoste, mi-a acoperit mîinile cu sărutări, scăldîndu-le în lacrimi, implo-rîndu-mă s-o iert... Nicicînd nu mi-a fost dat să mai văd o asemenea suferinţă... In sfîrşit, a căzut istovită într-un fel de toropeală. Aşa a trecut un ceas. Apoi s-a ridicat, frîntă, zdrobită şi mi^a spus să mă duc la culcare. M-am ghemuit în colţul meu şi m-am acoperit cu plapuma, dar n-am putut să adorm. Mă chinuia gîndul la ea, mă chinuia şi gîndul la el, la tata. Aşteptam nerăbdătoare să se întoarcă. Gîndul la el mă umplea de groază. A mai trecut o jumătate de oră. Mama a luat luminarea şi s-a apropiat de mine, să vadă dacă adormisem. Ca s-o liniştesc, am închis ochii, prefăcîndu-mă că dorm. După ce m-a privit atentă, s-a apropiat încetişor de dulap, l-a deschis şi şi-a turnat vin într-un pahar. L-a băut, apoi s-a culcat, lăsînd luminarea aprinsă pe masă. Nu încuiase uşa, cum făcea de obicei cînd se aştepta ca tata să se întoarcă tîrziu.
Somnul nu se lipea de mine. Zăceam într-un fel de toropeală, cu ochii deschişi. Cum închideam ochii şi aţipeam o clipă, mă trezeam, tresărind în groaznice năluciri. Urîtul mă prindea tot ai tare. Aş fi vrut să strig, dar vocea mi se sugruma în gîtlej.
108
în sfîrşit, tirziu, am auzit prin noapte uşa scîrţîind. Nu ţin minte cît timp s-a mai scurs după aceea, dar cînd am deschis deodată ochii mari, l-am văzut pe tata. Mi s-a părut că era înspăimîntător de palid. Dus pe gînduri, se lăsase istovit pe un scaun, chiar lîngă uşă. în odaie domnea o linişte de moarte, iar luminarea de seu, care se topise aproape în întregime, arunca peste toate o lumină tristă.
L-am privit îndelung. Nu se clintea din loc : parcă încremenise pe scaun, cu capul în piept şi cu mîinile încleştate pe genunchi. Am încercat de cîteva ori să-l strig, dar n-am putut. Nu eram în stare să ies din înţepenirea mea. în sfîrşit, s-a dezmeticit deodată, a ridicat capul şi s-a sculat de pe scaun. Cîteva minute a rămas în picioare în mijlocul camerei, de parcă ar ii vrut să ia o hotărîre, apoi s-a apropiat pe neaşteptate de patul mamei, a ascultat o vreme cu atenţie şi, încredinţîndu-se că doarme, s-a dus la cufărul în care-şi ţinea vioara. L-a descuiat, a scos cutia neagră şi a pus-o pe masă, uitîndu-se pînditor în jurul său. Avea ochi tulburi şi o privire rătăcită — nu-l mai văzusem niciodată aşa.
A luat în mînă vioara, dar a pus-o numaidecît la loc, s-a întors şi s-a dus să încuie uşa. Apoi, observînd că dulapul este deschis, s-a apropiat încetişor de el, s-a uitat la pahar şi la sticla de vin, a umplut paharul şi l-a băut. A luat vioara pentru a treia oară în mînă, dar pentru a treia oară a lăsat-o jos şi s-a apropiat de patul măicuţei. încremenită de groază, aşteptam să văd ce se va întîmpla.
A rămas acolo cîtva timp nemişcat, aseultînd cu atenţie. Am tresărit cînd l-am văzut trăgînd deodată plapuma de pe capul măicuţei şi pipăindu-i obrajii cu mîna. El s-a aplecat iar şi aproape că şi-a lipit urechea de faţa ei, dar de data aceasta, cînd s-a ridicat, mi s-a părut că un zîmbet îi înflori o clipă pe obrajii înspăimîntător de palizi. încetişor, cu mare grijă, a întins plapuma peste mama care părea că doarme, i-a acoperit faţa, picioarele... Nu-mi dădeam seama pentru ce mă cutremura groaza. Mi-era teamă pentru măicuţa, mă-nfiora somnul ei adînc şi nu-mi dezlipeam privirea atentă, plină de nelinişte, de conturul nemişcat, eolţuros, pe care trupul ei îl desena pe plapumă... Atunci m-a străfulgerat un gînd înspăimîntător.
După ce şi-a isprăvit toate pregătirile, tata s-a dus iar la dulap şi a băut vinul care mai rămăsese. Cînd s-a apropiat de masă, tremura din tot corpul. Era atît de palid, că nu-l mai cunoşteai.
109
A iuat vioara în mînă. O mai văzusem şi ştiam la ce folosea. Acum însă mă aşteptam să se întîmple ceva groaznic, cumplit, minunat... şi m-am cutremurat chiar de la primele ei sunete. Tata începuse să cînte. Dar sunetele nu se armonizau. El se oprea mereu, căznin-du-se parcă să-şi amintească ceva. In sfîrşit, zdrobit, chinuit, a lăsat arcuşul, aruncînd o privire ciudată spre pat. II neliniştea ceva acolo. S-a apropiat iar de pat... Nu-mi scăpa nici un gest de-al lui, nu-l slăbeam o clipă din ochi. Mi se strînsese inima de groază.
Deodată a început să scotocească cu mişcări grăbite peste tot — şi iarăşi m-a străfulgerat acelaşi gînd cumplit. M-am întrebat : de ce o fi dormind măicuţa aşa de greu ? De ce nu s-a deşteptat, cînd îi pipăia faţa ? In sfîrşit, l-am văzut adunînd toate hainele noastre, orice-i cădea sub mînă — şi haina măicuţei, şi surtucul lui vechi, şi un halat, pînă şi rochiţa pe care o scosesem de pe mine înainte de culcare — apoi a acoperit-o pe mama cu toate aceste haine, ascunzînd-o sub mormanul de boarfe. Dar ea zăcea nemişcată, fără să tresară măcar.
Dormea un somn adînc !
După ce a isprăvit, tata a răsuflat uşurat. Acum nu-l mai stingherea nimic ; totuşi parcă îl mai neliniştea ceva. A mutat luminarea şi s-a aşezat cu faţa-spre uşă, ca să nu mai vadă patul. In cele din urmă, a luat vioara şi, cu un gest deznădăjduit, a atins-o cu arcuşul... şi a început să cînte.
Nu, ceea ce-am auzit alunei n-a fost muzică. De toate mi-adue bine aminte, de la prima pînă la ultima olipă ; ţin minte tot ce mi-a izbit atunci atenţia. Nu, nu a fost o muzică asemănătoare cu ceea ce am auzit mai tîrziu ! Nu erau sunete de vioară : părea că în sumbra noastră locuinţă răsună puternic, pentru întîiu oară, o înspăimântătoare voce omenească. Poate că impresiile mele au fost ireale, bolnăvicioase, sau poate că simţirea mea, zdruncinată de ceea ce se petrecuse, era gata să recepteze senzaţii cumplite, neînchipuit de chinuitoare, dar nimeni nu m-ar putea convinge că n-am auzit atunci hohote de plîns, gemete şi suspine omeneşti. In sunetele acestea se revărsa o deznădejde fără margini, şi, în sfîrşit, cînd biibui înspăimîntătnrnl acord final, care cuprindea tot ce poate fi mai cumplit în plînsul omenesc, mai chinuitor în torturile sufleteşti şi mai apăsător în nesfârşita tristeţe a omului, — toate contopindu-le parcă dintr-o dată... n-am mai putut îndura şi, tremurînd ca o frunză bătută de vînt, cu

lacrimile curgîndu-mi şiroaie pe faţă, cu un strigăt înfricoşător şi deznădăjduit, m-am
«NTHALA

"5
repezit la tata şi l-am cuprins în ferate. El a lăsat vioara din mînă.
A rămas cîteva clipe buimac, apoi a început să-şi rotească privirea rătăcită, de parcă ar fi căutat ceva, şi, deodată, a apucat vioara şi a ridicat-o deasupra capului meu... încă o clipă, şi poate că m-ar fi omorît.
— Tăticule ! am strigat eu, tăticule !
M-a auzit şi a început să tremure ca varga, dîndu-se doi paşi îndărăt.
— A ! Va să zică tu ai mai rămas ! Nu s-a terminat totul! Ai mai rămas tu cu mine ! a strigat el, apueîndu-mă de umeri şi ridieîndu-mă în aer.
■—■ Tăticule ! am strigat eu iar. Tăticule, nu mă speria ! Pentru Dumnezeu ! Mi-e frică ! Aa !...
Lacrimile mele l-au înduioşat. M-a lăsat încetişor pe podea şi m-a privit cîteva clipe tăcut, ca şi cum s-ar li străduit să mă recunoască, să-şi aducă aminte de ceva. Apoi, deodată, răscolit parcă de un gînd îngrozitor, dădu frîu liber lacrimilor care au început să curgă şiroaie din ochii săi tulburi. S-a aplecat spre mine privindu-mă ţintă.
— Tăticule, am îngăimat eu, chinuită do groază. Tăticule, nu te uita aşa la mine ! Hai să plecăm de aici! Să plecăm mai repede ! Să fugim ! Să fugim !
— Da, să fugim ! Să fugim ! E timpul! Vino, Netoşka ! Mai repede, mai repede ! Şi a început să se frământe, ca şi cum abia atunci şi-ar fi dat seama de ceea ce avea de făcut. Aruncînd priviri grăbite în jurul său, a zărit pe jos basmaua mamei, a ridicat-o şi a vîrît-o în buzunar ; apoi, văzînd o bonetă, a ridicat-o şi a ascuns-o în sîn. Parcă se pregătea de un drum lung şi voia să ia cu el tot ce-i trebuia.
Intr-o clipă, mi-am pus rochiţa şi am început să adun şi eu, grăbită, tot ce credeam că o să ne trebuiască la drum.
— N^am uitat oare nimic, nimic ? întreba tata. Gata ? Hai mai repede ! Mai repede !
Am făcut repede bocceaua, m-am legat cu o basma la cap şi cînd am ajuns lîngă uşă, mi-am amintit că trebuia să iau cu mine si tabloul din perete. Tata a consimţit numaidecît. Se mai liniştise şi vorbea în şoaptă, zorindu-mă să plecăm mai repede. Tabloul atîrna foarte sus. Atunci am adus amîndoi un scaun pe care arn aşezat un scăunel ; m-am urcat pe el şi, în sfîrşit, am izbutit, după multă trudă, să scoatem tabloul din cui. Totul era gata şi puteam
110
.....uu\>.....rmimii
să plecăm în călătoria noastră. Tata m-a luat de mînă şi am pornit; deodată, s-a oprit iar. Stătea pe loc şi-şi freca mereu fruntea, căznindu-se parcă să-şi amintească ce trebuia să mai facă. în sfîrşit, descoperind ce anume mai avea de făcut, a scos cheile de sub perna măicuţei şi a început să scotocească grăbit în scrin. S-a întors apoi la mine cu cîţiva bănuţi pe care-i găsise într-o cutie.
— Ţine, păstrează-i, mi-a şoptit el. Dar ai grijă să nu-i pierzi! Auzi ? Să nu uiţi ce-ţi spun, să nu uiţi!
Intîi mi-a pus banii în palmă, dar mi i-a luat iar şi mi i-a vîrît în sîn. Ţin minte că atunci cînd piesele de argint mi-au atins pielea, am tresărit şi parcă abia în clipa aceea mi-am dat seama ce înseamnă banii. Acum eram iarăşi gata de plecare, însă tata m-a oprit din nou.
— Netoşka! a zis el, silindu-se să-şi adune gîndurile. Copila mea, am uitat... dar ce^am uitat ?... Ce mai trebuia ?... Nu-mi amintesc... Ba da! Acum ştiu... Vino-ncoace, Netoşka!
M-a dus în colţul cu icoana şi mi-a spus să îngenunchez.
— Roagă-te, copila mea, roagă-te puţin ! O să te simţi mai uşurată !... Da, aşa e, o să te simţi mai bine ! îmi şoptea el, ară-tîndu-mi icoana şi învăluindu-mă cu o privire stranie. Roagă-te, roagă-te! stăruia el aproape implorîndu-mă.
Am căzut în genunchi, mi-am împreunat mîinile şi, covîrşită de groază şi de deznădejdea care mă sleise cu totul, m-am prăbuşit cu faţa la pămînt şi am rămas aşa cîteva minute, ca moartă. Mă chinuiam să-mi adun gîndurile, să-mi revin în simţire, ca să mă pot ruga, dar frica era mai tare decît mine. M-am ridicat de jos, sfîrşită de durere. Acum nu mai doream să plec cu el. Mi-era teamă de tata ; aş fi vrut să rămîn. In sfîrşit, mi-a izbucnit din piept întrebarea care mă chinuia :
— Tată, am îngăimat eu, suspinînd amarnic, dar mama ?... Ce-i cu mama ? Unde e ? Unde-î mama mea ?...
Am tăcut, înecîndu-mă în hohote de plîns.
Plîngea şi el, privindu-mă. în sfîrşit, m-a luat de mînă, m-a dus la patul măicuţei şi a dat la o parte mormanul de boarfe şi plapuma. Doamne, Dumnezeule ! Mama zăcea moartă, rece, cu faţa învineţită. M-am năpustit înnebunită şi am îmbrăţişat trupul moartei. Tata m-a luat şi m-a aşezat iar în genunchi.
— închină-te, copila mea ! Ia-ţi rămas bun de la ea... M-am închinat. S-a închinat şi el... Era galben ca ceara, buzele
i se mişcau în şoapte nedesluşite,

— *Nu eu,* Netoşka! Nu eu ! spunea el, arătînd-o pe mama cu mîna. Auzi tu, *nu sînt eu de vină!* Ţine minte, Netoşka!
— Tată, să mergem, i-am şoptit eu îngrozită. E timpul!
— Da, a venit timpul! A venit de mult! a zis el, m-a luat de mînă, mi-a strîns-o cu putere şi s-a grăbit să iasă din odaie. Şi acum, la drum ! Slavă Domnului, slavă Domnului că s-a sfîrşit totul!
Am coborît scara. Portarul somnoros, ne-a deschis privindu-ne bănuitor, iar tata, temîndu-se parcă să nu-l întrebe ceva, s-a grăbit să se strecoare el mai întîi pe poartă afară ; mergea atît de repede, că abia l-am ajuns din urmă. Am mers de-a lungul străzii şi ne-am apropiat de cheiul canalului. Peste noapte, pavajul se acoperise cu zăpadă ; mai ningea şi acum, cu fulgi mărunţi. Era frig. Tremuram ca varga alergînd în urma tatei cu degetele încleştate de poala fracului său. Ţinea vioara la subţioară, oprindu-se la tot pasul să-şi potrivească cutia, care aluneca mereu de sub braţ.
Am mers aşa vreun sfert de ceas. în sfîrşit, tata a luat-o pe trotuarul în pantă care ducea spre canal şi s-a aşezat pe marginea lui. La doi paşi de noi era o copcă. De jur împrejur, nici ţipenie de om. Doamne! Cit de bine îmi amintesc simţămîntul de groază care mă cuprinsese în clipa aceea 1 Se împlinise, în sfîrşit, visul meu de un an întreg. Plecasem din mansarda noastră săracă... Dar, oare, asta aşteptasem ? Asta visasem ? Asta plăsmuise fantezia mea de copil, cu gîndul la fericirea omului pe care-l iubeam cu o pasiune atît de puţin copilărească ? Mai mult decît orice, mă chinuia acum gîndul la mama : „De ce o lăsasem singură ? De ce părăsisem trupul neînsufleţit ca pe un obiect fără preţ ?" Şi-mi amintesc că gîndul acesta îmi sfîşia inima, mă chinuia mai mult decît orice.
N-am mai fost în stare să ascund grija care mă muncea şi am îngăimat:
— Tăticule ! Tăticule !
— Ce vrei ? m-a întrebat el cu glas aspru.
— De ce am lăsat-o pe mama acolo ? De ce am părăsit-o, tăticule ? am întrebat eu, izbucnind în lacrimi. Hai să ne întoarcem acasă ! Să chemăm pe cineva să stea lîngă ea.
— Da, da 1 a strigat el deodată, tresărind şi ridicîndu-se de pe trotuar, luminat parcă de un gînd care-i spulbera toate îndoielile. Da, Netoşka, aşa e, trebuie să te duci la mama! I-o fi frig ! Hai, du-te la ea, Netoşka. Nu-i întuneric, e o luminare acolo ! Nu
l/f
i
ï:
te teme, cheamă pe cineva să stea lîngă ea, iar tu vino iar la mine. Du-te singură, o să te aştept aici... N-o să plec nicăieri.
Am pornit îndată la drum, dar n-ajunsesem bine sus pe trotuar, că am simţit fără veste o împunsătură în inimă... Am întors capul şi l-am văzut fugind în direcţia opusă. Fugea de mine şi mă lăsa singură, mă părăsea într-o clipă ca asta ! L-am strigat din toate puterile şi, străfulgerată de spaimă, am luat-o la fugă să-l ajung din urină. Mi se tăia răsuflarea, şi el alerga din ce în ce mai repede... Aproape îi pierdusem urma. M-am împiedicat de pălăria lui, care-i căzuse din cap, am ridicat-o şi mi-am continuat goana. Abia mai răsuflăm şi mi se tăiau picioarele de oboseală. Simţeam că mi se întâmplă ceva înspăiinîntător. Mi se părea că e un vis urît. Aveam aceeaşi senzaţie ca în vis : cînd mă fugărea cineva, mi se muiau picioarele, urmăritorul mă ajungea din urmă şi mă prăbuşeam în nesimţire. Mă sfîşia mila de el, mi se rupea inima la ghidul că aleargă fără haină, fără pălărie, că fuge de mine, copilul lui iubit... Voiam să-l ajung numai ca să-l mai pot săruta o dală din toată inima, să-i spun că nu trebuia să se teamă de mine, să-l liniştesc, să-l asigur că n-o să mai fug după el, dacă nu vrea, şi că o să mă întorc singură la măicuţa. In sfîrşit, i-am auzit paşii răsunînd pe altă stradă. Am luat-o într-acolo, şi în dreptul acelei străzi am dat după colţ şi l-am văzut o clipă înaintea mea... Apoi puterile m-au părăsit. Am început să plîng şi să ţip. Ţin minte că în goana mea m-am lovit de doi trecători care se opriseră în mijlocul trotuarului, privind miraţi în urma noastră.
— Tăticule ! Tăticule ! am strigat pentru ultima oară, apoi, deodată, am alunecat şi m-am prăbuşit în faţa unei porţi. Mi-am simţit faţa plină de sînge şi în aceeaşi clipă mi-am pierdut cunoştinţa...
M-am trezit într-un pat moale, cald. Am văzut lîngă mine chipuri prietenoase, blînde, o bătrînică cu ochelarii pe nas, un domn înalt, care mă privea cu o sinceră compătimire, o tînără şi frumoasă doamnă şi, în sfîrşit, un bătrîn cu părul alb, care-mi ţinea mîna şi se uita la ceas. Se bucurau că mă deşteptasem din leşin. Mă trezeam la o viaţă nouă. Unul din cei doi trecători, pe care-i întâlnisem în timpul goanei mele, era prinţul H...L Căzusem fără simţire chiar lîngă poarta casei lui. Cînd, după stăruitoare cercetări, s-a aflat cine sînt, prinţul, care trimisese tatălui meu biletul la concertul lui S...ţ, impresionat de această ciudată coincidenţă, a hotărît să mă ia în casa lui şi să mă crească împreună cu copiii săi. Căutîndu-se urma tatălui meu. s-a aflat că fusese

imobilizat undeva afară din oraş, pe unde colinda într-un acces de nebunie furioasă. Transportat la spital, murise după doua zile. A murit, pentru că o asemenea moarte era o necesitate, o urmare firească a întregii sale vieţi. Aşa trebuia să moară, după ce tot ceea ce-l legase de viaţă se prăbuşise dintr-o dată, pierise ca o nălucire, ca o visare

deşartă. Cînd i s-a spulberat ultima speranţă, cînd într-o singură clipă în conştiinţa lui s-a limpezit adevărul că temelia propriei lui vieţi nu fusese decît o amăgire, a murit. Adevărul l-a orbit cu strălucirea lui de neîndurat, şi ceea ce era minciună, minciună a devenit şi pentru el. în ultimul ceas al vieţii sale, i-a fost dat să asculte cîntînd un geniu minunat, care-l făcuse să-şi dea seama de propria sa lipsă de talent, osîn-dindu-l pentru totdeauna. O dată cu cel din urmă sunet care vibrase pe coarda viorii genialului S...ţ, el descoperise întreaga taină a artei, şi adevăratul geniu, veşnic tînăr, puternic, îl strivise cu măreţia sa. Părea că tot ceea ce-l frămîntase de-a lungul anilor, chinurile lui tainice şi nedesluşite, tot ce pînă în clipa aceea nu fusese pentru el decît un vis şi o nălucire chinuitoare, pierdută ca-ntr-o pîclă cu neputinţă de atins — deşi uneori i se dezvăluia, iăcîndu-l să fugă şi să se ascundă îngrozit în dosul amăgirii întregii sale vieţi — tot ce presimţise, dar se temuse să privească în faţă pînă atunci, totul apăruse dintr-o dată plin de strălucire în faţa ochilor săi, care pînă atunci refuzaseră cu încăpăţînare să recunoască lumina ca lumină, iar bezna ca beznă. Dar ochii lui, care abia atunci vedeau pentru întîia oară, nu putuseră îndura lumina adevărului proiectată asupra a tot ceea ce fusese, ceea ce era şi ceea ce putea fi în viitor. Ea îl orbise, şi raţiunea lui se mistuise la flacăra ei. Adevărul îl lovise năprasnic, fără scăpare, ca un trăsnet. Se săvîrşise ceea ce aşteptase ani de-a rîndul, înfiorat, cu inima strînsă. Părea că de-a lungul întregii sale vieţi atîrnase o sabie deasupra capului său, că aşteptase clipă de clipă, chinuindu-se cumplit, să fie străpuns de ea, şi iată că, în sfîrşit, sabia îl lovise ! Lovitura fusese mortală. Voise să fugă de propria lui judecată, dar nu mai avea încotro. Dispăruse ultima lui speranţă, pierise ultimul său pretext. Aceea care prin viaţa ei îl stînjenise atîţia ani, care nu-l lăsase să trăiască, prin a cărei moarte — după cum credea orbeşte — el trebuia să renască dintr-o dată, nu mai era. In sfîrşit, rămăsese singur, nimic nu-l mai stingherea. în sfîrşit, era liber ! Pentru cea din urmă oară, într-o cumplită încleştare cu propria lui deznădejde, voise să-şi facă singur judecata, fără îndurare, aspru, ca un judecător nepărtinitor,

cinstit. Şi arcuşul său nu putuse decît sa repete neîndeminatic ultima frază muzicală a geniului pe care tocmai îl ascultase... In clipa aceea, nebunia de neînlăturat, care-l pîndea de zece ani, îl lovise năprasnic.

IV

Mă întremam greu. Chiar şi după ce nu mai eram nevoită să stau în pat, mintea mea continua să fie cuprinsă de toropeală, şi multă vreme n-am putut înţelege ce se întîmplase cu mine. Erau clipe cînd mi se părea că visez, şi-mi aduc aminte că doream într-adevăr ca totul să fi fost un vis ! Seara, la culcare, speram că poate o să mă trezesc iarăşi în odaia noastră sărăcăcioasă şi o să-mi văd iar părinţii... In cele din urmă, mi-am dat seama de situaţia mea, şi, încelul cu încetul, am înţeles că rămăsesem singură pe lume şi că mă adăpostiseră nişte oameni străini. Atunci pentru întîia oară m-am simţit orfană.

Am început să cercetez cu ochi lacomi tot ce mă înconjura — totul era nou şi surprinzător pentru mine. In primele zile toate îmi păreau ciudate, minunate, şi toate mă înspăirnîntau : şi oamenii necunoscuţi, şi obiceiurile, şi încăperile bătrînei case boiereşti — parcă le văd şi acum, spaţioase, înalte, somptuoase, dar atît de triste şi de mohorîte, îneît mi-era groaza să trec prin cîte un salon nesfîrşit de lung, de teamă să nu mă rătăcesc. Nu mă întremasem încă de-a binelea, mă stăpîneau gînduri întunecate şi apăsătoare, potrivite, de altfel, cu locuinţa, pe cît de solemnă, pe atît de mohorîtă. Pe lîngă aceasta, o nostalgie vagă, de care nu-mi dădeam prea bine seama, mă cuprindea din ce în ce mai tare. Stăteam nedumerită în faţa cîte unui tablou, a unei oglinzi, a unui şemineu cu ornamentaţie complicată, sau în faţa unei statui, care se ascunsese parcă anume într-o firidă adîncă, pentru ca să mă pîndească mai bine şi să mă sperie. Rămîneam pe neaşteptate ţintuită locului, uitînd pentru ce mă oprisem, ce voisem, la ce mă gîndisem, şi mă dezmeticeam abia cînd mă înfiorau teama şi tulburarea, iar inima îmi zvîcnea puternic în piept.

Dintre toţi cei care veneau din cînd în cînd să mă vadă în timpul bolii, în afară de bătrînul doctor, mă impresionase un bărbat mai în vîrstă, grav şi blînd, care mă privea cu o adîncă com-

pătimire. L-am îndrăgit mai mult decît pe toţi ceilalţi, şi tare aş fi vrut să-i vorbesc, dar mi-era teamă. Părea întotdeauna foarte trist, vorbea puţin, în fraze scurte, şi niciodată nu am văzut un zîmbet înflorindu-i pe buze. Era chiar prinţul H...i, care mă găsise şi mă adăpostise în casa lui. Pe măsură ce mă întremării, venea tot mai rar la mine. In sfîrşit, cînd m-a vizitat ultima oară, mi-a adus bomboane şi o carte cu poze pentru copii. M-a sărutat, m-a binecuvîntat şi m-a rugat să fiu mai veselă, iar ca să-mi facă o bucurie, m-a anunţat că o să am în curînd o prietenă, o fetiţă ca mine : pe Katia, fiica lui, care atunci se afla la Moscova. A mai schimbat apoi cîteva vorbe cu franţuzoaica — o femeie în vîrstă, guvernanta copiilor săi ■— şi cu fata care mă îngrijea, le-a făcut un semn spre mine şi a ieşit. Nu l-am mai văzut decît peste trei săptămîni. Prinţul trăia foarte retras. Prinţesa ocupa cea mai mare parte a casei. Se întîmpla să nu-şi vadă soţul săptămîni întregi. Mai tîrziu am băgat de seamă că cei din casă nu vorbeau decît foarte puţin de dînsul, ca şi cum n-ar fi trăit acolo, împreună cu ei. Toţi îl respectau şi se vedea bine că ţineau la el. Totuşi, îl socoteau un om ciudat, altfel decît ceilalţi. Se pare că şi el ştia că e foarte ciudat, că nu e la fel ca alţii, şi, de aceea, se străduia să-i supere cît mai puţin cu prezenţa lui... La timpul potrivit, voi avea prilejul să vorbesc despre el mai mult şi mai amănunţit.

într-o dimineaţă, mi-au dat rufe noi, fine, şi m-au îmbrăcat cu o rochie de doliu, neagră, de lînă, cu manşete albe, la care mă uitam cu un fel de nedumerire plină de nelinişte. M-au pieptănat cu grijă şi m-au condus la etajul de

jos, în apartamentul prinţesei. Cînd am ajuns acolo, m-am oprit încremenită — nu văzusem niciodată pînă atunci atita splendoare şi atîta lux. Dar uimirea mea nu a durat decît o clipă, risipindu-se îndată ce am auzit vocea poruncitoare a prinţesei, care cerea să fiu condusă mai aproape de dînsa. Chiar în timpul ceremoniei îmbrăcatului, mă gîndisem că mă aştepta, probabil, o grea încercare, şi numai Dumnezeu ştie de ce-mi venise acest gînd. Trebuie să spun că păşeam în noua mea viaţă cu un fel de neîncredere ciudată faţă de tot ce mă înconjura. Insă prinţesa a fost foarte prietenoasă şi m-a sărutat. Atunci am prins mai mult curaj şi m-am uitat la ea. Am recunoscut-o pe doamna cea frumoasă, pe care o văzusem cînd mă trezisem din leşin. Dar în timp ce-i sărutam mîna, tremuram toată şi nu am izbutit să-mi adun puterile, ca să răspund măcar o vorbă la întrebările ei. Mi-a poruncit să stau jos pe un taburet de lîngă ea, care cred că fusese pregătit anume pentru mine. Se cunoştea
117
bine că prinţesa nu dorea altceva decît să mă îndrăgească, să-mi aducă mîngîiere şi să-mi ţină loc de mamă. Eu însă nu mi-am dat seama de norocul care-mi ieşise în cale şi nu m-am străduit de loc să-i fac o bună impresie. Mi-au dat o carte minunată şi mi-au spus să mă uit la poze. Prinţesa tocmai scria o scrisoare. Din cînd în cînd, lăsa pana jos şi-mi vorbea, dar eu mă fîstîceam, mă bîl-bîiam şi nu puteam să-i dau nici un răspuns ca lumea. într-un cuvînt, deşi povestea mea era cu totul neobişnuită, şi rolul cel mai important îl juca în ea fatalitatea cu nenumăratele ei căi, s-ar putea spune misterioase — poveste cu foarte multe momente interesante, inexplicabile şi chiar fantastice — în ciuda acestor împrejurări melodramatice, apăream totuşi ca un copil cît se poate de obişnuit, sperios şi oarecum îndobitocit, ba chiar prostuţ. Mai ales impresia aceasta de fetiţă proastă, pe care o făceam, nu ia plăcut prinţesei. Ea s-a plictisit de mine destul de repede, ceea ce, fi reşte, s-a întîmplat numai din vina mea. Către ora trei au început vizitele, şi prinţesa a devenit deodată mai atentă şi mai drăguţă cu mine. La întrebările musafirilor, ea răspundea că povestea mea este foarte interesantă, apoi începea să vorbească franţuzeşte. Iu timp ce ea povestea, oaspeţii mă priveau clătinînd din cap şi sco-ţînd din cînd în cînd exclamaţii de mirare. Un tînăr şi-a îndreptat lornionul spre mine, iar un bătrînel cărunt şi parfumat a vrut neapărat să mă sărute. Eii făceam feţe-feţe şi şedeam cu ochii în pămînt, de teamă să nu fac cea mai mică mişcare. Tremuram din tot corpul şi inima mi se strîngea dureros. Gîndul îmi zbura la mansarda noastră : îl vedeam iar pe tata, vedeam serile noastre lungi, tăcerile nesfîrşite ; mă gîndeam la mama, şi ori de cîte ori îmi aminteam de ea, ochii mi se umpleau de lacrimi, mi se punea un nod în gît şi simţeam o dorinţă nebună să fug de acolo, să dispar, să rănim singură... Apoi, după ce vizitele au luat sfîrşit, faţa prinţesei a devenit mai aspră. Acum, mă privea mai încruntată şi-mi vorbea în frînturi de frază. Mai mult decît orice mă înfricoşau ochii ei negri, pătrunzători, aţintiţi uneori cîte un sfert de ceas asupra mea, şi buzele ei subţiri, strînse cu putere. Seara, in-au condus sus. Cînd m-am suit în pat, inii scuturau frigurile. In noaptea aceea m-am trezit de mai multe ori plîngînd, chinuită de coşmaruri. A doua zi dimineaţa m-au dus din nou Ia prinţesă. In cele din urmă, prinţesa s-a plictisit să le tot povestească musafirilor păţaniile mele, iar musafirii se plictisiseră şi ei să mă compătimească într-una. De altfel — după cum spusese chiar prinţesa într-o convorbire între patru ochi cu o doamnă mai în vîrstă care
o întrebase dacă nu se plictiseşte cu mine — eram un copii obişnuit... „lipsit de orice naivitate". într-o' seară m-au condus sus şi nu m-am mai întors niciodată în salonul ei. Aşa s-a terminat cu această favoare. Aveam însă voie să umblu prin toată casa cît pofteam. Nici n-aş fi putut să stau liniştită într-un loc din pricina tristeţii mele adînci, bolnăvicioase, şi eram foarte mulţumită că mi-era îngăduit să cobor, să mă izolez în odăile de jos. Ţin minte că doream să vorbesc cu cei din casă, dar mă temeam atît de mult să nu-i supăr, că preferam să rămîn singură. Mai mult decît orice îmi plăcea să stau ghemuită undeva într-un colţ, după vreo mobilă, neobservată de nimeni. Acolo începeam să-mi depăn amintirile, reilectînd la toate întîmplările prin care trecusem. Dar, ciudat lucru, parcă uitasem sfîrşitul celor petrecute în casa părinţilor mei şi toată povestea aceea îngrozitoare. Prin faţa ochilor mei se perindau numai imagini, întîmplări. N-aş putea spune că nu-mi aminteam totul : şi noaptea aceea, şi vioara, şi pe tata, şi cum i-am făcut rost de bani, dar nu eram în stare să pătrund, să-mi lămuresc ceea ce se petrecuse... Atunci simţeam o apăsare şi mai grea pe suflet şi cînd, în depanarea amintirilor, ajungeam să mă văd rugîndu-mă în genunchi la picioarele patului măicuţei mele lipsită de viaţă, mă cutremura un fior rece, scoteam un ţipăt înăbuşit, mi se tăia răsuflarea, inima începea să-mi zvîcnească cu putere în piept şi, îngrozită, ieşeam din ascunzătoarea mea şi o luam la fugă. De altfel, am greşit cînd am spus că mă lăsau singură ; de fapt, eram supravegheată necontenit, cu mare grijă. Toţi îndeplineau întocmai porunca prinţului, care ordonase să mi se dea toată libertatea, să nu mă stinghereasc nimeni, dar să nu mă piardă din ochi. Băgasem de seamă că oineva de-ai casei sau dintre servitori venea din cînd în cînd să arunce o privire în camera unde mă aflam, pentru ca să plece apoi îndată, fără să-mi spună o vorbă. Eram foarte mirată şi întrucîtva neliniştită de această atenţie. Nu înţelegeam de fel rostul ei. Bănuiam că mă ţineau pentru cine ştie ce scop care va ieşi la iveală într-o bună zi. După cîte mi-amin-tesc, căutam întotdeauna să descopăr locurile cele mai ferite, ca să $tiu unde să mă ascund mai bine la nevoie. într-o zi, am ajuns la scara principală. Era de marmură, largă, acoperită cu covoare, împodobită pe margini cu flori şi cu vaze minunate. Pe fiecare palier stăteau cîte doi oameni înalţi, tăcuţi, îmbrăcaţi cu haine în mai multe culori, înmănuşaţi, la gît cu nişte cravate albe ca neaua. îi priveam nedumerită, fiindcă nu pricepeam pentru ce
119
şedeau acolo, uitîndu-se unui la altul, în tăcere, aşa, fără nici d treabă.
Plimbările acestea singuratice îmi plăceau din ce în ce mai mult. Mai era şi altceva, care mă făcea să fug mereu

de la etajul de sus. Acolo locuia o mătuşă bătrînă a prinţului, care nu ieşea aproape niciodată din camera ei şi nu pleca nicăieri. Bătrînica aceasta mi s-a întipărit adînc în memorie. Era, poate, personajul cel mai important din casă. In raporturile cu ea, toată lumea respecta o anumită etichetă rigidă. Pînă şi prinţesa, atît de mîndră şi de autoritară, trebuia să se urce la mătuşa ei de două ori pe săptămînă, ân zilele fixate cu stricteţe. De obicei, prinţesa venea dimineaţa. Conversaţia lor era rece, întreruptă adesea de tăceri solemne, în timpul cărora bătrînica şoptea rugăciuni sau îşi număra mătăniile. Vizita nu se termina decît atunci c-înd bătrîna se ridica de pe scaun şi o săruta pe prinţesă pe buze, ceea ce însemna că întrevederea luase sfîrşit. Pe vremuri, prinţesa era datoare să vină s-o vadă în fiecare zi, dar cu trecerea timpului, la dorinţa bătrînei, a intervenit o uşurare a acestei îndatoriri, ră-mînînd statornicit ca în celelalte cinci zile ale săptămînii prinţesa să trimită pe cineva de dimineaţă la mătuşa ei, ca s-o întrebe de sănătate. In general, bătrîna ducea un trai aproape monahal. Rămăsese domnişoară. La vîrsta de treizeci şi cinci de ani, plecase la o mînăstire, unde petrecuse vreo şaptesprezece ani din viaţă, fără să se călugărească. Apoi părăsise mînăstirea şi venise la Moscova să locuiască la sora ei, contesa văduvă L., a cărei sănătate se şubrezea din an în an, şi ca să se împace cu cea de a doua soră a ei, prinţesa H...i şi ea, cu care se certase de mai bine de douăzeci de ani. Se spunea însă că bătrînele nu trăiseră în bună înţelegere nici măcar o singură zi, că de o mie de ori erau cît pe aci să se despartă iar ; n-o făcuseră însă, pentru că observaseră, în sfîrşit, că fiecare din ele avea nevoie de celelalte două, ca să mai scape de plictiseală şi de neplăcerile bătrîneţii. Dar cu toată lipsa de farmec a traiului lor şi în ciuda solemnei plictiseli care domnea în casa lor boierească de]a Moscova, lumea bună din oraş se socotea datoare să continue să facă vizite celor trei schimnice. Erau socotite ca vrednice păstrătoare ale tuturor rînduielilor aristocratice, ca un letopiseţ viu al boierimii de viţă veche. Contesa lăsase după moartea ei multe amintiri frumoase — fusese o femeie minunată. Cei care veneau de la Petersburg, lor le făceau prima vizită. Cine era primit în casa lor, era primit pretutindeni. Dar /după moartea contesei, cele două surori se despărţiseră totuşi. Cea
mai mare, pnuţesa H...i, rămăsese mai departe la Moscova, pri-mindu-şi partea de moştenire de pe urma contesei decedate, care n-avea copii, iar cea mai mică, schimnica, se mutase la Petersburg, la nepotul ei, prinţul H...i. în schimb, cei doi copii ai prinţului, Katia şi Alexandru, rămăseseră mai departe la Moscova ca oaspeţi ai bunicii lor, ca s-o mai rnîngîie şi să-i mai îndulcească singurătatea. Prinţesa, care-şi iubea copiii cu pasiune, nu îndrăznise să se împotrivească şi se despărţise de ei pentru tot timpul doliului. Am uitat să spun că la venirea mea toată casa prinţului mai era în doliu, dar doliul trebuia să se termine curînd.
Bătrîna prinţesă se îmbrăca numai în rochii negre, făcute dintr-o ţesătură simplă de lînă. La gît purta guleraşe albe, scrobite, cu cute mărunte, care-i dădeau aerul unei pensionare de azil. Nu-şi părăsea niciodată mătăniile, mergea cu trăsura, ceremonios, la liturghie, ţinea toate posturile, primea vizita unor feţe bisericeşti şi a altor persoane venerabile, citea cărţi sfinte şi în general ducea o viaţă de călugăriţă. Sus, toţi respectau liniştea cu străşnicie. Nu era îngăduit să scîrţîie o uşă. Bătrînica era sensibilă ca o domnişoară de cincisprezece ani şi trimitea numaidecît să se cerceteze care fusese cauza zgomotului sau chiar a unui simplu scîrţîit. Toţi vorbeau în şoaptă, călcau în vîrful degetelor, şi biata franţuzoaică, bătrînă şi ea, fusese silită pînă la urmă să renunţe la încălţămintea ei preferată — ghetuţele cu tocuri înalte. Tocurile fuseseră proscrise. După două săptămîni de la sosirea mea, bătrîna prinţesă a cerut relaţii despre mine : cine eram, de unde veneam, cum de ajunsesem în casă şi multe altele de felul acesta. I s-au dat îndată toate relaţiile, cu toată deferenta cuvenită. După aceea a trimis un al doilea sol la franţuzoaică, s-o întrebe cum de nu-i fusesem încă prezentată. Atunci s-a stîrnit mare m-au pieptănat, m-au spălat pe faţă şi pe mîini, care şi
zarva
aşa erau foarte curate -— apoi m-au învăţat cum să mă apropii de bătrîna prinţesă, cum s-o salut, cum să par mai veselă şi mai prietenoasă, într-un cuvînt, m-au dăscălit cu mare grijă. In sfîrşit, a plecat un curier special, de data aceasta din partea noastră, ca s-o întrebe pe prinţesă dacă e dispusă s-o vadă pe orfană. Răspunsul a fost negativ ; totuşi, prinţesa a fixat termenul înfăţişării pentru a doua zi, după liturghie. In noaptea aceea, n-am închis ochii. Mi s-a povesit mai tîrziu că aiurasem tot timpul. Mi se părea mereu că mă apropiam de prinţesă şi-i ceream iertare pentru ceva. In sfîrşit, a sosit şi clipa aşteptată. M-am pomenit în faţa unei bătrîne puţintică la trup, pierdută în fotoliul ei uriaş. Mi-a răspuns la
120
121
salut, dînd de mai multe ori din cap, apoi şi-a pus ochelarii, ca să mă vadă mai bine. Mi-aduc aminte că nu i-am plăcut de fel. A binevoit să spună că arăt ca o sălbatică şi că nu ştiu nici măcar să fac o reverenţă ca lumea, nici să sărut mîna. A început un adevărat interogatoriu, la care eu abia răspundeam. Dar cînd a pomenit de părinţii mei, m-au podidit lacrimile. Bătrînei prinţese nu i-a plăcut că începusem să plîng ; totuşi, a încercat să mă consoleze, sfătuindu-mă să-mi pun nădejdea în Dumnezeu. Apoi m-a întrebat cînd am fost ultima oară la biserică, şi cum nu prea i-am înţeles întrebarea, pentru că educaţia mea fusese cu totul neglijată, bătrîna s-a îngrozit. A trimis îndată după tînăra prinţesă, cu care s-a sfătuit fără întîrziere, şi au hotărît ca duminica următoare să mă jducă neapărat la biserică. Bătrîna a făgăduit să se roage dînsa pentru mine pînă atunci, dar a poruncit să mă ia de acolo, pentru că-i făcusem o impresie penibilă. Şi nici nu era de mirare, în starea în care mă aflam. Se vedea bine că nu-i plăcusem de fel. în aceeaşi zi, a trimis vorbă să mă potolesc, că eram prea zburdalnică şi că asta se simţea în toată casa. în realitate, în ziua aceea nici nu mă clintisem din loc — nu mai

încăpea îndoială că bătrînei i se păruse doar. Cu toate acestea, aceeaşi observaţie s-a repetat şi a doua zi. Din întîmplare, în ziua aceea am scăpat o ceaşcă din mînă şi s-a făcut ţăndări. Franţuzoaica şi fetele din casă s-au îngrozit, şi chiar atunci am fost mutată în camera cea mai îndepărtată, urmată de un întreg alai de oameni cuprinşi de spaimă.
Nu mai ştiu cum s-a terminat această poveste. Iată de ce eram încîntată că mi se îngăduia să cobor la etajul de jos, să cutreier singură prin odăile mari de acolo — eram sigură că nu supăr pe nimeni.
Ţin minte că într-o zi şedeam într-un salon de la parter. Cu capul în piept, cu faţa îngropată în mîini, încremenisem locului de nu ştiu cîte ore. Mă gîndeam, mă gîndeam într-una. Cu mintea mea necoaptă nu puteam să înţeleg de ce durerea îmi apasă sufletul tot mai tare şi mă înăbuşă. Deodată, o voce blîndă a răsunat deasupra capului meu :
— Ce-i cu tine, sărmana mea fetiţă ?
Am ridicat ochii. Era prinţul. Faţa lui exprima o adîncă compătimire, dar în privirea mea era atîta tristeţe, atîta suferinţă răscolitoare, încît ochii săi mari, albaştri, se umplură de lacrimi.
— Biată orfană ! a zis el, mîngîindu-mă pe cap.

— Nu, nu sînt orfană ! Nu! am strigat eu într-un geamăt. Eram zguduită, toate se învolburaseră în mine. Am sărit de la locul meu, i-am apucat mîna şi am început s-o sărut, scăldînd-o în lacrimi şi repetînd cu glas rugător : Nu, nu sînt orfană ! Nu !
— Ce-i cu tine, copila mea ? Draga mea, sărmana mea Ne-toşka, ce-i cu tine ?
— Unde e mama mea ? Unde e mama mea ? strigam eu printre lacrimi. Nu mai eram în stare să-mi ascund durerea. Istovită de atîta zbucium, am căzut în genunchi în faţa lui, repetînd mereu : Unde-i mama ? Spune-mi, dragă domnule, undc-i mama mea ?
— lartă-mă, copila mea !... Vai, sărmana de ea, i-am adus aminte... Ce-am făcut ! Vino cu mine, Netoşka, vino repede !
M-a luat de ruină şi m-a tras după el. Mergea grăbit. Era foarte tulburat. In sfîrşit, am ajuns într-o încăpere pe care n-o «mai văzusem niciodată.
j Era camera de rugăciune. Se însera. Podoabele de aur şi de pietre scumpe ale icoanelor străluceau viu în lumina candelelor. Chipurile palide ale sfinţilor mă priveau din cadrul lor aurit. Odaia aceasta semăna atît de puţin cu celelalte încăperi! Totul era aici atît de tainic şi de posomorit, încît a făcut asupra mea o puternică impresie. Am simţit un fior de groază, ceea ce nu era de mirare în starea sufletească în care mă găseam. Prinţul mi-a spus în şoaptă, repede, să mă aşez în genunchi în faţa icoanei Maicii Domnului, şi a îngenuncheat şi el lîngă mine...
— Roagă-te, copila mea, roagă-tc ! Să ne rugăm amîndoi ! a zis el cu glasul stins, întretăiat.
Dar n-am izbutit să mă rog. Eram prea tulburată şi înfricoşată. Mi-am amintit de vorbele tatălui meu din ultima noapte, lîngă trupul neînsufleţit al maniei mele, şi pînă la urmă am avut iar o criză de nervi. M-am îmbolnăvit şi, în această a doua perioadă a bolii mele, am fost la un pas de moarte. Iată cum s-au petrecut lucrurile.
într-o dimineaţă, am auzit rostindu-se numele lui S...ţ. Cineva dintre ai casei vorbea de el la căpătîiul meu. Am tresărit şi, răscolită de amintiri, chinuită de visuri urîte, m-am zbătut în delir mai multe ore de-a rîndul. M-am deşteptat foarte tîrziu. In jurul meu era întuneric beznă. Lampa de noapte se stinsese, iar fata care veghea de obicei la căpătîiul meu ieşise din odaie. Deodată, am auzit de departe sunetele unei muzici. Sunetele acestea ba

amuţeau, ba răsunau apoi mai puternic şi parcă tot mai aproape. Nu-mi mai aduc aminte ce-am simţit atunci, ce gînd mi-a răscolit mintea bolnavă. M-am dat jos din pat — nu ştiu de unde am avut atîta putere — mi-am pus în grabă rochiţa de doliu şi, bîj-bîind prin întuneric, am ieşit din odaie. N-am întîlnit ţipenie de om, nici în a doua, nici în a treia încăpere. In sfîrşit, am ajuns în coridor. Acum sunetele se auzeau tot mai aproape. O scară cobora din mijlocul coridorului la etajul de jos, pe unde o luam de obicei spre odăile cele mari. La picioarele scării viu luminate am zărit o mulţime de oameni. M-am furişat într-un colţ, ca să nu fiu văzută şi, pîndind prilejul potrivit, am coborît şi am ajuns în coridorul de jos. Muzica venea din salonul de alături, unde se auzea larmă şi murmur de voci. Parcă mii de oameni s-ar fi adunat acolo. O uşă a acestui salon, care dădea pe coridor, era mascată cu două rînduri de draperii uriaşe de catifea roşie. Am ridicat prima draperie şi m-am strecurat între ele. Inima îmi zvîcnea chinuitor. Abia mă ţineam pe picioare. Am stat cîteva minute, ca să-mi potolesc emoţia, apoi am cutezat să ridic puţin un colţ al celeilalte draperii... Dumnezeule mare ! Salonul uriaş şi mohorît, în care mi-era atît de teamă să intru singură, era scăldat în mii de lumini. In ochii mei, deprinşi cu întunericul, s-a revărsat o mare de lumină, care m-a orbit pentru cîteva clipe. M-am simţit învăluită de o adiere fierbinte de aer parfumat. O mulţime de oameni, cu feţe vesele şi fericite, se plimbau prin salon. Femeile purtau rochii de culori deschise, neînchipuit de luxoase. Pretutindeni vedeam priviri pline de mulţumire. Stăteam ca vrăjită. Mi se părea că toate acestea le mai văzusem cîndva, undeva în vis... Mi-au răsărit în minte amurgurile din mansarda noastră, ferestruica prea înaltă, iar jos, jos de tot, strada cu felinarele strălucitoare şi ferestrele casei cu draperiile roşii, trăsurile aliniate în faţa intrării, tropotul şi fornăitul cailor falnici, larma vocilor, strigătele, umbrele din dosul ferestrelor şi muzica îndepărtată, pierdută. „Ah, aşadar, aici! Aici era raiul acela unde visam să ajung cu sărmanul meu tată... Aşadar,

n-a fost numai un vis !... Da, întocmai aşa îmi închipuisem totul în visurile mele !" Incitată de boală, fantezia mi s-a aprins şi mai tare, şi lacrimile unei fericiri negrăite mi-au împînzit ochii. Cu privirile îl căutam pe tata. Trebuie să fie aici ! Este aici! repetam în gînd şi inima-mi zvîcnea într-o aşteptare înfrigurată... Mi se tăiase răsuflarea. Dar muzica s-a potolit, şi freamătul şoaptelor a înfiorat sala. Mă uitam lacomă la feţele celor care se perindau pe dinaintea mea, străduindu-mă

sa recunosc pe cineva. Deodată, o emoţie neaşteptată a cuprins întreaga sală. Un bătrîn înalt, slab, se urcă pe estradă ; un zîmbet îi lumina faţa palidă. S-a închinat stîngaci în toate părţile — în mînă ţinea o vioară. Apoi s-a lăsat o linişte atît de adîncă, de parcă nimeni nici nu mai respira. Plivirile tuturor se aţintiseră asupra bătrînului, în aşteptare încordată. El a luat vioara şi a atins coardele cu arcuşul... Concertul începuse. Fără veste, mi-am simţit inima strînsă ca într-un cleşte. Chinuită, cu răsuflarea tăiată, sorbeam cu nesaţ sunetele acelea care-mi păreau cunoscute. Le mai auzisem undeva ! Se desprindea din ele presimţirea a ceva înspăimîntător, cumplit, care se zbătea în propria-mi inimă. Şi, iată, vioara porni să răsune mai puternic, tot mai puternic. Sunetele ei erau acum năvalnice, copleşitoare. Apoi ţîşni un strigăt sfîşietor, oa o tînguire omenească, de parcă peste mulţimea aceea de oameni se înălţa o rugă zadarnică, înfiorînd-o, ca să se stingă apoi în gemete deznădăjduite. Desluşeam în sunetele acestea ceva apropiat, tot mai apropiat de inima mea. Dar inimii nu-i venea să creadă. îmi încleştasem dinţii, ca să nu gem de durere, iar cu degetele crispate apucasem draperia, ca să nu mă prăbuşesc... Din cînd în cînd, închideam ochii, apoi îi deschideam iarăşi, crezînd că visez, că mă voi deştepta în ceasul acela nemilos, atît de cunoscut ! Retrăiam ca în vis acea ultimă noapte, cînd auzisem aceleaşi sunete. Deschideam ochii, voind să mă încredinţez că noaptea de atunci era realitatea de acum, şi scrutam mulţimea cu priviri lacome. Dar nu, aici erau alţi oameni, alte feţe... Mi se părea că toţi cei adunaţi aici aşteptau ceva, ca şi mine, că toţi, ca şi mine, erau chinuiţi de o durere sfredelitoare, şi că ar fi vrut şi ei să curme vaietele şi tînguirile care le sfîşiau inimile. Dar vaietele şi tînguirile se învolburau tot mai pline de durere, mai jalnice, mai prelungi. Apoi, deodată, a izbucnit ultimul ţipăt, un ţipăt înspăimîntător, parcă fără de sfîrşit, care mi-a răscolit simţirea. Nu mai încăpea nici o îndoială ! Era acelaşi ţipăt, chiar acela 1 îl recunoscusem ! Doar îl mai auzisem o dată ! Şi acum, îmi sfredelea iarăşi inima, ca şi atunci, în noaptea aceea ! „Tata, tata! mi-a străfulgerat prin minte, e acolo, mă cheamă ! El e, cu vioara lui!" Şi parcă un vaier s-a smuls din pieptul oamenilor din sală, şi încăperea s-a cutremurat de aplauze frenetice. Atunci am izbucnit într-un plîns deznădăjduit şi, nemaiputîndu-mă stăpîni, am dat draperia la o parte şi m-am năpustit în sală.
— Tată ! Tată ! Tu eşti! Unde eşti ? strigam eu în neştire.

Nu ştiu cum am ajuns lîngă batrînul cel înalt! Toţi se dădeau în lături, făcîndu-mi loc să trec. Cu un ţipăt chinuit, m-am repezit la el ca să-l îmbrăţişez. Credeam că-l îmbrăţişez pe tata... Două mîini uscăţive, lungi, m-au cuprins fără veste şi m-au ridicat în aer. Doi ochi negri m-au aţintit parcă ar fi vrut să mă mistuie la flacăra lor. M-am uitat la bătrîn : „Nu ! Nu e tata, ci... asasinul lui !" mi-a fulgerat prin minte. Cuprinsă de o înspăimîntătoare exaltare, mi se părea că-i aud hohotul de rîs, căruia mulţimea din sală îi răspundea cu un urlet clocotitor, şi mi-am pierdut cunoştinţa.

V

Aşa am intrat în cea de-a doua şi ultima perioadă a bolii mele.
Cînd am deschis din nou ochii, am zărit faţa unui copil, care stătea aplecat asupră-mi. Era o fetiţă de vîrsta mea. Am întins mîinile spre ea — aceasta a fost întîia mea mişcare. Din prima clipă cînd am văzut-o,- sufletul mi s-a umplut de fericire, de o dulce presimţire. închipuiţi-vă un copil de o frumuseţe desăvîrşită, strălucitoare, uimitoare, o frumuseţe în faţa căreia rămîi înmărmurit, în culmea desfătării, vibrînd de emoţie — o frumuseţe, căreia îi eşti recunoscător numai pentru că există, pentru că privirea ta a avut norocul s-o întîlnească, pentru că a trecut pe lîngă tine. Era fiica prinţului, Kalia. Tocmai sosise de la Moscova. Mi-a întîmpinat gestul cu un zi'mbet, şi nervii mei slăbiţi au tresărit de atîta încîntare.
Mica prinţesă şi-a chemat tatăl, care stătea la doi paşi de noi şi vorbea cu doctorul.
-■- Ei, slavă Domnului ! Slavă Domnului ! a zis el, luîndu-mă de mină. Faţa îi era luminată de o bucurie sinceră. Sînt bucuros, sînt foarte, foarte bucuros ! a urmat el, vorbind repede, ca de obicei. lato pe Katia, fetiţa mea, faceţi cunoştinţă ! Vezi, acum ai o prietenă. Grăbeşte-te să te întremezi, Netoşka. Fetiţă rea ce eşti! De-ai şti ce spaimă am tras din pricina ta !
Mă însănătoşeam văzînd cu ochii. Peste cîteva zile am început să umblu. Katia venea în fiecare dimineaţă lîngă patul meu, mereu veselă, mereu zîmbitoare. O aşteptam cu nerăbdare. Eram fericită cînd o vedeam. Cît de mult doream s-o sărut! Dar zbur-

dalnica fetiţă rămînea doar cîteva clipe lîngă mine, pentru că nu avea astîmpăr să stea locului. Simţea nevoia să se mişte mereu, să alerge, să zburde, să facă să răsune toată casa. De aceea, chiar de la prima ei vizită, mi-a spus

că se plictiseşte îngrozitor să stea cu mine şi că, din pricina asta, are să vină foarte rar, şi numai pentru că-i e milă de mine. Că de, ce să facă, nu se poate să nu vină de loc. Dar după ce mă voi însănătoşi, va fi cu totul altceva, o să ne putem înţelege mai bine. Şi, în fiecare dimineaţă, prima ei întrebare era : "

— Ei, te-ai făcut sănătoasă ?

Cum eram încă foarte palidă şi slabă, iar pe faţa mea tristă abia de se putea desluşi un surîs sfios, mica prinţesă se încrunta îndată, clătina din cap şi bătea înciudată din picior.

— Şi doar ţi-am spus ieri să le faci bine pînă astăzi ! Cei cu tine ? Poate că nu ţi se dă de mîncare ?

—■ Da, mi se dă cam puţin, răspundeam eu cu sfială, pentru că începusem să mă fîstîcesc în faţa ei. Doream din tot sufletul să-i fiu pe plac, ceea ce mă făcea să-mi fie teamă de fiece cuvînt pe care-l rosteam, de orice gest al meu. Vizitele ei mă îneîntau din ce în ce mai mult. Nu mă mai săturam privind-o şi ţin minte că după ce pleca, rămîneam ca vrăjită, cu ochii ţintă la locul pe care-l părăsise. Am început s-o văd în vis. Iar cînd eram trează, în lipsa ei, născoceam lungi conversaţii cu ea, mă împrieteneam cu ea, mă jucam cu ea, făceam împreună fel de fel de năzbîtii, iar dacă ne dojenea cineva, plîngeam împreună cu ea ■— într-un cuvînt, eram mereu alături de ea, ca o îndrăgostită. Doream nespus de mult să mă fac bine şi să mă îngraş mai repede, aşa cum mă sfătuia Katia. Ţin minte că dimineaţa, cînd Katia dădea buzna în odaia mea, strigînd : „Nu te-ai întremat ? ! Eşti tot atît de slabă ca şi ieri!", mi se făcea teamă de ea, ca şi cum aş fi fost vinovată că nu mă îngraş. Iar Katia nu mai putea de mirare că nu eram în stare să mă îngraş de la o zi la alta, aşa că, de la o vreme, a început să se supere de-a binelea pe mine.

— Ei, ce zici, să-ţi aduc astăzi plăcintă ? m-a întrebat ea într-o zi. Mănîncă ! Aşa o să te îngraşi mai repede.

— Să-mi aduci, i-am răspuns eu, îneîntată că voi avea astfel prilejul s-o mai văd o dată în ziua aceea.

După ce se interesa de sănătatea mea, mica prinţesă se aşeza de obicei pe un scaun lîngă mine şi mă privea cercetător cu ochii ei negri. Chiar de la început, cînd încă nu mă cunoştea bine,

IV

băgasem de seamă că se uita aşa la mine, examinîndu-mă din cap pînă în picioare cu ochii plini de mirare naivă. Dar conversaţia noastră nu se închega. Izbucnirile ei neaşteptate mă fîstîceau ; doream totuşi nespus de mult să stau de vorbă cu ea.

— Ei, de ce taci mereu ? a început Katia după ce tăcusem îndelung.

—• Ce fata tata ? am întrebat-o eu, fericită că găsisem o frază cu care puteam să încep conversaţia de fiecare dată.

— Ce să facă ? Tata e bine. Astăzi am băut două ceşti de ceai, nu una, ca de obicei. Tu cîte ai băut ?

— Una.

Din nou tăcere.

— Astăzi, Falstaff a vrut să mă muşte \

— Cîinele ?

— Da, cîinele. Nu l-ai văzut încă ?

— Ba da, l-am văzut.

— Atunci, de ce mă-nlrebi ?

Şi, cum nu ştiam ce să-i răspund, mica prinţesă m-a privit iarăşi mirată.

— Spune-mi, îţi face plăcere cînd stau de vorbă cu tine ? •—■ Da, îmi face foarte mare plăcere. Vino mai des.

— Aşa mi s-a spus c-o să te bucuri cînd o să vin la tine, dar dă-te şi tu mai repede jos din pat! Astăzi o să-ţi aduc plăcintă... Dar de ce taci mereu ?

— Aşa...

— Te gîndeşti într-una, nu-i aşa ?

— Da, mă gîndesc la multe.

— Iar mie mi se spune că vorbesc mult şi gîndesc puţin. Oare c rău cînd vorbeşti ?

— Nu. Sînt bucuroasă cînd vorbeşti tu.

— Hm, am s-o întreb pe *madame* Leotard — ea ştie toate. Şi la ce te gîndeşti ?

— La tine, i-am răspuns eu, după o pauză scurtă.

— Asta îţi face plăcere ?

— Da.

— Va să zică mă iubeşti ?

— Da.

— Dar eu nu te iubesc încă. Eşti atît de slabă ! Las' c-o să-ţi aduc plăcintă. Şi acum, la revedere !

Şi Katia, după ce m-a sărutat aproape din zbor, s-a făcut nevăzută.

După dejun, a apărut într-adevăr cu plăcinta. A venit în goană lună rîzînd în hohote de bucurie că izbutise să-mi aducă un de mîncare care-mi fusese oprit.

__ Să mănînci mai mult, să mănînci bine, asta-i porţia mea,

n-am mîncat! Şi acum, la revedere 1 Şi a dispărut. Altă dată, tot într-o după-amiază, a năvălit deodată în odaia

nea la o oră neobişnuită, cu buclele ci negre parcă răvăşite de Yifor, cu obrajii roşii ca purpura şi ochii scînteietori — dovadă că alergase şi se zbenguise vreun ceas sau două.
- Ştii să te joci de-a volanul ? mi-a strigat ea pe nerăsu-\ flate, nerăbdătoare să se întoarcă la jocurile ei.
— Nu, i-am răspuns eu, regretînd din suflet că nu puteam spune „da" !
— Vezi, aşa eşti tu ! Ei. lasă, nu-i nimic, cînd o să te faci bine, o să te-nvăţ eu să te joci de-a volanul. Am venit numai să te întreb. Acum mă joc cu *madame* Leotard. La revedere, mă aşteaptă !
In sfîrşit, cu toate că eram încă foarte slăbită, m-am dat jos din pat, cu gîndul să nu mă mai despart niciodată de Katia. Mă atrăgea irezistibil. Nu mă mai săturam privind-o, şi asta o mira mult. Mă simţeam atît de atrasă de ea şi mă dăruiam acestui nou sentiment cu atîta ardoare, încît nu s-a putut să nu observe acest lucru, socotindu-l la început ca pe o ciudăţenie nemaipomenită. Mi-aduc aminte că, într-o zi, pe cînd ne jucam, nu m-am mai putut stăpîni, i-am sărit de gît şi am început s-o sărut. Desprin-zîndu-se din îmbrăţişarea mea, Katia m-a apucat de mîini şi, în-cruntîndu-se ca şi cum aş fi jignit-o, m-a întrebat :
— Ce-i cu tine ? De ce mă săruţi ?
La întrebarea ei neaşteptată, am tresărit şi m-am fîstîcit, sim-ţindu-mă parcă vinovată. N-am răspuns o vorbă. Ea a ridicat atunci din umeri, nedumerită (gest care i-a intrat în obicei), apoi, gravă, şi-a muşcat buzele cărnoase, s-a lăsat de joacă şi s-a aşezat într-un colţ al divanului. A rămas acolo multă vreme, privin-du-mă cu atenţie, îngîndurată, de parcă ar fi căutat răspuns la o nouă întrebare răsărită deodată în mintea ei. Şi acesta era un obicei al ei, în clipele grele. M-am obişnuit destul de greu cu izbucnirile neaşteptate, violente, care făceau parte din firea ei.
La început, gîndindu-mă că aveam într-adevăr o comportare foarte stranie, mă simţeam vinovată. Totuşi, mă frămînta nedumerirea : de ce nu mă pot împrieteni cu Katia, de ce nu-i plac, o

dată pentru totdeauna ? Insuccesele mele mă chinuiau şi eram gata să plîng la orice vorbă pe care o arunca în treacăt, la orice privire bănuitoare a ei. Dar durerea mea sporea mereu, fiindcă la Katia toate se petreceau foarte repede. Peste cîteva zile, mi-am dat seama că nu mă iubea de fel, ba mai mult — că prezenţa mea îi era chiar neplăcută. Ea trecea prin stări sufleteşti cu totul diferite una de alta, repede şi pe neaşteptate. Dacă transformările fulgerătoare ale acestui caracter drept, de o sinceritate naivă, n-ar fi fost însoţite de o nobilă şi autentică graţie, s-ar fi putut spune despre ea că e brutală. La început, m-a privit cu oarecare îndoială, iar mai tîrziu s-a văzut că mă dispreţuieşte, în primul rînd, pare-se, din oauză că nu ştiam nici un joc. Ea avea o fire zburdalnică, îi plăcea să alerge, era voinică, vioaie şi îndemîna-tică, iar eu, dimpotrivă, eram încă slăbită de boală, potolită, în-gîndurată, şi jocul nu mă înveselea. Intr-un cuvînt, nu găsea la mine absolut nimic care s-o atragă. Apoi, nu mă împăcăm cu gîndul că cineva este nemulţumit de mine, mă întristam numaidecât şi mă descurajam atît de tare, că nu mai puteam să-mi repar greşeala şi să schimb în favoarea mea impresia proastă pe care o produsesem. Pe scurt, eram pierdută. Katia nu putea să priceapă de fel stările mele sufleteşti. La început, parcă o şi spe-riam : după ce se necăjea zadarnic o oră încheiată să-mi arate jocul de-a volanul, începea să mă cerceteze nedumerită, după obiceiul ei. Văzînd că mă întristez îndată şi mă podidesc lacrimile, după ce în vreo trei rînduri a stat şi a cugetat îndelung asupra mea, fără să ajungă la vreun rezultat, nici cu mine, nici cu gîndu-rile ei, m-a părăsit cu totul. A început să se joace singură, fără să mă cheme şi pe mine, şi chiar fără să-mi vorbească mai multe zile în şir, ceea ce m-a mîhnit nespus de mult. Această desconsiderare din partea ei mi se părea de nesuportat. Singurătatea de acum mă apăsa aproape şi mai greu decît singurătatea de mai-na-inte. Şi iarăşi m-au cuprins tristeţea şi gîndurile negre.
Madame Leotard, care ne supraveghea, a observat, în sfîrşit, şi ea că se petrecuse între noi ceva neobişnuit. Eu, cea dintîi, i-am atras atenţia prin singurătatea mea silită care a impresionat-o, şi de aceea a certat-o pe tînăra prinţesă că nu se purta cu mine cum se cuvine. Katia s-a încruntat, a ridicat din umeri şi a declarat că nu avea ce să-mi facă, pentru că nu ştiam să mă joc, şi eram mereu dusă pe gînduri, că mai bine o să-l aştepte pe fratele
130
ei, Saşa, care trebuia să sosească de la Moscova. Atunci au să se distreze mult mai bine împreună.
Dar *madame* Leotard, nemulţumită de acest răspuns, a mustrat-o că mă lasă singură, acum cînd nici nu apucasem să mă întremez cum trebuie. Că eu nu pot să fiu tot atît de zburdalnică şi de veselă ca ea şi că e de altfel şi mai bine aşa, pentru că prinţesa e prea zvăpăiată şi făcuse cutare şi cutare ispravă, că alaltăieri era cît pe-aci s-o sfîşie buldogul — în sfîrşit, a dojenit-o fără milă, iar la urmă i-a poruncit să se împace cu mine.
Katia a ascultat-o cu mare atenţie, ca şi cum ar fi descoperit ceva nou şi drept în spusele ei. A aruncat cercul cu care alergase prin salon, s-a apropiat de mine şi, privindu-mă grav, m-a întrebat mirată :
— Dumneata vrei să te joci ?
— Nu, i-am răspuns eu, speriată de mustrările pe care i le făcuse *madame* Leotard şi de ceea ce spusese despre mine.
— Atunci, ce vrei ?
— Vreau să stau jos. Mi-e greu să alerg, dar aş vrea să nu fii supărată pe mine, Katia, pentru că te iubesc foarte

mult.
— Bine, atunci o să mă joc singură, a răspuns Katia încetişor, rar, descoperind, oarecum mirată, că parcă tot nu era ea de vină. Şi acum, la revedere ! N-o să fiu supărată pe dumneata.
— La revedere, i-am răspuns eu, ridieîndu-mă de la locul
meu şi întinzîndu-i mîna.
— Vrei, poate, să ne sărutăm ? a întrebat ea după o clipă de gîndire, amintindu şi, probabil, scena care se petrecuse de curînd între noi. Dorea să-mi facă pe voie, ca să poată scăpa de mine cît mai repede şi în bună înţelegere.
— Cum vrei dumneata, i-am răspuns eu, înviorată de o timidă speranţă.
Ea s-a apropiat de rnine foarte serioasă şi m-a sărutat fără să zîmbească. Socotind că făcuse tot ce i se ceruse, ba chiar şi mai mult decît trebuia, ca s-o mulţumească pe deplin pe sărmana fetiţă la care fusese trimisă, a fugit din odaie, veselă, împăcată cu sine însăşi, şi în curînd toată casa răsuna de rîsul şi de strigătele ei. Apoi, cînd a doborît-o oboseala, s-a trîntit pe divan abia răsuflînd, ca să se mai odihnească, să-şi adune puterile şi s-o ia de la capăt cu joaca. Toată seara aceea mi-a aruncat priviri bănuitoare. I se părea, probabil, că sînt o fiinţă foarte stranie. Se vedea bine că ai fi vrut să intre în vorbă cu mine, să se dumirească într-o chesti-

une Care mă privea, dar de data aceasta, nu ştiu de ce, s-ă stăpînit. De obicei, dimineaţa, Katia învăţa. *Madame* Leotard îi preda limba franceză. Toată învăţătura se reducea la recapitularea gramaticii şi la lecturi din La Fontaine. Nu i se preda mai mult, pentru că mica prinţesă se învoise şi aşa destul de greu să stea două ore pe zi aplecată deasupra cărţii. Se hotărîse numai în urma rugăminţilor tatălui ei şi a poruncii mamei sale şi-şi îndeplinea această îndatorire cu multă conştiinciozitate, pentru că-şi dăduse cuvîntul. Era înzestrată cu rare aptitudini, înţelegea orice repede şi uşor ; dar şi aici ieşeau Ia iveală unele ciudăţenii. Cînd nu pricepea ceva, îşi frămînta singură mintea, pentru că nu-i plăcea să ceară explicaţii altcuiva, de parcă i-ar fi fost ruşine. Am au/it odată spunîndu-se despre ea că uneori stătea zile întregi, străduin-du-se să-şi lămurească singură cîte o chestiune pe care n-o putea pricepe. Se necăjea cînd nu izbutea să se descurce singură, fără ajutor străin, şi numai cînd nu mai avea încotro, venea s-o roage pe *madame* Leotard s-o ajute. Aşa era ea în toate. Gîndise mult pentru vîrsta ei, deşi la prima vedere nimeni n-ar fi spus asta despre dînsa. In acelaşi timp, însă, era încă prea naivă pentru anii ei. Uneori, punea şi cîte o întrebare prostească ; alteori, răspunsurile ei nu erau lipsite de ingeniozitate şi finețe.
In sfîrşit, sănătatea mi-a îngăduit să învăţ şi eu ceva. *Madame* Leotard m-a supus unui examen, ca să-şi dea seama de cunoştinţele mele, şi a găsit că citesc foarte bine, că scriu foarte prost, şi a fost de părere că trebuie să încep neapărat, fără întîrziere, să învăţ limba franceză.
Nu m-am împotrivit şi, într-o dimineaţă, m-am aşezat alături de Katia la masa de studiu. Tocmai în ziua aceea s-a întîmplat ca mica prinţesă să fie foarte distrată şi atît de neînţelegătoare, îneît chiar şi *madame* Leotard a spus că n-o mai recunoaşte. în schimb, eu am izbutit să învăţ la lecţia aceea tot alfabetul francez. Mă sileam din răsputeri s-o mulţumesc pe *madame* Leotard. Spre sfîrşitul lecţiei, ea s-a supărat foarte rău pe Katia.
— Iată, a zis ea, arătînd spre mine. Uite un copil bolnav, care e la prima lecţie şi a învăţat de zece ori mai mult decît dumneata. Nu ţi-e ruşine ?
— Ştie ea mai mult decît mine ? a întrebat Katia, uluită. Bine, dar ea abia învaţă alfabetul !
— Dumneata în cîte lecţii ai învăţat alfabetul ?
— In trei lecţii.
— Iar ea l-a învăţat într-o singură lecţie. Asta înseamnă că înţelege de trei ori mai repede şi că te va întrece foarte curînd. Nu-i aşa ?
Katia s-a gîndit puţin, apoi s-a făcut roşie ca para focului, pentru că descoperise că *madame* Leotard avea dreptate. Aşa era firea ei, se înroşea, se prăpădea de ruşine, fie de necaz, fie din pricina mîndriei, aproape totdeauna cînd nu-i reuşea ceva sau era mustrată pentru năzbîtiile ei — într-un cuvînt, cam în toate împrejurările. De data aceasta, era cît pe-aci să izbucnească în plîns, dar s-a stăpînit, mulţumindu-se să-mi arunce o privire ucigătoare. Am ghicit numaidecît că biata prinţesă era foarte mîndră şi orgolioasă. După ce ne-am despărţit de *madame* Leotard, am încercat să-i vorbesc eu întîi, ca să-i mai treacă supărarea şi să-i arăt că nu sînt de loc vinovată pentru mustrarea pe care o primise, dar Katia nu mi-a răspuns, de parcă nu m-ar fi auzit.
După o oră, a venit în odaia în care stăteam cu cartea în mînă, dar cu gîndul mereu la ea. Eram mîhnită şi speriată că iarăşi n-o să mă mai ia în seamă. S-a uitat la mine încruntată şi, după obiceiul ei, s-a aşezat pe divan. Cam o jumătate de oră nu şi-a luat ochii de la mine. In sfîrşit, n-am mai putut îndura şi i-am aruncat o privire întrebătoare.
— Ştii să dansezi ? m-a întrebat ea.
— Nu, nu ştiu.
— Eu ştiu.
Tăcere.
— Dar la pian ştii să cînţi ?
— Nu, nici asta nu ştiu.
— Eu cînt. E foarte greu să înveţi asta. N-am zis nimic.
— *Madame* Leotard spune că eşti mai deşteaptă decît mine.
— *Madame* Leotard era supărată pe dumneata.
— Oare şi tata o să fie supărat ?
— Nu ştiu, am răspuns eu.
Din nou tăcere. Mica prinţesă a bătut atunci nerăbdătoare
din picior.
—- Şi-o să mă iei în rîs pentru că pricepi mai uşor decît mine ? m-a întrebat ea în sfîrşit, fără să-şi mai ascundă necazul.

— O, nu, nu! am strigat eu şi m-am repezit s-o îmbrăţişez.
133
— Şi dumitale nu ţi-e ruşine să gîndeşti astfel şi să întrebi astfel de lucruri, prinţesă ? am auzit deodată vocea doamnei Leotard, care intrase de cinci minute şi ascultase conversaţia noastră. Să-ţi fie ruşine ! Ai început s-o invidiezi pe biata copilă şi să te lauzi în faţa ei că ştii să dansezi şi să cînţi la pian ! Ruşine ! O să spun prinţului totul.
Obrajii prinţesei erau roşii ca para focului.
— E un sentiment urît ! Ai jignit-o cu întrebările dumitale. Părinţii ei erau oameni săraci şi nu puteau să-i ţină profesori. A învăţat singură, pentru că e inimoasă şi simţitoare. In loc s-o iubeşti, dumneata vrei să te cerţi cu ea ! Ruşine ! Să-ţi fie ruşine ! Doar ştii că e orfană, că nu mai are pe nimeni. Atîta mai lipsea, să te lauzi în faţa ei că dumneata eşti prinţesă, iar ea nu este. Te las singură. Gîndeşte-te la ce ţi-am spus şi caută să te îndrepţi.
Katia s-a gîndit două zile încheiate. Două zile nu **i** s-au auzit rîsul şi nici exploziile de veselie. Odată, m-am trezit în toiul nopţii din somn şi am auzit-o vorbind în vis cu *madame* Lcotard. Se trăsese la faţă şi-i mai păliseră bujorii din obrazul luminos. In sfîrşit, a treia zi ne^am întîlnit într-una din odăile cele mari de jos. Prinţesa venea de la mama ei. Cînd m-a zărit, s-a oprit şi s-a aşezat în faţa mea, aproape de mine. Aşteptam plină de teamă, tremurînd din tot corpul, să văd ce se va întîmpla.
■— Netoşka, pentru ce m-au certat din pricina dumitale ? m-a întrebat ea într-un tîrziu.
— N-a fost din pricina mea, Katenka, i-am răspuns eu, gra-bindu-mă să-i arăt că n-am nici o vină.
— Dar *madame* Leotard spune că te-am jignit.
— Nu, Katenka, nu m-ai jignit.
Apoi tînăra prinţesă a ridicat mirată din umeri.
— Atunci, de ce plîngi într-una ? a întrebat ea după o tăcere scurtă.
■— N-am să mai plîng, dacă vrei dumneata, i-am răspuns eu printre lacrimi.
Ea a ridicat iarăşi din umeri.
— Şi înainte plîngeai mereu ?
— Nu, i-am răspuns eu.
— De ce stai la noi ? a întrebat deodată prinţesa, după o pauză. Am privit-o uimită, şi inima mi s-a strîns dureros.
— Pentru că sînt orfană, i-am răspuns într-un tîrziu, după ce mi-am luat inima-n în dinţi.
— Dumneata ai avut părinţi ?
134
— Am avut.
— Şi nu te-au iubit ?
— Ba da... m-au **iubit, i-am răspuns eu, făcînd o mare** sforţare.
— Erau săraci ? \ — Da.
V — Foarte săraci ?
— Da.
— Nu ţi-au dat nici un fel de învăţătură ? ■— M-au învăţat să citesc.
— Ai avut jucării ?
— Nu.
— Ai mîncat prăjituri ?
— Nu.
— Cîte camere aţi avut ? ■— Una singură.
■— O singură cameră ? •— Una singură.
— Dar servitori aţi avut ?
— Nu, n-am avut servitori.
— Bine, dar cine vă servea ?
— Mă duceam singură după tîrguieli.
întrebările prinţesei mă îndurerau din ce în ce mai tare. Şi amintirile, şi singurătatea mea, şi mirarea prinţesei, toate mă jigneau, îmi răneau inima, o făceau să sîngereze. Tremuram. M-au podidit lacrimile.
— Atunci trebuie să fii bucuroasă că stai la noi! N-am răspuns.
— Ai avut haine frumoase ?
— Nu.
— Urîte ?
— Da.
— Ţi-am văzut rochia, mi-au arătat-o.
— Dacă-i aşa, atunci de ce mă mai întrebi ? i-am spus eu, tremurînd şi ridicîndu-mă de la locul meu, cuprinsă de un simţămînt nou, necunoscut. Dacă-i aşa, atunci de ee mă întrebi ? am repetat, roşindu-mă de indignare. De ce-ţi baţi joc de mine ?
Prinţesa s-a aprins la faţă şi s-a ridicat şi ea în picioare, dar s-a stăpînit îndată.
— Nu... nu-mi bat joc, a răspuns ea. Am vrut doar să ştiu dacă părinţii dumitale au fost într-adevăr săraci.
i ' 135
— De ce mă întrebi de părinţii mei ? i-ain spus plingînd amarnic. De ce mă întrebi astfel de lucruri despre ei ? Ce ţi-au făcut ei, Katia ?
Katia era atît de tulburată, că nu mai ştia ce să răspundă. Tocmai atunci a intrat prinţul.
— Ce-i cu tine, Netoşka ? a întrebat el, văzîndu-mi lacrimile. Ce-i cu tine ? a continuat, întoreîndu-se spre Katia, care era roşie ca focul. Despre ce vorbeaţi ? De ce v-aţi certat ? Netoşka, de ce v-aţi certat ?
Dar nu puteam să-i răspund. M-am repezit la mîna lui şi am început s-o sărut plîngînd.
— Katia, să nu mă minţi! Ce s-a petrecut aici ? Katia nu ştia să mintă.
— I-am spus că am văzut ce rochie proastă avea cînd stătea la părinţii ei.

— Cine ţi-a arătat-o ? Cine a îndrăznit să ţi-o arate ?
— Am văzut-o eu singură, a răspuns Katia fără să şovăie.
— Fie şi aşa ! Tu nu eşti în stare să pîrăşti pe nimeni, te cunosc bine. Şi ce-a fost mai departe ?
— Ea a început să plîngă şi mi-a spus că-mi bat joc de părinţii ei.
— Ya să zică, ţi-ai bătut joc de ei ?
Deşi Katia nu-şi bătuse joc de ei, era totuşi limpede că avusese această intenţie, deoarece îi ghicisem îndată gîndul. N-a răspuns nimic ; aşadar, recunoştea şi ea că greşise.
— Ii vei cere iertare chiar acum! a zis prinţul, arătînd spre mine.
Tînăra prinţesă, albă ca varul, nu se clintea din loc.
— Aştept! a spus prinţul.
— Nu vreau, a răspuns în sfîrşit Katia cu jumătate de glas, dar foarte hotărîtă.
— Katia!
— Nu, nu vreau, nu vreau ! a strigat ea deodată, cu ochi scăpărători, bătînd din picior. Nu vreau să-i cer iertare, tată. Nu-mi place fata asta. Nu vreau să stau împreună cu ea... Nu sînt eu de vină că plînge toată ziua. Nu vreau, nu vreau !
— Vino cu mine, i-a zis prinţul, apucînd-o de mînă şi trăgînd-o după el în cabinetul său. Netoşka, du-te sus.
Voiam să mă reped, să-l rog pe prinţ pentru Katia, dar el şi-a repetat porunca atît de aspru, îneît m-am urcat numaidecît sus,

inai îmiit moartă dccît vie de teamă. Cînd am ajuns în odaia noastră, m-am prăbuşit pe divan, cu capul între mîini. O aşteptam pe Katia, număram minutele, plină de nerăbdare, vroiam să vină ca să mă arunc la picioarele ei. In sfîrşit, a venit. A trecut pe lingă mine fără să-mi spună o vorbă şi s-a aşezat într-un colţ. Avea ochii roşii, iar obrazul i se umflase de plîns. O priveam plină de teamă, tară să fiu în stare să fac o mişcare măcar.
Mă învinuiam pe mine însămi, mă căzneam din răsputeri să mă conving că numai eu eram vinovată de toate. Mereu vroiam să mă apropii de Katia, dar n.fereu mă opream, neştiind cum o să mă întîmpine. Aşa a trecut o zi, apoi încă una. A doua zi, spre seară, Katia s-a mai înveselit puţin şi a început să alerge cu cercul prin odăi, dar curînd a părăsit jocul şi s-a aşezat singură într-un colţ. înainte de culcare, s-a întors deodată şi a făcut chiar doi paşi spre mine, a deschis gura ca să-mi spună ceva, dar s-a oprit, s-a îndreptat spre patul ei şi s-a culcat. A mai trecut o zi, şi *madame* Leotard, foarte mirată, a întrebat-o, în sfîrşit, ce se în-tîmplă cu ea ? Nu cumva era bolnavă, căci prea se liniştise deodată ? Katia a îngăimat ceva, apoi a vrut să se joace de-a volanul, însă în clipa în care *madame* Leotard s-a întors cu spatele la ea, s-ia înroşit la faţă şi a izbucnit în lacrimi. A fugit din odaie, ca să n-o văd eu. Pînă la urmă, iată cum s-a terminat totul : în după-amiaza celei de a treia zile de la cearta noastră, Katia a intrat deodată în odaia mea şi s-a apropiat sfioasă de mine.
— Tata a poruncit să-ţi cer iertare, a zis ea. O să mă ierţi ? I-am apucat repede amîndouă mîinile şi, sufocîndu-mă de emoţie, i-am spus :
— Da ! da !
— Tata a poruncit să te sărut. O să mă săruţi ?
Drept răspuns, am început să-i sărut mîinile, scăldîndu-le în lacrimi. Ridicîndu-mi privirea spre dînsa, am văzut ceva neobişnuit pe faţa ei. Buzele şi bărbia îi tremurau uşor, ochii i se umeziseră. Dar şi-a învins repede emoţia, şi un zîmbet i-a înflorit o clipă pe buze.
— Mă duc să-i spun tatei că te-am sărutat şi ţi-am cerut iertare, a zis ea încetişor, ca pentru sine. Nu l-am mai văzut de trei zile. Mi-a poruncit să nu intru la el, fără asta, a adăugat ea după o pauză.
Apoi a coborît la etajul de jos, îngîndurată şi sfioasă, oarecum nesigură de primirea care o aştepta la tatăl său.

Dar n-a trecut mai mult de o oră, şi etajul de sus a început să răsune de ţipete, rîsete, larmă şi de lătratul lui Falstaff. Apoi am auzind căzînd şi spărgîndu-se ceva, nişte cărţi au fost trîntite pe jos, cercul Katiei a pornit de-a rostogolul, sărind prin toate odăile — într-un cuvînt, în felul acesta am aflat că prinţesa se împăcase cu tatăl ei, şi inima mi-a tresărit de bucurie.
De mine însă nu se apropia şi se vedea cît de colo că se ferea să-mi vorbească. în schimb, am avut marea cinste să-i trezesc curiozitatea în cel mai înalt grad. Se aşeza mereu în faţa mea, ca să mă poată vedea cît mai bine. Observaţiile ei asupra mea erau acum mai naive. Fetiţa aceasta răsfăţată, autoritară, pe care toţi ai casei o alintau şi o păzeau ca pe o comoară, nu putea pricepe cum se întîmplase că se împiedicase de mine de atîtea ori, cînd ea nu dorea cîtuşi de puţin să aibă de-a face cu mine. Avea însă o inimioară minunată, bună, care o împingea din instinct să găsească drumul cel adevărat. Tatăl ei, pe care-l adora, avea cea mai mare înrîurire asupră-i. Mama ei o iubea nebuneşte, dar era foarte severă cu ea. De la maică-sa moştenise Katia încăpăţînarea, mîn-dria şi tăria de caracter. Ea suporta, totuşi, toate capriciile mamei sale, care ajungeau uneori pînă la tiranie morală. Prinţesa avea o părere cam stranie despre educaţie ; de aceea, în purtarea ei cu Katia, răsfăţul fără margini se îmbina ciudat cu o neîndurătoare severitate. Ceea ce era îngăduit ieri, nu mai era astăzi, fără nici un motiv, aşa că deseori, simţul dreptăţii din sufletul copilului era adînc jignit... Dar voi povesti toate acestea cu alt prilej... Acum voi spune numai atît, că fetiţa îşi hotărîse atitudinea şi faţă de mama cît şi faţă de tatăl ei. Cu acesta din urmă se purta firesc, deschis, fără ascunzişuri. Cu mama, dimpotrivă, era închisă, neîncrezătoare şi i se supunea întotdeauna orbeşte... Dar supunerea aceasta nu era sinceră, nu izvora din convingere, ci din necesitate, şi ajunsese un sistem. Dar despre asta voi vorbi mai tîrziu. De altfel, spre marea cinste a Katiei mele, trebuie să spun că, în cele din urmă, o înţelesese pe maică-sa. îşi dăduse seama pe deplin de nemărginita dragoste a mamei sale, care ajungea uneori pînă la exaltare bolnăvicioasă, şi mica prinţesă i se supunea cu mărinimie, luînd în

considerare acest sentiment matern. Dar vai, mai tîrziu, această reţinere a folosit prea puţin căpşorului ei în-fierbîntat!
Eu însă nu înţelegeam aproape de loc ce se petrecea cu mine. Un sentiment nou, nelămurit, îmi răscolea întreaga fiinţă şi nu exagerez dacă spun că acest sentiment mă tortura, mă făcea să
138
sufăr nespus de mult. Ca să mărturisesc adevărul — şi cer iertare că folosesc acest cuvînt — eram îndrăgostită de Katia mea. Da, era dragoste, dragoste adevărată, dragoste cu lacrimi şi bucurii — o dragoste pătimaşă. Ce m-a atras spre ea ? De ce s-a născut în mine această dragoste ? A apărut fulgerător. Chiar în clipa în care -am văzut-o întîia oară, copila aceasta frumoasă ca un înger m-a impresionat. Totul era la ea minunat de frumos ; nu avea vicii înnăscute, ci numai deprinderi rele, dar lupta necontenit, din răsputeri, împotriva lor. întotdeauna se vădea pînă la urmă fondul sănătos al caracterului ei, care în prima clipă te înşela. Dar totul la ea, începînd cu această luptă, inspira cele mai luminoase speranţe, totul prevestea un viitor strălucit. Toţi o admirau şi o iubeau, nu numai eu. Mi-aduc aminte că în timpul plimbărilor noastre de pe la ora trei după-amiază, trecătorii pe care-i întîlneam se opreau înmărmuriţi, şi auzeam adesea exclamaţii pline de admiraţie în urma acestui copil fericit. Era născută pentru fericire, trebuie să se fi născut pentru fericire — iată prima impresie a celor care o întîlneau. La mine vibrase, poate, pentru prima oară simţul estetic, trezit de frumuseţea ei, şi aici trebuie căutată originea dragostei mele pentru Katia.
Defectul ei principal, sau mai bine zis trăsătura dominantă a caracterului său, care tindea năvalnic să se întruchipeze în forma sa firească, dar care continuu înăbuşit se lupta să iasă la suprafaţă, era mîndria. Această mîndrie se manifesta uneori chiar şi în fleacurile cele mai copilăreşti şi se confunda cu amorul propriu pînă într-atît, îneît dacă, de pildă, o contrazicea cineva, în orice chip, nu se simţea jignită şi nici nu se supăra, ci se mira doar. Nu putea concepe ca un lucru să fie altfel decît aşa cum ar fi vrut ea. Totuşi, ideea de dreptate învingea întotdeauna în inima ei. Ori de cîte ori îşi dădea seama că nu avea dreptate, se supunea îndată oricărei sentinţe, fără murmur şi fără şovăire. Şi dacă faţă de mine se abătuse pînă atunci de la felul ei obişnuit de a se purta, nu pot să-mi explic această purtare decît prin antipatia ei de neînţeles, care a tulburat cîtva timp graţia şi armonia întregii ei făpturi. De altfel, era şi firesc să se întîmple aşa, pentru că punea prea multă pasiune în elanurile ei, şi numai exemplul, experienţa, o aducea mereu pe drumul cel drept. Rezultatele tuturor iniţiativelor ei erau admirabile, dar le obţinea cu preţul unor necontenite abateri şi greşeli.
Curînd, Katia s-a săturat să mă tot ţină sub observaţie si s-a hotărît să mă lase în pace. Se purta oa. şi cînd nici n-aş fi fost
139
în casă. Nu-mi spunea o vorbă mai mult decît trebuia, ba uneorii nici chiar strictul necesar. Mă înlătura de la jocurile ei, nu cui forţa, ci cu atîta pricepere, de-ai fi crezut că eu însămi aş fi dorit-o. Ne continuam lecţiile ca mai înainte, şi dacă se mai întîmpla'. să-i fiu dată ca exemplu pentru sîrguinţă şi cuminţenie, acum nui mă mai bucuram nici măcar de cinstea de a-i jigni amorul propriu, ceea ce se întîmpla de obicei foarte uşor ; amorul ei propriu' putea fi atins pînă şi de buldogul nostru, *Sir* John Falstaff. Falstaffc avea un temperament rece şi flegmatic, dar cînd îl întărîtai, era. rău ca un tigru. Răutatea lui ajungea atît de departe, că nu-şi mai! respecta nici stăpînul. O altă trăsătură a caracterului său : nui iubea pe nimeni. Duşmanul lui cel mai de temut, duşmanul lui-firesc era, fără îndoială, bătrîna prinţesă... Dar despre asta voi; povesti mai tîrziu. Orgolioasă, Katia lupta din răsputeri să în-frîngă vrăjmăşia lui Falstaff. Nu putea îndura gîndul că în casă' exista o fiinţă care nu-i recunoştea puterea şi autoritatea, care nui i se supunea şi n-o iubea. Şi hotărîse sa-l atace chiar ea pe Falstaff.. Vroia să poruncească tuturor, să-i domine pe toţi. Cum îndrăznea. Falstaff să-i reziste ? Dar nesupusul buldog nu se lăsa înfrînt. Intr-o după-amiază, pe cînd stăteam amîndouă în salonul cel', mare de jos, dinele se întinsese alene în mijlocul camerei, pentru[1], o siestă plăcută. Tocmai atunci i-a venit în gînd prinţesei să dea: atacul hotărîtor. Şi-a lăsat joaca şi s-a apropiat încetişor, în vîrful' picioarelor, de Falstaff, alintîndu-l cu numele cele mai gingaşe şi; ademenindu-l cu gesturi îmbietoare. Dar Falstaff a rînjit de departe la ea, arătîndu-şi colţii înfricoşători. Katia s-a oprit. Ea nui dorea decît să se apropie de el, să-l mîngîie — ceea ce cîinele' nu îngăduia decît prinţesei mame, al cărei favorit era ■— şi să-l silească s-o urmeze. Era un act îndrăzneţ şi foarte primejdios, deoarece Falstaff n-ar fi pregetat să-i muşte mîna sau s-o sfîşie, dacă ar fi găsit de cuviinţă. Era puternic ca un urs. Urmăream de departe, plină de nelinişte şi de teamă, şiretlicurile Katiei. Dar nu era uşor s-o convingi să renunţe la ceea ce-şi pusese în gînd, şi nici chiar colţii lui Falstaff, pe care acesta îi arăta cît se poate de necuviincios, nu puteau să fie un mijloc destul de convingător pentru ea. încredinţîndu-se că nu era chip să se apropie dintr-o dată de câine, Katia a descris nedumerită un cerc în jurul inamicului său. Falstaff nu s-a clintit. Atunci ea a descris un al doilea cerc, cu un diametru mult mai mic, apoi un al treilea, dar cînd a ajuns la hotarul pe caxe Fa.lstaif îl socotea probabil şfînt, acesta şi-a
140
arătat iarăşi colţii. Mica prinţesă a bătut din picior, s-a îndepărtat înciudată şi s-a aşezat pe divan. A căzut pe gînduri.
Peste vreo zece minute, a născocit un alt mijloc să-l ademenească pe Falstaff. A ieşit grăbită din cameră şi s-a întors numai-decît cu o provizie de covrigi şi plăcinte — într-un cuvînt, schimbase armele. Falstaff a rămas însă indiferent faţă de această ispită, fiind probabil prea sătul. Nu a binevoit nici măcar să se uite la bucata de covrig pe care i-o aruncase prinţesa, iar cînd aceasta a ajuns iar în dreptul locului pe care Falstaff îl socotea hotarul sau, cîinele şi-a arătat nemulţumirea şi mai hotărît decît înainte. A ridicat capul, a rînjit, a mîrîit încet şi a făcut o uşoară mişcare, ca şi cum s-ar fi pregătit să sară de la locul lui. Atunci, Katia, roşie de mînie, a aruncat plăcintele jos, s-a întors la locul ei şi s-a aşezat din nou.
Era foarte tulburată. Bătea din picior, obrăjorii îi erau roşii ca focul, şi au podidit-o lacrimile de necaz. Cînd mi-a întîlnit în-tîmplător privirea, i-a năvălit tot sîngele în obraz. Cu o mişcare energică s-a ridicat de la locul ei şi a

pornit cu paşi hotărîţi drept spre înfricoşătorul animal.
Poate că de astă dată uimirea îl zăpăcise cu totul pe Falstaff, căci şi-a lăsat duşmanul să treacă peste hotarul statornicit, şi abia cînd Katia a ajuns la doi paşi de el, a întîmpinat-o pe necugetata fetiţă cu un mîrîit care nu prevestea nimic bun. Fata s-a oprit o clipă, doar o singură clipă, şi apoi şi-a continuat drumul cu pasul cel mai dîrz. încremenisem de groază. Mica prinţesă era mai însufleţită decît oricînd. N-o văzusem niciodată aşa. Ochii îi străluceau victorioşi, triumfători. In clipa aceea ar fi putut să pozeze pentru un minunat tablou. înfrunta fără şovăire privirea furioasă a cîinelui şi nici nu tresărea măcar în faţa colţilor lui ameninţători. Falstaff s-a ridicat, gata să se repeadă la dînsa. Din pieptul păros al animalului a izbucnit un urlet înfricoşător. încă o clipă, şi ar fi sfîşiat-o. Dar Katia şi-a pus cu un gest mîndru mîna ei micuţă pe spinarea lui şi l-a mîngîiat de trei ori la rînd cu un aer triumfător. O clipă, cîinele a rămas nehotărît. A fost clipa cea mai cumplită. Deodată, însă, Falstaff s-a ridicat greoi de la locul său, s-a întins somnoros, apoi, socotind probabil că nu merită să-şi pună mintea cu un copil, a ieşit din odaie cu înfăţişarea cea mai liniştită din lume. Prinţesa, triumfătoare, mi-a aruncat o privire de nedescris, îmbătată de victorie. Ea a băgat de seamă că sînt albă ca varul la faţă şi a zîmbit. Dar o paloare cadaverică se în-

Hnsese şi pe obrajii ei. Abia a mai putut să ajungă la divan şi s-a prăbuşit aproape leşinată.
Pasiunea mea pentru Katia nu mai cunoştea margini. De cînd trecusem în ziua aceea printr-o spaimă atît de mare din pricina ei, nu mă mai puteam stăpîni. Mă topeam de dorul ei. De multe ori eram gata, gata să-i sar de gît, dar teama mă oprea, mă ţintuia locului. Ţin minte că mă feream de ea, ca să nu-mi vadă emoţia, iar cînd se întîmpla să intre pe neaşteptate în camera în care, mă ascundeam, tresăream, şi inima începea să-mi bată atît de tare, că mă cuprindea ameţeala* Mi se pare că mica poznaşă observase starea aceasta a mea şi vreo două zile a fost şi ea tulburată. Dar foarte curînd s-a obişnuit şi cu asta. Aşa a trecut o lună încheiată, în care timp am suferit în tăcere. Sentimentele mele au probabil un fel de inexplicabilă elasticitate dacă se poate să mă exprim astfel : sînt foarte răbdătoare din fire şi nu ajung la explozie, la o izbucnire neaşteptată a sentimentelor decît numai în cazuri extreme. Trebuie să spun că în tot acest timp n-am schimbat cu Katia mai mult de cinci cuvinte. Treptat, am observat însă, după unele semne abia simţite, că purtarea ei faţă de mine nu se datora uitării sau indiferenţei, ci, mai curînd, unei hotărîri anume luate de ea, ca şi cum şi-ar fi jurat să nu mă lase să trec dincolo de anumite limite. Noaptea mă frămîntam în lungi ore de nesomn, iar ziua nu puteam să-mi ascund tulburarea nici măcar faţă de *madame* Leotard. Dragostea mea pentru Katia mă împingea la tot felul de acţiuni ciudate. O dată i-am luat pe furiş batista, iar altă dată, o panglicuţă pe care o purtase în păr. Le sărutam nopţi de-a rîndul, în timp ce lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. La început, indiferenţa Katiei mă chinuia şi mă jignea, dar cu vremea, în sufletul meu se făcuse un adevărat haos şi nici eu nu mai eram în stare să-mi dau seama de sentimentele mele. Încetul cu încetul, impresiile noi luau locul celor vechi şi amintirile tristului meu trecut pierdeau din forţa lor morbidă, lăsînd loc vieţii celei noi.
Uneori mă deşteptam în toiul nopţii, mă dădeam jos din pat şi mă apropiam tiptil de Katia. La lumina slabă a lămpii de noapte, ceasuri în şir nu mă săturam s-o privesc dormind. Alteori, mă aşezam pe marginea patului ei şi mă aplecam să-i văd faţa mai de aproape si să-i simt răsuflarea fierbinte. Uşor, tremurînd de frică, îi sărutam mînuţele, umerii, părul sau un picioruş, dacă ieşea cumva de sub plapumă. încetul cu încetul, am început să observ — fiindcă de o lună n-o mai slăbeam din ochi —• că era din zi în zi mai îngîndu-rată. Trecea brusc de la o stare sufletească la alta. Cîte o zi întreagă
era atît de liniştită, că nu i se auzea glasul, pentru ca în ziua următoare să fie gălăgioasă ca niciodată înainte. Devenise irascibilă, pretenţioasă, i se întîmpla foarte des să se înfurie şi să roşească. Pînă şi în purtarea ei faţă de mine vădea o oarecare cruzime. Ba refuza să stea lîngă mine la masă, ca şi cum prezenţa mea ar fi scîrbit-o, ba se ducea pe neaşteptate la maică-sa şi rămînea acolo cîte o zi întreagă, ştiind poate că mă prăpădeam de dorul ei, ba mă privea ţintă ceasuri întregi, iar eu, nespus de tulburată, schimbam feţe-feţe, îmi venea să mă ascund în gaură de şarpe, dar nu cutezam să ies din cameră. De două ori Katia s-a văitat de friguri — ea care nu fusese niciodată bolnavă. în sfîrşit, într-o bună dimineaţă, s-a luat o dispoziţie specială : Katia îşi exprimase dorinţa să se mute negreşit jos, la mămica ei, iar prinţesa, cînd o auzise văitîn-du-se, era cît pe-aci să moară de spaimă. Trebuie să spun că prinţesa era foarte nemulţumită de mine, şi întreaga schimbare în felul de a fi al Katiei, pe care o observase şi dînsa, o punea pe seama mea şi a influenţei firii mele mohorLe — cum se exprima ea — asupra caracterului fiicei sale. Ea ne-ar fi despărţit demult, dar deocamdată amînase această măsură, în aşteptarea unei discuţii serioase cu prinţul, care, deşi îi ceda de obicei în toate, ştia să fie uneori de o încăpăţînare şi de o tenacitate de neînchipuit. Şi ea era înţelegătoare.
Mutarea Katiei, absenţa ei o săptămînă încheiată, a însemnat pentru mine o adevărată lovitură. In timpul acesta nervii mei erau într-o tensiune bolnăvicioasă. Nu mai puteam de dorul ei, şi-mi frămîntam mintea întrebîndu-mă care să fie pricina dezgustului Katiei faţă de mine. Chinuită de o sfîşietoare tristeţe, în inima mea jignită a răsărit sentimentul răzvrătirii împotriva nedreptăţii. Un fel de mîndrie s-a născut deodată în mine, şi cînd o întâlneam pe Katia în timpul plimbărilor noastre, mă uitam la ea cu un aer atît de independent şi de grav — cu totul altfel decît înainte —-încît, de fiecare dată, rămînea surprinsă. Fireşte că atitudinile de felul acesta erau trecătoare, iar după aceea sufeream şi mai mult. Eram din ce în ce mai slabă, mai descurajată. In sfîrşit, într-o dimineaţă, spre

nespusa mea uimire şi spre bucuria mea fără margini, Katia s-a întors iarăşi la noi. Mai întîi s-a repezit, rîzînd nebuneşte, s-o îmbrăţişeze pe *madame* Leotard, anunţîndu-ne că se mută din nou sus, apoi m-a salutat şi pe mine, cu o uşoară înclinare a capului. In sfîrşit, a rugat-o pe educatoare să nu facem nici un fel de lecţii în dimineaţa aceea, pe care a petrecut-o aler-gînd şi zbenguindu-se, Niciodată jnajnţe n-o văzusem mai vioaie
142
143
şi mai veselă. Dar în amurg s-a liniştit, a căzut pe gînduri şi o umbră de tristeţe s-a aşternut pe chipul ei minunat. Seara, cînd a venit prinţesa s-o vadă, am observat cum Katia făcea sforţări nefireşti să pară veselă. Insă îndată după plecarea mamei sale, a izbucnit în plîns. Eram adînc emoţionată, şi ea, observînd impresia pe care o făcuse asupra mea, a ieşit din cameră. Katia era în pragul unei crize. Prinţesa a cerut sfatul medicilor, şi în fiecare zi o chema la ea pe *madame* Leotard să-i dea un raport amănunţit despre fetiţă. I se poruncise să o supravegheze îndeaproape. Singurul om care bănuia adevărul eram eu, şi inima îmi tresărea plină de nădejde.
Într-un cuvînt, se apropia deznodămîntul micului nostru roman. A treia zi după ce se întorsese la noi, am observat că toată dimineaţa m-a privit atît de lung, cu ochii ei atît de frumoşi... I-am întîlnit de cîteva ori privirea, şi de fiecare dată am roşit amîndouă şi am lăsat ochii în jos, ca şi cum ne-am fi ruşinat una de alta. In sfîrşit, pe Katia a pufnit-o rîsul şi a plecat de lîngă mine. Cînd orologiul a bătut ora trei şi tocmai ne pregăteam să ieşim la plimbare, Katia s-a apropiat pe neaşteptate de mine.
— Ţi s-a dezlegat şiretul de la pantof, mi-a spus ea. Hai să ţi-l leg 1
Roşie ca racul de emoţie că, în sfîrşit, îmi vorbise, am vrut să mă aplec singură să-l leg.
— Lasă-mă pe mine ! a zis ea nerăbdătoare şi a rîs. Apoi s-a aplecat, mi-a luat piciorul cu forţa, l-a pus pe genunchii ei şi mi-a legat şiretul. Cuprinsă de o teamă plăcută, mi s-a tăiat răsuflarea şi nu mai ştiam ce să fac. După ce a isprăvit, Katia s-a ridicat şi m-a cercetat din cap pînă-n picioare.
— Uite, te-ai dezvelit şi la gît, a zis ea, atingînd cu degetul pielea gîtului meu. Lasă-mă să te leg.
N-am mai încercat să mă împotrivesc. Mi-a desfăcut băsmă-luţa şi a legat-o cum ştia ea.
— Că altfel te mai trezeşti cu o tuse, a zis ea, zîmbind şiret şi fulgerîndu-mă cu privirea ochişorilor ei negri, ifmezi.
Mă zăpăcisem de tot. Nu mai ştiam ce-i cu mine şi ce se petrece cu Katia. Mulţumesc lui Dumnezeu că plimbarea noastră n-a ţinut mult, altfel nu m-aş fi putut stăpîni şi aş fi sărit s-o sărut pe stradă. Cînd urcam scara, am izbutit totuşi s-o sărut pe furiş pe umăr. Katia a tresărit, dar n-a spus nimic. Seara, după ce au gătit-o frumos, au trimis-o jos la mama ei, care avea musafiri. în aceeaşi seară însă, s-a iscat în casă o mare nelinişte,
Katia a avut o criză de nervi. Prinţesa s-a speriat grozav şi a chemat medicul, dar nici el n-a ştiut să spună ce anume avea. S-a dat vina pe bolile obişnuite ale copiilor, pe vîrsta Katiei, dar eu m-am gîndit la cu totul altceva.
A doua zi, Katia a apărut la noi ca totdeauna, rumenă la faţă, veselă, plină de sănătate, dar mai capricioasă şi mai ciudată decît orieînd.
In primul rînd, toată dimineaţa n-a vrut să asculte de *madame* Leotard. Apoi i-a venit pofta, aşa, din senin, să se ducă la bătrîna prinţesă. Bătrîna, care nu putea s-o sufere pe nepoata sa, era în continuă ceartă cu ea şi nu dorea s-o vadă. De data aceasta, însă, împotriva obiceiului ei, s-a învoit s-o primească. La început, totul a mers cum nu se poate mai bine, şi primul ceas s-a scurs într-o armonie desăvîrşită. Mica ştrengăriţă şi-a cerut iertare pentru toate greşelile ei, pentru zburdălnicia ei şi pentru tulburarea liniştii bă-trînei prinţese, cerîndu-şi scuze în modul cel mai solemn, cu lacrimi în ochi. Micuţa poznaşă a mers şi mai departe. Nu ştiu ce i-a venit, dar s-a apucat să-i mărturisească bătrînei nişte pozne care deocamdată nu existau deoît în închipuirea ei, în stare de proiect. S-a prefăcut smerită şi spăşită, dornică de căinţă. Ce să mai spun, bătrîna bigotă era îneîntată şi măgulită în amoral ei propriu de apropiata victorie asupra Katiei — comoara, idolul întregii case, care ştia s-o silească pînă şi pe mama ei să-i îndeplinească toate capriciile.
Mica poznaşă a început prin a mărturisi că avusese de gînd să lipească de rochia prinţesei o carte de vizită ; că voise să-l ascundă pe Falstaff sub patul bătrînei; că-şi pusese în gînd să-i spargă ochelarii, să-i ia toate cărţile şi să aducă în locul lor romane franţuzeşti de-ale mamei ei, după care să vină cu plesnitori şi să le împrăştie pe jos ; să-i vîre în buzunar cărţi de joc şi cîte şi mai cîte. Aşa i-a înşirat o mulţime de pozne, care mai de care mai grave. Bătrîna şi-a pierdut cumpătul — făcea feţe-feţe de mînie. In sfîrşit, Katia nu s-a mai putut stăpîni, a izbucnit în rîs şi a fugit din odaie. Bătrîna a trimis îndată s-o cheme pe prinţesă şi timp de două ore a judecat-o în toată legea. Prinţesa şi-a implorat ruda cu lacrimi în ochi s-o ierte pe Katia şi să îngăduie ca fetiţa să nu fie pedepsită, pentru că era bolnavă. La început, bătrîna nici n-a vrut să audă de aşa ceva ; a anunţat că va pleca chiar a doua zi din casă şi s-a mai înduplecat abia după ce prinţesa i-a făgăduit solemn că va amîna pedepsirea fiicei sale pînă după însănătoşirea acesteia, cînd va da deplină satisfacţie îndreptă-
144
10
143
ţiţei mînii a bătrînei. Totuşi, Katia a fost mustrată foarte aspru şi dusă să stea jos, la prinţesă.
După-aimază, însă, ştrengăriţă a reuşit să scape de acolo. Tocmai coboram la etajul de jos, cînd am întîlnit-o pe scară. Crăpase puţin uşa şi-l striga pe Falstaff. Mi-am dat seama într-o clipă că punea la cale o răzbunare cumplită. Iată despre ce era vorba.

Bătrîna prinţesă n-avea duşman mai neîmpăcat decît Falstaff. Cîinele nu se lăsa mîngîiat de nimeni, şi, fiind foarte înfumurat, mîndru şi ambiţios, nu iubea pe nimeni şi pretindea, pare-se, ca toată lumea să-i arate respectul cuvenit. într-adevăr, toţi se purtau cu el cu respectul născut din teama pe care le-o inspira. Dar o dată cu venirea bătrînei prinţese, se petrecuse ceva neaşteptat : Falstaff fusese grav jignit, interzicîndu-i-se formal etajul de sus. La început, înfuriat de jignirea adusă, cîinele a rîcîit o săptă-mînă încheiată cu ghearele la uşa dinspre scara care lega cele două etaje. A înţeles însă curînd cauza izgonirii sale şi chiar în prima duminică, în clipa în care bătrînica se pregătea să iasă din casă, ca să se ducă la biserică, Falstaff s-a repezit la ea, lătrînd şi mîrîind. Biata bătrîna, care declarase că nu-l poate suferi, abia a fost salvată de crîncena răzbunare a cîinelui jignit, izgonit din ordinul ei. Din ziua aceea, lui Falstaff i s-a interzis cu străşnicie etajul de sus, şi cînd se întîmpla ca bătrîna să coboare, servitorii îl închideau într-o odaie dosnică. O gravă răspundere apăsa asupra servitorilor. Răzbunătorul animal găsise, totuşi, prilejul să pătrundă de vreo trei ori sus. De îndată ce ajunsese la scară, străbătuse în goană nebună tot şirul de odăi, pînă la dormitorul bătrînei. Nimic nu-l mai putuse opri. Din fericire, uşa bătrînei era totdeauna bine închisă şi Falstaff se mulţumise doar să urle îngrozitor în faţa uşii ei, pînă cînd veniseră servitorii să-l ia de acolo. In tot timpul vizitei fiorosului animal, bătrîna prinţesă ţipase ca din gură de şarpe, şi, de fiecare dată, se îmbolnăvise grav din pricina spaimei. De cîteva ori îi dăduse un ultimatum prinţesei, ba ajunsese chiar pînă acolo, încît să-i declare într-o zi, cînd îşi pierduse cumpătul, că ori ea, ori Falstaff trebuia să plece din casă. Dar prinţesa nu vroise să se despartă de Falstaff.

Se întîmpla rar ca prinţesa să arate cuiva afecţiune, dar, după copiii ei, la Falstaff ţinea mai mult decît la oricine, şi iată pentru ce. Cu vreo şase ani în urmă, prinţul se întorsese într-o zi de la plimbare aducînd cu el un căţeluş murdar, bolnav şi cu o înfăţişare neînchipuit de jalnică. Totuşi, era un buldog de rasa cea mai pură. Prinţul îl salvase de la moarte. Cum însă noul locatar al casei se purta foarte necuviincios şi grosolan, la cererea prinţesei, cîinele a fost îndepărtat din apartamente şi trimis în curtea de serviciu, unde a fost pus în lanţ. Prinţul nu s-a împotrivit. Doi ani mai tîrziu, pe cînd întreaga familie se afla în vilegiatură, Saşa, frăţiorul mai mic al Katiei, a căzut în Neva. Prinţesa, scoţînd un strigăt sfîşietor, a vrut să sară în apă după fiul ei şi n-a fost oprită decît cu mare greutate şi salvată astfel de la o moarte sigură. Intre timp copilul fusese luat de curentul repede al apei şi numai hainele i se mai vedeau la suprafaţă. O barcă a pornit în grabă după el, dar numai printr-o minune l-ar fi putut salva. Cînd, deodată, uriaşul şi puternicul buldog a sărit în apă, a tăiat drumul băieţaşului, l-a apucat cu dinţii şi, cu un aer triumfător, l-a adus la mal. Prinţesa a sărit să îmbrăţişeze cîinele murdar şi ud, dar Falstaff — care pe vremea aceea mai purta încă prozaicul şi extrem de plebeul nume de Friksa — nu suporta mîngîierile nimănui şi, drept răspuns la îmbrăţişările şi sărutările prinţesei, şi-a înfipt colţii cît a putut de adînc în umărul ei. Prinţesa a avut de suferit toată viaţa de pe urma acestei răni, dar recunoştinţa ei nu mai avea margini. Falstaff a fost adus din nou în casă, periat şi spălat şi i s-a dat o zgardă de argint executată cu mare artă. S-a instalat în cabinetul stăpînei sale, pe o splendidă blană de urs, şi în curînd prinţesa a izbutit să-l poată mîngîia fără teamă că va fi pedepsită cu asprime şi fără întîiziere. Aflînd că numele favoritului ei era Friksa, prinţesa s-a îngrozit şi s-a străduit să-i găsească un alt nume, pe cît posibil, din lumea antică. Dar Hector, Cerber şi alte nume de felul acesta îi păreau prea banale. Trebuia ales ceva pe măsura favoritului casei. In sfîrşit, prinţul, ţinînd seama de lăcomia fenomenală a Friksei, a propus să i se spună Falstaff. Toţi au primit cu entuziasm, şi buldogul a rămas pentru totdeauna cu numele acesta. Acum, Falstaff se purta frumos, ca un adevărat englez. Era tăcut, posac şi nu sărea la nimeni aşa, din senin, însă pretindea ca toată lumea să ocolească respectuos locul lui de pe blana de urs şi, în general, să i se arate consideraţia cuvenită. Uneori îl apucau năbădăile, de parcă l-ar fi doborît *spleen-u*\, şi atunci îşi aducea aminte, plin de amărăciune, că duşmanul iui, duşmanul neîmpăcat care atentase la drepturile sale, rămăsese nepedepsit. In astfel de clipe, se furişa tiptil spre scara care ducea sus, însă, găsind de obicei uşa închisă bine, se culca undeva prin apropiere, ascuns într-un colţ, aşteptînd cu viclenie ca cineva s-o uite deschisă. Uneori, răzbunătorul animal aştepta aşa cîte trei

zile în şir. Dar datorită poruncilor severe ca uşa să fie supravegheată cu mare străşnicie, Falstaff nu mai pătrunsese sus de două luni.

-— Falstaff! Falstaff! îl strigă mica prinţesă, deschizînd uşa şi ademenindu-l prietenoasă pe scara noastră. Simţind că se deschide uşa, cîinele se şi pregătea să sară peste Rubiconul său. Totuşi, chemarea prinţesei i s-a părut atît de nefirească, încît cîteva clipe nu şi-a crezut urechilor. Cum era şiret ca o pisică, s-a prefăcut că nu observă greşeala celui care deschisese uşa, s-a dus la fereastră, şi-a pus labele puternice pe pervaz şi a început să se uite cu mare atenţie la clădirea de peste drum. Intr-un cuvînt, se purta ca o persoană străină, care se oprise o clipă, în timpul unei plimbări, să admire minunata arhitectură a unei clădiri vecine. In realitate, însă, stătea într-o dulce aşteptare, cu inima înfiorată. Ce surpriză, ce bucurie, ce fericire nebună trebuie să fi simţit el, văzînd uşa larg deschisă în faţa lui şi mai auzindu-se şi chemat, poftit, implorat să urce sus, ca să-şi potolească fără întîrziere setea îndreptăţitei sale răzbunări! Cu un răcnet de bucurie, arătîndu-şi colţii, cu un aer înfricoşător şi victorios, s-a năpustit ca o săgeată sus pe scări.

Şi-a luat vînt cu atîta forţă, încît un scaun, pe care l-a atins în zbor, a sărit la vreo doi metri şi s-a învîrtit pe loc ca un titirez. Falstaff zbura cu iuţeala unei ghiulele de tun. *Madame* Leotard ia scos un ţipăt de groază, însă Falstaff a ajuns între timp la uşa mult visată şi s-a năpustit cu labele pe ea. Dar n-a izbutit s-o deschidă şi a început să urle

înfiorător. Urletelor lui i-a răspuns ţipătul înspăimîntător al bătrînei domnişoare. In aceeaşi clipă, legiuni întregi de vrăjmaşi au alergat să-l împresoare ; parcă toată casa se mutase la etajul de sus, şi Falstaff, teribilul Falstaff, cu botniţa trecută cu multă îndemînare peste fălci, cu picioarele prinse în opritoare, cu arcanul pe după gît, a fost nevoit să părăsească fără glorie cîmpul de luptă.
Un sol, trimis anume, a poftit-o pe prinţesă sus, la bătrînă. ♦ De data asta, însă, prinţesa nu mai era dispusă să ierte şi să treacă cu vederea. Dar cine trebuia pedepsit ? De la prima privire aruncată asupra Katiei, prinţesa a înţeles... Nu mai încăpea nici o îndoială : Katia stătea acolo, palidă, tremurînd de frică. Biata fetiţă îşi dăduse seama abia atunci de urmările poznei sale. Bănuiala putea să cadă asupra servitorilor, asupra unor oameni nevinovaţi, şi ea era gata să mărturisească tot adevărul.
— Tu eşti de vină ? a întrebat-o prinţesa cu asprime,
148
Văzînd paloarea cadaverică a Katiei, am făcut un pas înainte şi am spus cu hotărîre :
— Eu i-am dat drumul lui Falstaff... din greşeală, am mai adăugat, căci sub privirea ameninţătoare a prinţesei, îmi pierise tot curajul.
— *Madame* Leotard, să-i aplici o pedeapsă exemplară ! a zis prinţesa şi a ieşit din odaie.
M-am uitat la Katia. Stătea încremenită, palidă, cu privirea în pămînt, dar braţele îi atîrnau neputincioase de-a lungul trupului.
Singura pedeapsă care se dădea copiilor prinţului era arestul într-o cameră goală. Nu-i mare lucru să stai două ore într-o cameră goală. însă cînd un copil e închis cu forţa, împotriva voinţei lui, spunîndu-i-se că nu e liber, pedeapsa apare destul de gravă. De obicei, Katia sau fratele ei erau ţinuţi închişi cîte două ore, dar pe mine, luîndu-se în considerare gravitatea greşelii mele, m-au pedepsit cu patru ore de arest. Cînd am trecut pragul temniţei mele, nu mai puteam de bucurie. Mă gîndeam la Katia. Ştiam că învinsesem. însă în loc de patru ore, am stat închisă pînă la patru dimineaţa. Iată cum s-au petrecut lucrurile.
După două ore de la întemniţarea mea, *madame* Leotard a fost înştiinţată că sosise fiica ei de la Moscova care se îmbolnăvise pe neaşteptate şi dorea s-o vadă. *Madame* Leotard a plecat, uitîn-du-mă cu desăvîrşire. Fata în casă care ne servea şi-a închipuit probabil că mi se dăduse drumul. Katia fusese poftită jos şi nevoită să stea la maică-sa pînă la unsprezece seara. Cînd s-a întors în odaia noastră, a rămas foarte mirată văzînd patul meu gol. Camerista a ajutat-o să se dezbrace şi a culcat-o. Mica prinţesă, care avea motivele ei să se poarte astfel, n-a întrebat-o un cuvînt despre mine şi s-a culcat cu gîndul să mă aştepte. Ea ştia că arestul meu trebuia să dureze patru ore-şi-şi închipuia că bona noastră o să-mi dea drumul. Dar şi Nastia uitase cu totul de mine, mai ales că eu mă dezbrăcăm întotdeauna singură. Şi aşa am rămas peste noapte la arest.
La patru dimineaţa m-au deşteptat bătăi puternice în uşă. O neva încerca s-o deschidă cu forţa. Adormisem pe podeaua goală, şi, trezindu-mă din somn, am început să ţip îngrozită, dar am recunoscut numaidecît vocea Katiei, care le acoperea pe toate celelalte, apoi, *madame* Leotard a spus şi dînsa ceva, s-a mai auzit vocea speriată a Nastiei şi, în sfîrşit, a chelăresei. Pînă la urmă, au deschis uşa, şi *madame* Leotard m-a îmbrăţişat cu lacrimi în ochi, rugîndu-jnă s-Q iert că mă uitase, M-am aruncat de gîtul ei, plîn-
14!)
gînd amarnic. Tremuram ca varga, frigul mă pătrunsese pînă la oase şi mă durea tot corpul, pentru că stătusem atîtea ore culcată pe podeaua tare. O căutam cu privirile pe Katia, dar ea fugise în dormitorul nostru şi se vîrîse repede în pat. Cînd am intrat în cameră, dormea sau se prefăcea că doarme. Seara, tot aşteptîndu-mă, o furase somnul. Dimineaţa, la ora patru, cînd s-a deşteptat, a stîrnit o gălăgie infernală. A sculat-o clin somn pe *madame* Leo-tard care între timp se întorsese, a trezit-o pe bonă, a chemat toate fetele din casă şi mi-a dat drumul de la arest.
In aceeaşi dimineaţă, toată casa a aflat de păţania mea. Chiar şi prinţesa a fost de părere că mi s-a aplicat o pedeapsă prea aspră, în ceea ce-] priveşte pe prinţ, în ziua aceea l-am văzut pentru întîia oară mînios. A urcat la noi pe la ora zece, foarte tulburat.
— Spune-mi, te rog, s-a întors el spre *madame* Leotard, ce-ai făcut ? Ce-ai făcut cu biata copilă ? Asta-i barbarie, curată barbarie, cruzime ! Cum se poate să laşi peste noapte într-o cameră întunecoasă un copil bolnav, slăbuţ, o fetiţă visătoare, sperioasă, cu închipuirea atît de aprinsă ! Asta înseamnă s-o distrugi ! Oare nu-i cunoşti povestea ? E barbar, c inuman ce-ai făcut, trebuie să ţi-o spun, doamnă ! Şi cum e cu putinţă să aplici o pedeapsă ca asta ? Cine a născocit, cine a putut să născocească o asemenea pedeapsă ?
Biata *madame* Leotard a început să-i explice tulburată, cu lacrimi în ochi, cum se petrecuseră lucrurile. A mărturisit că uitase de mine pentru că sosise fiica ei, încercînd în acelaşi timp să-i demonstreze că pedeapsa în sine era bună cînd nu dura prea mult şi că însuşi Jean-Jacques Rousseau preconizează ceva asemănător.
— Jean-Jacques Rousseau, *madame* ! Dar Jean-Jacques Rousseau nu avea căderea să spună aşa ceva. Jean-Jacques nu este o autoritate ! Jean-Jacques nu trebuia să vorbească despre educaţie, el n-avea nici un drept s-o facă. Jean-Jacques şi-a părăsit copiii, pe propriii lui copii, doamnă ! Jean-Jacques a fost un om rău, doamnă !
— Jean-Jacques Rousseau ! Jean-Jacques, un om rău ! Principe ! Principe ! Cum puteţi vorbi aşa ?
Şi *madame* Leotard s-a aprins toată.
Era o femeie admirabilă şi de loc supărăcioasă — nu-i plăceau oamenii supărăcioşi — dar dacă cineva cuteza să

se atingă de vreunul dintre favoriţii ei sau să tulbure umbra clasică a unui Corneille sau Racine, să-l jignească pe Voltaire, să spună că Jean-Jacques Rousseau fusese un om rău, să-l numească, barbar —

Dumnezeule, asta era prea de tot ! Ochii doamnei LeotarJ s-aii umplut de lacrimi. Biata bătrînă se cutremura de emoţie.
— Nu vă daţi seama ce spuneţi, principe ! a exclamat ea, în sfîrşit, în culmea indignării.
Prinţul s-a stăpînit îndată, şi-a cerut scuze, apoi s-a apropiat de mine, m-a sărutat cu multă afecţiune, m-a binecuvîntat cu semnul crucii şi a ieşit din cameră.
— *Pauvre prince !** a şoptit *madame* Leotard, adînc mişcată şi ea. Apoi ne-am aşezat la masa de studiu.
Dar mica prinţesă era foarte distrată în timpul lecţiei. Tocmai cînd ne pregăteam să ne ducem la masă, s-a apropiat de mine, cu obrajii aprinşi, cu zîmbetul pe buze, s-a oprit în faţa mea, m-a apucat de umeri şi a spus repede, ca şi cum s-ar fi ruşinat de ceva :
— Ei, ai stat ieri la arest pentru mine ? După-masă o să mergem să ne jucăm în salon.
S-au auzit paşi în apropiere, şi Katia s-a îndepărtat în grabă.
După-masă, în amurg, am coborît împreună în salonul cel mare, ţinîndu-ne de mînă. Katia era atît de tulburată, că i se tăiase răsuflarea. Eu eram bucuroasă, fericită cum nu mai fusesem niciodată.
— Vrei să ne jucăm cu mingea ? m-a întrebat ea. Stai aici !
M-a aşezat într-un colţ al salonului, însă, în loc să se îndepărteze, ca să-mi arunce mingea, s-a oprit la trei paşi de mine, m-a privit, s-a înroşit, apoi s-a prăbuşit pe divan, acoperindu-şi faţa cu mîinile. Am vrut să mă apropii de ea, dar a crezut că mă pregăteam să plec.
— Nu pleca, Netoşka ! Stai puţin cu mine, o să-mi treacă îndată, şi, în aceeaşi clipă, a sărit în picioare, roşie la faţă, cu ochii umezi, şi m-a îmbrăţişat. Avea obrajii uzi de lacrimi, buzele umflate ca nişte vişine, şi buclele răvăşite. Mă săruta nebuneşte, pe faţă, pe ochi, pe gură, pe gît, pe mîini. Plîngea ca într-o criză de isterie. Am cuprins-o cu putere în braţe şi ne-am îmbrăţişat fericite, cu drag, ca nişte prietene, ca nişte amanţi care se revăd după o lungă despărţire. Inima Katiei zvîcnea cu atîta putere, că-i deslușeam fiecare bătaie.
O voce din camera de alături a poftit-o pe Katia la prinţesă.
— Ah, Netoşka 1 La revedere, pe diseară, la noapte ! Du-te sus şi aşteaptă-mă.
*** Sărmanul prinţ I (Fr.)**
151
M-a mai sărutat o dată, încetişor, din inimă şi a pornit in goană la chemarea Nastiei. Am urcat în grabă în odaia mea. Mă simţeam ca reînviată. M-am trîntit pe divan şi mi-am ascuns capul în perne, plîngînd de fericire. Inima îmi bătea nebuneşte, să-mi spargă pieptul. Nu mai ţin minte cum am putut să aştept venirea nopţii. In sfîrşit, orologiul a bătut de unsprezece ori. M-am culcat. Katia s-a întors abia la douăsprezece, mi-a zîmbit de departe, dar nu mi-a spus un cuvînt. Nastia a început s-o dezbrace şi parcă anume nu se grăbea.
— Hai, Nastia, mai repede, mai repede ! o îndemna fetiţa.
— Ce s-a întîmplat, prinţesă ? Poate aţi urcat scările prea iute, de vă bate inima atît de tare ?... a întrebat-o Nastia.
— Ah ! Dumnezeule ! Nastia ! Mă plictiseşti! Haide, mai repede, mai repede ! şi Katia, înciudată, a bătut din picior.
— Of, ce inimioară ! a zis Nastia, şi a sărutat picioruşul prinţesei, pe care tocmai îl descălţa.
în sfîrşit, Nastia a culcat-o pe mica prinţesă şi a ieşit din odaie. Cît ai clipi, Katia a sărit din pat şi a venit lîngă mine. Am întînv pinat-o cu un ţipăt uşor.
— Vino la mine, culcă-te lîngă mine ! mi-a spus Katia, tră-gîndu-mă din aşternut. In clipa următoare, eram în patul ei. Ne-am strîns în braţe cu putere, cu dor. Katia mă săruta cu în-sufleţiroi
— Ştii, mi-aduc aminte cum mă sărutai noaptea! mi-a spus ea, roşie ca para foculuî.
Am izbucnit în hohote de plîns.
— Netoşka ! a şoptit ea printre lacrimi, îngerul meu, tu nici nu ştii că te iubesc de multă vreme, de foarte multă vreme ! Ştii tu de cînd ?
— De cînd ?
— De cînd *papa* mi-a poruncit să-ţi cer iertare, din ziua aceea, cînd ai vrut să iei apărarea tatălui tău, Netoşka...
Mititica mea orfa-ană! îngăimă ea tărăgănat, acoperindu-mă iar de sărutări. Plîngea şi rîdea în acelaşi timp.
— Ah, Katia!
— Ce-i ? Ce este, draga mea ?
— De ce am aşteptat noi atîta... atîta timp... dar n-am mai fost în stare să continuu. Ne-am îmbrăţişat, şi vreo trei minute n-am scos o vorbă. "
152
-— Spune-mi, ce-ai gîndit tu despre mine ? a întrebat prinţesă.
— Ah, m-am gîndit atît de mult, Katia ! M-am gîndit mereu. Zi şi noapte mi-a fost gîndul la tine.
-— Şi noaptea vorbeai de mine, te-am auzit.
— Adevărat ?
— Ai plîns de atîtea ori!

— Ei, vezi ? Şi de ce erai mereu atît de mîndră ?
— Pentru că am fost o proastă, Netoşka. Aşa mă apucă pe mine cîteodată, şi pace ! Mi-era mereu necaz pe tine.
— Pentru ce ?
—■ De rea ce eram. Mai întîi, pentru că eşti mai bună decît mine. Apoi, pentru că pe tine *papa* te iubeşte mai mult decît pe mine. Şi *papa* e om bun, Netoşka, nu-i aşa ?
— O, da I i-am răspuns eu, şi ochii mi s-au umplut de lacrimi, gîndindu-mă la prinţ.
■— E un om bun, spuse Katia, grav. Ce să mă fac cu el ? E mereu aşa... Ei, şi pe urmă, cînd ţi-am cerut iertare, îmi venea să plîng, şi de aceea mi-a fost iar necaz pe tine.
— Am văzut eu, am văzut bine că-ţi venea să plîngi.
— Taci, prostuţo, că plîngăreaţă eşti tu, nu eu ! s-a răstit ea în glumă la mine şi mi-a acoperit gura cu mîna ei. Ascultă, doream mult să te iubesc, apoi, dintr-o dată, îmi venea să te urăsc, şi te uram, şi te uram !...
— Bine, dar pentru ce ?
■— Uite, aşa, mi-era necaz pe tine. Nu ştiu nici eu de ce ! Apoi am văzut că nu poţi trăi fără mine şi mi-am zis : las' c-o s-o chinuiesc eu pe fata asta rea !
— Ah, Katia!
— Sufleţelule ! a zis ea şi mi-a sărutat mîna. Ei, şi după aceea n-am vrut să mai vorbesc cu tine, n-am mai vrut de fel. Ţii minte cum l-am mîngîiat pe Falstaff ?
— O, ai fost neînfricată !
— Şi ce fri-i-că mi-a fost! tărăgăna **Katia. Ştii tu de** ce **m-am** apropiat de el ?
— De ce ?
— Pentru că erai tu de faţă. Cînd **am văzut că te uiţi... „Ah,** fie ce-o fi I" mi-am zis, şi am pornit. **Te-am speriat*;* aşa-i că ţi-a** fost teamă pentru mine ?
— Grozav !
153
■— Am văzut. Dacă ai şti cît de bucuroasă am fost că a plecat Falstaff ! Doamne, cît am mai tremurat după ce a plecat mo-o-n-strul ăsta !
Şi mica prinţesă a rîs nervos. Apoi şi-a ridicat deodată capul înfierbîntat şi a început să mă privească atent. Pe genele ei lungi tremurau lacrimile, ca nişte mărgăritare.
— La urma urmei, ce ai tu de te-am îndrăgit atît de tare ? Ia te uită, eşti palidă, ai părul bălai, spălăcit, eşti o prostuţă, o plîngăreaţă, şi ai nişte ochişori albaştri, miti-ti-i-ca mea orfană ! ! !
Şi s-a aplecat iar ca să mă sărute a nu ştiu cîta oară. Cîteva lacrimi din ochii ei au picurat pe obrajii mei. Era tare înduioşată.
— Şi cu cît te iubeam mai mult, cu atît mai des îmi ziceam în sinea mea : nu şi nu ! N-o să-i spun 1 Şi cum m-am încăpăţînat! De ce mi-a fost oare frică, de ce mi-a fost ruşine de tine ! Doar vezi şi tu cît de bine ne simţim acum amîndouă !
—• Katia ! Mă doare atîta fericire ! i-am spus eu, nebună de bucurie. Mi-e inima prea plină !
—• Da, Netoşka ! Ascultă mai departe... da, ascultă. Cine ţi-a dat numele de Netoşka ?
— Mama !
— Ai să-mi povesteşti totul despre mama ta ? •— Tot, tot, i-am răspuns eu cu entuziasm.
— Şi ce-ai făcut cu cele două batiste ale mele, cu danteluţă ? Dar panglica, de ce-ai luat-o ? Nu ţi-e ruşine ? Vezi că ştiu şi asta !
Am rîs şi m-am înroşit, emoţionată pînă la lacrimi.
— „Nu, mi-am zis eu, am s-o chinuiesc puţin, să mă aştepte." Uneori îmi ziceam : „N-o iubesc de fel, nu pot s-o sufăr". Iar tu erai mereu atît de blîndă, mieluşica mea ! Dac-ai şti tu ce frică mi-era să nu-ţi închipui că sînt o proastă ! Tu eşti deşteaptă, Netoşka, foarte deşteaptă, nu-i aşa ?
— De ce vorbeşti aşa, Katia ? m-am împotrivit eu, aproape jignită.
— Ba nu, tu eşti deşteaptă, a zis ea serioasă şi hotărîtă. Asta o ştiu bine. Numai că într-o dimineaţă, cînd m-am trezit din somn, mi-am dat seama cît de tare te iubesc, grozav de tare ! Te visasem toată noaptea. Mi-am zis : „O să cer să mă mut la mama şi o să rămîn acolo. Nu vreau s-o iubesc, nu vreau !" Iar în seara următoare, înainte de a adormi, m-am gîndit : „Numai de-ar mai veni, ca şi în noaptea trecută !" Şi ai venit. Ah, cum mă prefăceam că dorm... Ce nerușinate sîntem noi, Netoşka !
154
«.
— Şi de ce nu voiai de loc să mă iubeşti ?
— Aşa... dar ce tot spun ! Doar te-am iubit mereu, mereu ! Abia mai tîrziu n-am mai putut răbda. Mi-am zis : „O s-o înăbuş în sărutări sau o s-o ciupesc pîn-o omor !" Uite-aşa, prostuţo !
Şi m-a ciupit.
— Mai ţii minte cum ţi-am legat şiretul de la pantof ?
— Ţin minte.
— Ţin şi eu minte. Erai mulţumită ? Mă uitam la tine şi mă gîndeam : „Ce drăguţă e ! Hai să-i leg şiretul de la pantof, să văd ce-o să facă !" Şi mă simţeam atît de bine ! Şi, zău aşa, aş fi vrut să te sărut... dar nu te-am sărutat.

Iar după aceea, toată întîmpla-rea mi s-a părut atît de hazlie, atît de hazlie ! Şi în tot timpul drumului, cît a ţinut plimbarea noastră, îmi venea să rîd. Mă stă-pîneam şi nu puteam să mă uit la tine, pentru că mă pufnea rîsul. Şi ce bucuroasă am fost că te-ai lăsat închisă în temniţă în locul meu.
Odaia goală se numea „temniţă".
— Ţi-a fost frică ?
— Grozav de frică.
■— Nu m-am bucurat pentru că ai luat vina asupra ta, ci pentru că stăteai acolo în locul meu ! Mă gîndeam : „Ea plînge acum, şi cît de mult o iubesc ! Şi cum o s-o mai sărut, cum o s-o :nai sărut mîine !" Nu mi-era milă de tine, zău că nu-mi era milă, eu toate că am plîns puţin.
— Eu n-am plîns, mă bucuram că eram acolo în locul tău.
— N-ai plîns ? Ah, răutăcioaso ! a exclamat ea şi m-a sărutat cu nesaţ.
— Katia, Katia ! Doamne, ce drăguţă eşti tu !
— Nu-i aşa ? Ei, şi acum poţi să faci cu mine ce vrei ! Ti-ranizează-mă, ciupeşte-mă ! Te rog, ciupeşte-mă ! Draga mea, ciu-peşte-mă !
■— Zvăpăiato !
— Şi mai ce ?
— Prostuţo...
— Şi mai ce ?
— Şi mai sărută-mă.
Şi ne sărutam, şi plîngeam, şi rîdeam. Ni se umflaseră şi buzele de sărutări.
— Netoşka ! întîi şi-ntîi, să vii totdeauna să te culci lîngă mine. Iţi place să te săruţi ? O să ne sărutăm. Pe urmă, aş vrea
155
să nu mai fii atît de tristă. De ce-ai fost tristă ? O să-mi povesteşti, nu-i aşa ?
— O să-ţi povestesc totul, dar acum nu mai sînt tristă, sînt veselă!
— Şi o să fii rumenă la faţă, ca mine ! Ah, de s-ar face mai repede mîine ! Ţi-e somn, Netoşka ?
— Nu.
— Atunci, hai să mai vorbim.
Şi am mai vorbit aşa, vreo două ore, cîte şi mai cîte, numai Dumnezeu ştie ce. în primul rînd, mi-a destăinuit gîndurile ei prezente şi toate planurile de viitor. Aşa am aflat că pe tatăl ei îl iubeşte mai mult decît pe oricine, aproape chiar mai mult decît pe mine. Apoi am hotărît amîndouă că *madame* Leotard este o femeie admirabilă şi că nici prea severă nu-i. Mai departe, am stabilit chiar atunci, pe loc, ce-o să facem mîine, poimîine, şi, în general, am întocmit un program pe o durată de aproape douăzeci de ani. Katia a orînduit viaţa noastră în comun în felul următor : o zi o să-mi poruncească ea mie, iar eu o să execut totul; a doua zi, vom schimba rolurile — eu o să poruncesc, iar ea o să mi se supună orbeşte. După aceea, ne vom porunci amîndouă una alteia, fără deosebire. Din cînd în cînd, una din noi o să se împotrivească, prefăcîndu-se că nu dă ascultare celeilalte şi o să ne facem că ne certăm, iar după aceea o să ne grăbim să ne împăcăm. Ce mai încolo-încoace, ne aştepta o fericire fără margini. în sfîrşit, obosită de atîta sporovăială, mi se închideau ochii. Katia rîdea de mine, făcîndu-mă somnoroasă, dar tot ea a adormit cea dintîi. Dimineaţa, ne-am deşteptat amîndouă deodată, şi după ce ne-am sărutat în grabă, pentru că se auzeau paşi apro-piindu-ss de uşa noastră, abia am avut timp să ajung în patul meu. Toată ziua n-am mai ştiut ce să facem de bucurie. Ne ascundeam, fugeam de lume, temîndu-ne mai mult decît de orice de priviri străine. în sfîrşit, am început să-i spun povestea mea. Katia a fost zguduită pînă la lacrimi.
— Eşti o răutăcioasă, o fată rea ! De ce nu mi-ai povestit toate astea mai curînd ? Te-aş fi iubit atît de mult, atît de mult! Şi te durea cînd te băteau băieţii de pe stradă ?
— Mă durea şi mi-era atît de frică de ei!
— Ah, urîcioşii! Ştii tu, Netoşka, am văzut cu ochii **mei** cum un băiat îl bătea pe stradă pe un altul, Mîine o să iau pe
150
furiş biciuşca iui Falstaff, şi dacă mi-o ieşi în cale vreunul **din**-tr-ăştia, să vezi tu ce-o să-l mai biciuiesc, ce-o să-l mai biciuiesc !
îi scăpărau ochişorii de indignare.
Ori de cîte ori intra cineva în odaie, tresăream speriate. Ne era teamă să nu ne vadă careva sărutîndu-ne. Şi ne-am sărutat cel puţin de o sută de ori în ziua aceea. Aşa a trecut o zi, apoi încă una. Mi-era teamă să nu mor pe loc de atîta fericire, mi se tăia răsuflarea... Dar fericirea noastră n-a durat mult.
Madame Leotard avea îndatorirea să-i raporteze prinţesei despre orice mişcare a Katiei. După o supraveghere de trei zile, avea multe de spus despre noi. în sfîrşit, s-a dus la prinţesă şi i-a povestit tot ce observase : că ne-a apucat pe amîndouă un fel de exaltare, că de trei zile încoace eram nedespărţite, că ne sărutam mereu, plîngeam şi rîdeam ca nişte apucate, că sporovăiam fără încetare — ceea ce nu se întîmplase mai înainte, că ea nu ştia care să fie cauza acestei schimbări, dar credea că mica prinţesă trece printr-o criză bolnăvicioasă şi, în sfîrşit, îşi exprimă părerea că ar fi bine să ne vedem mai rar.

— M-am gîndit mai de mult la asta, a răspuns prinţesa. Ştiam eu că orfana aceasta ciudată o să ne dea de furcă. Ceea ce am auzit despre ea, despre viaţa pe care a dus-o mai înainte e îngrozitor, pur şi simplu îngrozitor ! Nu mai încape îndoială că ea are o proastă înrîurire asupra Katiei. Şi zici că fata mea ţine foarte mult la ea ?
— Grozav de mult.
Prinţesa s-a înroşit de necaz. Era geloasă de afecţiunea fiicei sale pentru mine.
— Se-ntîmplă ceva nefiresc ! a zis ea. înainte se purtau ca două străine una faţă de alta şi, mărturisesc, îmi părea bine. Cu toate că e destul de tînără, orfana asta nu-mi inspiră nici un fel de încredere. Dumneata mă înţelegi, aşa e ? Ea a supt o dată cu laptele mamei ei o anumită educaţie, anumite apucături şi, poate, anumite reguli de conduită, şi nu pricep ce a găsit prinţul la ea ? De o mie de ori i-am propus s-o dăm la pension. *Madame* Leotard ar fi vrut să-mi ia apărarea, dar prinţesa părea neclintită în hotărîrea de a ne despărţi. A trimis numaidecît după fiica ei, care a fost anunţată chiar atunci că nu mă va mai vedea pînă duminica viitoare, adică o săptămînă încheiată.
Eu am aflat totul abia seara tîrziu şi m-am îngrozit. Mă gîn-deam la Katia şi mi-era teamă că nu va putea îndura despărţirea

noastră. Chinuită, înnebunită de durere, am fost bolnavă toată noaptea, Dimineaţa, prinţul a venit să mă vadă şi mi-a şoptit la ureche să nu-mi pierd speranţa. Prinţul a făcut tot ce-a putut, dar zadarnic — prinţesa n-a vrut în ruptul capului să-şi schimbe hotărîrea. Treptat, am căzut pradă deznădejdii, şi abia mai respiram de atîta durere.
A treia zi dii/iineaţa, Nastia mi-a adus un bileţel de la Katia. Din mîzgălelile îngrozitoare, făcute cu creionul, am înţeles că-mi scria următoarele :
„Te iubesc mult. Stau cu *maman* şi mă gîndesc cum să fug la tine. Şi o să fug, îţi făgăduiesc, de aceea te rog să nu plîngi. Scrie-mi cît de mult mă iubeşti. Eu te-am îmbrăţişat toată noaptea în vis şi am suferit îngrozitor, Netoşka. îţi trimit bomboane. La revedere."
I-am răspuns pe acelaşi ton. Toată ziua am vărsat lacrimi amare peste bileţelul Katiei. *Madame* Leotard m-a copleşit cu mîngîieri. Seara am aflat că s-a dus la prinţ şi i-a spus că, fără îndoială, o să mă îmbolnăvesc pentru a treia oară, dacă n-am s-o văd pe Katia şi că-i pare rău de ceea ce-i raportase prinţesei. Eu am întrebat-o pe Nastia ce face Katia şi bona mi-a răspuns că mica prinţesă nu mai plînge, dar că e foarte palidă.
Dimineaţa, Nastia mi-a şoptit :
— Poftiţi în cabinetul luminăţiei-sale. Coborîţi pe scara din dreapta.
înviorată de o presimţire fericită, cu răsuflarea tăiată de nerăbdare, am coborît scara în fugă şi am deschis uşa cabinetului. Ea nu era acolo. Deodată, Katia m-a cuprins în braţe pe la spate şi a început să mă sărute cu foc. Rîsete, lacrimi... Apoi, într-o clipă, Katia s-a smuls din îmbrăţişarea mea şi s-a căţărat ca o veveriţă pe umerii tatălui ei, însă nu şi-a putut ţine echilibrul şi s-a prăbuşit pe divan, trăgîndu-l şi pe prinţ după dînsa. Mica prinţesă plîngea de fericire.
— *Papa,* cît eşti tu de bun, *papa!*
— Zvăpăiatelor ! Ce v-a apucat ? Ce-i cu prietenia asta ? Ce fel de dragoste-i asta ?
■— Taci, *papa,* ce ştii tu de treburile noastre !
Apoi am luat-o iar de la oapăt cu îmbrăţişările.
Am început să mă uit cu atenţie la ea. Slăbise în cele trei zile. Obrajii rumeni i se decoloraseră şi se făcuseră palizi. Am izbucnit în plîns, de amărăciune.

In sfîrşit, Nastia a bătut la uşă, ceea ce însemna că se observase lipsa fetiţei şi că era căutată. Katia s-a făcut galbenă ca ceara.
— Fiţi cuminţi, copii ! O să ne întîlnim în fiecare zi. La revedere, şi Dumnezeu să vă binecuvînteze ! a zis prinţul, privindu-ne foarte emoţionat.
Dar el n-a putut să prevadă totul. în aceeaşi seară, a venit vestea de la Moscova că micuţul Saşa se îmbolnăvise pe neaşteptate şi că era pe moarte. Prinţesa a hotărît să plece chiar a doua zi. Totul s-a petrecut atît de repede, încît n-am aflat nimic pînă în clipa cînd Katia şi-a luat rămas bun de la mine. Prinţesa încuviinţase cu greu să fiu chemată jos numai după ce prinţul stăruise mult. Katia era zdrobită. Am coborît în goană nebună şi i-am sărit de gît. O trăsură pregătită de drum lung aştepta în faţa porţii. Katia s-a uitat o vreme la mine, a scos un ţipăt şi a leşinat. M-am repezit la ea şi am început s-o sărut. Prinţesa a trezit-o cu greu din leşin. După ce şi-a venit în fire, Katia m-a îmbrăţişat iar.
— La revedere, Netoşka ! mi-a spus ea, izbucnind într-un rîs neaşteptat, pe faţă cu o expresie de nedescris. Nu te uita aşa la mine ! Nu e nimic, nu sînt bolnavă. O să mă întorc peste o lună, şi atunci n-o să ne mai despărţim niciodată.
— Ajunge, a zis prinţesa cu glas potolit. Să plecăm !
Dar Katia s-a mai întors o dată şi m-a strîns pătimaş în braţe.
— Tu eşti viaţa mea ! a mai apucat ea să-mi şoptească la ureche în timp ce mă îmbrăţişa. La revedere !
Ne-am sărutat pentru ultima oară, şi mica prinţesă a dispărut — pentru mult timp, pentru foarte mult timp. Ne-am revăzut abia după opt ani.
Am povestit anume atît de amănunţit această perioadă a copilăriei, în care am întîlnit-o pe Katia pentru prima

oară, pentru că povestea vieţii mele nu se poate despărţi de aceea a Katiei. Romanul ei este şi romanul meu. Parcă mi-a fost scris s-o întîlnesc, iar ei — să mă întîlnească pe mine. Şi apoi, n-am vrut să renunţ la plăcerea de a zăbovi puţin, încă o dată, asupra amintirilor din copilărie... Acum, povestirea se va desfăşura mai repede. Viaţa mea a intrat deodată într-un fel de acalmie, şi abia după ce am împlinit şaisprezece ani m-am trezit parcă din nou...

15?

Dar mai întîi voi spune în cîteva cuvinte ce s-a întîmplat cu mine după plecarea familiei princiare la Moscova. Am rămas singură cu *madame* Leotard.

Peste două săptămîni, un trimis al prinţului ne-a anunţat că înapoierea la Petersburg se amîna pentru un timp nehotărît ; şi cum, din pricina unor împrejurări familiale, *madame* Leotard nu putea să se mute la Moscova, a ieşit din serviciul prinţului, dar a rămas în aceeaşi familie, fiindcă s-a angajat la fiica cea mai mare a prinţesei, Alexandra Mihailovna.

N-am vorbit pînă acum de loc despre Alexandra Mihailovna. De altfel, nu o văzusem decît o singură dată. Era fiica prinţesei, din prima ei căsătorie. Prinţesa se trăgea dintr-o familie obscură. Primul ei soţ fusese otcupeiu. Cînd s-a măritat a doua oară, prinţesa n-a ştiut pur şi simplu ce să facă cu fiica ei. Zestrea fetei fiind destul de modestă, nu putea spera să-i găsească o partidă strălucită. în sfirşit, cu patru ani în urmă, izbutise s-o mărite cu un om bogat, care ocupa un post important. Prin această căsătorie, Alexandra Mihailovna ajunsese într-o altă societate decît aceea în care crescuse, şi se pomenise în jurul ei cu altfel de oameni. Prinţesa venea s-o vadă de două ori pe an, dar prinţul, tatăl ei vitreg, o vizita în fiecare săptămînă, însoţit de Katia. In ultimul timp, însă, prinţesei nu-i mai plăcea s-o lase pe Katia la sora ei, şi prinţul o lua cu el pe ascuns. Katia îşi adora sora. însă deosebirea dintre caracterele lor era izbitoare. Pe chipul minunat al Alexandrei Mihailovna — o femeie de vreo douăzeci şi doi de ani, blîndă, duioasă şi iubitoare — o tristeţe ascunsă, o durere sufletească adînc tăinuită aşternuse o umbră întunecată. Gravitatea şi asprimea nu se potriveau parcă de fel cu trăsăturile ei îngereşti, luminoase, cum nu i se potriveşte unui copil doliul. Nu puteai s-o priveşti, fără să simţi o mare simpatie pentru ea. Era palidă, şi pe vremea cînd am văzut-o întîia oară se spunea despre ea că ar fi predispusă la ftizie. Trăia foarte retrasă, ca o pustnică, şi nu-i plăcea nici să primească, nici să facă vizite. Nu avea copii. Ţin minte că atunci cînd a venit la *madame* Leotard, s-a apropiat de mine şi m-a sărutat cu multă dragoste. Era însoţită de un bărbat slab, mai în vîrstă, căruia i s-au umplut ochii de lacrimi cînd m-a văzut. Era violonistul B. Alexandra Mihailovna m-a îmbrăţişat şi m-a întrebat dacă vreau să vin la ea, să fiu fetiţa ei. M-am uitat bine la ea şi am recunoscut-o pe sora Katiei mele. Atunci am îmbrăţişat-o cuprinsă de o durere zguduitoare ca şi cum cineva mi-ar fi şoptit iar : „Mititica orfana Alexandra Mihailovna mi-a arătat scrisoarea trimisa de prinţ, m care erau şi cîteva rînduri pentru mine. Le-am citit printre suspine. Prinţul mă binecuvînta şi-mi ura o viaţa lunga şi fericita, rugîndu-mk s-o iubesc pe fiica sa mai mare. Şi Katia adăugase cîteva rînduri pentru mine. îmi scria că acum nu se mai desparte de mama ei! . .

Şi astfel m-am pomenit în aceeaşi seară, în sinul unei alte familii într-o altă casă, între oameni noi. Pentru a doua oară mi se smulgea din inimă tot ce-mi devenise atît de drag, atit de apropiat. Am ajuns sfîrşită, zdrobită de atîta chin sufletesc... Şi acum începe o nouă poveste.

VI

Noua mea viaţă curgea lin, netulburată, ca într-o mînăstire. Am trăit la protectorii mei mai bine de opt ani, dar nu-mi amintesc să fi văzut în casa lor decît foarte rar o serată, sau o masă cu invitaţi, sau o reuniune de familie, prieteni şi cunoscuţi. In afară de două, trei persoane, care veneau din cînd în cînd în vizită, nu mai apăreau la noi decît muzicantul B., prieten al casei, şi cîteva persoane care veneau la soţul Alexandrei Mihailovna, aproape totdeauna numai în chestuni de afaceri. Soţul Alexandrei Mihailovna era mereu ocupat cu afacerile şi cu serviciul său şi numai rar de tot avea puţin timp liber, pe care îl împărţea fără părtinire între familie şi cunoscuţii lui din înalta societate. Relaţiile sale importante, pe care nu le putea neglija, îl obligau să facă destul de des vizite. I se dusese vestea că e stăpînit de o nemăsurată ambiţie de a parveni. însă, cum se bucura în acelaşi timp şi de o reputaţie de om serios, capabil, şi cum deţinea gi un post foarte important, cum pe de altă parte norocul şi succesul îi surîdeau, toţi îl priveau cu bunăvoinţă. Mai mult chiar, îl întîm-pinau întotdeauna cu o deosebită simpatie, ceea ce nu se întîmpla de loc şi cu soţia lui. Alexandra Mihailovna trăia într-o singurătate deplină, în care se complăcea. Firea ei liniştită părea făcută anume pentru o viaţă retrasă.

Ea in-a îndrăgit din toată inima, ca pe copilul ei. Cît despre mine, durerea pe care mi-a pricinuit-o recenta despărţire de Katia, m-a făcut să mă arunc cu ardoare în braţele materne ale binefăcătoarei mele, şi dragostea mea adîncă pentru ea nu s-a mai stins niciodată. îmi ţinea loc de mamă, soră şi prietenă, era pentru mine tot ce putea să-mi fie mai drag pe lumea aceasta — ea mi-a încălzit şi mi-a luminat adolescenţa. Pe lîngă toate acestea, foarte curînd, am simţit parcă, instinctiv, că soarta nu-i era nici pe departe atît de fericită cum s-ar fi putut crede la prima vedere, judecind după viaţa ei liniştită, netulburată de nimic, după libertatea ei aparentă, ori după surîsul senin şi împăcat care-i lumina adesea chipul. Pe zi ce trecea, o dată cu maturizarea mea, pătrundeam mai adînc în

cunoaşterea adevăratei vieţi a binefăcătoarei mele. Dragostea mea mă făcea să ghicesc, cu tresăriri chinuitoare, mereu altceva în viaţa ei, şi, o dată cu aceste triste descoperiri, creştea şi se întărea tot mai mult ataşamentul meu faţă de ea.

Era o fire timidă şi şovăitoare. Cînd vedeai pentru prima dată trăsăturile calme, senine ale obrazului ei, nu bănuiai că neliniştea ar fi putut să-i tulbure vreodată inima curată. Nici prin gînd nu-ţi trecea că ar fi fost în stare să nu iubească pe cineva. In sufletul ei, mila învingea pînă şi dezgustul : totuşi, nu avea decît puţini prieteni şi trăia într-o • singurătate deplină... Pasionată şi sensibilă, parcă se temea mereu de propriile ei sentimente şi parcă-şi păzea inima să nu-şi dea frîu liber nici măcar în visurile sale. Uneori, din senin, în clipele cele mai liniştite, ochii i se umpleau de lacrimi ca şi cum o amintire neaşteptată, apăsătoare, i-ar fi chinuit conştiinţa, i-ar fi tulburat fără veste sufletul. Parcă o veşnică ameninţare i-ar fi pîndit fericirea, încercînd, cu duşmănie, să i-o întunece cu totul. Şi cu cît părea mai mulţumită, cu cît clipa vieţii ei părea mai senină şi mai liniştită, cu atît mai neîndoielnic se apropiau chinul, tristeţea neaşteptată, lacrimile — şi izbucnea o adevărată criză sufletească. In cei opt ani nu-mi amintesc să fi trecut o singură lună liniştită. In aparenţă, soţul o iubea foarte mult, iar ea îl adora. Totuşi, cînd îi cunoşteai mai bine, aveai impresia că între ei rămăsese ceva nelămurit. Soarta acestei femei era stă-pînită de o taină ; cel puţin asta am bănuit eu din prima clipă...

Bărbatul Alexandrei Mihailovna mi-a făcut chiar de la început o impresie apăsătoare, şi această impresie din copilărie nu s-a mai schimbat niciodată. Era înalt, slab şi părea să-şi ascundă anume privirea sub nişte ochelari verzi, mari. Fire închisă, rece,

nu găsea un subiect de conversaţie nici chiar cînd era singur cu soţia sa. Se vedea bine că nn era o fire sociabilă. Mie nu-mi acorda nici cea mai mică atenţie ; cu toate acestea, ori de cîte ori se întîmpla să luăm ceaiul tustrei, seara, în salonul Alexandrei Mihailovna, nu mă simţeam în apele mele în prezenţa lui. Mă uitam cu coada ochiului la Alexandra Mihailovna şi observam, mîhnită, că parcă tremura ca varga în faţa lui. Parcă-şi supraveghea orice gest şi pălea ori de cîte ori vedea că soţul ei devine mai aspru şi mai posac decît de obicei, sau se înroşea pînă în vîrful urechilor cînd i se părea că se ascunde o aluzie într-un cuvînt rostit de el. Simţeam cît de greu o ducea alături de omul acesta, dar se vedea bine că nu putea să trăiască o clipă fără el. Mă uimea atenţia ei extraordinară faţă de dînsul, faţă de fiecare cuvînt şi fiecare gest al lui. Se silea din răsputeri să-i facă pe plac, ca şi cum s-ar fi socotit incapabilă să-i poată îndeplini dorinţele. Părea să-i implore aprobarea pentru orice. Cel mai vag zîmbet li pe faţa lui, un cuvînt de mîngîiere, o făceau fericită. Dădea impresia unei reîntoarceri la primele clipe ale unei iubiri încă sfioase, încă fără nădejde. II îngrijea ca pe un om grav bolnav. Iar cînd el se retrăgea în cabinetul său şi strîngea mîna soţiei — pe care o privea totdeauna, după cum mi se părea, cu un fel de compătimire, apăsătoare pentru dînsa, Alexandra Mihailovna se transfigura. Şi gesturile, şi vorba îi deveneau mai vesele, mai degajate. Dar după fiecare întîlnire cu soţul ei, rămînea încă multă vreme tulburată. Numaidecît începea să-şi amintească orice cuvînt rostit de el, căui înd să descopere dacă nu are vreun tîlc ascuns. De multe ori mă întreba dacă auzise bine cutare lucru pe care-l spusese Piotr Alexandrovici, şi dacă se exprimase într-adevăr aşa. Se străduia parcă să găsească un alt înţeles în vorbele lui şi se liniştea abia după vreo oră de frămîntare, ca şi cum ar fi ajuns la convingerea că el era cu totul mulţumit de dînsa şi că neliniştea ei nu avea nici un motiv. Atunci devenea deodată bună, veselă, fericită, mă săruta şi rîdea împreună cu mine, sau se aşeza la pian şi improviza vreo două ore în şir. Adeseori, însă, bucuria i se curma brusc ; o podidea plînsul, şi cînd mă uitam la ea neliniştită, tulburată şi plină de teamă, încerca numaidecît să mă convingă, în şoaptă, ca să nu audă nimeni, că lacrimile ei nu înseamnă nimic, că i-a venit să plîngă doar aşa, din senin, şi că, în realitate, e veselă şi mă roagă să nu fiu îngrijorată din pricina ei. Cînd Piotr Alexandrovici nu era acasă, se întîmpla s-o cuprindă dintr-o

dată neliniştea şi să întrebe de el, să trimită servitorii să afle ce face, s-o întrebe pe cameristă de ce poruncise să fie înhămaţi caii şi unde avea de gînd să plece, dacă nu e cumva bolnav, dacă e bine dispus sau trist, ce spusese, şi multe altele de acest fel. Despre afacerile şi preocupările lui nu îndrăznea nici măcar să aducă vorba. Cînd el îi dădea un sfat sau o ruga ceva, ea îl asculta cu atîta supunere şi sfială, de parcă ar fi fost roaba lui. Ii plăcea foarte mult să-l audă lăudînd-o pe ea, sau vreo carte pe care o citea, sau un lucru de mînă de-al ei. O laudă a lui o făcea mîndră şi fericită. Dar fericirea ei nu cunoştea margini cînd el îi mîngîia în treacăt (ceea ce se întîmpla, de altfel, foarte rar), pe cei doi copii ai lor. Transfigurată, strălucea de mulţumire, şi în astfel de clipe i se întîmpla să se lase furată de fericire faţă de el, *mai mult dectt trebuia.* Mergea, bunăoară, atît de departe cu îndrăzneala, îneît, fără ca el să-i fi cerut, îi propunea — firește, cu sfială şi cu vocea tremurătoare — să asculte o bucată muzicală nouă, pe care tocmai o primise, sau să-i spună părerea lui despre o carte sau chiar să-i îngăduie a citi cîteva pagini dintr-un autor care o impresionase mai mult în ziua aceea. Uneori, soţul îi îndeplinea binevoitor toate aceste dorinţe, ba chiar îi zîmbea cu îngăduinţă, cum zîmbeşti unui copil răsfăţat, căruia ţi-e greu să-i refuzi un capriciu ciudat, de teamă să nu-i tulburi naivitatea înainte de vreme ■— lucru care ar putea dăuna caracterului său. Nu ştiu de ce, dar pe mine mă revolta profund acest zîmbet, această condescendenţă trufaşă, această inegalitate dintre ei. Dar tăceam, mă stăpîneam şi mă mulţumeam să-i urmăresc cu atenţie, împinsă de curiozitatea mea copilărească împletită cu gînduri prea mature pentru vîrsta mea. Alteori îl vedeam cum se dezmeticea deodată, parcă izbit de o amintire. Parcă-l

străfulgera năprasnic un gînd apăsător, cumplit, care îl urmărea fără putinţă de scăpare. In clipa aceea, zîmbetul îngăduitor pierea de pe faţa lui, şi ochii i se aţinteau deodată asupra soţiei sale încremenite, cu o expresie de compătimire atît de adîncă, îneît mă făcea să mă cutremur. îmi dau seama acum că dacă cineva m-ar fi privit în felul acesta, m-aş fi chinuit îngrozitor. In aceeaşi clipă, bucuria pierea de pe faţa Alexandrei Mihailovna. Muzica sau lectura încetau. Ea pălea deodată, dar se stăpînea şi nu spunea nimic. Se lăsa o tăcere grea, tristă, care se prelungea uneori foarte mult. în sfîrşit, soţul o curma, ridieîndu-se în picioare. Parcă făcea o sforţare ca să-şi învingă supărarea şi emoţia, apoi, după ce se

164

plimba de cîteva ori prin cameră, într-o tăcere mohorîtă, strîngea mîna soţiei, ofta adînc şi, vădit tulburat, după ce spunea cîteva fraze scurte în care se deslușea dorinţa de a o consola, ieşea din odaie. Alexandra Mihailovna izbucnea atunci în plîns sau se lăsa pradă unei cumplite şi nemărginite tristeţi. Adesea, el o bine-cuvînta cu semnul crucii, ca pe un copil înainte de culcare, şi ea primea binecuvîntarea lui cu lacrimi de recunoştinţă şi de veneraţie. Dar nu voi uita niciodată cîteva seri din casa noastră (numai două-trei în tot timpul celor opt ani) cînd Alexandra Mihailovna devenea cu totul alta. Atunci mînia şi indignarea i se întipăreau pe chipul de obicei atît de blînd, luînd locul veşnicei umilinţe şi al veneraţiei faţă de soţul ei. Uneori, furtuna se pregătea cîte o oră întreagă. Piotr Alexandrovici devenea mai tăcut, mai aspru, mai morocănos decît de obicei. In sfîrşit, biata femeie nu mai putea să îndure chinul. Cu vocea sugrumată de emoţie, începea să vorbească, mai întîi în frînturi de fraze, în cuvinte fără nici o legătură între ele, în aluzii şi subînţelesuri amare. Apoi nu mai putea să-şi înfrîngă durerea şi izbucnea în lacrimi şi hohote de plîns, după care urma o explozie de indignare, reproşuri şi tînguiri, o revărsare de desperare — ca într-o criză bolnăvicioasă. Atunci să fi văzut cu cîtă răbdare o asculta Piotr Alexandrovici, cu cîtă compasiune căuta s-o liniştească, şi cum îi săruta mîinile, ba pînă la urmă, începea chiar să plîngă împreună cu ea. Atunci, ea se dezmeticea dintr-o dată, ca şi cum ar fi trezit-o glasul conştiinţei, care o învinuia de crimă. Lacrimile soţului ei o cutremurau şi o înspăimîntau, şi, frîngîndu-şi mîinile deznă-S.dăjduită, plîngînd şi zbuciumîndu-se, se arunca la picioarele lui i-pentru a-i cere iertare, pe care el i-o acorda îndată. Dar după aceste scene, remuşcările o chinuiau încă multă vreme. Luni în şir plîngea într-una şi-l implora s-o ierte, mai timidă şi mai speriată decît înainte. Nu înţelegeam nimic din aceste scene pline de reproş. De altfel, cînd izbucneau, eram de obicei poftită afară din cameră, şi totdeauna cît se poate de stîngaci, dar nu era cu putinţă să mi se ascundă totul. Urmăream, observam, ghiceam şi chiar de la început mă cuprinsese o vagă bănuială : că era vorba de o mare taină, şi că izbucnirile acestea neaşteptate ale inimii [1] ei îndurerate nu se datorau unei simple crize nervoase. Mi se părea că o cauză mai adîncă îl făcea pe soţul ei să fie mereu încruntat, să-şi arate compasiunea aceea ambiguă faţă de sărmana lui soţie bolnavă. Şi mai aveam impresia că timiditatea Alexandrei Mihai-

165

lovna, neliniştea plină de teamă în faţa soţului ei, precum şi dragostea ei ciudată, smerită, pe care nici nu îndrăznea să i-o arate, nu se putea să nu aibă şi ele o cauză. Fără îndoială că nici singurătatea acestei femei, nici viaţa ei ca de călugăriţă, nici puternica emoţie care o stăpînea în prezenţa soţului ei, făcînd-o să treacă pe neaşteptate de la paloarea cadaverică la roşeaţa cea mai aprinsă, nu se datorau întîmplării.

Cum însă scenele acestea dintre ei erau foarte rare, cum viaţa noastră se scurgea cît se poate de monoton şi-i cunoşteam aproape toate amănuntele, cum, în sfîrşit, mă dezvoltam şi creşteam foarte repede şi mereu alte lucruri noi îmi atrăgeau fără voie curiozitatea, m-am deprins pînă la urmă cu acest fel de viaţă, cu obiceiurile casei şi cu caracterele celor din jurul meu. Fireşte că, în anumite clipe, Alexandra Mihailovna îmi dădea de gîndit, dar gîndurile mele nu mă duceau deocamdată la nici o cuncluzie. O iubeam nespus de mult, şi-i respectam durerea, temîndu-mă să nu-i răscolesc inima rănită printr-o curiozitate nelalocul ei. De altfel, ea-şi dădea seama de gîndurile şi sentimentele mele, şi, de multe ori, era gata să-mi mulţumească pentru dragostea mea. Uneori, văzîndu-mă îngrijorată, îmi zîmbea printre lacrimi, făcînd chiar glume pe socoteala crizelor ei de plîns. Alteori, se străduia să mă convingă că era foarte mulţumită, foarte fericită, că toată lumea îi arăta o nesfîrşită bunătate, că toţi cunoscuţii ei o iubeau din inimă, dar că singura sa durere ar fi pricinuită de mîhnirea lui Piotr Alexandrovici, care se frămînta crezînd că e bolnavă sau prost dispusă, pe cînd ea, dimpotrivă, era atît de fericită, atît de fericită !... Apoi mă îmbrăţişa cu atîta duioşie, obrajii i se luminau de o dragoste atît de mare, că, dacă mi-e îngăduit să mă exprim astfel, mi se rupea inima de mila ei.

Chipul ei va rămîne neşters în amintirea mea. Avea trăsături frumoase, iar paloarea şi slăbiciunea nu făceau decît să sporească farmecul acestei frumuseţi sobre. Părul negru, des, pieptănat lins şi prins jos pe ceafă, îi scotea şi mai bine în relief ovalul obrazului, învăluindu-l cu o umbră severă. Contrastul dintre această linie severă şi privirea duioasă a ochilor săi albaştri ca de copil te impresiona cu atît mai plăcut. Zîmbetul sfios şi trăsăturile blînde ale feţei ei palide, care exprimau uneori multă naivitate şi sinceritate, te făceau să ţi se pară cu totul lipsită de apărare ; parcă se temea de orice emoţie, de orice avînt sufletesc dătător de bucurii trecătoare, SAU, mai adesea, de melancolii liniştite.

168

Dar în ceasurile de fericită împăcare, privirea ei, care-ţi pătrundea pînă în adîncul inimii, devenea atît de senină şi de luminoasă, atît de curată şi de calmă! Ochii ei albaştri ca azurul străluceau de atîta dragoste şi duioşie, exprimau atîta simpatie pentru tot ce era nobil, pentru tot ce avea nevoie de dragoste şi compătimire, încît te atrăgea fără voie, subjugîndu-ţi sufletul, gata să soarbă cît de puţin şi din această seninătate, şi din această pace şi

împăcare cu sine însăşi, şi din această dragoste. Aşa se întîmplă uneori să rămîi cu ochii aţintiţi la cer, să stai ceasuri în şir într-o dulce contemplare, simţindu-ţi în clipele acelea sufletul mai liber, mai împăcat, întocmai ca o apă liniş-' tită în care se oglindeşte măreţia infinitului. Iar atunci cînd însufleţirea îi colora obrazul, şi o făcea să vibreze toată de emoţie — ceea ce se întîmplă atît de des — ochii îi scînteiau, scăpărau fulgere, învăluindu-te în căldura inimii ei în care se păstrase flacăra pură a frumosului. In asemenea clipe, părea transfigurată. Elanurile ei neaşteptate, trecerile de la stările sufleteşti calme, potolite, la o emoţie înălţătoare, iluminată, la entuziasmul cel mai auster, vădeau atîta naivitate, atîta grabă copilărească, atîta credinţă juvenilă ! Fără îndoială că un pictor ar fi dat jumătate din viaţa sa, ca să poată eterniza pe pînză această clipă de extaz luminos al unui chip inspirat ca al ei!

Chiar din primele zile petrecute în această casă, mi-am dat seama că Alexandra Mihailovna, în singurătatea ei, era mulţumită să mă aibă lîngă dînsa. Pe vremea aceea nu avea decît un copil, şi nu era mamă decît abia de un an. M-a iubit ca pe o fiică bună, pentru că nu era în stare să facă vreo deosebire între mine şi copiii ei. Cu cîtă rîvnă a pornit la educarea mea ! Şi cu atîta grabă, încît, fără să vrea, *madame* Leotard zîmbea văzînd-o cum se pripeşte. într-adevăr, ne-am apucat de toate dintr-o dată, aşa că n-a trecut mult, şi nici una dintre noi nu mai ştia ce voia cealaltă. Alexandra Mihailovna îmi preda singură foarte multe materii, şi atît de mult, încît, în ciuda înfrigurării, ardoarei şi nerăbdării ei pline de iubire, nu m-am ales cu j nici un rezultat practic. In primele zile, nepriceperea ei a mîh--*'i* nit-o foarte mult, dar pînă la urmă am rîs amîndouă şi am luat-o ; de la capăt. Alexandra Mihailovna, cu tot insuccesul său de la început, s-a declarat totuşi categoric împotriva sistemului preconizat de *madame* Leotard. Ele discutau cu aprindere, apoi rîdeau ; dar noua mea educatoare nu dădea în ruptul capului întîietate

vreunui sistem, susţinînd că vom găsi împreună, pe dibuite, adevăratul drum şi că n»avea nici un rost să-mi împuie capul cu fel de fel de cunoştinţe sterpe. Era de părere că tot succesul depindea de dezvoltarea aptitudinilor mele naturale şi de priceperea de a-mi cîştiga bunăvoinţa — şi a avut dreptate, pentru că a repurtat o victorie deplină. Mai întîi de toate, au fost desfiinţate rolurile de elevă şi profesoar;* învăţam ca două prietene. Uneori nu-mi dădeam seama de şiretlicul Alexandrei Mihailovna şi aveam impresia că eu eram aceea care o învăţam pe ea. Intre noi se iscau adesea discuţii, în timpul cărora mă înflăcăram, încercînd cu tot dinadinsul s-o conving că un anumit lucru era aşa cum îl înţelegeam eu. Alexandra Mihailovna mă aducea pe nesimţite pe calea cea bună, şi, pînă la urmă, cînd stabileam adevărul, ghiceam dintr-o dată şiretlicul ei şi, dîndu-mi seama că se străduise cu mine, răbdătoare, uneori ceasuri în şir, îi săream de gît şi o strîngeam în braţe cu putere. Aceasta se întîmpla după fiecare lecţie. Sensibilitatea mea o uimea şi chiar o neliniştea. Mă întreba, curioasă de trecutul meu, dornică să-l afle chiar de la mine, şi după ce-i povesteam cîte un crîmpei din viaţa mea, era mai duioasă şi mai serioasă cu mine — mai serioasă, pentru că nefericita mea copilărie îi trezea compătimirea şi o făcea în acelaşi timp să se uite la mine cu un' fel de respect. După mărturisirile mele, ne lansam de obicei în discuţii luagi, în timpul cărora ea îmi explica trecutul meu în aşa fel, încît aveam impresia că-l retrăiesc aievea şi trăgeam din el multe învăţăminte noi. *Madame* Leo-tard privea aceste discuţii ca mult prea serioase pentru vîrsta mea şi, văzîndu-mi lacrimile care-mi împînzeau ochii fără voie, socotea că sînt chiar nepotrivite. Eu însă aveam o cu totul altă părere despre ele, pentru că, după aceste *lecţii,* mă simţeam atît de uşurată şi de liniştită, încît soarta mea nu mi se mai părea de loc tristă. Pe lîngă toate acestea, îi eram foarte recunoscătoare Alexandrei Mihailovna că mă făcea s-o iubesc din zi în zi mai mult. *Madame* Leotard nu pricepea că în felul acesta se mai atenua ceea ce stîrnise în sufletul meu înainte de vreme şi pe nedrept cumplite furtuni, făcînd loc unei adevărate armonii. Ea nu-şi dădea seama cît de rănită fusese inima mea de copil, cît de mult îndurase din pricina loviturilor soartei crude şi nedrepte, şi cît de amar mă zbuciumasem şi mă chinuisem, fără să înţeleg de unde-mi veneau toate aceste lovituri.

Ziua noastră se desfăşura astfel : ne duceam în odaia copilului ei, îl sculam, îl îmbrăcam, îl spălam, îi dădeam de mîncare, apoi

ne jucam cu el şi-l învăţam să vorbească. In sfîrşit, îl lăsam şi ne apucam de lucru. învăţam de toate, dar numai Dumnezeu ştie ce fel de învăţătură era aceea. Era alcătuită din tot ce vrei, dar din nimic precis. Citeam, ne povesteam impresiile, apoi aruncam cartea, ca să facem muzică, şi aşa treceau ceasurile în zbor, pe nesimţite. Seara, venea adeseori B., prietenul Alexandrei Mihailovna, venea şi *madame* Leotard. Uneori se încingeau discuţii aprinse despre artă, despre viaţă (pe care noi, cei din cercul nostru, nu o cunoşteam decît din auzite), despre realitate şi idealuri, despre trecut şi viitor, şi astfel ne apuca miezul nopţii. Ascultam discuţiile cu foarte mare atenţie, mă înflăcăram o dată cu ceilalţi, rîdeam sau mă emoţionam. Din aceste discuţii am aflat în amănunţime trecutul tatălui meu şi mi-am dat seama de primii ani ai copilăriei mele. Intre timp creşteam. Mi-au angajat profesori, de la care, fără Alexandra Mihailovna, n-aş fi învăţat nimic. Cu profesorul de geografie aş fi orbit pur şi simplu tot căutînd pe hărţi oraşe şi rîuri. Cu Alexandra Mihailovna însă porneam în călătorii nespus de interesante. Cutreieram nenumărate ţări. întîlneam mereu alte minunăţii, trecînd prin ceasuri de vrajă şi încîntare. Zelul nostru era atît de mare, încît, pînă la urmă, cărţile citite de ea nu mai ajungeau, aşa că am fost nevoite să căutăm şi alte cărţi. Peste puţină vreme eram în stare să-l învăţ eu cîte ceva pe profesorul meu de geografie, cu toate că trebuie să fiu dreaptă şi să recunosc că şina păstrat pînă la sfîrşit superioritatea faţă de mine în

cunoaşterea desăvîrşită a gradelor de latitudine şi longitudine la care se afla cutare sau cutare localitate, precum şi a miilor, sutelor şi chiar a zecilor de locuitori din aceste localităţi. Şi profesorul de istorie era plătit cu cea mai mare grijă, dar după plecarea lui, ne apucam să învăţăm istoria cum ne plăcea nouă. Uneori citeam pînă tîrziu noaptea. Mai bine zis Alexandra Mihailovna citea, pentru că tot ea făcea şi cenzura cărţilor. Nicicînd n-am fost mai entuziasmată ca după aceste lecturi. Ne înflăcăram amîndouă ca şi cum noi am fi fost eroii din carte. Fireşte că, printre rînduri, citeam şi mai mult. Pe lîngă toate acestea, Alexandra Mihailovna mai avea şi un dar minunat de a povesti, ca şi cum ar fi trecut ea însăşi prin întîmplările descrise în cărţi. Admit că eram caraghioase cu entuziasmul nostru, care ne ţinea treze pînă după miezul nopţii — pe mine, un copil, iar pe ea, o inimă rănită oare îndura atît de greu viaţa! Ştiam însă prea bine că ea se odihnea în compania mea. îmi amintesc că, uneori,

privind-o, mă cuprindeau gînduri ciudate : încercam să înţeleg multe lucruri din viaţă, pe care le ghiceam înainte de a începe să trăiesc conştient.

în sfîrşit, am împlinit treisprezece ani. între timp, sănătatea Alexandrei Mihailovna se înrăutăţea mereu. Devenea mai irascibilă, crizele ei de tristeţe deznădăjduită erau tot mai puternice, vizitele soţului ei, tot mai dese. Ca întotdeauna, stătea lîngă ea aproape fără să scoată o vorbă, aspru şi posomorit, dar din ce în ce mai mult timp. Soarta Alexandrei Mihailovna a început să mă preocupe mai mult decît înainte. Copilăria mea se apropia de sfîrşit, apăreau impresii noi. Observam, făceam presupuneri, iar ceea ce nu înţelegeam bine, căutam să ghicesc. Nu mai încape îndoială că misterul pe care-l simţeam în această familie mă chinuia din ce în ce mai mult. Cîteodată mi se părea că încep să-l pătrund. Altă dată, după ce vedeam că nu aflu răspuns la nici una din întrebările pe care mi le puneam, mă plictiseam şi uitam de curiozitatea mea. Uneori — şi aceasta se întîmpla din ce în ce mai des — simţeam o ciudată nevoie să rămîn singură şi să mă gîndesc, să mă gîndesc mereu. Mi se părea că mă întorsesem cu ani în urmă, la vremea cînd stăteam împreună cu părinţii mei şi cînd, înainte de a mă alipi de tatăl meu, mă frămîntasem un an întreg, ea să mă dumiresc asupra unor lucruri neînţelese, tot scrutînd lumea din colţişorul meu, pînă mă sălbăticisem de atîtea năluciri fantastice, create de mine însămi. Deosebirea dintre aceste două epoci ale vieţii mele consta în aceea că acum aveam mai multă răbdare, cunoşteam mai multă durere, mai multe elanuri noi, inconştiente şi simţeam o sete mai mare de mişcare, de acţiune, astfel îneît nu mai eram în stare să mă concentrez, ca înainte, asupra unui singur subiect. Şi Alexandra Mihailovna începuse parcă să se depărteze de mine. La vîrsta mea, aproape că nu mai puteam să-i fiu prietenă. Nu mai eram copil, întrebam prea multe şi uneori mă uitam în aşa fel la ea, că era silită să coboare privirea. Treceam cîteodată amîn-două prin clipe ciudate. Nu puteam să-i îndur lacrimile, şi, adesea, privind-o, mă podidea şi pe mine plînsul. Atunci îi să-ream de gît şi o îmbrăţişam cu putere. Ce să-mi răspuadă ? Simţeam că prezenţa mea îi era o povară. Alteori, însă, pradă unor stări sufleteşti triste, apăsătoare, cuprinsă parcă de deznădejde, mă îmbrăţişa tremurînd, ca şi cum ar fi căutat să-mi cîştige compasiunea, ca şi cum nu ar fi fost în stare să îndure singură-

tatea şi ar fi nădăjduit că eu aş putea s-o înţeleg şi să sufăr alături de ea. Şi totuşi, simţeam că între noi rămînea mereu o taină nemărturisită, şi în aceste clipe eu eram aceea care începeam să mă îndepărtez de dînsa. Mă simţeam stînjenită în prezenţa ei. Afară de muzică, puţine lucruri ne mai legau. Dar medicii îi interziseseră să facă muzică. Atunci, cărţile ? Nici cu ele nu mergea mai uşor. Nu mai ştia ce trebuia să citească cu mine. Ne-am fi oprit, desigur, chiar de la prima pagină, pentru că ni s-ar fi părut că în fiecare cuvînt se ascunde o aluzie, şi în fiecare frază, cît de neînsemnată, o taină. Amîndouă ne feream cît puteam de convorbiri intime, între patru ochi. Soarta a vrut ca tocmai atunci viaţa mea să ia pe neaşteptate o întorsătură foarte ciudată. Atenţia, sentimentele şi inima mea, mintea mea, întreaga mea fiinţă s-au îndreptat deodată, într-o încordare plină de entuziasm, spre o activitate cu totul neaşteptată. M-am pomenit pe nesimţite într-o lume nouă. Nu mai aveam timp nici măcar să întorc capul ca să văd ce se petrece în jurul meu şi să chibzuiesc la ceea ce vedeam. Simţeam că pot ajunge la pierzanie, îmi dădeam seama că posibilitatea aceasta exista într-adevăr, însă ispita era mai puternică decît frica şi am mers înainte, într-un noroc, cu ochii închişi. Aşa am ajuns să mă îndepărtez pentru multă vreme de realitatea din jurul meu, care începuse să mă apese greu şi de care mă străduiam zadarnic să scap. Iată despre ce este vorba şi iată ce s-a întîmplat.

Sufrageria noastră avea trei uşi : una dădea în odăile mari, a doua, în odaia mea şi în camera copiilor, iar a treia, în bibliotecă. Biblioteca mai avea şi o altă uşă despărţită de odaia mea printr-un cabinet de lucru în care stătea de obicei secretarul lui Piotr Alexandrovici, care era totodată şi copistul şi factotumul său. Cheia de la bibliotecă o păstra el. într-o după-amiază, cînd secretarul nu era acasă, am găsit cheia pe jos. Din curiozitate, am ridicat-o şi am intrat în bibliotecă. Era o cameră destul de spaţioasă, foarte luminoasă. în jurul pereţilor erau aşezate opt dulapuri mari, pline cu cărţi. Acolo se aflau foarte multe volume. Cele mai multe proveneau dintr-o moştenire căpătată de Piotr Alexandrovici, iar altele fuseseră adunate de Alexandra Mihailovna, care ournpăra mereu cărţi noi. Ceea ce mi se dăduse să citesc fusese ales cu mare grijă, aşa că mi-a fost uşor să-mi închipui că multa îmi rămăseseră interzise şi că o mulţime de lucrări erau încă o taină pentru mine. Iată de ce, împinsă de o curiozitate nestă-

pînită *şi* de un sentiment ciudat, de o ispită irezistibilă, îmbinată cu teamă şi bucurie, am deschis primul dulap şi am pus mîna pe prima carte. Dulapul era plin cu romane. Am scos unul din ele, am închis dulapul la loc şi am

dus cartea în odaia mea, cu un sentiment foarte ciudat, cu inima bătîndu-mi în piept să se spargă şi cu răsuflarea tăiată, parcă aş fi presimţit că viaţa mea se afla la o mare răspîntie. Cînd am ajuns în camera mea, am încuiat uşa şi am deschis romanul. Dar nu eram în stare să citesc. Deocamdată aveam altă grijă — să-mi asigur pentru totdeauna intrarea în bibliotecă, să-mi pot lua oricînd orice carte, fără să ştie nimeni. De aceea mi-am amînat desfătarea cititului pentru o clipă mai potrivită, am dus cartea îndărăt şi am pus-o la locul ei, iar cheia am ascuns-o la mine. Aceasta a fost cea dintîi faptă urîtă din viaţa mea. Arn aşteptat răsplata faptei mele, dar toate s-au aranjat cum nu se poate mai bine. Secretarul şi ajutorul lui Piotr Alexandrovici, după ce a pierdut o seară întreagă şi o parte din noapte în căutarea cheii, bîjbîind pe jos, cu o luminare în mînă, s-a hotărît ca a doua zi de dimineaţa să cheme un lăcătuş să-i facă o altă cheie. Aşa s-au liniştit lucrurile şi nimeni nu a mai auzit nimic despre dispariţia cheii. Eu, pe de altă parte, m-ain purtat cu multă precauţie şi viclenie. N-am pătruns în bibliotecă decît peste o săptămînă, după ce m-am convins că nu mai există nici o bănuială şi că pericolul trecuse. La început, intram în bibliotecă numai cînd secretarul nu era acasă, dar mai tîrziu am început să pătrund în ea prin sufragerie, pentru că secretarul se mulţumea doar să ţină cheia în buzunar —- cărţile nu-l interesau şi nu avea ce să caute acolo.

Am început să citesc cu sete nepotolită, şi curînd m-am adîncit cu totul în lectură. Toate năzuinţele mele, abia născute, toate dorinţele mele din ultima vreme, elanurile nedesluşite ale adolescenţei, care-mi răscoleau sufletul, stîrnite fără veste de dezvoltarea mea prea timpurie — totul găsise pe neaşteptate un nou făgaş. Era ca şi cum, sătulă de noua mea hrană, mi-aş fi urmat acum adevărata cale. Foarte curînd, îneîntarea mi-a cuprins inima şi mintea cu atîta putere, iar fantezia şi-a luat zborul cu atîta avînt, îneît am uitat aproape tot ce mă înconjura. Parcă soarta însăşi m-ar fi oprit în pragul noii mele vieţi spre care năzuiam cu atîta nerăbdare, încereînd să mi-o închipui zi şi noapte. înainte de a mă împinge pe calea cea nouă şi necunoscută, soarta mă suise pe o culme, de unde-mi arăta privelişlea

172

plina de farmec a viitorului meu, într-o perspectivă strălucită şi ademenitoare. Mi-a fost dat să trăiesc dinainte acest viitor, să-l aflu din cărţi, să-l simt în visările mele, în nădejdile şi în elanurile mele pasionate, în frămîntările dulci ale sufletului meu de adolescentă. Citeam tot ce-mi cădea în mînă, fără alegere ; dar soarta mi-a fost binevoitoare, căci tot ceea ce cunoscusem şi simţisem pînă atunci era atît de nobil şi de sobru, îneît nu mi-a îngăduit să mă las ademenită de pagini prea libere, impure. Mâ păzeau instinctul meu de copil, vîrsta fragedă şi tot trecutul meu. Acum, parcă întreaga mea viaţă de mai-nainte se lămurea dintr-o dată. Aveam impresia că aproape fiecare pagină pe care o citeam îmi era cunoscută, de parcă aş fi trăit eu însămi, demult, ceea ce scria acolo. Parcă trecusem prin toate pasiunile, prin toată viaţa aceasta care-mi răsărea dinaintea ochilor minţii în forme atît de neaşteptate, în tablouri atît de pline de vrajă. Şi cum era să nu mă pierd, uitînd de clipa prezentă, aproape înstrăinîndu-mă de realitate, cînd în fiecare carte pe care o citeam regăseam acelaşi spirit de aventură, mereu aceleaşi legi ale destinului, stă-pîne peste om, izvorîte însă din aceeaşi lege principală a vieţii umane, — chezăşie a salvării, ocrotirii şi a fericirii! Tocmai această lege pe care o presupuneam, mă străduiam din răsputeri s-o ghicesc cu ajutorul tuturor instinctelor mele, trezite, aş putea spune, de un simţ al autoapărării, ca şi cum o forţă m-ar fi prevenit de acest destin, ca şi cum cineva ar fi vrut să mă ocrotească. Eram frămîntată ca de o presimţire profetică, deşi zi de zi speranţa îmi înaripa sufletul, şi năzuinţa spre acest viitor, spre această viaţă descoperită în cărţi — viaţă zugrăvită cu toată puterea artei şi farmecul poeziei — era tot mai imperioasă, mai de neînvins. Dar, după cum am mai spus, fantezia îmi domolea nerăbdarea, şi mărturisesc că eram îndrăzneaţă doar în visurile mele, pe cînd în realitate eram stăpînită de o teamă instinctivă de viitor. De aceea, ca şi cum m-aş fi înţeles cu mine însămi, m-am mulţumit, deocamdată inconştient, cu lumea fanteziei, cu lumea visurilor, unde eram singură stăpînitoare, unde nu găseam decît ispite şi bucurii, unde nenorocirea, chiar dacă era îngăduită, nu juca decît un rol pasiv, trecător, necesar contrastelor plăcute şi neaşteptatei cotituri a soartei spre deznodămîntul fericit al romanelor pline de exaltare zămislite în capul meu. Aşa înţeleg eu astăzi starea mea de spirit de atunci.

173

Şi viaţa aceasta în lumea fanteziei, care însemna înstrăinarea mea de lumea înconjurătoare, a putut să dureze trei ani încheiaţi !

Ea era taina mea, şi după trei ani încheiaţi, tot nu ştiam dacă trebuia să mă tem sau nu de surprinzătoarea mea descoperire. Tot ceea ce am gîndit-şi am simţit în această perioadă a vieţii mele mi-era familiar, apropiat. In toate fanteziile mele mă vedeam mereu numai pe mine însămi, atît de insistent, încît ajunsesem să mă simt încurcată şi speriată de orice privire străină, care încerca să-mi pătrundă în suflet. De altfel, toţi din casă trăiam atît de retraşi, de răzleţiţi de societate, într-o linişte ca de mînăs-tire, încît, fără voia noastră, ne concentram atenţia asupra propriei noastre persoane, simţind o adevărată necesitate de a ne închide în noi înşine. Şi ceea ce s-a întîmplat cu toţi ceilalţi, s-a întîmplat şi cu mine. In cei trei ani nu s-a schimbat nimic în jurul meu, totul a rămas neclintit. între noi domnea, ca totdeauna, o monotonie deprimantă, care, după cum îmi dau seama astăzi, dacă n-aş fi fost ocupată cu tainica mea activitate, m-ar fi distrus sufleteşte şi m-ar fi împins la cine ştie ce deznodămînt, poate chiar la răzvrătire, ca să ies din acest mediu trist şi apăsător, şi acest deznodămînt ar fi fost, poate, pieirea mea. *Madame* Leo-tard îmbătrînise şi nu mai ieşea decît rar din odaia ei. Copiii erau încă prea mici, iar B.; nespus de plicticos. Soţul Alexandrei Mihailovna rămăsese tot atît de aspru, de nepătruns şi de închis în sine însuşi ca înainte. Peste legăturile sale cu soţia plutea acelaşi mister. Taina aceasta a lor lua forme tot mai grave, mai

ameninţătoare, şi eram din ce în ce mai neliniştită pentru soarta Alexandrei Mihailovna. Viaţa ei monotonă, lipsită de bucurii, se stingea văzînd cu ochii. Sănătatea i se şubrezea din zi în zi mai mult. Pînă la urmă o cuprinse un fel de desperare, îţi dădeai seama că trăieşte sub apăsarea unei ameninţări necunoscute, de neînţeles, de care nici ea nu era conştientă — sub apăsarea unei primejdii cumplite şi nelămurite, pe care o primea ca pe un martiriu de neînlăturat al vieţii ei sacrificate. Din pricina acestei torturi surde, inima ei se înăsprise ; pînă şi mintea ei cunoştea acum alte frămîntări, mai sumbre, mai triste. M-a uimit mai ales descoperirea că, pe măsură ce înaintam în vîrstă, ea se îndepărta de mine, ca pînă la urmă tainele pe care şi le păstra cu grijă să aştearnă între noi o plictiseală de nesuportat. Cîteodată mi se părea că nu ţine de loc la mine, ba chiar că o stingheresc. După cum am spus mai înainte, începusem să mă

174

depărtez conştient de ea, dar parcă mă molipsise, totuşi, trăsătura misterioasă a caracterului ei. Iată de ce, tot ceea ce am simţit şi am gîndit în aceşti trei ani, tot ceea ce s-a născut în sufletul meu, în visurile mele, în nădejdile şi în entuziasmul meu pasionat, toată bogăţia de cunoştinţe noi — pe toate le-am păstrat ca pe o taină a mea şi numai a mea. O dată ce am început să ne ascundem una de alta, nu ne-am mai putut apropia, cu toate că mi se părea că o iubesc din zi în zi mai mult. Nu pot să-mi amintesc fără lacrimi în ochi de iubirea ei pentru mine, de îndatorirea pe care şi-o luase în inima ei să-mi dăruiască întreaga comoară a dragostei sale şi să-şi împlinească legămîntul de a-mi fi mamă bună. E drept că propria ei nenorocire o făcea uneori să mă părăsească parcă, să mă uite, iar eti căutam să nu4 amintesc cu nimic de existenţa mea, aşa că m-am apropiat de cei şaisprezece ani ai mei fără ca ea să-şi dea seama de ceea ce se petrecea cu mine. Dar în clipele ei conştiente, cînd învăluia toate cu o privire mai senină, începea deodată să se neliniştească pentru viitorul meu. Mă chema, nerăbdătoare, din odaia mea, de la lecţiile şi studiile mele, şi mă copleşea cu întrebări, mă descosea ca şi cum ar fi vrut să mă cunoască mai bine. Nu se mai dezlipea de lingă mine zile întregi, silindu-se să-mi ghicească toate dorinţele, toate năzuinţele, îngrijorată probabil de vîrsta mea, de prezentul şi de viitorul meu, oferindu-mi ajutorul ei cu o dragoste nemărginită — aş putea spune cu veneraţie. Dar se dezobişnuise să stea prea multă vreme despărţită de mine ; de aceea, uneori era atît de stîngace, încît îi observam şi înţelegeam foarte uşor intenţiile. Aşa, bunăoară —■ şi aceasta s-a întîmplat după ce împlinisem şaisprezece ani — căutînd prin cărţile mele, a început să se intereseze de ceea ce citeam. Descoperind că lecturile mele erau acelea ale unui copil de doisprezece ani, s-a speriat. Am ghicit cauza tulburării ei şi am început s-o observ cu atenţie. Două săptămîni încheiate m-a pregătit, m-a descusut, ca să se convingă de dezvoltarea mea intelectuală şi de cerinţele mele. în sfîrşit, s-a hotărît să înceapă, şi pe masa noastră a apărut *Ivanhoe* de Walter Scott, pe care-l citisem demult, cel puţin de trei ori. La început, plină de sfială, mi-a urmărit impresiile, vrînd parcă să le cîntărească, temîndu-se parcă de ele. Pînă la urmă, încordarea dintre noi, de care-mi dădeam prea bine seama, a dispărut ; ne-am înflăcărat amîndouă şi eram neînchipuit de bucuroasă că puteam, în sfîrşit, să nu mă mai ascund de ea ! Cînd am terminat de citit romanul,

175

a rămas încîntată de mine. Găsea că toate observaţiile mele din timpul lecturii erau juste, toate impresiile — adevărate. După părerea ei, dezvoltarea mea intelectuală era foarte avansată. Uimită de această descoperire, entuziasmată de mine, s-a apucat din nou să-mi supravegheze educaţia. Acum se gîndea să nu se mai despartă de mine — ceea ce nu depindea de ea. Curînd, soarta a vrut să ne despărţim iarăşi. A fost de ajuns o nouă criză a bolii ei, o nouă izbucnire a eternei ei dureri, şi au urmat din nou înstrăinarea, secretele, neîncrederea şi poate chiar ura.

Dar şi în astfel de clipe se întîmpla să ne întoarcem iar la vechiul nostru fel de a fi. Lectura în comun, cîteva cuvinte de simpatie, rostite de una sau alta dintre noi, sau muzica ne făceau să uităm totul, să vorbim, să vorbim peste măsură chiar, ca apoi să rămînem oarecum ruşinate una faţă de alta. După ce ne dezmeticeam în cîteva clipe, ne priveam speriate, cu neîncredere şi cu o curiozitate bănuitoare. Eiecare dintre noi simţea în sine însăşi o barieră peste care cealaltă nu trebuia să treacă. Nu îndrăzneam să trecem dincolo de această barieră, chiar dacă am fi vrut s-o facem.

Intr-un amurg, mă aflam în cabinetul de lucru al Alexandrei Mihailovna şi citeam o carte. Ea improviza la pian pe tema unui cîntec' preferat, italian. Cînd a trecut, în final, la melodia pură a ariei, fermecată de ea, cu sufletul înfiorat, am început să cînt încetişor, cu sfială, acelaşi motiv. Curînd, absorbită cu totul de cîntec, m-am ridicat de la locul meu şi m-am apropiat de pian. Alexandra Mihailovna, ghicindu-mi gîndul, a început să mă acompanieze, urmărind cu mare dragoste fiecare notă a vocii mele. Părea uimită de bogăţia ci. Pînă atunci nu mă auzise niciodată cîntînd. De altfel, nici eu însămi nu-mi dădeam bine seama că aş fi în stare să cînt. Acum ne însufleţisem amîndouă. Vocea mea devenea din ce în ce mai puternică, energia şi pasiunea cîntecu-lui meu erau stimulate de uimirea plină de bucurie a Alexandrei Mihailovna, pe care o ghiceam în fiecare măsură a acompaniamentului ei. Cîntecul s-a sfîrşit atît de bine, cu atîta însufleţire, cu atîta forţă, încît ea mi-a luat amîndouă mîinile într-ale ei, adînc emoţionată, privindu-mă fericită.

— Anneta, dar ai o voce minunată ! a izbucnit ea. Doamne, cum nu mi-am dat seama de asta pînă acum !

— Nici eu n-am ştiut pînă acum că am voce, i-am răspuns eu, în culmea fericirii.

176

— Dumnezeu să te binecuvînteze, fetiţa mea dragă, odorul meu ! Să-i mulţumeşti lui că ţi-a dat acest har ! Cine ştie... Ah Doamne, Dumnezeule !

Era atît de emoţionată de această descoperire neaşteptată, atît de fericită, că nu ştia ce să-mi mai spună, cum să mă mai dez-mierde. Era una din acele clipe pline de sinceritate, de simpatie reciprocă, de intimitate, cum nu mai avusesem de mult. După un ceas, toată casa părea în sărbătoare. Alexandra Mihailovna a trimis îndată să-l cheme pe B. ; în aşteptarea lui, am deschis un alt caiet de muzică, cu bucăţi pe care le cunoşteam şi am încercat o nouă arie. De data aceasta, cuprinsă de timiditate, am început să tremur. Mă temeam să nu spulber prima impresie bună. Dar foarte curînd, propria mea voce mi-a dat siguranţă şi curaj. Amploarea ei mă mira din ce în ce mai mult. Această a doua încercare mi-a risipit ultimele îndoieli. Alexandra Mihailovna, într-o izbucnire de bucurie nestăvilită, a trimis după copii, ba chiar şi după dădaca copiilor şi, în sfîrşit, în entuziasmul ei fără margini, s-a dus să-şi cheme soţul din cabinetul lui, ceea ce n-ar fi îndrăznit să facă în nici o altă împrejurare. Piotr Alexandrovici a ascultat binevoitor noutatea, m-a felicitat şi a spus cel dintîi că trebuie să iau lecţii de canto. Alexandra Mihailovna, fericită şi recunoscătoare, ca şi cum soţul ei ar fi făcut cine ştie ce pentru ea însăşi, s-a repezit să-d sărute mîinile. In sfîrşit, a sosit şi B. S^a bucurat, pentru că ţinea mult la mine. Şi-a amintit de tatăl meu, de trecut, şi după ce am cîntat în faţa lui de două-trei ori, a declarat cu un aer grav, cu îngrijorare şi cu oarecare teamă că fără îndoială aveam posibilităţi, poate chiar şi talent, şi în orice caz trebuia neapărat să iau lecţii. îndată după aceea, ca şî cum şi-ar fi dat seama amîndoi că au mers prea departe cu laudele şi că era prea curînd şi primejdios să mă ridice în slăvi, Alexandra Mihailovna şi B., ferindu-se de mine, au început să se înţeleagă prin semne, pe care le-am observat, aşa încît complotul în privinţa mea mi s-a părut foarte naiv şi stîngaci. Am rîs în sinea mea toată seara, văzîndu-i cum după fiecare bucată nouă pe care o cîntam se sileau să-şi înăbuşe bucuria, ba făceau chiar anume observaţii critice cu glas tare, atrăgîndu-mi atenţia asupra lipsurilor mele. Dar n-au putut să se stăpînească prea multă vreme. B., extrem de emoţionat, copleşit de bucurie, s-a trădat cel dintîi. Nu bănuisem niciodată că ţinea atît de mult la mine. Toată seara, conversaţia noastră a fost toarte prietenoasă şi plină de căldură. B. ne-a povestit din

12

177

viaţa cîtorva cîntăreţi şi actori cunoscuţi. Vorbea de ei cu entuziasmul unui adevărat artist, cu veneraţie, pătruns de adîncă emoţie. Apoi s-a vorbit de tatăl meu, de copilăria mea, de prinţ şi de familia lui, despre care nu mai auzisem decît foarte puţin din ziua despărţirii noastre. De altfel, nici Alexandra Mihailovna nu ştia prea multe despre ei. B. cunoştea mai multe amănunte, pentru că fusese de cîteva ori la Moscova. Dar cînd s-a ajuns la acest subiect, convorbirea a luat deodată o întorsătură oarecum misterioasă, neînţeleasă pentru mine, şi mai ales două-trei observaţii în legătură cu prinţul nu le-am putut pricepe de Ioc. Alexandra Mihailovna a amintit de Katia, însă B. n-a spus nimic precis şi mi s-a părut chiar că prefera să nu vorbească despre ea, ceea ce m-a uimit. Eu n-o uitasem pe Katia, iar dragostea mea pentru ea nu numai că ,nu se stinsese, ci, dimpotrivă, nu-mi închipuiam o singură clipă că legăturile noastre de prietenie s-ar fi putut schimba vreodată. Pînă în seara aceea nu mă gîndisem nici la despărţirea noastră, nici la anii îndelungaţi pe care-i petrecusem departe una de alta, fără să ne scriem, nici la deosebirea dintre educaţia noastră şi caracterele noastre. Eram mereu cu gîndul la ea, ca şi cum nu ne-am fi despărţit. Katia continua să trăiască alături de mine. în' reveriile, în romanele şi în aventurile mele fantastice, păşeam întotdeauna alături, mînă în mînă. închipuindu-mă eroină a cărţii pe care o citeam, îi făceam loc numaidecît alături de mine şi prietenei mele şi împărţeam romanul în două părţi, personajul principal al uneia din ele fiind, firește, creat de mine, cu toate că-mi furam fără milă autorii preferaţi. în sfîrşit, consiliul nostru de familie a hotărît să invite un profesor de canto să-mi dea lecţii. B. l-a recomandat pe profesorul cel mai bun, cel mai cunoscut. Chiar a doua zi, s-a prezentat italianul D., care, după ce m-a ascultat cîntînd, a fost de aceeaşi părere cu B., prietenul său. A adăugat apoi că ar fi mult mai folositor pentru mine să urmez la clasa lui, împreună cu alte eleve. în felul acesta mi-ar creşte rîvna, mi-aş dezvolta vocea, stimulată de spiritul de competiţie cu celelalte colege ale mele, de emulaţie, precum şi de multiplele mijloace pe care le-aş avea acolo la îndemînă. Alexandra Mihailovna a consimţit numaidecît, şi din ziua aceea mă duceam de trei ori pe săptămînă, dimineaţa la ora opt, la conservator, însoţită de o cameristă.

Voi povesti acum o întîmplare ciudată, care a avut o puternică înrîurire asupra mea şi a însemnat începutul unei noi perioade

178

din viaţa mea. împlinisem şaisprezece ani, şi, o dată cu această aniversare, o apatie de neînţeles mi-a ferecat sufletul. O acalmie de neîndurat, o tristeţe adîncă, pe care nici eu nu mi le puteam explica, puseseră stăpînire pe mine. Toate visurile mele pieriseră, toate elanurile şi chiar reveriile mele dispăruseră, ca şi cum rni-aş fi pierdut imaginaţia. O nepăsare lipsită de căldură luase locul înflăcărării de altădată din sufletul meu lipsit de experienţă. Nu mă mai bucura nici măcar talentul meu, pe care toţi cei apropiaţi îl întîmpinaseră cu atîta entuziasm ! Nu mă mai atrăgea de loc şi-l neglijam fără părere de rău. Nimic nu mă mai distra. Pînă şi pe Alexandra Mihailovna o priveam cu o indiferenţă rece, la care se adăuga un simţămînt de vinovăţie, pentru că nu puteam să nu-mi dau seama de această indiferenţă a mea. Apatia mea era întreruptă fără motiv doar de stări de melancolie sau de crize neaşteptate de plîns. Căutam singurătatea. Şi tocmai în această perioadă ciudată a vieţii mele o întîmplare neobişnuită m-a zguduit pînă în adîncul sufletului şi mi-a transformat toropeala într-o adevărată furtună. Inima mea a primit o lovitură năprasnică... Iată ce s-a întîmplat.

VII

Am intrat în bibliotecă (clipa aceasta va rămîne neştearsă în amintirea mea) şi am luat *Apele de la Saint-Ronan,* singurul roman al lui Walter Scott pe care nu-l citisem încă. îmi amintesc că o nelinişte inexplicabilă, stîrnită de presimţiri chinuitoare, îmi răvăşea inima. îmi venea să plîng. Razele piezişe ale soarelui în asfinţit pătrundeau din plin prin ferestrele înalte, răsfrîngîndu-se pe parchetul lucios al încăperii şi învăluind odaia într-o lumină neobişnuit de puternică. Domnea liniştea. în încăperile de alături nu era ţipenie de om. Piotr Alexandrovici plecase de acasă, iar Alexandra Mihailovna zăcea bolnavă la pat. Plîngeam. Am deschis cartea la partea a doua şi am început s-a răsfoiesc la întîmplare, căutînd să prind înţelesul unor frînturi de frază care-mi cădeau sub ochi. încercam să ghicesc, cum se ghiceşte cînd deschizi o carte la întîmplare. Sînt clipe cînd toată energia minţii şi a sufletului, încordată pînă, la durere, aprinde în noi flacăra vie

a conştiinţei, şi atunci sufletul, zguduit, are viziuni profetice şi freamătă *de* presimţirea viitorului. Şi întreaga noastră fiinţă, însetată de viaţă, este pătrunsă de o nădejde oarbă, arzătoare, che-mînd parcă viitorul, oricare ar fi el, cu toate tainele, cu tot necunoscutul lui, cu toate furtunile şi viscolele lui, cu orice preţ, numai viaţă să fie. O asemenea clipă am cunoscut atunci.

Mi-aduc aminte că am închis cartea anume ca s-o deschid apoi la întîmplare, ca să-mi aflu viitorul la pagina care-mi va cădea sub ochi. Dar, deschizînd din nou, am văzut o foaie de hîrtie împăturită în patru şi atît de bine presată, de parcă ar fi stat cîţiva ani uitată acolo. Am început să examinez cu mare curiozitate hîrtia găsită. Era o scrisoare, fără adresă, semnată cu iniţialele : *S.O.* Atunci am privit-o cu şi mai mare atenţie, am despăturit hîrtia aproape lipită din pricina presiunii îndelungate între filele cărţii, pe care lăsase, de altfel, o urmă de formă dreptunghiulară. Cutele scrisorii erau roase, uzate. Se cunoştea că fusese citită de nenumărate ori şi păstrată ca o comoară. Cerneala se decolorase, se spălăcise — trecuse prea multă vreme de cînd fusese scrisă ! Cîteva cuvinte, pe care mi-a căzut privirea, mi-au făcut inima să tresară de nerăbdare. încurcată, suceam şi învîr-team scrisoarea în mînă, îndepărtînd parcă anume clipa citirii ei. Intîmplător, am ridicat-o în dreptul luminii. Da, lacrimi picuraseră pe rîndurile scrise şi se uscaseră. Petele se mai desluşeau încă pe hîrtie. Ici-colo, litere întregi erau şterse de lacrimi. Ale cui erau lacrimile ? In sfîrşit, cu răsuflarea tăiată de emoţie, am citit prima pagină pînă la jumătate şi un strigăt de uimire mi-a izbucnit din piept. Am ascuns scrisoarea sub băsmăluţă, am pus cartea la loc, am închis dulapul şi am dat fuga în odaia mea, unde m-am încuiat şi am început să citesc scrisoarea de la capăt. Dar inima îmi bătea atît de tare, încît cuvintele şi literele îmi jucau pe dinaintea ochilor. Multă vreme n-am înţeles nimic din ceea ce citeam. îmi dădeam numai seama că încep să descopăr taina. Şi descoperirea aceasta m-a lovit ca un trăsnet, pentru că ştiam cui fusese adresată scrisoarea. Ştiam că săvîrşesc aproape o crimă citind-o, dar clipa a fost rnai tare decît mine ! Ea era adresată Alexandrei Mihailovna.

Voi transcrie aici această scrisoare. înţelesesem vag despre ce era vorba şi, după ce am citit-o şi am recitit-o de nenumărate ori, multă vreme nu m-au părăsit gîndurile apăsătoare, izvorîte din dezlegarea tainei. Din clipa aceea, viaţa parcă mi se frînsese.

Furtuna şi răzvrătirea din inima mea au fost atît de puternice, încît aproape că nu m-au mai părăsit niciodată, pentru că această 'Scrisoare a fost izvorul a nenumărate întîmplări. Ghicisem bine !-<; , viitorul.

I' ',',t Era o scrisoare de adio, ultima scrisoare, sfîşietoare. Cînd am

^jcitit-o, am simţit o strîngere de inimă atît de dureroasă, ca şi cum leu însămi aş fi pierdut totul, ca şi cum totul mi-ar fi fost smuls [pentru totdeauna, chiar şi visurile şi nădejdile mele, ca şi cum nu mi-ar mai fi rămas nimic în afară de viaţa care-mi apărea acum fără rost. Cine era el, autorul acestor rînduri ? Cum a fost viaţa ei, după această scrisoare ? Am găsit acolo nenumărate aluzii şi atît de multe date, încît mi-era cu neputinţă să greşesc ; pe de altă parte, se aflau în ea atîtea enigme, încît nu se putea să nu te pierzi în presupuneri. Dar ghicisem aproape totul. Pe lingă aceasta, însuşi stilul ei te făcea să te gîndeşti la multe şi-ţi dezvăluia caracterul acestei legături, care zdrobise două inimi. Gîndu-rile şi simţămintele autorului te izbeau prin claritatea lor. Erau cu totul aparte şi, după cum am mai spus, de ajuns ca să-mi dezvăluie taina. Dar iată scrisoarea, pe care o redau cuvînt cu cuvînt :

„Ai spus că n-o să mă uiţi niciodată. Te cred, şi de azi înainte gîndul acesta va fi viaţa mea. A venit ceasul despărţirii! Trebuie să ne despărţim. O ştiam de mult, frumoasa mea, bună şi tristă, însă abia astăzi am înţeles ceea ce ştiam. In tot timpul *nostru,* în tot timpul cît m-ai iubit, inima mea a suferit mereu, nespus, pentru dragostea noastră şi — mă vei crede oare ? •—■ acum mă simt mai uşurat! Ştiam de mult că aşa se va sfîrşit totul, că aşa ne-a fost sortit ! Aşa a vrut fatalitatea ! Ascultă-mă, Alexandra : noi doi *nu eram de-o seamă.* Am simţit mereu, întotdeauna acest lucru ! Nu eram vrednic de tine, şi numai eu, eu singur trebuie să îndur pedeapsa pentru fericirea pierdută ! Spune-mi ce eram eu înainte de a te cunoaşte pe tine ? Doamne ! Au trecut doi ani şi nu mi-am venit încă în fire, n-am putut să înţeleg încă de ce m-ai îndrăgit tu *pe mine !* Nu înţeleg cum am ajuns să mă îndrăgeşti, de unde a început totul ? Iţi aduci aminte ce eram eu în comparaţie cu tine ? Eram oare vrednic de tine ? Şi de ce m-ai ales ? Ce rn-a deosebit de ceilalţi ? înainte de a te cunoaşte, eram un om grosolan, necioplit, stîngaci şi mohorît. Nici nu doream şi nici nu mă gîndeam la altă viaţă ; nu o cunoşteam şi nici n-o chemam să vină. Totul era înăbuşit în mine şi nu ştiam nimic mai im-

portant pe lume decît zorul muncii mele de toate zilele. O singură grijă aveam : aceea a zilei de mîine, dar şi pe aceasta o priveam cu nepăsare. Mai înainte, tare demult, întrezărisem şi visasem ceva, ca un neghiob. Dar de atunci s-a scurs multă vreme, foarte multă vreme, şi m-am deprins cu un trai singuratic, aspru, liniştit, şi nu mai

simţeam frigul, sloiurile de gheaţă care-mi ferecau inima. Şi inima mea a adormit. Ştiam şi hotărîsem că pentru mine nu va mai răsări niciodată soarele, credeam că aşa va fi totdeauna şi nu crâcneam, pentru că socoteam că aşa *trebuie să fie.* Cînd ai trecut pe lîngă mine, nici n-am înţeles că aş putea îndrăzni să-mi ridic privirea asupra ta. Eram ca un sclav în faţa ta. Inima nu-mi fremăta, nu zvîcnea, nu mi te vestea — era liniştită. Sufletul meu nu-l recunoştea pe al tău, cu toate că simţea lumina minunatei lui surori. Era un simţămînt nedesluşit, ca şi al firicelului de iarbă cînd se revarsă asupra lui lumina divină care-l încălzeşte şi-l mîn-gîie la fel ca şi pe splendida floare lîngă care se adăposteşte, modest. Iar după ce am aflat totul — îţi aminteşti, după seara aceea, după cuvintele acelea care m-au zguduit pînă în adîncul sufletului — am fost uluit, orbit, tulburat, şi — ştii tu oare ? — eram atît de uluit, încît nu-mi venea să cred, nu te înţelegeam ! Nu ţi-am spus-o niciodată. Tu nu ştiai nimic. înainte de a te cunoaşte pe tine, nu eram acelaşi om pe care l-ai cunoscut tu. Dacă aş fi putut, dacă aş fi îndrăznit să vorbesc, ţi-aş fi mărturisit totul, demult. Dar am tăcut ; acum însă îţi voi spune totul, pentru ca să ştii pe cine părăseşti, de ce fel de om te desparţi ! Ştii tu în ce fel te-am înţeles la început ? Pasiunea m-a cuprins ca o flacără, apoi a pătruns ca veninul în sîngele meu. Ea mi-a tulburat mintea şi sufletul. Eram beat, buimac, şi răspundeam dragostei tale curate, *pline de compasiune,* nu ca de la egal la egal, nu ca un om vrednic de sentimentul tău curat, ci inconştient, fără inimă. Nu te cunoşteam. Iţi răspundeam ca aceleia care, în ochii mei, *co-borîse pînă la mine,* şi nu ca femeii care voia să mă ridice pînă la ea. Ştii tu oare de ce te bănuiam, ce însemna pentru mine acest : *a coborî pînă la mine ?* Dar nu vreau să te jignesc cu mărturisirea mea ; îţi voi spune doar atît : te-ai înşelat amarnic în părerea ta despre mine ! Niciodată, nicicînd n-am fost în stare să mă ridic pînă la tine ! După ce te-am înţeles, n-am putut să fac altceva decît să rămîn în contemplare, să stau să te privesc de departe, nefiind în stare să ajung pînă la tine, dar iubindu-te fără margini. Insă prin aceasta nu mi-am răscumpărat vina. Pasiu-

nea mea, înnobilată prin tine, nu era dragoste — de dragoste mi-era teamă şi nu îndrăzneam să mă îndrăgostesc de tine — dragostea cere reciprocitate, egalitate, dar eu nu eram vrednic de toate astea... Şi nu ştiu ce-a fost cu mine ! O ! Cum aş putea să-ţi povestesc totul, cum aş putea să te fac să înţelegi!... La început, nu mi-a venit să cred... îţi aminteşti tu oare, după ce s-a potolit prima mea emoţie, cînd mi s-a limpezit privirea, cînd a rămas doar sentimentul neprihănit, înălţător, cît am fost de uimit, de tulburat, de îngrozit şi — ţii minte — cum m-am aruncat hohotind de plîns la picioarele tale ? Ţii minte cum te-ai speriat şi m-ai întrebat cu lacrimi în ochi, ce-i cu mine ? Am tăcut, n-arn putut să-ţi dau un răspuns. Dar inima îmi tresaltă de durere, fericirea mă strivea ca o povară de nesuportat şi plînsul meu îmi spunea : „Pentru ce mi-a fost dată această fericire ? Cum de am meritat-o ?" Soră dragă, soră iubită! De cîte ori — tu n-ai ştiut — de cîte ori ţi-am sărutat poala rochiei, pe ascuns, pentru că mă socoteam nevrednic de tine -— şi atunci mi se tăia răsuflarea, şi inima începea să bată rar şi puternic, de parcă ar fi vrut să se oprească, să amorţească pentru totdeauna. Cînd îţi luam mîna, păleam şi începeam să tremur, căci puritatea sufletului tău mă intimida ! O, nu mă simt în stare să exprim tot ce s-a adunat în sufletul meu şi ceea ce aş fi vrut nespus să-ţi destăinuiesc. Ştii tu oare că uneori îmi făcea rău veşnica ta duioşie plină de compasiune ? Cînd m-ai sărutat (aceasta s-a întîmplat o singură dată, şi nicicînd nu voi uita clipa aceea), privirea mi s-a înceţoşat, şi inima a încremenit în mine. De ce nu am murit atunci, la picioarele tale ? Vezi, îţi spun *tu* pentru întîia oară, cu toate că mi-ai poruncit demult s-o fac. Ai să înţelegi tu oare tot ce vreau să-ţi spun ? Vreau să-ţi spun totul, şi-ţi voi spune totul. Da, tu mă iubeşti mult, tu m-ai iubit ca pe un frate, m-ai iubit ca pe o creaţie a ta, pentru că tu ai dat viaţă inimii mele, mi-ai deşteptat inima din toropeală şi mi-ai revărsat în piept dulci speranţe. Iar eu nu puteam, nu îndrăzneam să te numesc niciodată soră, pentru că nu mă simţeam în stare să-ţi fiu frate, pentru că nu eram egali, pentru că tu te-ai înşelat în părerea ta despre mine !

Vezi tu, nu vorbesc decît de mine, chiar şi acum, în această clipă de groaznică nenorocire ; nu mă gîndesc decît la mine, cu toate că ştiu că tu te chinuieşti din pricina mea. O, nu trebuie

să suferi din pricina mea, prietenă scumpă ! Ştii tu oare cît mă simt de înjosit în propriii mei ochi ? Totul s-a aflat, şi ce zarvă s-a iscat ! Din pricina mea vei fi împroşcată cu dispreţul tuturor, vei fi repudiată, batjocorită, pentru că valorez atît de puţin în ochii lor ! O, cît sînt de vinovat că n-am fost vrednic de tine ! Dacă aş fi fost măcar un om cu vază, dacă m-aş fi bucurat de mai mult respect, dacă aş fi însemnat ceva în ochii lor, ei te-ar fi iertat ! Dar sînt un om neînsemnat, un om de nimic, sînt ridicol, şi nu există nimic mai rău decît ridicolul. Şi *cine* sînt aceia care ridică glasul ? Tocmai pentru că *aceştia* au început să ridice glasul, mi-am pierdut curajul. întotdeauna am fost un om slab. Ştii tu în ce situaţie sînt eu aoum ? Rîd singur de mine însumi şi mi se pare că ei spun adevărul, pentru că şi în ochii mei sînt ridicol şi demn de dispreţ. O simt ; îmi urăsc pînă şi chipul, şi statura, şi toate obiceiurile, toate apucăturile mele lipsite de distincţie ; le-am urît întotdeauna ! O, iartă-mi desperarea grosolană ! Chiar tu m-ai învăţat să-ţi spun totul. Eu ţi-am adus pierzania, eu am atras asupra ta mînia şi batjocura, pentru că n-am fost vrednic de tine.

Tocmai gîndul acesta mă chinuieşte, îmi sfredeleşte creierul necontenit, mă roade şi mă învenineză. Şi mereu mi se pare că te-ai înşelat, că iubirea ta pentru omul pe care ai crezut că-l vei găsi în mine n-a fost decît amăgire. Iată ce mă doare, iată ce mă face să sufăr cumplit acum şi-mi va aduce moartea sau mă va scoate din minţi !

Şi acum, adio, adio ! Acum, cînd totul s-a aflat, cînd se aud strigătele tuturor, trăncănelile lor (le-arn auzit şi eu !) cînd mă simt umilit, micşorat în propriii mei ochi, cînd mi-e ruşine pentru mine, ba chiar şi pentru tine, pentru

alegerea pe care ai făcut-o, cînd m-am blestemat pe mine însumi — acum trebuie să fug undeva, să dispar pentru liniştea ta. Aşa mi se cere, şi niciodată, niciodată n-o să mă mai vezi! Aşa trebuie să fie, aşa ne-a fost scris ! Mi s-a dat prea mult pînă acum ; dar soarta a greşit, şi acum îşi repară greşeala şi-mi ia totul îndărăt. Ne-am apropiat unul de altul, ne-am cunoscut, şi iată că ne despărţim pînă la viitoarea noastră întîlnire ! Unde şi cînd va fi această întîlnire ? O, spune-mi, draga mea, unde ne vom întîlni, unde să te găsesc, cum să te recunosc ? Oare mă vei recunoaşte atunci ? Mi-e sufletul plin de tine. Şi de ce, de ce oare am fost astfel pedepsiţi ?
184
învaţă-mă, căci nu înţeleg, nu pot să înţeleg nicidecum, învaţă-ina cum să rup viaţa în două, cum să-mi smulg inima din piept şi să trăiesc fără ea ? O, cînd mă gîndesc că n-am să te mai văd niciodată, niciodată !... Doamne, şi ce zarvă s-a stîrnit ! Cît de tare mi-e teamă pentru tine ! Adineauri l-am văzut pe soţul tău — noi nu sîntem vrednici de el, cu toate că sîntem fără păcat faţă de el. Ştie totul, ne-a văzut ! înţelege totul şi mai de mult îi era totul limpede ca lumina zilei. El ţi-a luat parte, eroic. Te va salva, te va apăra împotriva oricăror trăncăneli, împotriva hulei. Te iubeşte şi te respectă fără margini — el este salvatorul tău, în timp ce eu fug, te părăsesc !... M-am năpustit să-i sărut mîna... Mi-a spus să plec imediat. Aşa s-a hotărît. Se spune că din pricina ta s-a certat cu toată lumea ; acolo, toţi sînt împotriva ta ! A fost învinuit de prea mare îngăduinţă şi de slăbiciune. Dumnezeule ! Şi cîte nu se spun acolo pe socoteala ta ! Ei nu ştiu, ei nu pot, nu sînt în stare să înţeleagă ! Iartă-i, iartă-d, sărmana mea, draga mea, aşa cum îi iert şi eu, căci mie mi-au răpit mai mult decît ţie !
Nu mai ştiu ce-i cu mine, nu mai ştiu ce-ţi scriu. Despre ce ţi-am vorbit ieri, la despărţire ? Am uitat. îmi pierdusem capul, iar tu plîngeai... Iartă-mi lacrimile astea ! Sînt atît de slab, atît de laş !
Aş mai vrea să-ţi spun ceva... O ! de-aş putea numai o singură dată să-mi las lacrimile să curgă în voie pe mîinile tale, aşa cum curg acum pe scrisoarea mea ! De^aş mai putea să stau o singură dată la picioarele tale ! De-ar şti ei întreaga frumuseţe a sentimentului tău ! Dar ei sînt orbi şi au inimile pline de orgoliu şi trufie ; ei nu văd şi în veci nu vor putea să vadă această frumuseţe. Ei nu au cum s-o vadă ! Ei nu vor crede că eşti nevinovată, chiar dacă în faţa judecăţii lor ar veni să depună mărturie pentru tine tot ce există pe pămînt. Lor nu le este dat să înţeleagă ! Şi cu ce piatră vor mai arunca în tine ? Mîna cui o va ridica întîi ? O, ei nu se vor ruşina, vor ridica mii de pietre ! Vor cuteza să le ridice, pentru că se pricep s-o facă. Vor ridica piatra toţi deodată şi vor spune că ei sînt fără de păcat şi-şi vor lua un păcat pe suflet ! O, dacă ar şti ce fac ! Dacă li s-ar putea povesti totul, fără ascunzişuri, pentru ca ei să vadă, să audă, să înţeleagă şi să se convingă ! Dar nu, ei nu sînt atît de răi... In desperarea mea, poate că-i calomniez fără temei! Poate că te sperii cu temerile mele !
185
Nu te teme, nu te teme de ei, scumpa ea ! Ei te vor înţelege, în sfîrşit, căci unul te-a şi înţeles : nu-ţi pierde speranţa — e soţul tău ! Adio, adio ! *Nu-ţi mulţumesc!* Adio pentru totdeauna !
S.O."
De tulburare, vreme îndelungată nu am putut să înţeleg ce se petrecuse. Eram zguduită, înfricoşată. Realitatea pătrunsese pe neaşteptate în viaţa de uşoară reverie în care trăisem de trei ani. îngrozită, simţeam că descoperisem o mare taină, şi că această taină îmi încătuşa întreaga existenţă... Cum ? Nici eu nu ştiam îiică. Simţeam că abia din clipa aceea începea pentru mine un nou viitor. Fără să vreau, luam parte acum mai intens la viaţa şi legăturile acelora care pînă atunci însemnaseră pentru mine întreaga lume, şi mă temeam pentru mine. Cum să pătrund în viaţa lor, eu, o străină nepoftită ? Ce-o să le aduc eu ? Cum se vor dezlega firele care mă legaseră dintr-o dată de taina altora ? Cine ştie ? Poate că noul meu rol va fi chinuitor, şi pentru mine, şi pentru ei. Dar nu puteam să mai tac, să nu primesc acest rol, să închid pentru totdeauna în inima mea tot ceea ce aflasem. Şi ce se va întîmpla cu mine ? Ce voi face ? Şi, în sfîrşit, ce însemna această descoperire a mea ? îmi răsăreau în minte mii de întrebări, încă vagi, tulburi, şi-mi apăsau inima ca o povară de nesuportat. Eram buimacă.
îmi amintesc că au urmat apoi alte clipe, care mi-au adus alte impresii, nespus do ciudate, cum nu mai cunoscusem pînă atunci. Simţeam că mi se frînsese ceva în inimă, că vechea mea durere dispăruse într-o clipă, ca să facă loc unui simţămînt nou care se revărsa în ea, şi nu-mi dădeam încă seama dacă trebuia să mă bucur sau să mă întristez. Clipa aceea amintea simţămîntul omului care-şi părăseşte pentru totdeauna casa, viaţa de pînă atunci, liniştită şi lipsită de griji, ca să pornească la drum lung, în necunoscut, şi întoarce capul pentru ultima oară, luîndu-şi în gînd rămas bun de la trecutul său cu inima strînsă de presimţirea amară a viitorului ce-l aşteaptă de aci înainte, poate aspru şi vitreg. în sfîrşit, am izbucnit într-un plîns cu suspine, şi o mare durere mi-a sfîşiat inima. Simţeam nevoia să văd, să aud, să îmbrăţişez pe cineva, să mă lipesc de pieptul cuiva. Nu mai puteam, nu mai vroiam să rămîn singură. M-am năpustit în odaia Alexandrei Mihailovna şi am rămas toată seara la ea. Eram singure. Am rugat-o să nu cînte la pian, iar eu am refuzat să cînt din gură, cu toate rugăminţile ei. Totul mă apăsa şi nu eram în stare să mă
186
concentrez nici chiar asupra celui mai neînsemnat gînd. Mi se pare că am plîns amîndouă. Ţin minte doar atît : că am speriat-o foarte rău. Ea mă ruga să mă liniştesc, să nu mă mai zbucium. Mă privea plină de teamă, îmi spunea că sînt bolnavă şi mă mustra că nu-mi îngrijesc sănătatea. în sfîrşit, am plecat de la ea, chinuită, cu inima zdrobită — eram ca în delir, şi, cînd m-am culcat, mă scuturau frigurile.
Abia după cîteva zile mi-am venit puţin în fire şi mi-am dat seama de noua situaţie. In timpul acesta, şi Alexandra Mihailovna, şi eu am trăit restrase, în singurătate deplină. Piotr Alexandrovici lipsea din Petersburg. Plecase cu nişte treburi la Moscova, unde a rămas trei săptămîni. Cu toată durata scurtă a acestei despărţiri, Alexandra Mihailovna tînjea îngrozitor. In clipele ei de linişte se închidea singură în odaie, pentru că şi eu o stingheream. De altfel, căutam şi eu singurătatea. Mă frămîntam într-o încordare bolnăvicioasă. Parcă-mi ieşisem din minţi. Uneori treceam prin ceasuri cumplite, mă urmăreau gînduri dureroase. Mi se părea că aud vorbe batjocoritoare abia şoptite, mi se părea că cineva se furişează în sufletul meu, tulburîndu-mă şi otrăvindu-mi fiecare gînd. Nu puteam să scap de imaginile chinuitoare, care mi se perindau mereu pe

dinaintea ochilor şi nu-mi dădeau pace. îmi închipuiam suferinţa aceea fără de sfîrşit, fără de scăpare, martiriul, jertfa adusă cu smerenie, fără crîcnire — o jertfă zadarnică. Mi se părea că acela căruia îi fusese adusă această jertfă o dispreţuieşte pe Alexandra Mihailovna şi-şi bate joc de ea. Mi se părea că văd un criminal care acordă iertare unui om neprihănit, şi-mi simţeam inima sfîşiată de durere ! în acelaşi timp, mă sileam din răsputeri să scap de bănuiala mea — o blestemam, mă uram pe mine însămi din cauza convingerilor mele care nu erau convingeri, ci doar presimţiri, din cauză că nu eram în stare să-mi justific impresiile în faţa propriei mele conştiinţe.
Apoi mă pomeneam analizînd în gînd diferite fraze din scrisoare, acest ultim strigăt al unei cumplite despărţiri. încercam să mi-l închipui pe omul acesta *caro n-a fost de-o seamă cu ea.* Mă străduiam să pătrund înţelesul chinuitor al cuvintelor : „de-o seamă". Despărţirea aceasta plină de deznădejde îmi sfîşia inima : „Sînt ridicol şi nu există nimic mai rău decît ridicolul". Ce s-a în-tîmplat ? Ce erau aceste două fiinţe ? De ce sufereau, pentru ce se chinuiau, ce pierduseră oare ? Mă stăpîneam şi citeam iar şi iar, cu atenţie încordată, scrisoarea plină de deznădejde, al
187
cărei înţeles era atît de straniu, atît de nepătruns pentru mine. Dar scrisoarea îmi cădea din mînă, şi un zbucium plin de revoltă îmi răvăşea din ce în ce mai tare sufletul... Pînă la urmă, toate acestea trebuiau să aibă un deznodămînt, dar eu nu-l înţelegeam încă şi mă temeam de el!
Cînd în curtea noastră s-a auzit huruitul trăsurii lui Piotr Alexandrovici, care se întorcea de la Moscova, mă simţeam atît de rău, de parcă m-aş fi îmbolnăvit. Alexandra Mihailovna s-a năpustit cu un strigăt de bucurie în întîmpiinarea soţului ei, dar eu am încremenit. Mi-amintesc cît de tare m-a speriat propria mea emoţie atît de neaşteptată. Nu m-am mai putut stăpîni şi am fugit în odaia mea. Nu pricepeam de ce m-am speriat aşa, din senin, dar mi-era frică de emoţia mea. Peste un sfert de oră m-au chemat şi mi-au transmis o scrisoare din partea prinţului. In salon, am văzut un necunoscut, care sosise de la Moscova împreună cu Piotr Alexandrovici. Din cîteva cuvinte ale celor prezenţi am înţeles că necunoscutul avea de gînd să rămînă în casa noastră mai mult timp. Era împuternicitul prinţului şi sosise la Petersburg cu treburi importante ale familiei princiare, chestiuni de care se ocupa de multă vreme Piotr Alexandrovici. Noul sosit mi-a înmuiat scrisoarea din partea prinţului. El mi-a spus că şi tînăra prinţesă ar fi vrut să-mi scrie, dar că l-a lăsat să plece fără să-i fi dat nimic, cu toate că-i promisese că scrisoarea va fi gata negreşit. Pînă Ia urmă l-a rugat să-mi comunice că nu avea ce să-mi scrie, că într-o scrisoare nu poţi să spui mare lucru, că, încercînd s-o facă, rupsese cinci foi de hîrtie şi că, în sfîrşit, trebuie să te împrietenești din nou, ca să fii în stare să întreţii o corespondenţă. L-a rugat de asemenea să mă asigure că nu va mai trece mult şi ne vom revedea. Domnul cel necunoscut a răspuns la întrebarea mea plină de nerăbdare că vestea despre revederea noastră apropiată era întemeiată şi că întreaga familie se pregătea să vină în cel mai scurt timp la Petersburg. Auzind aceasta, nu mai ştiam ce să fac de bucurie, şi m-am grăbit să urc în camera mea. Am încuiat uşa, şi, plîngînd, am desfăcut plicul. Prinţul îmi făgăduia că foarte curînd îi voi revedea, pe el şi pe Katia, şi mă felicita cu multă căldură pentru talentul meu. în sfîrşit, mă binecuvînta pentru viitorul meu şi mă asigura de sprijinul său. Citind scrisoarea, lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. Dar lacrimilor de bucurie li se adăuga şi o durere sfîşietoare şi ţin minte că mă temeam chiar şi pentru mine însămi : nu mai ştiam ce se petrece cu mine.
188
Au trecut cîteva zile. în camera de lîngă odaia mea, pe care o folosise mai înainte secretarul lui Piotr Alexandrovici, lucra acum noul venit în fiecare dimineaţă, iar cîteodată şi seara pînă tîrziu după miezul nopţii. El trecea adesea în cabinetul lui Piotr Alexandrovici şi lucrau acolo .amîndoi, cu uşa încuiată. într-o după-amiază, Alexandra Mihailovna m-a rugat să mă duc pînă în cabinetul soţului ei să-l întreb dacă vrea să ia ceaiul cu noi. N-am găsit pe nimeni în cabinet, şi, bănuind că Piotr Alexandrovici se va întoarce curînd, am rămas acolo să-l aştept. Pe un perete atîrna portretul lui. Cînd am dat cu privirea de chipul lui, am tresărit şi, cuprinsă de o emoţie neînţeleasă, am început să mă uit la el cu cea mai mare atenţie. Portretul era agăţat destul de sus, şi, cum în odaie era cam întuneric, am tras un scaun şi m-am urcat pe el, ca să-l pot vedea mai de aproape. Nădăjduiam parcă să găsesc în trăsăturile feţei lui rezolvarea îndoielilor mele, dar ceea ce m-a uimit din pnima clipă, au fost ochii. Şi uimirea mea a crescut la gîndul că niciodată pînă atunci nu văzusem ochii acestui om, pe care şi-i ascundea întotdeauna în dosul ochelarilor.
Din prioina unei antipatii ciudate, preconcepute şi de neînţeles, nu-mi plăcuse privirea aceasta încă din copilărie; acum însă aveam convingerea că ideea mea preconcepută era întemeiată. Imaginaţia mea lucra din plin. Deodată am avut impresia că ochii portretului s-au tulburat şi se feresc de privirea mea pătrunzătoare, ocolind-o, ca să nu descopăr falsitatea şi prefăcătoria din ei. în aceeaşi clipă, am crezut că pătrunsesem, înţelesesem taina ascunsă cu grijă şi m-a cuprins o bucurie neaşteptată. Un ţipăt uşor ini-a izbucnit din piept şi aproape în acelaşi timp am auzit un foşnet în spatele meu. Am întors capul şi l-am văzut pe Piotr Alexandrovici, care mă urmărea cu atenţie. Mi s-a părut că l-am văzut deodată roşind. Tot sîngele mi-a năvălit în obraz şi am sărit de pe scaun.
— Ce faci aici ? m-a întrebat el cu asprime. Ce cauţi aici ? Nu ştiam ce să-i răspund. Dar m-am dezmeticit repede şi i-am
transmis cu chiu, cu vai invitaţia Alexandrei Mihailovna. Nu-mi mai amintesc ce mi-a răspuns, nici cum am ieşit din cabinetul lui, dar cînd am ajuns la Alexandra Mihailovna, uitasem cu de-săvîrşire ce-mi spusese şi am bîlbîit ceva nedesluşit.
■— Ce-i cu tine, Netoşka ? a întrebat ea. Uită-te în oglindă să vezi ce roşie eşti la faţă ! Ce-i cu tine ?
— Nu ştiu... am venit repede... i-am răspuns eu.

189
— Ce ţi-a spus Piotr Alexandrovioi T m-a întrerupt ea, neliniştită,
i
Am tăcut. In clipa aceea s-au auzit paşii lui Piotr Alexandrovici şi m-am grăbit să ies din odaie. Am petrecut două ceasuri încheiate într-o aşteptare plină de zbucium. In sfîrşit, Alexandra Mihailovna a trimis după mine. Am găsit-o tăcută şi îngrijorată. Cînd am intrat, mi-a aruncat o căutătură grăbită şi cercetătoare, apoi a lăsat ochii în pămînt. Mi s-a părut că e stînjenită. Am observat apoi că era prost dispusă. Vorbea puţin, la mine nu se uita de loc şi, la întrebările pline de îngrijorare ale lui B., s-a plîns că o doare capul. Piotr Alexandrovici era mai vorbăreţ decît de obicei, dar nu i se adresa decît lui B.
Alexandra Mihailovna s-a apropiat, distrată, de pian.
■— Cîntă-ne ceva ! mi-a zis B.
-— Da, Anneta, cîntă aria ta cea nouă, a adăugat Alexandra Mihailovna, bucuroasă parcă de pretext.
Am privit-o •— se uita la mine într-o aşteptare plină de nelinişte.
Dar n-am izbutit să mă stăpînesc. în loc să mă apropii de pian şi să cînt oricum, m-am tulburat, m-am zăpăcit şi n-am mai ştiut cum să ies din încurcătură. In sfîrşit, cuprinsă de ciudă, am refuzat categoric să cînt.
— De ce nu vrei să cînţi ? m-a întrebat Alexandra Mihailovna, u.tîndu-se la mine cu subînţeles şi aruncînd în acelaşi tunp o privire fugară spre soţul ei.
Această dublă privire m-a scos din sărite. M-am ridicat de la masă, neînchipuit de tulburată. Nu mai eram în stare să-mi stăpînesc emoţia. Mă scutura o nerăbare sîcîitoare ; am repetat cu înfrigurare că nu vreau, că nu pot, că nu mă simt bine, privindu-i pe toţi drept în ochi, dar numai Dumnezeu ştie cît de mult aş fi vrut în clipa aceea să fiu singură în odaia mea, să nu mai văd pe nimeni.
B. era mirat, iar Alexandra Mihailovna, vădit neliniştită, nu scotea o vorbă. Piotr Alexandrovici s-a sculat deodată de pe scaun, spunînd că uitase de nişte treburi importante. Părea înciudat că pierduse un timp preţios şi a ieşit grăbit din încăpere, adăugind că s-ar putea să se întoarcă mai tîrziu. Totuşi, pentru orice eventualitate, a strîns mîna lui B., luîndu-şi rămas bun de la el.
190
— La urma urmelor, ce-i cu dumneata ? m-a întrebat B. Jti-decînd după faţă, s-ar putea crede că eşti într-adevăr bolnavă.
— Da, nu mă simt bine, nu mă simt bine de loc, am răspuns eu, enervată.
— într-adevăr, eşti palidă, dar adineauri erai atît de aprinsă la faţă ! a zis Alexandra Mihailovna ; apoi a tăcut brusc.
— Oh, destul ! am spus eu şi m-am îndreptat spre ea, privind-o drept în ochi. Sărmana nu a putut să-mi îndure privirea şi şi-a plecat capul, ca şi cum s-ar fi simţit vinovată de ceva. O roşeaţă uşoară i-a acoperit obrajii palizi. I-am luat mîna şi am sărutat-o. Alexandra Mihailovna m-a privit cu o bucurie naivă, neprefăcută.
— Iartă-mă că am fost astăzi o fată atît de rea, i-am spus eu cu căldură, dar crede-mă, nu mă simt bine. Nu te supăra, te rog, şi lasă-mă să plec...
— Sîntem toţi nişte copii, a zis ea cu un zîmbet blînd. Şi eu sînt un copil, un copil mai rău, mult mai rău decît tine, a adăugat ea, aplecîndu-se spre urechea mea. La revedere, vezi să te faci bine cît mai repede. Numai, pentru Dumnezeu, să nu fii supărată pe mine.
— Să fiu supărată pe dumneata ? De ce ? am întrebat-o eu, uluită de naivitatea purtării ei.
— De ce ? a repetat ea foarte încurcată, parcă speriată deodată de ceea ce spusese. De ce ? Ei, vezi, Netoşka mea, cum sînt eu ? Ce am fost în stare să-ţi spun ! La revedere ! Tu ai mai multă minte decît mine... Iar eu mă port mai rău decît un copil.
— Lasă, lasă ! i-am răspuns eu mişcată, fără să ştiu ce să mai zic. După ce am sărutat-o o dată, m-am grăbit să ies din odaie.
Eram foarte tristă şi necăjită. Mă înciudasem pe mine însămi, pentru că nu fusesem destul de înţeleaptă şi nu ştiam să mă port. Mi-era ruşine, ruşine pînă la lacrimi. Am adormit adînc mîh-nită. A doua zi, primul meu gînd a fost că seara din ajun nu fusese decît o nălucire, un coşmar în care ne păcălisem unii pe alţii, şi dădusem prea mare importanţă unor fleacuri, că toate acestea se întîmplaseră numai din pricina lipsei noastre de experienţă, a neobişnuinţei noastre de a primi impresiile din afară. Simţeam că numai scrisoarea aceea era de vină pentru tot ceea ce se întîmplase, că ea mă preocupă prea din cale afară, că imaginaţia mea o luase razna, şi m-am hotărît să nu mă mai gîndesc la ea. După ce am rezolvat neobişnuit de repede întreaga mea
191
frămîntare, fiind încredinţată că tot atît de uşor voi putea să trec de la hotărîre la faptă, m-am mai liniştit şi am plecat la lecţia de canto, înveselită de-a binelea. Aerul proaspăt al dimineţii mi-a limpezit cu totul capul. Drumurile acestea de dimineaţă, cînd mă duceam la profesorul meu, îmi plăceau foarte mult. Era atît de interesant să străbaţi oraşul, care către ora nouă îşi relua însufleţirea lui obişnuită şi-şi începea viaţa de toate zilele ! Treceam de obicei prin străzile cele mai animate, ticsite de lume. Era cadrul în care începea activitatea mea artistică, şi de fiecare dată mă izbea contrastul dintre micile detalii ale vieţii de toate zilele cu preocupările ei atît de vii, şi arta care mă aştepta la doi paşi de această viaţă nouă, la etajul doi al unei case mari, plină de sus pînă jos de locatari, cărora, după cum mi se părea, prea puţin le păsa de afta mea şi de orice fel de artă. Mergeam

la lecţie cu caietul de note subsuoară, printre trecătorii aceştia preocupaţi şi posomoriţi. Uitîndu-mă la bătrîna Natalia, însoţitoarea mea, mă întrebam, de fiecare dată, oare la ce s-o fi gîndind ? Probabil că ea nu-şi punea întrebări de felul acesta. In sfîrşit, mă amuza şi profesorul meu, pe jumătate italian, pe jumătate francez, o fire curioasă, uneori înflăcărat, mai adeseori pedant, dar înainte de orice — zgîrcit. Toate mi se păreau interesante şi mă făceau să rîd sau îmi dădeau de gîndit. De altfel, deşi cu sfială, îmi iubeam arta cu o pasiune fără margini. Făceam planuri măreţe, întrezărind un viitor minunat, şi de multe ori mă întorceam acasă entuziasmată de propria mea fantezie. Intr-un cuvînt, în ceasurile acelea eram aproape fericită.
Intr-o astfel de dispoziţie sufletească eram şi de data aceasta, , cînd m-am întors acasă de la lecţie la ora zece. Uitasem totul, lăsîndu-mă furată de visuri pline de bucurie. Deodată, însă, ur-cînd scara, am tresărit speriată. Auzisem vocea lui Piotr Alexan-drovici, care cobora. Impresia neplăcută, pricinuită de sunetul vocii sale, a fost atît de puternică, amintirea celor întîmplate în ajun m-a izbit atît de tare, încît n-am izbutit să-mi ascund tulburarea. L-am salutat cu o uşoară înclinare a capului, dar pe faţa mea se citeau probabil atît de limpede sentimentele care mă stă-pîneau în clipa aceea, încît el s-a oprit, mirat. Observîndu-i mişcarea, m-am roşit şi am continuat să urc, grăbită. El a bolborosit ceva în urma mea, apoi şi-a văzut de drum.
îmi venea să plîng de necaz şi nu înţelegeam ce se petrece cu mine. Toată dimineaţa aceea am fost ca năucă, nu ştiam ce să fac, ca să termin cu povestea asta cît mai repede. îmi juram

mereu să-mi păstrez calmul, şi de fiecare dată simţeam că mă cuprinde groaza. îmi dădeam seama că-l uram pe soţul Alexandrei Mihailovna şi, în acelaşi timp, eram deznădăjduită din pricina asta. De data aceasta m-am îmbolnăvit de atîta frămîntare şi nu mă mai puteam stăpîni de fel. Mă supărasem pe toată lumea, în tot timpul dimineţii am rămas în odaia mea —• nu m-am dus nici măcar la Alexandra Mihailovna. Dar a venit ea la mine. Cind m-a văzut, era cît pe-aci să scoată un ţipăt. Eram atît de palidă, încît, privindu-mă în oglindă, m-am speriat şi eu. Alexandra Mihailovna a rămas lîngă mine o oră încheiată, îngrijindu-mă ca pe
un copil.
Dar atenţia ei plină de grijă m-a întristat nespus — mîngîie-rile ei mă stînjeneau, şi-mi era atît de ruşine să mă uit la ea, încît, pînă la urmă, am rugat-o să mă lase singură. M-a părăsit plină de nelinişte. Zbuciumul meu s-a sfîrşit cu o criză de plîns. Spre seară, mă simţeam ceva mai bine...
Mai bine, pentru că mă hotărîsem să mă duc la Alexandra Mihailovna, să cad în genunchi, să-i înapoiez scrisoarea pe care o pierduse şi să-i destăinuiesc totul. Voiam să-i mărturisesc tot chinul meu sufletesc, toate îndoielile mele, s-o îmbrăţişez cu toată dragostea mea fără margini, mistuitoare, pe care o simţeam pentru ea, martira mea. Să-i spun că sînt copilul ei, prietena ei, că mi-arn deschis inima, să se poată uita înăuntrul ei şi să descopere acolo sentimentele mele arzătoare, neclintite, pentru ea. Dumnezeule ! Ştiam, simţeam că eu eram ultima fiinţă în faţa căreia ea ar fi putut să-şi deschidă sufletul, dar mi se părea că salvarea va fi cu atît mai sigură, că spusele mele vor avea cu atît mai mare greutate... îi înţelegeam suferinţa, deşi vag, nedesluşit, şi clocoteam de revoltă la gîndul că ea ar putea să roşească în faţa mea, din cauza judecăţii mele... Sărmana mea, draga mea sărmană, oare tu eşti cea păcătoasă ? Iată ce voiam să-i spun, plîngînd la picioarele ei. Se răzvrătise în mine simţul dreptăţii şi mă scotea din minţi. Eram în stare să fac orice. Mai tîrziu mi-am dat seama de ceea ce ar fi putut să fie, dacă o întîmplare neaşteptată nu m-ar fi oprit în ultima clipă, salvîndu-ne astfel pe amîndouă de la pierzanie. M-am îngrozit. Oare în inima chinuită a Alexandrei Mihailovna mai putea renaşte speranţa ? Dintr-o singură lovitură, aş fi omorît-o !
Iată ce s-a întîmplat. Nu mai aveam de străbătut decît două încăperi, ca să ajung în cabinetul ei, cînd, printr-o uşă laterală,

a ieşit Piotr Alexandrovici, care a trecut mai departe fără să mă observe. Şi el se îndrepta spre odaia ei. M-am oprit, încremenită. Era tocmai omul pe care nu doream să-l întîlnesc într-o clipă ca aceea. Voiam să mă retrag, dar curiozitatea m-a ţintuit locului. L-am văzut oprindu-se pentru cîteva clipe în faţa oglinzii. Şi-a aranjat părul, şi, spre marea mea mirare, l-am auzit deodată fredonînd un cîntec. In aceeaşi clipă, o amintire vagă, îndepărtată, din copilărie, mi-a răsărit în memorie. Pentru ca sentimentul acesta ciudat să poată fi înţeles, voi povesti întîmplarea din trecut. Chiar în primul an petrecut de mine în casa Alexandrei Mihailovna, m-a impresionat o întîmplare, pe care abia acum o înţelegeam, pentru că abia acum, în clipa aceasta, mi-am dat seama de cauza inexplicabilei mele antipatii faţă de acest om ! După cum am mai spus, încă de pe atunci mă simţeam mereu stînjenită în prezenţa Iui. Aerul lui preocupat, posomorit, expresia feţei lui, de cele mai multe ori abătută, tristă, mă impresionau foarte neplăcut. Am mai spus de asemenea că după ceasurile petrecute împreună la Alexandra Mihailovna, la ceai, în jurul mesei, simţeam în mine o greutate apăsătoare. Amintesc, în sfîrşit, şi de tristeţea sfîşietoare care m-a doborît de cele două sau trei ori, cînd întîmplarea m-a lăsat să fiu martoră, aproape pînă la sfîrşit, a scenelor triste, grele, despre care am mai vorbit la început. S-a întîmplat să-l întîlnesc atunci, la fel ca şi acum, în aceeaşi încăpere, la aceeaşi oră, cînd el, ca şi mine, se ducea la Alexandra Mihailovna. Pe vremea aceea, ori de cîte ori îl întîlneam, simţeam o sfială copilărească şi mă piteam într-un colţ, ca şi cum m-aş fi făcut vinovată de ceva, implorînd soarta ca el să nu mă observe. Atunci, ca şi acum, el s-a oprit în faţa oglinzii, iar eu am tresărit din pricina unui sentiment nedesluşit, de loc copilăresc. Mi

s-a părut că-şi potrivea expresia feţei. Cel puţin îi zărisem limpede zîmbetul pe faţă, înainte de a se apropia de oglindă. L-am văzut rîzînd pentru prima oară, pentru că (îmi amintesc că aceasta m-a uimit mai mult decît orice) el nu rîdea niciodată de faţă cu Alexandra Mihailovna. Deodată, în clipa în care s-a uitat în oglindă, trăsăturile obrazului i s-au transformat cu totul. Zîmbetul a dispărut ca prin farmec, şi în locul lui i s-a întipărit pe faţă un sentiment de amărăciune, care părea să răzbată fără voie dintr-o inimă atît de îndurerată, încît era peste puterile omeneşti să-l ascunzi, orice sforţare ai fi făcut. Cura i s-a strîmbat, o durere cumplită i-a încreţit fruntea şi i-a încruntat sprîncenele, privirea i s-a posomorit sub ochelari •—■ pe

Icurt, cît ai clipi, ca la comandă, a devenit parcă un alt om. Ţin minte cum am început să tremur de groază, cum eu, copil, mă temeam să înţeleg ceea ce vedeam, şi de atunci o impresie neplăcută, apăsătoare, rămăsese pentru totdeauna în sufletul meu. După ce s-a privit timp de un minut în oglindă, a lăsat capul în piept, s-a gîrbovit, aşa cum apărea de obicei în faţa Alexandrei Mihailovna, şi a pornit în vîrful picioarelor spre cabinetul ei. Această amintire m-a uluit.
Şi atunci, la fel ca şi acum, el îşi închipuia că era singur şi se oprise în faţa aceleiaşi oglinzi. La fel ca şi atunci, mă pomeneam în aceeaşi încăpere cu el, stăpînită de o pornire neplăcută, dușmănoasă, însă cînd l-am auzit cîntînd (pe el, de la care era cu neputinţă să te aştepţi la aşa ceva !), am fost atît de uimită, încît am rămas ţintuită locului, cu atît mai mult, cu cît mi-a reînviat în amintire o clipă asemănătoare din copilărie. Şi inima mi s-a strîns atît de puternic, încât nu sînt cuvinte în care să pot cuprinde senzaţia care m-a zguduit. Toţi nervii mei au tresărit, şi am răspuns acestui cîntec nefast cu o izbucnire de rîs nervos, care l-a făcut pe bietul cîntăreţ să scoată un ţipăt şi să sară doi paşi îndărăt de la oglindă. Era palid ca un mort, şi, ca şi cum ar fi fost prins în mod ruşinos asupra unei fapte urîte, mă privea uluit, furios, înnebunit de groază. Privirea lui mi-a încordat nervii şi mai mult. I-am răspuns cu un rîs nervos, isteric, şi, uitîndu-mă drept în ochii lui, rîzîndu-i în nas, am trecut prin faţa lui fără să-mi opresc rîsul, spre odaia Alexandrei Mihailovna. Ştiam că el se oprise în dosul draperiei, că şovăia, gîndindu-se, poate, dacă să mai intre ori ba, că furia şi laşitatea îl încremeniseră, şi, cuprinsă de un fel de nerăbdare provocatoare, nervoasă, aşteptam să văd ce va face. Aş fi pus rămăşag că nu va intra şi am avut dreptate. Nu a apărut decît peste o jumătate de oră. Alexandra Mihailovna s-a uitat lung la mine, foarte mirată. Dar întrebările i-au fost zadarnice. Nu-i puteam spune ce se petrecuse cu mine, mă înăbuşeam. In sfîrşit, şi-a dat seama că era o criză de nervi şi mi s-a părut că e foarte neliniştită. După ce m-am odihnit puţin, i-am luat mîinilo într-ale mele şi am început să le acopăr cu sărutări. Abia acum îmi dădeam seama de ceea ce era să fac, şi de n-ar fi fost întîlnirea neaşteptată cu soţul ei, aş fi ucis-o. Mă uitam la ea, ca la o înviată din morţi.
Şi a intrat Piotr Alexandrovici.
I-am aruncat o privire fugară. **După faţa lui nu** se **cunoştea** că s-ai fi întîmplat ceva între noi. Cu **alte cuvinte, era posomorit şi**
13*

sever ca de obicei. Dar după obrazul iui palid şi tremurul uşor din colţul gurii, mi-am dat seama că face un greu efort să-şi ascundă emoţia. A saîutat-o cu răceală pe Alexandra Mihailovna şi s-a aşezat tăcut la locul lui obişnuit. Cînd şi-a luat ceaşca de ceai, mîna îi tremura. Mă aşteptam la o dezlănţuire nervoasă din partea lui şi m-a cuprins o frică grozavă. Aş fi ieşit din odaie, dar nu mă puteam hotărî s-o părăsesc pe Alexandra Mihailovna, care se schimbase la faţă, privindu-şi soţul. Era şi ea roasă de o presimţire rea. în sfîrşit, s-a întîmplat ceea ce aşteptam cu atîta teamă. In mijlocul tăcerii adinei, mi-am ridicat privirea şi am întîlnit ochelarii lui Piotr Alexandrovici îndreptaţi asupra mea. Era ceva atît de neaşteptat, îneît am tresărit, gata, gata să scot un ţipăt, şi mi-am plecat capul. Alexandra Mihailovna mi-a observat mişcarea.
— Ce-i cu dumneata ? De ce ai roşit ? a răsunat vocea tăioasă, brutală a lui Piotr Alexandrovici.
N-am răspuns. Inima îmi zvîcnea cu atîta putere, îneît nu eram în stare să scot o vorbă.
— De ce a roşit ? De ce roşeşte mereu ? a întrebat el, adresîn-du-se Alexandrei Mihailovna şi arătînd spre mine cu un gest insolent.
Indignarea mi-a tăiat respiraţia. Am aruncat o privire rugătoare spre Alexandra Mihailovna. Ea m-a înţeles. Obrajii ei palizi s-au aprins.
— Anneta, mi-a spus ea pe un ton hotărît, Ia care nu m-aş fi aşteptat din partea ei, du-te în camera ta. O să vin şi eu nurnai-decît. Vom rămîne toată seara împreună...
•—• Te întreb, m-ai auzit, ori ba ? i-a curmat vorba Piotr Alexandrovici, ridicînd şi mai mult tonul, ca şi cum n-ar fi înţeles vorbele soţiei sale. De ce roşeşti cînd te întîlneşti cu mine ? Răspunde !
— Pentru că dumneata o faci să roşească, întocmai ca pe mine, de altfel, i-a răspuns Alexandra Mihailovna, cu vocea întretăiată de emoţie.
M-am uitat mirată la ea. Violenţa răspunsului ei mi s-a părut la început neaşteptată.
— *Eu* te fac să roşeşti, *eu* ? întrebă Piotr Alexandrovici, uimit şi dndignat, accentuînd cu putere cuvîntul *eu. Dumneata* ai roşit din pricina *mea* ? Dar pot oare *eu* să te fac pe *dumneata* să roşeşti, pentru *mine* ? *Dumneata,* nu *eu,* ai avea de ce să roşeşti, ce zici ?
Fraza aceasta era atît de clară pentru mine şi fusese spusă cu atîta cruzime şi ironie batjocoritoare, îneît am scos un ţipăt de

196
groază şi m-am năpustit spre Alexandra Mihailovna. Pe faţa ei de o paloare cadaverică se oglindeau uimirea, suferinţa, reproşul şi groaza. M-am uitat la Piotr Alexandrovici şi mi-am împreunat mîi-nile, rugătoare. Parcă-şi dădea şi el seama de ceea ce făcuse, dar furia oe-l împinsese să spună cuvintele acestea nu-i trecuse încă. Totuşi, observînd-mi implorarea mută, s^a tulburat. Gestul meu arăta, fără putinţă de îndoială, că ştiam multe din ceea ce pînă atunci fusese o taină numai a lor şi că înţelesesem foarte bine tîlcul vorbelor lui.
—- Anneta, du-te în camera ta! a repetat Alexandra Mihailovna cu voce slabă, dar hotărîtă, ridieîndu-se de pe scaun. Trebuie să stau neapărat de vorbă cu Piotr Alexandrovici...
Părea liniştită, dar de liniştea aceasta mă temeam mai mult decît de orice emoţie a ei. Stăteam încremenită, ca şi cum nu i-aş fi auzit vorbele. M-am străduit din răsputeri să-i citesc pe faţă ce se petrecea în clipa aceea în sufletul ei. Mi s-a părut că nu-mi înţelesese nici gestul, nici ţipătul.
— Uite ce-ai făcut, domnişoară 1 mi-a spus Piotr Alexandrovici, apueîndu-mi mîinile şi arătînd spre soţia sa. Dumnezeule ! Niciodată nu mai văzusem o deznădejde ca aceea pe care o citeam acum pe faţa ei crispată, cadaverică. El m-a luat de mînă şi m-a scos afară din odaie. Am aruncat o ultimă privire îndărăt. Alexandra Mihailovna stătea sprijinită de şemi-neu, cu capul strîns între mîini. Toată atitudinea ei vădea un chin sfîşietor. L-am apucat pe Piotr Alexandrovici de mînă şi am strîns-o cu înfrigurare.
— Pentru numele lui Dumnezeu ! Pentru numele lui Dumnezeu ! i-am spus eu cu voce întretăiată, fie-ţi milă !
— Nu te teme, nu te teme, a zis el, aruneîndu-mi o privire stranie. Nu-i nimic, e o criză. Hai, du-te, du-te odată !
Am intrat în odaia mea, m-am prăbuşit pe divan şi mi-am acoperit faţa cu mîinile. Am rămas trei ore încheiate, aşa nemişcată, şi în tot acest răstimp am trecut printr-un adevărat infern, în sfîrşit, n-am mai putut îndura şi am trimis să întrebe dacă pot veni la Alexandra Mihailovna. Răspunsul l-a adus *madame* Leo-tard. Piotr Alexandrovici o trimisese să-mi spună că criza trecuse, că nu mai era nici un pericol, dar că Alexandra Mihailovna are nevoie de linişte. Nu m-am culcat pînă la trei dimineaţa. îmi fră-mîntam mintea, mergînd prin cameră. Situaţia mea ini se puren mai întunecată decît oricînd, dar mă simţeam parcă mai liniştită,
197
poate pentru că mă socoteam mai vinovată decît toţi. M-am culcat, aşteptînd cu nerăbdare ziua următoare.
însă a doua zi, spre mirarea şi durerea mea, am observat la Alexandra Mihailovna o răceală inexplicabilă. La început, am crezut că femeia aceasta cu sufletul nobil şi curat suferă, văzîn-du-mă după scena a cărei martoră fusesem fără să vreau în ajun. O ştiam în stare să roşească întocmai ca un copil în faţa mea şi să-mi ceară iertare pentru nefericita scenă de aseară, care poate mă jignise adînc. Am observat însă curînd că o preocupa altceva, o altă supărare, pe care şi-o ascundea cu stîngăcie. Ba îmi răspundea scurt şi rece, ba spunea vorbe cu subînţelesuri, ba, în sfîrşit, devenea foarte duioasă cu mine, căindu-se de asprimea pe care mi-o arăta, dar care nu putea prinde rădăcini în inima ei, iar în vorbele ei blînde, mîngîietoare, se desluşea parcă o mustrare blajină. In sfîrşit, am întrebat-o fără ocol ce se întîrn-plase cu ea şi dacă avea ceva să-mi spună. întrebarea mea neaşteptată a pus-o oarecum în încurcătură ; apoi şi-a ridicat deodată ochii mari spre mine şi, privindu-mă cu bunătate, cu un zîmbet duios în colţul gurii, mi-a spus :
— N-am nimic, Netoşka, numai că, ştii, întrebarea ta a fost atît de neaşteptată, că m-am cam zăpăcit. Asta numai pentru că ai întrebat atît de repede... Te rog să mă crezi. Dar ascultă-mă şi spune-mi adevărul, fetiţa mea : ai ceva pe suflet, care te-ar tulbura cum m-am tulburat eu, dacă ai fi întrebată tot atît de repede, pe neaşteptate ?
— Nu, i-am răspuns eu, privind-o drept în ochi.
— Ei vezi, asta-i foarte bine ! De-ai şti, draga mea, cît de recunoscătoare îţi sînt pentru admirabilul tău răspuns ! Nu că aş fi fost în stare să te bănuiesc de ceva rău, asta niciodată ! Nici măcar gîndul că tu ai putea face ceva rău nu mi l-aş ierta. Dar ascultă-mă : cînd te-am luat la mine, erai un copil, iar acum ai şaptesprezece ani. Ai văzut şi tu : sînt bolnavă, sînt şi eu ca un copil, am şi eu nevoie de îngrijire. N-am putut să-ţi fiu ca o mamă adevărată, deşi dragoste pentru tine a fost de ajuns în inima mea. Şi dacă acum mă frămîntă grija, fireşte că nu eşti tu vinovată, ci eu. Iartă-mi, te rog, întrebarea şi iartă-mă că nu mi-am îndeplinit, poate, fără să vreau, toate promisiunile pe care ţi le-am făcut ţie şi lui tăicuţu, cînd te-am luat din casa lui. Aceasta mă îngrijorează foarte mult şi m-a îngrijorat adeseori, draga mea.
Am îmbrăţişat-o cu lacrimi în ochi.
198
|^ — O, mulţumesc, mulţumesc pentru toate ! am spus eu, udîn-,\ldu-i mîinilc cu lacrimi. Nu vorbi aşa, nu-mi sfîşia inima. Dumneata
Î* ai fost mai mult decît o mamă pentru mine. Dumnezeu să vă ,'binecuvînteze pentru tot ce-aţi făcut amîndoi, dumneata şi prinţul, pentru mine, o sărmană orfană părăsită ! Draga mea, scumpa mea prietenă!
— Ajunge, Netoşka, ajunge ! îmbrăţişează-mă tare, aşa, mai tare, mai tare ! Ştii ce-aş vrea să-ţi spun ? Dumnezeu ştie de ce, dar mi se pare că mă îmbrăţişezi pentru ultima oară.
— Nu, nu, i-am răspuns eu, plîngînd în hohote, ca un copil. Nu-i adevărat! Vei fi fericită ! Mai ai încă atîtea zile de trăit! Crede-mă, vom fi fericite !
— îţi mulţumesc, îţi mulţumesc că mă iubeşti atît de mult! N-au mai rămas lîngă mine decît prea puţini oameni. Toţi m-au părăsit!
— Cine te-a părăsit ? Cine ?
— înainte erau şi alţii în jurul meu. Tu n-ai de unde să ştii, Netoşka. M-au părăsit toţi, au plecat toţi, de parcă ar fi fost doar năluciri. Iar eu i-am aşteptat atît de mult, i-am aşteptat toată viaţa. Dumnezeu să-i aibă în pază! Priveşte, Netoşka ! Vezi, afară
■■:> e toamnă, tîrziu. In curînd o să ningă, şi, o dată cu primii fulgi de ; zăpadă, o să mor. Da, dar nu sînt tristă din pricina asta. Adio !

Avea faţa palidă, trasă. Pe obraji îi ardea cîte o pată sîngerie, prevestitoare de nenorooire. Buzele îi tremurau şi i se uscaseră din ■;. pricina febrei.
S-a apropiat de pian şi a încercat cîteva acorduri. In aceeaşi clipă o coardă a plesnit cu un sunet puternic, prelungit ca un geamăt greu, tremurat.
— Auzi, Netoşka, auzi ? a zis ea deodată cu emoţie în glas, arătînd pianul. Coarda a fost întinsă prea tare, mult prea tare. Ea nu a putut să mai reziste şi a murit. Ai auzit cum se stinge sunetul, în tînguiri ?
Vorbea greu. O durere sufletească surdă i se oglindea pe faţă. Ochii i se umpluseră de lacrimi.
—■ Ei, acum ajunge, Netoşka, draga mea, ajunge! Du-te şi adu-mi copiii.
I-am adus. Prezenţa lor a rnai liniştit-o. Peste o oră i-a trimis în odaia lor.
•— După ce voi muri, n-o să-i părăseşti, Anneta, nu-i aşa ? mi-a spus ea în şoaptă, temîndu-se parcă să nu audă cineva.
199
■— Nu vorbi aşa, că mă omori! Doar atît am putut sâ-i răspund.
— Şi tu ai crezut ? Uneori spun Dumnezeu ştie ce, a fost numai o glumă, a adăugat ea zîmbind, după o scurtă tăcere. Sînt acum ca un copil, trebuie să mi se ierte orice.
Mi-a aruncat o privire plină de sfială, de parcă i-ar fi fost teamă să spună ce gîndea. Aşteptam.
— Ai grijă să nu-l sperii, a zis ea într-un tîrziu, cu ochii în pămînt, cu obrazul deodată uşor colorat, şi atît de încet, că abia am putut-o auzi.
— Pe cine ? am întrebat-o eu, mirată.
— Pe soţul meu. O să-i povesteşti, desigur, totul, încetul cu încetul.
— Dar de ce să-i povestesc ? De ce ? repetam eu, din ce în ce mai mirată.
— Bine, poate că n-o să-i povesteşti, cine ştie ! a răspuns ea, sfredelindu-mă cu privirea, cu toate că acelaşi zîmbet sincer îi înflorea pe buze. Era din ce în ce mai îmbujorată la faţă. Şi acum, destul! Am glumit numai!
Inima mi se strîngea tot mai dureros.
— Ascultă-mă, o să-i iubeşti după ce voi muri, nu-i aşa ? a adăugat ea grav, şi iarăşi cu un aer tainic. Aşa cum ţi-ai iubi propriii tăi copii, da ? Ţine minte : te-am socotit întotdeauna copilul meu şi nu am făcut nici o deosebire între tine şi ai mei.
— Da, da, i-am răspuns eu, fără să mai ştiu ce vorbesc, pentru că mă sufocau lacrimile şi tulburarea.
O sărutare fierbinte mi-a ars mina înainte de a o fi putut retrage. Uimirea mi-a ferecat limba.
„Ce-i cu ea ? La ce. se gîndeşte ? Ce-a fost ieri între ei ?" mi-a fulgerat prin minte.
Un minut mai tîrziu, s-a plîns că e obosită.
— Sînt bolnavă de multă vreme, dar n-am vrut să vă sperii, pe amîndoi, a zis ea. Căci amîndoi mă iubiţi, nu-i aşa ?... La revedere, Netoşka ! Lasă-mă singură şi vino diseară la mine, negreşit. O să vii ?
I-am făgăduit, dar acum eram bucuroasă că plec. Nu mai puteam îndura.
Sărmana, sărmana de tine ! Cu ce bănuială o să cobori tu în mormînt ? mă gîndeam eu, plîngînd amarnic. Ce nouă suferinţă îţi otrăveşte sufletul şi te macină fără să îndrăzneşti măcar să scoţi o vorbă despre ea P Doamne! Ce suferinţă fără de sfîrşit, pe care
*
200
O cunosc acum în întregime, ce viaţă lipsită de o rază de lumina, ce dragoste sfioasă, care nu cere nimic ! Chiar şi acum, acum, aproape de patul de moarte, cînd inima i se sfîşie de durere, această femeie se teme, ca o criminală, să cîrtească, să se tînguie, închipuindu-şi, născocind o nouă durere ! S^a şi resemnat, s-a şi împăcat cu ea !...
Seara, în amurg, profitînd de absenţa lui Ovrov (noul venit de la Moscova), am intrat în bibliotecă, am deschis dulapul şi am început să caut printre cărţi, ca să aleg ceva, să-i pot citi cu glas tare Alexandrei Mihailovna. Vroiam să-i alung gîndurile negre şi căutam ceva vesel, uşor !... Am ales mult, distrată. Tristeţea mea se adîncea o dată cu întunericul. M-am trezit cu cartea aceea în mînă, deschisă la aceeaşi pagină unde se mai cunoşteau şi acum urmele scrisorii pe care de atunci o păstram mereu la piept, acea taină din pricina căreia viaţa mea luase o altă întorsătură, taină care simţeam cum mă ameninţă de departe, cu suflul ei rece, aspru, necunoscut şi misterios... „Ce va fi cu noi ? mă întrebam eu. In curînd, colţişorul în care m-am simţit atît de bine, în care mi-a fost atît de cald, va fi pustiu ! Spiritul curat, luminos, care mi-a ocrotit adolescenţa, mă părăseşte. Ce mă aşteaptă de aci înainte ?" Uitînd de clipa prezentă, mă aplecam asupra trecutului meu, care acum îmi apărea atît de drag, mă străduiam să întrezăresc viitorul, să scrutez necunoscutul, care mă aştepta ameninţător... îmi amintesc de clipa aceea, ca şi cum aş retrăi-o iarăşi acum, atît de aclînc mi s-a întipărit în memorie.
Ţineam în mînă scrisoarea şi cartea deschisă. Lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. Deodată, am tresărit speriată — am auzit lîngă mine o voce cunoscută. în aceeaşi clipă, scrisoarea mi-a fost smulsă din mînă. Am scos un ţipăt, am întors capul, şi m-am pomenit faţă în faţă cu Piotr Alexandro viei. M-a apucat de mînă, , încereînd să mă imobilizeze, în timp ce cu dreapta apropia scrisoarea de lumină, silindu-se să descifreze primele rînduri... Am început să strig. Preferam să mor decît să las scrisoarea în mîna lui. După zîmbetul lui triumfător, mi-am dat seama că izbutise să descifreze primele rînduri. îmi pierdeam capul...
în clipa următoare, m-am năpustit asupra lui, şi, pierzîndu-mi cumpătul, i-am smuls scrisoarea din mînă. Totul s-a petrecut atît de repede, că nici eu nu mi-am dat seama cum a ajuns scrisoarea din nou la mine. Dar văzînd că vroia să mi-o smulgă iar din mînă, m-am grăbit s-o ascund la piept şi m-am dat cu trei paşi înapoi.

201
Cam o jumătate de minut ne-am privit în tăcere. Eu tot mai tremuram de groază. El, palid, cu buzele învineţite, crispate, a curmat cel dintîi tăcerea.
— Ajunge ! a zis el cu vocea stinsă din pricina emoţiei. Cred că nu vrei-să folosesc forţa. De aceea dS-mî scrisoarea de bunăvoie.
Abia atunci m-am dezmeticit. Jignirea, ruşinea, indignarea împotriva constrîngerii brutale mă sufocau. Lacrimi fierbinţi se prelingeau pe obrajii mei aprinşi. Tremuram ca varga de emoţie, şi cîtva timp n-am fost în stare să scot o vorbă.
— Ai auzit ? mi-a spus el, apropiindu-se la doi paşi de mine.
— Lasă-mă, lasă-mă ! am strigat eu, ferindu-mă de el. Te-ai purtat josnic, urît ! Dumneata nu-ţi dai seama ce faci ! Lasă-mă să trec !...
— Cum ? Ce înseamnă asta ? Tot dumneata mai îndrăzneşti să vorbeşti pe un asemenea ton... după ce dumneata... Dă-mi scrisoarea, îţi spun !
A mai făcut un pas spre mine, dar, privindu-mă o clipă în faţă, a văzut atîta dîrzenie în ochii mei, că s-a oprit, gîndindu-se parcă la ceva.
— Bine ! a zis el în sfîrşit, sec, ca şi cum ar fi luat o hotă-rîre, dar făcînd sforţări să se stăpînească. Toate la timpul lor, dar mai întîi...
S-a uitat în jurul nostru.
— Dumneata... cine ţi-a dat voie să intri în bibliotecă ? De ce ai deschis acest dulap ? De unde ai luat cheia ?
— N-am să-ţi spun, i-am răspuns eu. Cu dumneata nu vorbesc. Lasă-mă, lasă-mă !
M-am îndreptat spre uşă.
— Dă-mi voie, a zis el, apucîndu-mă de mînă. Aşa n-o să pleci. Fără să-i răspund, mi-am smuls mîna dintr-a lui şi am făcut o
nouă mişcare spre uşă.
— Foarte bine, dar nu pot să-ţi permit să primeşti scrisori de la amanţii dumitale în casa mea...
Am scos un ţipăt de groază şi l-am privit buimacă.
— Şi de aceea...
— Opreşte-te ! i-am strigat eu. Cum poţi ? Cum ai putut să-mi spui una ca asta ?... Doamne ! Doamne !
— Cum ? Ce zici ? Mă şi ameninţi ?
Dar eu îl priveam, palidă, deznădăjduită. Scena dintre noi atinsese culmea înverşunării şi nu mai înţelegeam nimic. îl im-
202
ploram cu privirea să nu mai continue. Eram gata să-i iert jignirea, numai să se oprească. Se uita ţintă la mine şi părea că şovăie.
— Nu mă face să întrec orice măsură, i-am şoptit eu, îngrozită.
— Ba nu, trebuie să pun odată capăt acestei situaţii! a zis el, în sfîrşit, parcă renunţînd la hotărîrea luată mai înainte. îţi mărturisesc că privirea dumitale m-a făcut să şovăi o clipă, a adăugat el cu un zîmbet ciudat. Dar, din nefericire, lucrurile vorbesc de la sine. Am apucat să citesc începutul scrisorii. E o scrisoare de dragoste. Doar n-o să mă faci să cred că-i altceva ! Asta să ţf-o scoţi din cap ! Şi dacă m-am îndoit o clipă, asta nu dovedeşte decît că la celelalte calităţi admirabile pe care le ai, trebuie să mai adaug şi talentul de a minţi de minune, şi, de aceea, repet...
în timp ce vorbea, faţa i se schimonosea tot mai mult de mî-nie. Era din ce în ce mai palid. Buzele i se strîmbaseră şi-i tremurau atît de tare, că abia a putut articula ultimele cuvinte. Afară se întunecase de tot. Stăteam acolo, singură, lipsită de apărare, în faţa unui om în stare să insulte o femeie.
în sfîrşit, toate aparenţele pledau împotriva mea. Mă chinuia ruşinea, mă pierdeam, nu puteam să înţeleg ura acestui om. Fără să-i mai răspund, înnebunită de groază, m-am năpustit spre uşă şi m-am dezmeticit abia lîngă cabinetul Alexandrei Mihailovna. în aceeaşi clipă i-am auzit paşii. Voiam să intru la ea, dar m-am oprit deodată, ca lovită de trăsnet.
„Ce va fi cu ea ?" mi-a fulgerat prin minte. Scrisoarea asta !... Nu, mai bine să mi se întîmple orice, decît să dau inimii ei această ultimă lovitură ! Şi m-am năpustit înapoi. Dar era prea tîrziu, el stătea lîngă mine.
— Vino unde vrei, numai nu aici, nu aici! i-am şoptit eu, apucîndu-i mîna. Fie-ţi milă de ea ! O să mă întorc iar în bibliotecă sau... unde vrei! Ai s-o omori!
— Dumneata ai s-o omori, nu eu ! mi-a răspuns el, dîndu-mă
la o parte.
Ultima mea speranţă dispăruse. Simţeam că dorea cu tot dinadinsul să continue scena aceasta în faţa Alexandrei Mihailovna.
— Pentru numele lui Dumnezeu ! i-am spus eu, căutînd să-l opresc din toate puterile mele. în aceeaşi clipă, draperia uşii s-a dat la o parte şi Alexandra Mihailovna a apărut în faţa noastră. Ne privea mirată. Era mai palidă decît de obicei. Abia se ţinea pe picioare. Se cunoştea că ne auzise şi trebuie să fi făcut un efort deosebit ca să poată ajunge pînă la noi.
203

— Cine e ? Despre ce vorbeaţi aici ? a întrebat ea, privin-du-iie nedumerită.
Cîteva clipe s-au scurs în tăcere. O paloare cadaverică s-a aşternut pe faţa ei. M-am repezit la ea, am îmbrăţişat-o cu putere şi am condus-o înapoi, în cabinetul ei. Piotr Alexandrovici ne-a urmat. Mi-am ascuns faţa la pieptul ei, strîngînd-o în braţe din ce în ce mai tare, aşteptînd cu răsuflarea tăiată.
— Ce-i cu tine, ce-i cu voi ? a întrebat din nou Alexandra Mihailovna.
— Să-ţi răspundă ea ! Nu mai departe decît ieri îi luai apărarea, a zis Piotr Alexandrovici, lăsîndu-se greoi pe un fotoliu.
O îmbrăţişam din ce în ce mai tare pe Alexandra Miliailovna.
—■ Dumnezeule, ce s-a întîmplat ? a îngăimat ea, îngrozită. Dumneata eşti foarte enervat, ea e speriată, plînge ! Anneta, spune-mi ce s-a petrecut între voi ?
— Ba nu, dă-mi voie să vorbesc eu mai întîi, a zis Piotr Alexandrovici, apropiindu-se, luînclu-mi mîna şi dîndu-mă la o parte de lîngă Alexandra Mihailovna. Stai aici, mi-a poruncit el, arătîn-du-mi mijlocul camerei. Vreau să te judec în faţa aceleia care ţi-a fost ca şi o mamă bună. Iar dumneata liiiişteşte-te, stai jos, a adăugat el, ajutînd-o pe Alexandra Mihailovna să se aşeze în fotoliu. Sînt mîhnit că nu te-am putut scuti de această explicaţie neplăcută, dar o găsesc necesară.
— Doamne, ce înseamnă toate astea ! a exclamat Alexandra Mihailovna adînc tulburată, uitîndu-se cînd la el, cînd la rnine. îmi frîngeam mîinile, presimţind că se apropie clipa fatală. De la el nu mă puteam aştepta la îndurare.
— într-un ciivînt, a continuat Piotr Alexandrovici, am vrut să judecăm împreună situaţia. întotdeauna, dumneata (şi nu înţeleg de ce, o fi vreuna din fanteziile dumitale), chiar şi aseară, de pildă, credeai, spuneai... dar nu ştiu cum să mă exprim, pentru că roşesc din pricina presupunerilor... într-un cuvînt, dumneata îi luai apărarea şi-mi reproşai asprimea *deplasată.* Ai făcut aluzie Ia *un alt sentiment* pe care l-aş nutri şi care ar provoca această asprime *deplasată.* Dumneata... dar nu înţeleg de ce nu-mi pot învinge tulburarea, roşeaţa din obraz, la ghidul că dumneata ai avut asemenea bănuieli! De ce nu pot vorbi despre ele cu glas tare, deschis, în faţa ei... într-un cuvînt, dumneata...
-— O, n-ai să faci una ca asta ! Nu, n-ai să spui asta ! a exclamat Alexandra Mihailovna, cuprinsă de emoţie, mistuită de ruşine. Nu, trebuie s-o cruţi ! Numai eu, eu singură le-am născocit pe

toate i Acum nu itiai am nici un fel de bănuieli, lartâ-niâ pentiii ele, iartă-mă ! Sînt bolnavă, trebuie să mă ierţi, numai să nu-i spui ei, să nu-i spui... Anneta, mi-a zis ea, apropiindu-se de mine^ Anneta, pleacă ! Repede ! Mai repede ! Piotr Alexandrovici a glumit doar. Numai eu sînt de vină, a fost o glumă proastă...
— într-un cuvînt, ai fost geloasă din pricina ei, a zis Piotr Alexandrovici, aruncînd fără milă aceste cuvinte, drept răspuns la implorările ei. Ea a scos un ţipăt, a pălit şi s-a sprijinit de fotoliu, abia mai ţinîndu-se pe picioare.
— Dumnezeu să-ţi ierte păcatul! a şoptit ea, în sfîrşit, cu vocea stinsă. Eu îţi cer iertare pentru păcatul lui. Netoşka, iartă-mă ! Numai eu sînt de vină. Am fost bolnavă, am fost...
— Dar asta-i tiranie, neruşinare, josnicie ! am strigat eu înnebunită, înţelegînd, în sfîrşit, de ce dorise el să mă osîndească în faţa soţiei sale. E ceva demn de dispreţ ! Dumneata...
— Anneta ! a strigat Alexandra Mihailovna îngrozită, apucîn-du-mi mîiniîe.
— E o comedie ! O comedie şi nimic mai mult! a zis Piotr Alexandrovici, apropiindu-se de noi, foarte tulburat. O comedie, vă spun, a urmat el, cu un zîmbet plin de ură, cu privirea aţintită asupra soţiei sale. Iar cea păcălită în toată această comedie eşti numai dumneata. Crede-mă că noi, a continuat el cu răsuflarea tăiată, arătînd spre mine, nu ne temem de astfel de explicaţii. Crede-mă că nu sîntem chiar atît de neprihănită, ca să ne simţim jignită, să roşim şi să ne astupăm urechile cînd ni se spun asemenea lucruri. Iartă-mă că mă exprim simplu, direct, brutal poate, dar aşa trebuie. Sînteţi sigură, doamnă, de purtarea cinstită a acestei... domnişoare ?
— Dumnezeule ! Ce-i cu dumneata ? Nu-ţi dai seama de ceea ce vorbeşti! a strigat Alexandra Mihailovna, îngrozită, sfîrşită.
— Te rog, fără vorbe mari 1 a întrerupt-o el dispreţuitor. Nu-mi plac vorbele mari. E o chestiune cît se poate de simplă, fără complicaţii, foarte vulgară. Te întreb de purtarea ei. Ştii dumneata că...
Dar nu l-am lăsat să continue şi, apucîndu-i mîinile, l-am tras cu forţa la o parte. încă o clipă, şi totul ar fi fost pierdut.
— Nu pomeni de scrisoare ! i-am spus repede, în şoaptă. Ai s-o omori pe loc. Reproşul adus mie va fi în acelaşi timp un reproş la adresa ei. Ea nu poate să mă judece, pentru că eu ştiu totul... înţelegi ? Ştiu *totul!*

M-a privit ţintă, cu o curiozitate sălbatică, şi s-a intimidat. Tot sîngele i-a năvălit în obraz.
— Ştiu *tot, tot!* am repetat eu.
El tot mai şovăia. Pe buzele lui era o întrebare. L-am prevenit :
— Iată ce a fost, am spus eu cu glas tare, întoreîndu-mă grăbită spre Alexandra Mihailovna, care ne privea, cuprinsă de o mirare plină de sfială şi tristeţe. Eu sînt de vină pentru tot ce s-a întîmplat. Sînt patru ani de cînd vă mint. Am luat cheia de la bibliotecă, şi de patru ani citesc pe ascuns cărţi. Piotr Alexan-drovici m-a văzut citind o carte, care... nu putea, nu trebuia să fie în mîna mea. Fiindu-i teamă pentru mine, el a exagerat primejdia în ochii dumitale... Dar nu caut să mă dezvinovăţesc (m-am grăbit să adaug, observînd un zîmbet batjocoritor pe

buzele lui) : eu sînt de vină pentru tot ce s-a întîmplat. Ispita a fost mai tare decît mine şi, după ce am păcătuit o dată, mi-a fost ruşine să-mi mărturisesc fapta... asta-i tot, aproape tot ce-a fost între noi...
— O ! Ce abilă eşti! a şoptit lîngă mine Piotr Alexandrovici. Alexandra Mihailovna mă ascultase cu cea mai mare atenţie,
dar pe chipul ei se întipărise neîncrederea. Se uita mereu, ba la mine, ba la soţul ei. Apoi s-a aşternut tăcerea. Aşteptam cu respiraţia tăiată. Ea a lăsat capul în piept şi şi-a acoperit ochii cu mîna, gîndindu-se şi cîntărind, probabil, fiecare cuvînt rostit de mine. în sfîrşit, m-a privit ţintă.
— Netoşka, copilul meu, ştiu că tu nu minţi. Asta-i tot ce s-a întîmplat, absolut tot ?
— Tot.
— Tot ? l-a întrebat ea pe soţul ei.
■— Da, tot, a răspuns el, făcînd un efort, tot 1 Am răsuflat uşurată.
— îmi dai cuvîntul tău de onoare, Netoşka ?
— Da, i-am răspuns eu fără şovăire.
Dar n-am putut să mă stăpînesc şi m-am uitat la Piotr Alexandrovici, care, auzind că mi-am dat cuvîntul de onoare, a izbucnit în rîs. M-am aprins la faţă şi biata Alexandra Mihailovna mi-a observat tulburarea. O durere apăsătoare, chinuitoare i s-a întipărit pe faţă.
— Destul, a spus ea tristă. Vă cred. Nu pot să nu vă cred.
— Mărturisirea mi se pare suficientă, a zis Piotr Alexandrovici. Ai auzit-o ? Şi ce părere ai despre ea ?
Alexandra Mihailovna nu a răspuns. Scena devenea din ce în ce mai penibilă.
206
— Chiar mîine o să verific toate cărţile, a continuat Piotr Alexandrovici. Nu ştiu ce-a mai fost acolo, dar...
— Ce carte citea ? a întrebat Alexandra Mihailovna.
— Carte ? Răspunde dumneata, mi-a zis el, întoreîndu-se spre mine. Dumneata ştii să *descurci lucrurile* mai bine decît mine, a adăugat apoi cu ironie ascunsă.
M-am speriat. Nu eram în stare să scot o vorbă. Alexandra Mihailovna s-a înroşit şi a lăsat privirea în jos. A urmat o pauză lungă. Piotr Alexandrovici măsura înciudat odaia în lung şi în lat.
—- Nu ştiu ce s-a petrecut între voi, a început într-un tîrziu Alexandra Mihailovna, rostind cu sfială fiecare cuvînt, dar dacă a fost *numai asta,* a continuat ea, silindu-se să dea un înţeles deosebit spuselor ei, gata să-şi piardă stăpînirea de sine sub privirea fixă a soţului ei, cu toate că se ferea să-l privească, dacă a fost *numai asta,* nu înţeleg de ce trebuie să ne supărăm şi să fim atît de desperaţi. Mai vinovată decît voi sînt eu, numai eu, şi gîndul acesta mă doare nespus de mult. Am neglijat educaţia ei şi numai eu sînt răspunzătoare de tot ce s-a întîmplat. Ea trebuie să mă ierte, iar eu nu pot şi nu îndrăznesc s-o condamn. Repet: de ce să deznădăjduim ? Primejdia a trecut. Priveşte-o, a continuat ea din ce în ce mai însufleţită, aruneînd o privire cercetătoare asupra soţului ei, priveşte-o ! Oare fapta ei nesocotită a avut vreo urmare ? Crezi că n-o cunosc eu pe copila mea, pe fetiţa mea dragă ? Nu ştiu eu că are inima curată şi nobilă şi că în căpşorul ei frumos — a continuat ea, mîngîindu-mă şi atrăgîndu-mă spre ea — mintea e limpede şi curată ca raza de lumină, iar conştiinţa ei se teme de minciună... Ajunge, dragii mei! Să ne oprim ! Fără îndoială că altceva se ascunde în durerea noastră a tuturor. Poate că o umbră vrăjmaşă s-a furişat între noi, dar o vom risipi prin dragostea noastră, prin bună înţelegere şi vom spulbera toate îndoielile. Şi dacă au mai rămas, poate, multe lucruri nelămurite între noi, eu sînt prima vinovată. Eu, cea dintîi, am avut ascunzişuri faţă de voi, eu, cea dintîi, am avut Dumnezeu ştie ce bănuieli, a căror vină o poartă capul meu bolnav. Dar... acum, dacă ne-am explicat cît de cît, trebuie să mă iertaţi amîndoi, pentru că... pentru că, în sfîrşit, nu e mare păcat că am bănuit...
Spunînd acestea, s-a îmbujorat la faţă, apoi a aruncat din nou o privire plină de sfială spre soţul ei, aşteptînd cu înfrigurare răspunsul lui. Pe măsură ce o asculta, un zîmbet ironic se schiţa pe buzele acestuia. Acum nu se mai plimba prin odaie. Se oprise în faţa ei, cu mîinile la spate. Părea că-i face plăcere să-i observe
207
tulburarea. Simţind privirea lui aţintită asupra sa, era din ce în ce mai tulburată. El a aşteptat cîteva clipe, prefăcîndu-se că se pregăteşte s-o asculte cu atenţie. In sfîrşit, a curmat această scenă stînjenitoare cu rîsul lui veninos, reţinut şi prelungit :
— Mi-e milă de dumneata, sărmană femeie ! a zis el după cîtva timp, cu un ton grav şi amar, fără să mai rîdă. Ţi-ai luat un rol peste puterile dumitaie. Ce-ai fi vrut ? Ai fi vrut să mă faci să răspund, să-mi arunci în faţă noi bănuieli scornite de dumneata, sau, mai bine zis, vechea bănuială pe care vorbele dumitaie au ascuns-o destul de stângaci ? Tîlcul acestor vorbe este că n-ar avea rost să se supere cineva pe ea, că ea este curată chiar şi după citirea unor cărţi imorale, lectură care, pare-se — şi o spun fără şovăire — şi-a şi dat roadele. Că dumneata singură răspunzi de faptele ei, nu-i aşa ? Ei, dar în această lămurire este o aluzie la altceva. Ţi se pare că neîncrederea şi severitatea mea faţă de ea au izvorît dintr-un alt sentiment. Ieri, mi-ai şi dat să înţeleg asta. Te rog să nu mă întrerupi, îmi place să vorbesc deschis. Dumneata mi-ai dat să înţeleg ieri că unii oameni (mi-amintesc că, după părerea dumitaie, oamenii aceştia sînt de cele mai multe ori tacticoşi, severi, fără ocolişuri, inteligenţi, puternici şi Dumnezeu mai ştie cîte definiţii din acestea ai mai dat în accesul dumitaie de mărinimie !), că la unii oameni, repet, dragostea (şi Dumnezeu ştie de ce ai născocit una ca asta !) nici nu se poate manifesta altfel decît cu asprime, cu înflăcărare, cu brutalitate, însoţită adesea de suspiciuni şi de persecuţii. Nu-mi amintesc prea bine

dacă toate acestea le-ai spus într-o singură zi, ieri... Te rog, nu mă întrerupe. O cunosc bine pe pupila dumitaie. Ea poate să audă lotul, îţi repet pentru a nu ştiu cîta oară, totul. Ai fost înşelată. Nu ştiu însă de ce îţi place să stărui în gîndul că sînt un om de soiul acelora pe care i-ai descris ! Numai Dumnezeu ştie de ce vrei să faci cu tot dinadinsul din mine un măscărici. Nu e cu putinţă, Ia vîrsta mea, să mă îndrăgostesc de această domnişoară, în sfîrşit, doamnă, crede-mă, eu *îmi cunosc îndatoririle,* şi oricît de mări-nimoasă te-ai arăta, acordîndu-mi iertarea, eu voi susţine ceea ce am susţinut întotdeauna, că *crima rămîne întotdeauna crimă, că păcatul rămîne întotdeauna păcat, ruşinos, josnic, dezgustător, oricît ai vrea să ridici în slăvi un simţămînt vicios!* Dar ajunge ! Destul I Nu vreau să mai aud vorbindu-se de ticăloşiile acestea !
Alexandra Mihailovna plîngea.
— Bine, fie, sînt de acord să îndur singură totul! a spus ea, în sfîrşit, îmbrăţişîndu-mă în hohote de plîns. Sînt de acord că
208
bănuielile mele au fost ruşinoase, iar dumneata ţi-ai bătut joc atît de aspru de ele ! Dar tu, sărmana mea fetiţă, de ce eşti tu osîn-dită să asculţi asemenea jigniri ? Şi nu pot să-ţi iau apărarea ! Nu am dreptul, Dumnezeule ! Dar nu pot să tac, domnule ! Nu voi suporta... Este o nebunie ceea ce faci!...
— Ajunge, ajunge ! am şoptit eu, căutînd s-o liniştesc, temîn-du-mă ca reproşurile ei pline de revoltă să nu-l facă să-şi iasă din fire. Tremuram îngrozitor de teamă pentru ea.
— Dar, femeie orbită ! a strigat el, dumneata nu ştii, nu vezi... S-a oprit o clipă.
■—■ Pleacă de lîngă ea ! s-a răstit el la mine şi mi-a smuls mîna din mîinile Alexandrei Mihailovna. Nu-ţi dau voie să te atingi de soţia mea! O pîngăreşti! O insulţi prin prezenţa dumitaie! Dar... dar ce mă face să tac ? Atunci cînd trebuie, trebuie neapărat să vorbesc, a strigat el, bătînd din picior. Şi voi spune, voi spune totul. Ce tot bîigui că *ştii,* domnişoară ? Cu ce-ai vrut să mă amenin̦ţi ? Nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu. Ascultă ! a continuat el, uitîndu-se la Alexandra Mihailovna. Aşadar, ascultă.
— Taci! am strigat eu, repezindu-mă spre el. Taci, nici un cuvînt!
— Ascultă !...
— Taci, în numele...
— In numele cui, domnişoară ? m-a întrerupt el, aruneîndu-mi o căutătură pătrunzătoare, violentă, drept în ochi. In numele cui ? Află că i-am smuls din mînă o scrisoare de la amantul ei! Iată ce se întîmplă în casa noastră ! Iată ce se întîmplă în preajma dumitaie ! Iată ce n-ai văzut, ce n-ai observat!
Abia mă ţineam pe picioare. Alexandra Mihailovna s-a făcut înspăimîntător de palidă.
— E cu neputinţă, a şoptit ea cu vocea stinsă.
— Am văzut scrisoarea asta, doamnă. Am ţinut-o în mînă. Am citit primele rînduri şi nu m-am înşelat. Scrisoarea era de la un amant. Ea mi-a smuls-o din mînă. Acum se află la ea. E limpede, e întocmai cum ţi-am spus, nu încape nici o îndoială. Iar dacă dumneata te mai îndoieşti, uită-te la ea şi încearcă după aceea să mai ai măcar o umbră de îndoială.
•—■ Netoşka! a strigat Alexandra Mihailovna, năpustindu-se spre mine. Ba nu, nu-mi spune, nu-mi spune nimic ! Nu ştiu ce a fost, cum a fost... Doamne, Dumnezeule !
Şi a început să plîngă în hohote, acoperindu-şi faţa cu mîinile.
14
209
— Nu ! E cu neputinţă ! a strigat ea din nou. Te-ai înşelat. Asta... asta ştiu eu ce înseamnă ! a rostit ea, privindu-şi ţintă soţul. Voi... eu... n-am putut, tu n-ai să mă minţi, tu nu ştii să minţi! Povesteşte-mi totul, nu-mi ascunde nimic ! S-a înşelat, nu-i aşa că s-a înşelat ? El a văzut altceva şi a fost orbit ? Nu-i aşa ? Ascultă, Anneta, de ce nu-mi spui totul, copila mea, copila mea dragă !
—■ Răspunde, răspunde mai repede ! am auzit deasupra capului meu glasul lui Piotr Alexandrovici. Răspunde ! Am văzut sau nu am văzut scrisoarea în mîinile dumitale ?
— Da ! i-am răspuns eu, sufocîndu-mă de emoţie.
— Scrisoarea era de la amantul dumitale ?
— Da!
—■ Cu care întreţii şi acum relaţii ?
— Da, da, da ! repetam eu, fără să ştiu ce vorbesc, răspunzînd afirmativ la toate întrebările pe care mi le punea, ca să isprăvesc odată cu tortura.
— Ai auzit-o. Ei, acum ce mai ai de spus ? Crede-mă, inimă prea bună şi încrezătoare, a adăugat el luînd mîna soţiei sale, crede-mă pe mine şi nu mai crede nimic din ceea ce a zămislit închipuirea dumitale bolnavă. Acum vezi cine este această domnişoară ? Am vrut doar să-ţi dovedesc totala netemeinicie a bănuielilor dumitale. Toate astea le-am observat de mult şi-mi pare bine că, în sfîrşit, am demascat-o în faţa dumitale. Mi-era greu s-o văd lîngă dumneata, în braţele dumitale, la aceeaşi masă, împreună cu noi, şi, în sfîrşit, în casa mea. Orbirea dumitale mă revolta. Iată de ce, şi anume din această cauză, o urmăream cu atenţie. Şi tocmai această atenţie ţi-a sărit în ochi. Plecînd de la Dumnezeu ştie ce bănuială, ai brodat pe această canava mai ştiu şi eu ce. Acum însă situaţia e limpede, s-a isprăvit cu toate bănuielile, şi chiar mîine, domnişoară, chiar mîine, nu vei mai fi în casa mea ! a încheiat el, întorcîndu-se spre mine.

— Opreşte-te ! a zis Alexandra Mihailovna, ridicîndu-se de la locul ei. Nu cred nimic din ceea ce am auzit aici. Nu-mi arunca priviri atît de înfricoşătoare şi nu-ţi bate joc de mine. Chiar pe dumneata am să te chem în faţa judecăţii mele. Anneta, copila mea, apropie-te, dă-mi mîna, aşa. Toţi sîntem păcătoşi ! a continuat ea cu vocea tremurătoare, privindu-şi soţul cu umilinţă. Care dintre noi poate să respingă o mînă, a oricui ar fi ea ? Dă-mi mîna ta. Anneta, copila mea dragă ! Nu sînt mai vrednică, mai bună decît tine ! Tu nu poţi să mă jigneşti cu prezenţa ta, pentru că şi eu, *şi eu sînt o păcătoasă!*
210
— Doamnă ! a strigat Piotr Alexandrovici, surprins. Doamnh, stăpîneşte-te ! Nu uita !...
— Nu uit nimic. Dar te rog să nu mă întrerupi şi să mă laşi să vorbesc pînă la capăt. Ai văzut o scrisoare în mîna ei, ai citit-o chiar. Dumneata spui, şi ea... a mărturisit că scrisoarea e de la cel pe care-l iubeşte. Oare înseamnă asta că e o criminală ? Oare asta trebuie să-ţi permită să te porţi cu ea aşa cum te porţi, s-o jigneşti astfel în faţa soţiei dumitale ? Da, domnule, în faţa soţiei dumitale! Oare dumneata te-ai gîndit bine înainte de a vorbi aşa ? Oare dumneata cunoşti toate amănuntele ?
— Nu-mi mai rămîne decît să mă grăbesc să-i cer iertare ! Asta ai vrea dumneata, nu-i aşa ? a strigat Piotr Alexandrovici. Mi-am pierdut răbdarea, ascultîndu-te ! O să-ţi aduci aminte de vorbele dumitale ! Iţi dai seama ce spui ? Ştii dumneata ce anume şi *pe cine* aperi dumneata ? Eu văd prea limpede...
— Dar nu vezi ceea cG-i mai important, pentru că te împiedică mînia şi trufia. Nu vezi ceea ce apăr eu, şi despre ceea ce apăr eu vreau să vorbesc. Nu apăr un viciu. Dar dumneata nu te-ai gîndit, căci dacă te-ai fi gîndit, ai fi descoperit, poate, ne-, vinovăţia acestui copil! Da, nu încerc să apăr un viciu ! Mă grăbesc să fac o rezervă, dacă asta-ţi face plăcere. Da, dacă ea ar fi fost soţie, mamă, şi ar fi uitat care-i sînt îndatoririle, o, atunci aş fi fost de aceeaşi părere cu dumneata... Vezi, am făcut o rezervă. Ţine seama de acest lucru şi nu mi-o lua în nume de rău ! Dar dacă ea a primit această scrisoare fără nici un gînd rău ? Dacă s-a lăsat împinsă de un sentiment, lipsită cum era de experienţă, şi n-a avut pe nimeni care s-o oprească ? Dacă eu, cea dintîi, sînt vinovată pentru că nu am avut grijă să-i observ îndemnurile inimii ? Dacă e prima scrisoare ? Dacă dumneata ai jignit prin bănuielile dumitale grosolane sentimentele ei feciorelnice, neprihănite ? Dacă i-ai profanat imaginaţia prin vorbăria dumitale plină de cinism în legătură cu această scrisoare ? Dacă dumneata n-ai observat pudoarea aceasta feciorelnică şi castă, care străluceşte pe faţa ei, curată ca nevinovăţia, pe care eu o văd însă acum şi pe care am văzut-o atunci cînd, chinuită, zdrobită, nemaiştiind ce să spună, sfîşiată de durere, răspundea afirmativ la toate întrebările dumitale inumane ! Da, da! E inuman, e crud ceea ce ai făcut. Nu te recunosc ! N-am să ţi-o iert niciodată, niciodată !
— Da, fie-ţi milă, fie-ţi milă de mine ! am strigat eu strîn-gînd-o în braţe. Fie-ţi milă, ai încredere în mine, nu mă respinge...
14*
211
Am căzut in genunchi în faţa ei.
— Dacă, în sfîrşit, a continuat ea cu vocea sugrumată, dacă, în sfîrşit, n-aş fi fost eu lîngă dînsa, şi dumneata ai fi înfricoşat-o cu vorbele dumitale, şi dacă sărmana ar fi căutat să se convingă singură că e vinovată, dacă dumneata i-ai fi tulburat conştiinţa, sufletul, şi i-ai fi frînt inima... Doamne ! Dumneata ai vrut s-o goneşti din casă ! Ştii cu cine se procedează astfel ? Ştii dumneata că, dacă o alungi pe dînsa, ne alungi împreună, pe amîndouă, mă alungi şi pe mine ? Ai auzit oe-am spus, domnule ?
Ochii îi străluceau, pieptul i se zbuciuma. încordarea ei bolnăvicioasă atinsese culmea.
— Ajunge, te-arn ascultat destul, doamnă ! a strigat, în sfîrşit, Piotr Aîexandrovici. Ajunge ! Ştiu că există pasiuni platonice —• şi o ştiu spre nenorocirea mea. Dar nu mă poţi împăca, doamnă, cu un viciu aurit! Nu înţeleg aşa ceva. Nu îngădui să mi se arunce praf în ochi ! Şi dacă dumneata te simţi vinovată, dacă ai ceva pe conştiinţă (nu e cazul ca eu să-ţi amintesc, doamnă), dacă-ţi surîde, în sfîrşit, gîndul de a părăsi această casă... nu-mi rămîne altceva decît să-ţi reamintesc că acum e prea tîrziu. Ai uitat să-ţi înfăptu-ieşti intenţia atunci cînd era momentul, cînd era într-adevăr momentul potrivit, acum nu mai ştiu cîţi ani... Dacă ai uitat, o să-ţi reamintesc acum...
M^am uitat la Alexandra Mihailovna. Se sprijinise, tremurînd, de mine, zdrobită de durere, cu ochii pe jumătate închişi, nespus de chinuită. încă o clipă, şi s-ar fi prăbuşit.
— O, pentru numele lui Dumnezeu, fie-ţi milă de ea, măcar acum ! Nu pronunţa ultimul cuvînt, am strigat eu, căzînd în genunchi în faţa lui Piotr Alexandrovici. Uitasem că mă trădez, dar era prea tîrziu. Drept răspuns la vorbele mele, s-a auzit un ţipăt stins, şi sărmana s-a prăbuşit leşinată.
— S-a isprăvit! Dumneata ai ucis-o ! am spus eu. Cheamă pe cineva, salveaz-o ! Te aştept în cabinetul dumitale. Trebuie să-ţi vorbesc ; o să-ţi spun totul...
— Bine, dar ce anume, ce ?
— Mai tîrziu !
Leşinul şi crizele au durat două ore. Toată casa era cuprinsă de teamă. Doctorul clătina din cap cu un aer grav. Două ore mai tîrziu, am intrat în cabinetul lui Piotr Alexandrovici. Abia se întorsese de la soţia sa şi măsura odaia în lung şi în lat, mușcîn-du-şi unghiile pînă la sînge, palid, întunecat. Nu-l văzusem niciodată în starea aceasta.

— Şi ce-ai dori să-mi spui ? m-a întâmpinat el aspru, brutal. Vrei să-mi spui ceva ?
— Iată scrisoarea pe care mi-ai smuls-o. O recunoşti ?
— Da.
— Ia-o.
A luat scrisoarea şi a apropiat-o de lumină, li urmăream cu atenţie. Peste cîteva minute, a întors repede foaia să vadă semnătura de pe ultima pagină. Sîngele i-a năvălit în obraz.
— Ce-i asta ? m-a întrebat el, încremenit.
— Acum trei ani am găsit această scrisoare într-o carte. Mi-am dat seama că fusese uitată acolo, am citit-o şi
■— am aflat totul. De atunci, scrisoarea a rămas la mine, pentru că n-am avut cui s-o dau. Ei nu puteam să i-o dau. Dumitale ? Dar era cu neputinţă ca dumneata să nu cunoşti conţinutul acestei scrisori, în care era cuprinsă trista poveste... Pentru ce a fost nevoie de toată prefăcătoria dumitale — nu ştiu. Deocamdată nu sînt lămurită. Nu pot pătrunde în sufletul dumitale întunecat. Ai vrut să pari că-i eşti superior şi ai izbutit. însă pentru ce ? Pentru a triumfa asupra unei fantome, asupra imaginaţiei ei bolnave, pentru a-i dovedi că ea a greşit, iar dumneata eşti mai *fără de păcat* decît ea ! Şi ţi-ai atins ţelul, pentru că această bănuială a ei — ideea fixă a unei minţi care se stinge, a fost, poate, ultima plîngere a unei
■ inimi zdrobite împotriva nedreptei osîndiri a oamenilor, la care şi dumneata ai luat parte. „Şi ce-i dacă m-ai îndrăgit ?" Iată ce-ţi spunea ea parcă, iată ce a vrut ea să-ţi dovedească. Orgoliul dumitale nemăsurat, gelozia dumitale plină de egoism au fost necru-
" ţătoare. Adio ! Nu mai e nevoie de explicaţii ! Dar ia seama, te cunosc pînă în adîncul sufletului, îţi citesc gîndurile. Nu uita acest
•' lucru !
M-am îndreptat spre camera mea, fără să ştiu ce fac. Lîngă uşă m-a oprit Ovrov, ajutorul lui Piotr Alexandrovici.
— Aş vrea să stau de vorbă cu dumneata, mi-a spus el, salu-tîndu-mă respectuos.
Mă uitam la el şi nu înţelegeam ce spune.
— Mai tîrziu, iartă-mă, te rog, nu mă simt bine, i-am răspuns, în sfîrşit, trecînd pe lîngă el.
— Aşadar, pe mîine, a zis el, înclinîndu-se, cu un zîmbet ciudat, cu subînţeles.
Dar poate că mi s-a părut doar. Totul a trecut ca un fulger prin faţa ochilor mei.